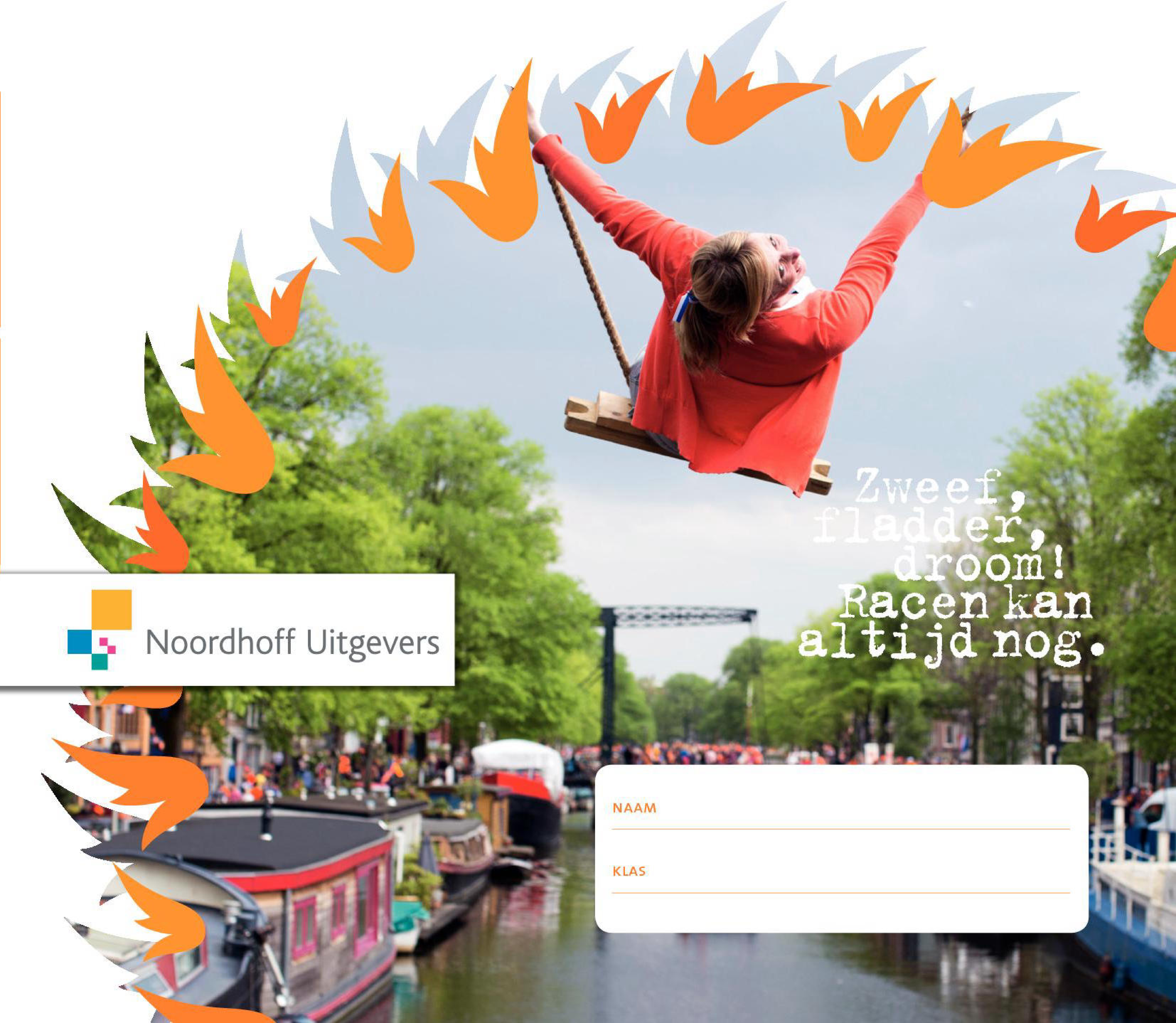
NEDERLANDS | 6E EDITIE | 1 VMBO-T/HAVO

Nieuw Nederlands



Noordhoff Uitgevers

NAAM

KLAS

Nieuw Nederlands

Vormgeving binnenwerk: Grafisch ontwerp Duko Hamminga
Conceptontwerp omslag: nu:amsterdam/nu:rotterdam
Vertaling vormgeving omslag: Grafisch ontwerp Duko Hamminga
Omslagfoto: Hollandse Hoogte
Illustraties: Flos Vingerhoet

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Voortgezet onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

1 / 19

ISBN 978-90-01-88665-3

Nieuw Nederlands

1 vmbo-t/havo

Eindredactie:
John B. Vorenkamp
Marlies Schouwstra

Auteurs:
Annie van der Beek
Janneke Blok
Anja Borman
Anneloes Canestrelli
Judith Evertse
Erica Huppelschoten
Cora de Jong
Anne de Koning
Marlies Schouwstra
Harald Veldman
John B. Vorenkamp
Marloes van Zuijlen-Blaauw

Noordhoff Uitgevers Groningen

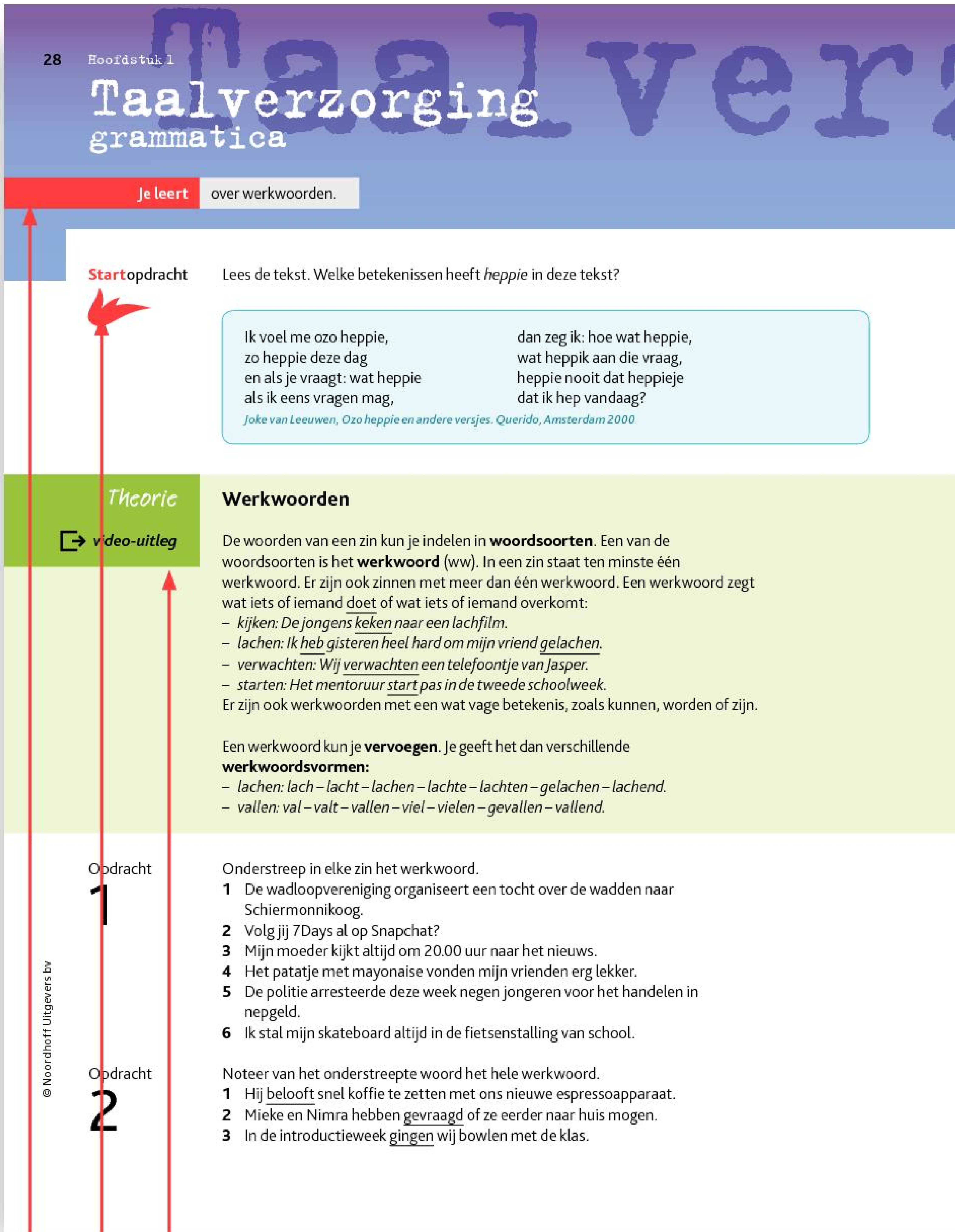
Hoe werk je met Nieuw Nederlands?

De quiz en De brug
Je kunt Nieuw Nederlands beginnen met *De quiz*. Als je *De quiz maakt*, zie je hoe goed je het vak Nederlands al kunt. Als het nodig is, kun je na de quiz oefenen met de opdrachten uit *De brug*. Die vind je vanaf bladzijde 222 van dit boek. *De brug* helpt je alvast op weg met de gewone hoofdstukken in dit boek.

Hoofdstukken
Dit boek bestaat uit zes hoofdstukken. Elk hoofdstuk heeft dezelfde indeling:
- Lezen
- Schrijven
- Kijken en luisteren
- Spreken en gesprekken
- Woordenschat
- Taalverzorging
- Praktijkopdracht

Poëzie en fictie
Achter in dit boek vind je het onderdeel *Poëzie en fictie*. Je gaat stukjes lezen uit spannende boeken en grappige gedichten. Je kunt ook laten zien dat je zelf een schrijver bent!

Nieuw Nederlands Online
Op Nieuw Nederlands Online kun je alle opdrachten uit het boek maken. Je vindt er alles wat bij de opdrachten hoort, zoals filmpjes en feedbackformulieren. Als je de opdrachten online maakt, kun je een eigen route volgen met herhaalopdrachten of steropdrachten. Je kunt online ook oefenen voor de toets en video-uitleg van de theorie bekijken.


28 Hoofdstuk 1

Taalverzorging
grammatica

Je leert over werkwoorden.

Startopdracht Lees de tekst. Welke betekenissen heeft *heppie* in deze tekst?

Ik voel me ozo heppie,
zo heppie deze dag
en als je vraagt: wat heppie
als ik eens vragen mag,
dan zeg ik: hoe wat heppie,
wat heppik aan die vraag,
heppie nooit dat heppieje
dat ik hep vandaag?
Joke van Leeuwen, Ozo heppie en andere versjes. Querido, Amsterdam 2000

Theorie
video-uitleg

Werkwoorden

De woorden van een zin kun je indelen in **woordsoorten**. Een van de woordsoorten is het **werkwoord** (ww). In een zin staat ten minste één werkwoord. Er zijn ook zinnen met meer dan één werkwoord. Een werkwoord zegt wat iets of iemand doet of wat iets of iemand overkomt:
– *kijken: De jongens keken naar een lachfilm.*
– *lachen: Ik heb gisteren heel hard om mijn vriend gelachen.*
– *verwachten: Wij verwachten een telefoontje van Jasper.*
– *starten: Het mentoruur start pas in de tweede schoolweek.*
Er zijn ook werkwoorden met een wat vage betekenis, zoals kunnen, worden of zijn.

Een werkwoord kun je **vervoegen**. Je geeft het dan verschillende **werkwoordsvormen:**
– *lachen: lach – lacht – lachen – lachte – lachten – gelachen – lachend.*
– *vallen: val – valt – vallen – viel – vielen – gevallen – vallend.*

Opdracht 1
Onderstreep in elke zin het werkwoord.
1 De wadloopvereniging organiseert een tocht over de wadden naar Schiermonnikoog.
2 Volg jij 7Days al op Snapchat?
3 Mijn moeder kijkt altijd om 20.00 uur naar het nieuws.
4 Het patatje met mayonaise vonden mijn vrienden erg lekker.
5 De politie arresteerde deze week negen jongeren voor het handelen in nepgeld.
6 Ik stal mijn skateboard altijd in de fietsenstalling van school.

Opdracht 2
Noteer van het onderstreepte woord het hele werkwoord.
1 Hij beloofde snel koffie te zetten met ons nieuwe espressoapparaat.
2 Mieke en Nimra hebben gevraagd of ze eerder naar huis mogen.
3 In de introductieweek gingen wij bowlen met de klas.

In de theorie wordt de nieuwe lesstof uitgelegd. Je gaat ermee aan de slag in de opdrachten. Je kunt online video-uitleg van de theorie bekijken.

Je begint altijd met de startopdracht waarin je kennismaakt met de nieuwe lesstof.

Bij ‘Je leert’ staat wat je gaat leren. Dat is het doel van de les.

4 De zeilboot zeilt heel snel door de harde wind en gaat behoorlijk schuin.
5 Mouhanad koos voor de supervriendendeal van het muziektijdschrift OOR.
6 Voor zijn vrienden gaat Mart door het vuur.

Opdracht
3

Onderstreep de werkwoorden. Per zin zijn er meerdere werkwoorden.
1 Anouk heeft te veel cadeautjes op haar verlanglijstje staan.
2 In de verlenging werd een fantastisch doelpunt gemaakt.
3 Als je veel Facebookvrienden hebt, heb je dan ook veel vrienden in de echte wereld?
4 Wil jij hem op tijd waarschuwen?
5 Wanneer een wolf tijdelijk de troep verlaat, huilen de anderen omdat ze hun maatje missen.
6 Ik moest de peperdure rekening van de kapper zelf betalen.

Opdracht
4

Noteer het hele werkwoord. Soms staat er een scheidbaar werkwoord in de zin.
Bijvoorbeeld: Tim *maakt* zijn huiswerk *af*. Hele werkwoord: *afmaken*.
1 In augustus komen de wespenlarven uit hun nest op zoek naar suiker.
2 De zanger zong het liefst zonder microfoon.
3 De leerlingenraad organiseert waarschijnlijk een feest voor alle brugklassers.
4 In het weekeinde slaapt Malou vaak uit tot twaalf uur.
5 De leraar Engels legde de werkwoordspelling uit.
6 De ouders van D1 juichen hun kinderen toe tijdens de voetbalwedstrijd.

Opdracht
5

Vul in de tekst de volgende werkwoorden in. Noteer de werkwoorden in de goede vorm.
Kies uit: *gaan – gaan – gillen – gooien – hebben – kunnen – rennen – rennen – trainen – willen – worden.*

Opdrachten op een hoger niveau herken je aan de ster. Je docent vertelt of je deze opdracht wel of niet maakt.

De Colorrun

Nienke en haar vriendinnen (1) ... de Colorrun in Leeuwarden graag een keer meemaken. De vijf kilometer (2) ... ze met gemak. Ze (3) ... altijd met elkaar. De Colorrun was een mooie gelegenheid om officieel vijf kilometer te (4) .... Feestelijker dan een Colorrun (5) ... het niet: om de kilometer (6) ... de deelnemers met kleurpoeder bestrooid. 'Dat (7) ... goed', legt Nienke uit. 'Alleen als je (8) ..., kreeg je verf in je mond.' Nadat Nienke en haar vriendinnen het parcours (9) ... afgelegd, (10) ... ze door naar de afterparty. Daar werd ook met verf (11) ....



Naar: www.sevendays.nl, op 9 juli 2015

Ik kan/weet • werkwoorden herkennen. 1F

Ik kan/weet geeft aan wat je hebt geleerd. Ook staat er bij welk referentieniveau daarbij hoort.

Maak de extra opdrachten online.

Je kunt online extra opdrachten maken. Je kunt ook je eigen route volgen door alle opdrachten uit het boek online te maken.

Opdrachten waarbij je online een filmpje of een geluidsfragment kunt vinden en opdrachten waarbij je online moet werken, herken je aan het symbool voor online.

Inhoud

De


Ik bedoel, welke leerling
de hoofdprijs
niet de essentie
Ging het
zelf te
in staat

quiz

De brug

Met Nieuw Nederlands leer je meer over de Nederlandse taal. Veel van wat je gaat leren, zul je herkennen van de basisschool, zoals spelling en woordenschat. Misschien vind je Nederlands makkelijk of juist heel moeilijk. Als Nederlands lastig voor je is, kun je extra oefenen met de opdrachten uit *De brug*.

Doe de quiz!

Twijfel je of *De brug* je kan helpen? Door de quiz te maken, weet je of het een goed idee is om aan de slag te gaan met *De brug*. Tijdens de quiz krijg je vragen over lezen, woordenschat en taalverzorging. Je kunt de quiz in je eentje online maken of met de hele klas tegelijk. Als je de quiz samen met je klas maakt, is je docent de quizleider.

Je kunt de quiz ook zelf online maken.

Zo gebruik je De brug

Voordat je aan een nieuw hoofdstuk begint, kun je met *De brug* alvast een begin maken. Bij elk hoofdstuk vind je een korte, heldere uitleg van de theorie en een aantal korte opdrachten over Lezen, Woordenschat en Taalverzorging. Met *De brug* maak je een goede start met het hoofdstuk. Je vindt *De brug* vanaf bladzijde 222.

Je kunt alle opdrachten uit* De brug *ook online maken.

Hoofdstuk 1

Vrienden





Spelen met woorden

Ben jij supergoed in galgje? Of heb jij weleens scrabble gespeeld? Bij dit soort spelletjes speel je met woorden: je moet een woord raden of zelf woorden maken.
Er zijn heel veel verschillende woordspelletjes en je komt ze overal tegen: op de televisie, in de krant of als app voor je telefoon. Probeer ze eens uit. Heb jij een favoriet taalspelletje? Zo ja, welk is dat?

Letterstamppot

Maak zo veel mogelijk woorden met de letters: harvinerdinst. De winnaar is de speler die de meeste woorden weet te maken!

→ ***Speel nog meer taalspelletjes, zoals de dierenwoordenslang.***



Omdraaien die letters!

Lezen is in, ezel! Zie je wat er bijzonder aan deze zin is? Je kunt deze zin ook van achteren naar voren lezen. Er staat dan precies hetzelfde. Dat noemen we een palindroom, net als lepel, racecar en meetsysteem. Sommige woorden kun je omdraaien waardoor je een ander woord leest, zoals gum / mug en droom / moord. Dit zijn spiegelwoorden. Bedenk zelf drie andere palindromen en drie spiegelwoorden.

Lezen

Je leert over het onderwerp van een tekst.

Startopdracht

Lees tekst 1.
1. Waarover gaat de tekst?
2. Wat hielp je om het antwoord op vraag 1 te vinden?
3. Noteer een goede titel voor de tekst.

Tekst 1

Elke keer kijk ik er weer naar uit: één keer in de veertien dagen op vrijdagavond samen met mijn drie beste maten chillen en film kijken na een week school. Om de beurt bij een van ons. De een houdt van horror, de ander van comedy of familiedrama. Ik ben meer van de actie. Bond, bijvoorbeeld, James Bond. De laatste film was *Spectre*. Een film huren in de videotheek hoeft niet meer. Voor ons is Netflix helemaal vet. Gewoon altijd beschikbaar. Welke film je maar wilt zien.

Naar: Johan de Ruiter, Weekeindkrant, 10 januari 2016

Theorie

video-uitleg

Het onderwerp van een tekst

Elke tekst gaat ergens over. Dat noem je het **onderwerp** van een tekst. Je kunt met één of met een paar woorden zeggen wat het onderwerp is, bijvoorbeeld: *huisdieren*, *vriendschap* of *nieuw winkelcentrum Lelystad*.
Als je weet wat het onderwerp van een tekst is, dan begrijp je de tekst beter als je die helemaal gaat lezen.
Om het onderwerp te vinden, lees je de tekst alleen **oriënterend**: je bekijkt de tekst en je leest het eerste stukje van de tekst.

Zo vind je het onderwerp van een tekst

1. **Bekijk** de tekst:
   - Kijk naar de **titel**.
   - Kijk naar de foto's en plaatjes bij de tekst (**illustraties**).
   - Kijk naar de titels die boven tekstgedeeltes staan. Die titels noem je **tussenkopjes**.
   - Kijk of er woorden zijn die anders gedrukt zijn (**vet**, *schuin*, GROOT of gekleurd).
2. Lees het eerste stukje (de eerste alinea) van de tekst. Vaak is dat vetgedrukt.
3. Geef antwoord op de vraag: waarover gaat deze tekst?

Opdracht **1**

Lees tekst 2 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ Bas' vriend Sijmen
B ☐ Best Friend Forever
C ☐ Beste vriend

2 Hoe ben je erachter gekomen wat het onderwerp is? Noem drie dingen.
3 Wie is er in deze tekst aan het woord?

Lees de tekst nu helemaal.
4 Noem vijf dingen die de schrijver belangrijk vindt voor vriendschap.
5 In welke alinea lees je die belangrijke dingen?
6 Welk tussenkopje past boven alinea 2?
A ☐ Hoe het begon
B ☐ Instagram
C ☐ Persoonlijke dingen
7 '(...) dat laat ik in het midden.' (al. 4) Wat wordt daarmee bedoeld?
A ☐ Daar is een verschil van mening over.
B ☐ Daar zeg ik nu niets over.
C ☐ Dat weten we nu nog niet precies.
8 'Ik mag mijn handen dichtknijpen (...)' (al. 5) Wat betekent dat?
9 Noem nog twee voorwaarden waaraan een goede vriendschap moet voldoen. Je kunt alinea 5 gebruiken om op een idee te komen.
10 Wanneer is iemand een goede vriend voor jou?

Tekst 2

Niks is gek, alles mag



[1] Sijmen is mijn allerbeste vriend. Hij is heel aardig en heeft veel humor. Soms krijgen we ruzie tijdens een game die we samen spelen. Dan moeten we even bij elkaar uit de buurt blijven. Erg lang houden we dat niet vol. Sijmen heeft namelijk iets waardoor je nooit écht boos op hem wordt. Hij weet wanneer hij moet stoppen.

[2] We leerden elkaar een jaar geleden kennen op judo. Ik weet nog goed dat we al vrij snel dingen over onszelf gingen vertellen. Op die manier kwamen we erachter wat we leuk vinden van elkaar. Daardoor gingen we elkaar snel aardig vinden. Op Instagram deelden we onze mooiste selfies. We praatten met elkaar over persoonlijke dingen, zoals mijn verdriet over de dood van mijn oma en Sijmens nieuwe vriendin.

[3] Ik denk dat het belangrijk is dat je aardig bent voor je vriend. En dat je elkaar kunt vertrouwen. Als ik iets belangrijks tegen Sijmen zeg, vertelt hij dat niet door. Als vrienden moet je voor elkaar opkomen. En elkaar soms complimentjes geven. Maar niet te veel, want dan is het ook weer zo overdreven.

Meteen goed met Sijmen

[4] Sinds Sijmen verhuisd is, zien we elkaar minder. Dat is niet erg voor onze vriendschap. Een goede vriendschap heeft niet per se te maken met hoe vaak je iemand ziet. Als Sijmen en ik elkaar na een tijdje weer zien, is het meteen goed. We weten allebei dat het goed zit en dat we er altijd voor elkaar zijn. Maar of het goed is als we elkaar heel lang niet zien, dat laat ik in het midden.

Eerlijk

[5] Ik mag mijn handen dichtknijpen met zo'n goede vriend. Want Sijmen is eerlijk tegen me en zegt niet alleen maar wat ik wil horen. Eerlijk zijn kan namelijk best lastig zijn. Het is niet altijd leuk om de waarheid te horen. Mensen vinden je misschien eerder aardig als je zegt wat zij willen horen. Maar daar heb je uiteindelijk niks aan. Een goede vriend zegt je wat het beste is voor jou in een bepaalde situatie.

[6] Sijmen is echt mijn *Best Friend Forever*, want ik kan alles met hem bespreken. Niks is gek en alles mag. Ik hoef niet bang te zijn dat hij me dom of niet meer aardig vindt.

Naar: Bas Huisman over zijn vriend Sijmen, www.jongerenkrant.nl, op 30 maart 2016

Opdracht
2

Lees tekst 3 oriënterend.
1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Waaraan kun je dat snel zien?

Lees de tekst nu helemaal.
3 Wat is een buddyhond?
4 ‘De komst van buddyhond Pittou (…) is een succes voor Indy en zijn familie.’ (al. 2) Wat heeft hulphond Pittou veranderd in het leven van Indy?
5 ‘Zijn ouders zijn eveneens erg blij met zijn nieuwe vriend.’ (al. 2) Wat betekent het woord ‘eveneens’?

6 In welke alinea lees je hoe hulphond Pittou erg op Indy let?
7 Welk tussenkopje past boven alinea 4 en 5 samen?
A ☐ Commando’s leren
B ☐ Geleerde commando’s oefenen
C ☐ KNGF
8 ‘Dat doet hij op het commando 'plassen'.’ (al. 4) Noem drie commando’s die een buddyhond vast ook heeft geleerd.
9 ‘Indy kreeg voorheen te weinig beweging, doordat hij niet zo vaak buitenkwam.’ (al. 6) Wat betekent het woord ‘voorheen’?

10 Zoek op internet twee mensen die veel steun hebben aan hun buddyhond. Noteer de naam en waarom deze persoon een buddyhond heeft. Gebruik niet meer dan 50 woorden.

Opdracht
3 ✱

Bekijk tekst 3 nog een keer.
1 Indy zegt dat Pittou hem ook blij maakt als hij ‘een beetje somber’ is (al. 1). Wat heeft die somberheid van Indy te maken met zijn oogaandoening?
2 ‘Je ziet onmiddellijk dat de band tussen Indy en hond Pittou heel sterk is.’ (al. 3). Noem twee voorbeelden uit de tekst waaruit blijkt dat die band zo sterk is.

Tekst 3

Een succesverhaal

[1] De grootste traktatie voor Pittou is smeerkaas uit een tube. Die krijgt hij als hij zijn baasje heel goed helpt. Indy laat zien hoe Pittou de kaas in ontvangst neemt: kwispelend, likkend en dolenthousiast. ‘Pittou voelt precies aan wat er moet gebeuren. Ook als ik een beetje somber ben, dan zorgt Pittou ervoor dat er toch weer een glimlach op mijn mond komt. Dat is heel moeilijk uit te leggen.’

Hulphond Pittou biedt uitkomst

[2] De komst van buddyhond Pittou (een kruising tussen een labrador en een golden retriever) is een succes voor Indy en zijn familie. De 12-jarige Indy heeft een zeldzame oogaandoening, waardoor hij steeds minder goed gaat zien. Daardoor kon Indy steeds minder leuke dingen doen, werd hij minder vrolijk en kon hij vaak niet buiten spelen. Door Pittou fleurt Indy nu helemaal op. Zijn ouders zijn eveneens erg blij met zijn nieuwe vriend.

[3] Pittou houdt Indy voortdurend scherp in de gaten, zoekt fysiek contact en geeft regelmatig een poot aan zijn baasje. Indy aait en knuffelt Pittou. Je ziet onmiddellijk dat de band tussen Indy en hond Pittou heel sterk is.
[4] Indy moet de hond zelf verzorgen, zijn vacht borstelen, zijn voerbak vullen én regelmatig de straat op en het park in om te oefenen. Daar, in het park, doet Pittou zijn behoefte. Dat doet hij op het commando 'plassen'.
[5] Het is een van de vele commando's die deze goed getrainde hond leerde op de blindengeleidenhondenschool van het Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds (KNGF). Deze organisatie zorgt voor geleidehonden voor blinden en slechtzienden, maar is een paar jaar gelden ook gestart met de zogenoemde 'buddyhond'.
[6] De nieuwe vriend maakt Indy dolgelukkig. Hij is dikke maatjes geworden met Pittou. Indy is nu weer een vrolijk kind. Hij gaat weer met plezier en veilig naar buiten en hij vermaakt zich volop met Pittou. Indy kreeg voorheen te weinig beweging, doordat hij niet zo vaak buitenkwam. Met Pittou beweegt hij weer volop en dat is erg goed voor hem.



Naar: De Eelderpost, 12 maart 2016

Opdracht

4

Lees tekst 4 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Noem twee dingen waardoor je het onderwerp snel te weten bent gekomen.

Lees de tekst nu helemaal.

3 Waardoor kunnen gezamenlijke vakanties mislukken?
4 Welk tussenkopje past het best boven alinea 2?
A ☐ Huishoudportemonnee
B ☐ Mislukte reis
C ☐ Uitgaven

5 Welke zin van alinea 3 is de belangrijkste zin? ***de eerste / de laatste***
6 Leg je antwoord op vraag 5 uit.
7 Als je vooraf geen goede afspraken maakt, 'riskeer je een mislukte vakantie' (al. 4). Wat betekent dat?
8 Is de schrijver positief of negatief over gezinnen die samen op vakantie gaan? Leg je antwoord uit.

9 Alinea 3 gaat over hoe ouders met hun puberkinderen omgaan, maar je kunt er ook uit afleiden wat kinderen van hun ouders willen als ze in de puberteit zijn. Leg in je eigen woorden uit wat de wensen van puberkinderen zijn.
10 In de laatste alinea geeft de schrijver een advies. Welk advies is dat?

Tekst 4

Met of zonder vrienden



[1] Wij gingen jarenlang op vakantie met een ander gezin. Dat waren allemaal geweldige vakanties, maar elk jaar weer moest ik eraan wennen dat de anderen hielden van supervroeg opstaan en samen ontbijten. Daar stond tegenover dat zij elke morgen verse broodjes bij de bakker haalden en leuke uitstapjes organiseerden.
[2] Soms mislukken gezamenlijke vakanties, omdat er bijvoorbeeld ruzie ontstaat over geld. De een wil op vakantie helemaal niet letten op de uitgaven. De ander daarentegen kan het zich niet veroorloven veel geld uit te geven op vakantie. In dat geval is een gezamenlijke huishoudportemonnee voor de dagelijkse uitgaven natuurlijk slim. Over alle extra uitgaven kan iedereen dan zelf beslissen.
[3] Sommige jonge gezinnen gaan jarenlang leuk samen op vakantie, maar stoppen daarmee als hun kinderen in de puberteit komen. Het kan namelijk knap lastig zijn als het kind van het ene gezin alles mag, zoals laat opblijven en uitgaan, terwijl het kind van de andere familie zich moet houden aan strengere regels. Ouders zouden het dus ook eens moeten worden over de manier waarop ze in de vakantie met hun pubers omgaan.
[4] Als er geen overeenstemming is over de verdeling van de taken, ontstaan er ergernissen en riskeer je een mislukte vakantie. Vooraf afspreken wie afwisselend boodschappen doet, eten maakt, de afwas doet en het vakantieverblijf opruimt, kan helpen irritaties te voorkomen.
[5] Samen op vakantie gaan kan heel gezellig zijn, maar het is dus verstandig om vooraf een aantal dingen goed af te spreken. Je leert elkaar tijdens een vakantie pas echt goed kennen. Je ziet de leuke en minder leuke dingen van elkaar. Samen op reis is echt een kwestie van een beetje geven en een beetje nemen.

Naar: De vakantiebijlage van Broersreizen, 1 april 2016

Opdracht

5 ✱

Lees tekst 5 eerst oriënterend en daarna helemaal.

1. Wat is het onderwerp van de tekst?
2. Hoe denken mensen in het algemeen over ratten?
3. Wordt dat in deze tekst bevestigd? Leg je antwoord uit.
4. De titel van een tekst kan twee functies hebben: (a) de aandacht trekken of (b) aangeven waarover de tekst gaat. Welke functie heeft de titel hier? Leg je antwoord uit.

5. Welk tussenkopje past het best boven alinea 3?
   A ☐ Japanners
   B ☐ Slim proefje
   C ☐ Zwembad
6. Bedenk een tussenkopje voor alinea 4 dat vooral een aandachttrekker is.
7. Waarom waren de Japanse onderzoekers verbaasd over de uitkomst van het onderzoek?
8. Wat is het beste bewijs dat ratten kunnen meevoelen?

9. Maak een tekening van de kooi die de wetenschappers gebruikten.

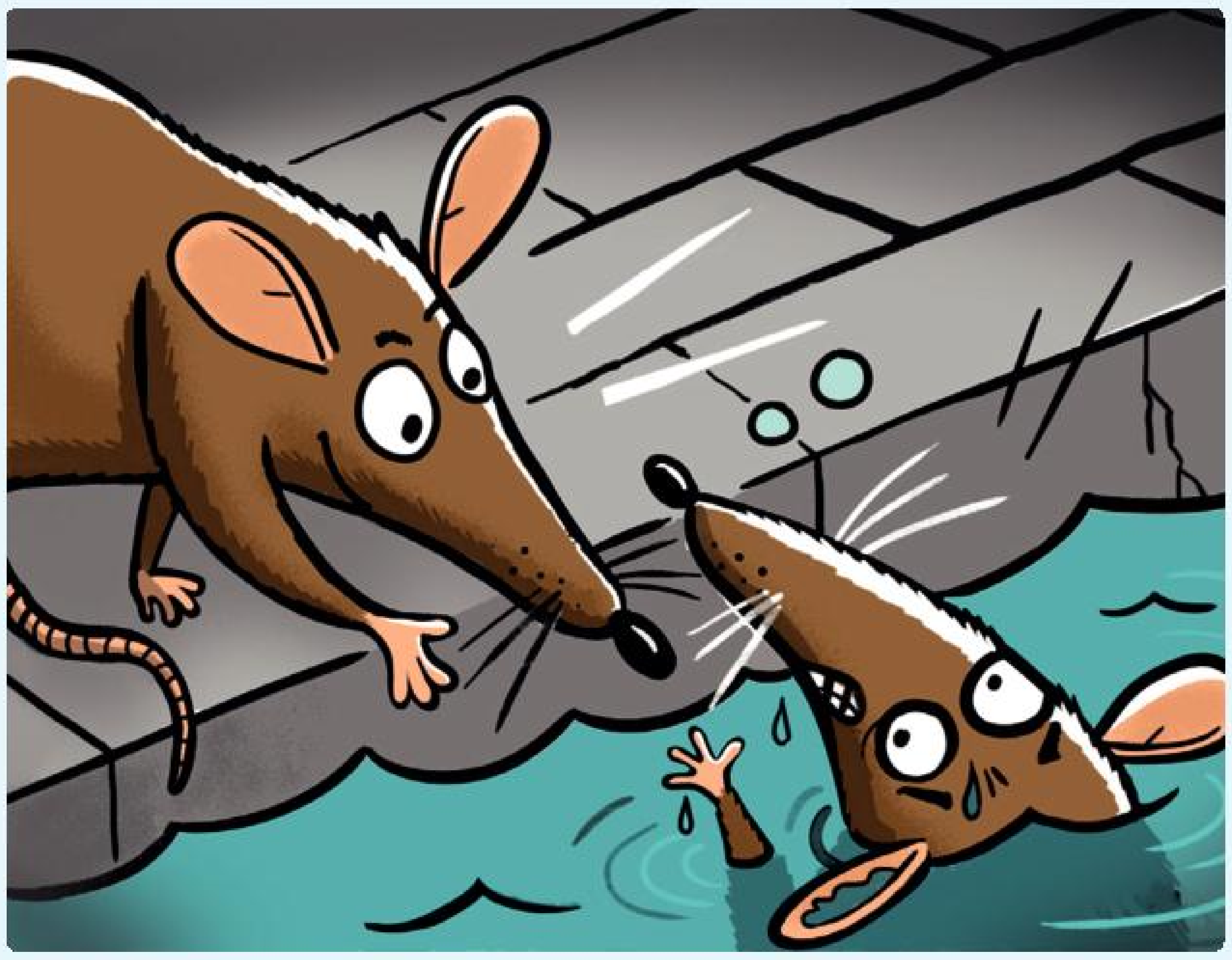
10 Er zijn uitdrukkingen met het woord 'rat', zoals 'Je bent een rat'. Wat zegt deze uitdrukking over het gedrag van iemand?

11 Zoek nog twee uitdrukkingen op met het woord rat. Noteer de uitdrukking en zet de betekenis er achter.

12 Uitdrukkingen met het woord 'rat' hebben een negatieve betekenis. Hoe komt dat volgens jou?

Tekst 5

Als ratten in de val



[1] Ken jij iemand die een rat als huisdier heeft? De kans is niet zo groot, want veel mensen zien een rat als een akelig vies ondier. Maar ratten zijn juist heel erg aardig. Ze helpen een andere rat, ook als ze die niet kennen en er geen familie van zijn. Dat ontdekten Japanse onderzoekers met een slim proefje. Ze waren verbaasd over de uitkomst.

[2] Die aardigheid van ratten is zo verbazingwekkend, omdat we zulk 'aardig' gedrag niet zo van dieren gewend zijn, zeker niet van ratten! Dieren laten elkaar soms gewoon stikken. Nou ja, behalve dan mensapen, zoals chimpansees en gorilla's. En bijvoorbeeld olifanten en walvissen. Maar knaagdieren? Nee toch zeker?

[3] De onderzoekers gebruikten voor hun proefje een kooi met twee aparte ruimten: Links was een diep zwembadje waar een rat niet zomaar uit kon klimmen. Rechts een hoog en droog platform. Ertussenin een wand met een doorzichtig deurtje erin. De Japanners zetten aan elke kant een rat. Wat zagen ze? De rat aan de droge kant opende steeds gauw het deurtje voor zijn watertrappelende buurman. Dat deed die rat niet, omdat hij het zo leuk vond om aan een deurtje te prutsen of om met de andere rat te spelen. Want als er aan de andere kant geen rat zat, of een rat die rustig in een droog zwembadje zat, dan liet nummer één het deurtje gewoon dicht. Rat nummer twee hoefde immers niet geholpen te worden.

[4] De 'aardige' rat helpt, denken de onderzoekers, omdat hij merkt dat de andere rat bang of in gevaar is. Dat meevoelen is bijzonder voor knaagdieren. Dat was tot nu toe alleen bekend over drie diersoorten: mensapen, walvissen en olifanten. Maar nu weten we dus ook dat ratten kunnen meevoelen. Het was zelfs zo dat helpers die zelf al eens in dat nare badje hadden gezwommen het deurtje eerder openmaakten dan ratten die het zwembad niet kenden.

[5] De Japanse onderzoekers keken ook wat ratten deden als ze konden kiezen: een zwemmende soortgenoot redden (door een deurtje te openen aan de linkerkant), of iets lekkers eten (achter een deurtje aan de rechterkant). Bijna alle ratten redden eerst hun soortgenoot, en openden daarna pas het deurtje naar het eten. Dat is pas echt aardig: dan kon die natte rat ook lekker mee-eten.

Naar: Nienke Beintema, NRC 27 mei 2015

Ik kan/weet • oriënterend lezen om het onderwerp van een tekst te vinden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert begrijpelijk schrijven.

Startopdracht

Je beste vriend heeft het volgende bericht naar jou gestuurd:

'We waren allebei op tijd en het was echt supergaaf! Gers Pardoel trad als laatste op met een kick-assshow. Volgend jaar ben ik er weer bij! Foto's komen laterrrr!'

1 Is het meteen duidelijk waar je beste vriend is geweest?
2 Is het meteen duidelijk wie er nog meer bij was?
3 Kijk naar je antwoorden bij 1 en 2. Heeft je vriend een duidelijke tekst geschreven?

Theorie

video-uitleg

Begrijpelijk schrijven

Je schrijft een tekst, omdat je iets wilt vertellen. Bijvoorbeeld over je hobby of iets leuks wat je pas hebt meegemaakt. Je wilt dat de lezer je tekst in één keer begrijpt. Daarom moet je goed nadenken over elk woord en elke zin. Je tekst is begrijpelijk als de informatie in de tekst **volledig** en **duidelijk** is.

Zo schrijf je begrijpelijk

- Schrijf een kladversie van je tekst.
- Controleer je tekst met deze vragen:
  - Is mijn tekst **volledig**? Heb ik alles opgeschreven wat mijn lezer moet weten?
  - Is mijn tekst **duidelijk**? Begrijpt de lezer wat ik bedoel?
- Als dat nodig is, maak je de tekst vollediger of duidelijker.
- Schrijf je tekst in het net:
  - Begin elke zin met een hoofdletter en eindig elke zin met een punt of vraagteken.
  - Schrijf elk woord **foutloos** en **goed leesbaar**.

Opdracht **1**

Jouw zus heeft haar scooter te koop gezet. Ze heeft een mooie, rode Yamaha uit 2012 en heeft er nog maar 1500 km mee gereden. Ze verkoopt hem, omdat ze spaart voor haar rijbewijs. Als ze er € 700,- voor krijgt, kan ze beginnen met autorijles nemen. Ze heeft bij de supermarkt het volgende briefje opgehangen:

Wie helpt me aan mijn rijbewijs?

Nu te koop: rode scooter voor slechts €700,-. Superaanbieding!
Bel 06-12345678 als je hem wilt hebben.

1 Is de vraag bovenaan het briefje duidelijk? Leg uit waarom.
2 Het briefje is niet volledig. Welke informatie ontbreekt nog?
3 Maak het briefje vollediger en duidelijker. Noteer de tekst in je schrift.
4 Ruil je tekst met die van een klasgenoot en controleer de tekst op de volgende punten:
   – Is de tekst volledig?
   – Is de tekst duidelijk?
   – Is elk woord foutloos en goed leesbaar geschreven?
   – Begint elke zin met een hoofdletter en eindigt elke zin met een punt of vraagteken?
5 Verbeter eventuele fouten in je eigen tekst.

Opdracht 2

Je bent binnenkort jarig en geeft een groot feest. Je mag van je ouders doen wat je wilt. Geld speelt deze keer geen rol. Je wilt al je vrienden uitnodigen voor je verjaardagsfeest en stuurt ze daarom een e-mail.

1 Noteer eerst wat er allemaal in de uitnodiging moet staan, zoals de datum en de locatie van het feest. Bedenk ook wat je in je e-mail kunt zetten om te zorgen dat je klasgenoten echt allemaal komen.
2 Schrijf een kladversie van je e-mail. Gebruik ongeveer 100 woorden.
3 Gebruik het feedbackformulier om zelf je e-mail na te kijken.
4 Schrijf de netversie van je e-mail.

Opdracht 3

Nanda's beste vriendin is ziek. Ze ligt al een tijdje in het ziekenhuis. Het gaat steeds beter met haar, maar ze verveelt zich nogal. Nanda heeft daarom een oproep op internet gezet om haar vriendin een kaartje te sturen. Dat heeft geholpen: er zijn 672 kaarten naar het ziekenhuis gestuurd in een week tijd! Schrijf voor www.sevendays.nl een tekst van ongeveer 100 woorden over deze actie van Nanda.

1 Noteer eerst welke informatie je in de tekst wilt zetten.
2 Schrijf de tekst voor www.sevendays.nl.
3 Controleer je tekst op duidelijkheid, volledigheid en taalverzorging.
4 Verbeter eventuele fouten in je tekst.

Ik kan/weet
- een korte, begrijpelijke tekst schrijven. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert het onderwerp van een programma of filmpje herkennen.

Startopdracht

1 Maak een top 3 van je favoriete televisieprogramma's.
2 Vergelijk je lijstje met dat van een klasgenoot. Waarover gaan jullie televisieprogramma's?
3 Noem twee tv-programma's die je zou willen zien, maar die nu nog niet op televisie zijn. Beschrijf kort het soort programma en waarover het programma zou moeten gaan.

Theorie

video-uitleg

Het onderwerp van een programma of filmpje

Net als een tekst gaat een programma of een filmpje waarnaar je kijkt of luistert ergens over. Het is belangrijk dat je snel weet wat het **onderwerp** is. Als je weet wat het **onderwerp** van een programma of filmpje is, kun je beter luisteren en de uitzending of het filmpje beter begrijpen.
In een programma op radio of tv en in filmpjes op internet hoor je vaak aan het begin (de inleiding) wat het onderwerp is.
Let op: in een nieuwsprogramma komt vaak meer dan één onderwerp aan de orde.

Zo vind je het onderwerp van een programma of een filmpje
- Let op de **titel** van het programma of het filmpje.
- Luister goed naar de inleiding van het programma of filmpje. Let op woorden die vaker gebruikt worden.
- Geef antwoord op de vraag: waarover gaat dit programma of filmpje?

Opdracht
1

Lees vraag 1 tot en met 3. Bekijk daarna het fragment uit het programma *TV Lab: Mijn 5000 vrienden*.

1 Waarover gaat dit programma?
  A ☐ de kracht van online vriendschap
  B ☐ het steunen van je vrienden
  C ☐ onbekende vrienden
  D ☐ vrienden op Facebook
2 Dit fragment komt uit het begin van het programma. Waaraan zie je dat?
3 Hoe wordt het onderwerp van het programma bekendgemaakt?
  A ☐ De presentator vertelt wat het onderwerp is.
  B ☐ Enkele studenten praten over het onderwerp.
  C ☐ Het onderwerp verschijnt in beeld (in letters).

Opdracht
2

Lees vraag 1 tot en met 3. Bekijk daarna het fragment uit het *Jeugdjournaal*.

1 Noteer de verschillende onderwerpen die in dit programma worden behandeld.
2 Hoe worden de onderwerpen van het programma bekendgemaakt?
3 Noem twee verschillen tussen de introductie van de onderwerpen in dit programma en die van het programma uit opdracht 1: *TV Lab: Mijn 5000 vrienden*.

Opdracht
3

Lees vraag 1 tot en met 3. Bekijk daarna het fragment uit het internetprogramma *Mijn Brein TV*.

1 Wat is het onderwerp van dit fragment?
A ☐ Problemen met vrienden
B ☐ Tips voor het maken van vrienden
C ☐ Vrienden helpen
D ☐ Vrienden maken
2 Hoe ben je te weten gekomen wat het onderwerp is?
3 In het fragment is het begin van het programma weggelaten. In dit deel heeft de presentator het onderwerp bekendgemaakt. Hoe heeft ze dit volgens jou gedaan?

Lees vraag 4 tot en met 6. Bekijk daarna het begin van het fragment.

4 Is dit volgens jou een goede manier om het onderwerp in te leiden? Leg je antwoord uit.
5 Heeft de presentatrice het onderwerp gepresenteerd zoals je had verwacht? Leg je antwoord uit.
6 Is het duidelijk waarover de rest van het programma zal gaan? Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

De makers van een jongerenprogramma nodigen je uit om een reportage te maken over het onderwerp *Vrienden*.

1 Maak een woordveld bij het thema *Vrienden*.
2 Kies een onderwerp uit het woordveld dat je verder wilt uitwerken.
3 Schrijf een korte inleiding voor het programma, waarin je het onderwerp op een spannende of grappige manier bekendmaakt. Je klasgenoten moeten nieuwsgierig worden naar jouw onderwerp.
4 Lees je tekst voor aan je klasgenoten. Zij moeten raden wat het onderwerp van je programma is.
5 Luister naar de teksten die je klasgenoten hebben gemaakt. Wat zijn de onderwerpen van hun programma's?

Ik kan/weet • het onderwerp van een programma of filmpje herkennen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert een gesprek voeren.

Startopdracht

Lees de volgende strip, waarin twee klasgenoten ontdekken dat ze oude bekenden van elkaar zijn.



1 In de tekstballonnetjes ontbreken de antwoorden die de twee klasgenoten aan elkaar geven. Bedenk zelf wat je daar kunt invullen.

Theorie

video-uitleg

Een gesprek voeren

Je voert elke dag gesprekken. Een gesprek kan overal over gaan: over het weer, over wat je vanmiddag gaat doen of wat je goed vindt aan Minecraft. Soms is het moeilijk een gesprek te voeren met iemand die je nog niet zo goed kent. Bij een goed gesprek vertel je elkaar dingen, luister je naar elkaar en stel je elkaar vragen.

Zo voer je een gesprek
- Als jij praat:
  - Praat rustig en hard genoeg.
  - Spreek de woorden duidelijk uit.
  - Laat de ander ook aan het woord. Stel bijvoorbeeld een vraag.
- Als jij luistert:
  - Laat de ander uitpraten.
  - Laat merken dat je luistert. Dat kun je bijvoorbeeld doen door vriendelijk te kijken, de ander aan te kijken of te knikken.
  - Stel een vraag als iets niet duidelijk is of als je meer wilt weten.

Als je elkaar vragen stelt, kun je **gesloten** en **open vragen** stellen. Op een gesloten vraag kan iemand alleen met *ja/nee* of een paar woorden antwoord geven. Stel ook open vragen. Hierop kan de ander een langer antwoord geven. Bijvoorbeeld:
– *Wat vind jij leuk aan Minecraft?*
– *Waarom wil je graag op dezelfde sportclub als je vrienden?*

Opdracht
1

Lees de vragen. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Taarten van Abel*.

1 Over welke onderwerp praten zij met elkaar in dit fragment?
2 Luisteren ze wel of juist niet goed naar elkaar? Waaraan zie je dat?
3 Wat doet de presentator als hij de antwoorden van Jona niet goed begrijpt?
4 Geef een voorbeeld van een open vraag en een gesloten vraag die Abel aan Jona stelt.

Opdracht
2

Lees samen met een klasgenoot de Whatsappgesprekken van René en Charlie en Robin en Alex. Ze zijn net begonnen in de brugklas op verschillende scholen.

1 Speel de twee gesprekken na. Een van jullie stelt de vragen van René of Robin en de ander geeft zelfbedachte antwoorden in de rol van Charlie of Alex.
2 In welk gesprek kwam er een uitgebreider antwoord? Geef een voorbeeld.
3 Welke verschillen zijn er tussen de vragen in gesprek 1 en die in gesprek 2?

Gesprek 1

René: Wanneer was jouw eerste schoolweek?
Charlie:
René: Naar welke middelbare school ben jij ook alweer gegaan?
Charlie:
René: Met welke vakken ben je begonnen?
Charlie:
René: Vind je 't moeilijk?
Charlie:

Gesprek 2

Robin: Hoe was je eerste schoolweek? Vertel eens!
Alex:
Robin: Waarom ben je eigenlijk niet naar mijn school gegaan?
Alex:
Robin: Wat vind je van de vakken die je tot nu hebt gehad?
Alex:
Robin: Hoe ziet je school eruit?
Alex:

Opdracht
3

Deze opdracht doe je samen met een klasgenoot.

1 Bedenk wat jij in de zomervakantie het liefst met je vrienden doet.
2 Stel een open en een gesloten vraag om erachter te komen wat jouw klasgenoot het liefst doet. Als je dit hebt geraden, wissel je van rol.
3 Vraag je klasgenoot waarom dit zijn favoriete vakantieactiviteit is. Probeer zo veel mogelijk informatie te krijgen. Let daarbij op de volgende punten:
– Stel zowel open als gesloten vragen.
– Vraag door als je iets niet begrijpt.
– Laat zo veel mogelijk zien of horen dat je luistert.
Na vijf minuten is je gesprekspartner aan de beurt om jou vragen te stellen.
4 Met welke vragen (open of gesloten) kwam je het meest te weten over de vakantieactiviteit van je klasgenoot? Noteer de antwoorden op die vragen. Laat de antwoorden door je klasgenoot controleren.

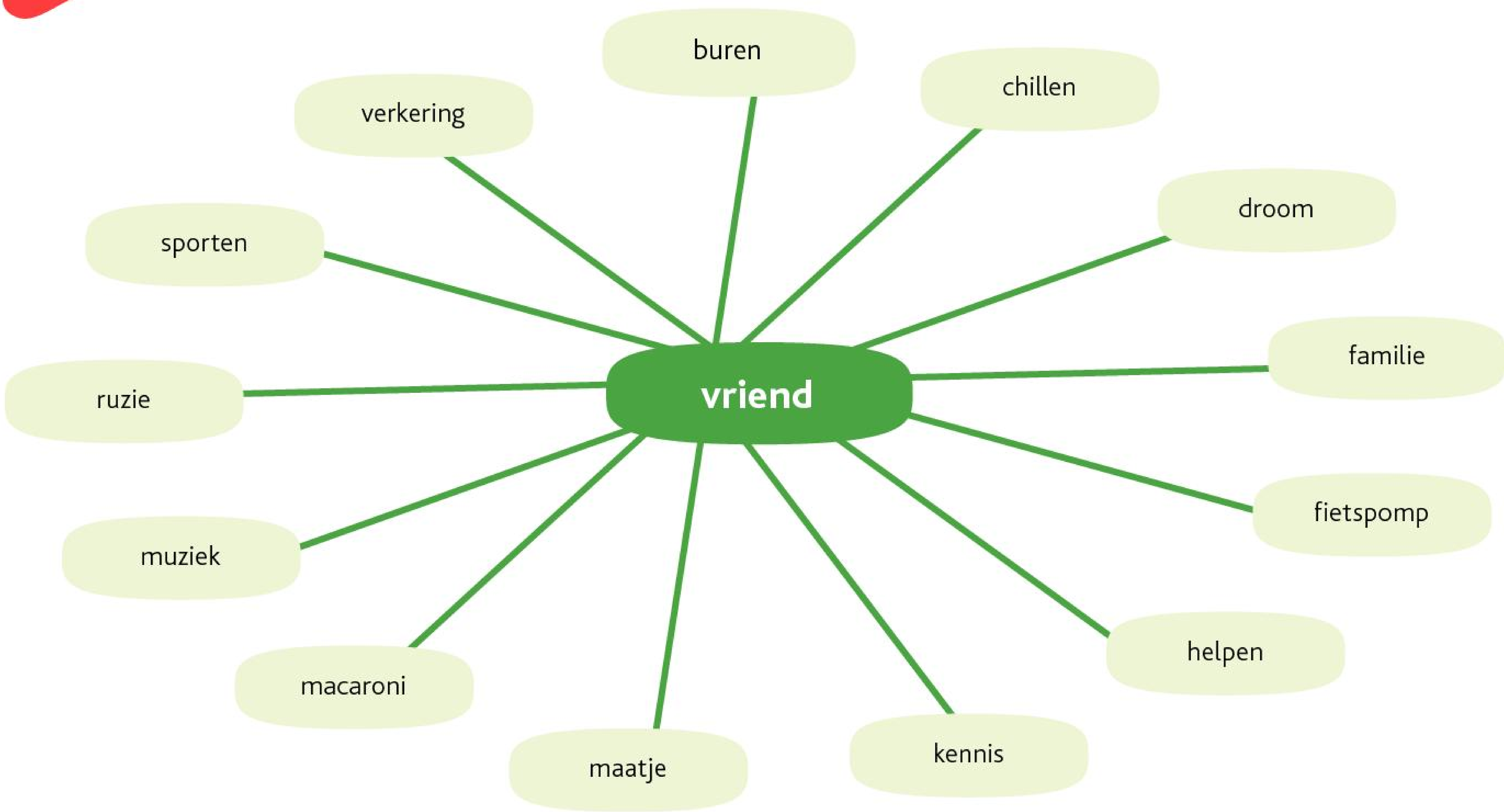
Ik kan/weet
• open en gesloten vragen stellen en beantwoorden in een kort gesprek. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert synoniemen van onbekende woorden vinden.

Startopdracht Hieronder staat een woordweb rondom het woord 'vriend'.
Onderstreep de woorden die te maken hebben met het woord 'vriend'.



Theorie

video-uitleg

Een synoniem zoeken

In teksten lees je vaak onbekende woorden. Je hebt niet altijd een woordenboek nodig om de betekenis van een onbekend woord te vinden. Je kunt de betekenis van een woord soms ook vinden door de tekst goed te lezen. Door een **woordraadstrategie** te gebruiken kun je achter de betekenis van een woord komen. De eerste woordraadstrategie is: een **synoniem** zoeken. Een synoniem is een ander woord met (ongeveer) dezelfde betekenis. Voorbeelden van synoniemen:
– *rennen* en *hollen*;
– *lawaai* en *herrie*;
– *moeilijk* en *ingewikkeld*.

Zo zoek je een synoniem

- Kijk of in dezelfde zin een synoniem staat. Bijvoorbeeld:
  De aanvoerder van ons handbalteam is ook onder zijn vrienden graag de leider.
- Staat het synoniem niet in dezelfde zin? Lees dan ook de vorige en de volgende zin. Bijvoorbeeld:
  De inbrekers hadden niets gestolen, maar wel een puinhoop achtergelaten. Samen met zijn vader ruimde Kelvin de ravage op.

Opdracht **1**

Neem de onderstreepte woorden over. Noteer het synoniem erachter. Je vindt het synoniem in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna.

1 In de Efteling staat een enorme Holle Bolle Gijs. In de mond van de kolossale pop kun je je afval kwijt.
2 Anouk krijgt individueel pianoles, want ze kan zelf de muziek kiezen als ze alleen les heeft.
3 Het is een experiment om de lessen een half uur eerder te beginnen. Na de proef beslist de directie of dat zo blijft.
4 Een eigenschap van de chihuahua is dat hij klein is. Een ander kenmerk is dat hij van die grote ogen heeft.

Opdracht **2**

Lees tekst 1.

1 Noteer de woorden 1 tot en met 7 uit de tekst onder elkaar.
2 Zoek in de tekst naar synoniemen en schrijf deze achter de woorden.
3 Het was 'moeilijk voor hun baasjes om passief te blijven'. (al. 3) Noteer de betekenis van 'passief blijven'.
4 'De conclusie van de wetenschappers is dat oxytocine de vriendschappelijke band tussen dieren stimuleert.' (al. 3) Noteer de betekenis van 'stimuleren'. Kies uit:
A ☐ afremmen
B ☐ bewijzen
C ☐ versterken
5 'Is het dan mogelijk een 'oxytocine-spray' op de markt te brengen?' (al. 4) Wat betekent 'op de markt brengen' in deze zin? Gebruik alinea 1 voor je antwoord.

Tekst 1

Honden socialer door knuffelhormoon

[1] Honden worden socialer wanneer je ze het hormoon oxytocine (1) toedient. Als je een hond socialer kunt maken doordat je hem een medicijn geeft, lijkt dat goed nieuws voor dierenvrienden met een valse hond. Kunnen zij binnenkort een spray kopen die hun valse huisgenootje weer lief maakt?

[2] Het was al bekend dat oxytocine, het 'knuffelhormoon', een rol speelt als dieren een mannetje of vrouwtje zoeken. Onderzoekers van de universiteit van Tokio hebben nu (2) aangetoond dat het hormoon ook gewone banden versterkt. Ze hebben namelijk bewezen dat honden socialer worden als ze oxytocine krijgen.

[3] De wetenschappers onderzochten twee groepen honden. Bij de ene groep spoten ze oxytocine in de neus. De andere groep kreeg een (3) placebo, oftewel een nepmedicijn. Vervolgens kwamen alle honden terug bij hun baasjes. De hondenbazen mochten niets doen als de hond hun aandacht gaf. Als de honden het knuffelhormoon hadden gekregen, was het moeilijk voor hun baasjes om passief te blijven. De viervoeters met de oxytocine in hun neus snuffelden en likten namelijk (4) frequenter aan hun baasjes. Ook legden ze vaker hun poot op hun schoot. De



(5) conclusie van de wetenschappers is dat oxytocine de vriendschappelijke band tussen dieren stimuleert.

[4] Is het dan mogelijk een 'oxytocine-spray' op de markt te brengen? 'De slotsom is dat het zeker een goede (6) methode is om dieren die niet zo sociaal zijn, aardiger te maken', vertelt onderzoeker Romero. 'Maar het (7) effect van deze werkwijze is niet altijd hetzelfde: bij sommige honden is het gevolg van de spray juist dat ze agressief worden. Niet elke valse hond verandert dus in een lief dier.' Voorlopig dus geen spray die van valse Vicky een lief vriendinnetje maakt.

Naar: Kijk, nummer 9, 2014

Opdracht
3

In het Nederlands komen veel uitdrukkingen voor die bestaan uit twee woorden met ongeveer dezelfde betekenis. Bijvoorbeeld: *enkel en alleen*.

1 Neem de onderstreepte uitdrukkingen uit zin *a* tot en met *d* over en vul het ontbrekende woord in. Kies uit: *goed – keert – kwel – praal – pret – wel.* Je houdt twee woorden over.

2 Noteer de betekenis achter de uitdrukkingen. Je mag een woordenboek gebruiken.

a Jammer genoeg is een vijf een onvoldoende, hoe je het ook wendt of ... .

b Joshua's nicht is met veel pracht en ... getrouwd in een kasteel in Zuid-Frankrijk.

c Gelukkig is het niet alleen kommer en ... in het ziekenhuis, er worden bijvoorbeeld ook baby's geboren.

d Iedereen kwam na de vakantie gezond en ... terug op school.

Opdracht
4

Lees tekst 2.

1 Noteer de woorden 1 tot en met 6 uit de tekst onder elkaar.

2 Zoek in de tekst naar synoniemen en schrijf die achter de woorden.

3 In de titel van tekst 2 staat: 'Stripplaatje onder de loep'. Noteer de betekenis van de uitdrukking 'onder de loep nemen'. Gebruik alinea 1 voor je antwoord.

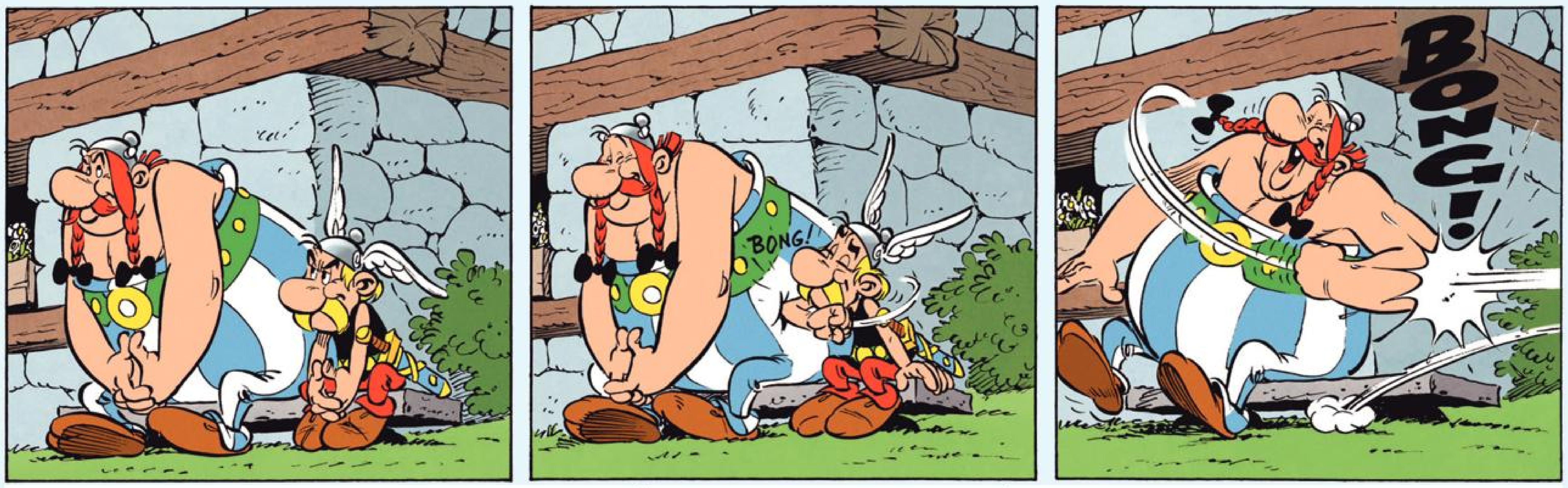
4 In de tekst staan twee uitdrukkingen met synoniemen, zoals *enkel en alleen*. Noteer deze uitdrukkingen.

Tekst 2

Stripplaatje onder de loep: dikke vrienden

[1] In deze aflevering bestudeer ik heel precies een stripplaatje uit de (1) reeks Asterix en Obelix door Goscinny en Uderzo. In de serie gaat het naar mijn mening om de vriendschap tussen Asterix en Obelix. De vrienden helpen elkaar altijd, maar ze hebben ook vaak ruzie, zoals in het album *Het geschenk van Caesar*, waaruit deze stripstrook komt.

[2] Voordat je in de strip bij dit plaatje aankomt, is er al van alles gebeurd. De nieuwe dorpsbewoner Appendix wil dorpsleider worden. Natuurlijk komt hij dan in (2) conflict met Abraracourcix, de (3) huidige leider van het dorp. Er barst een strijd los tussen de tegenwoordige leider en de nieuwkomer. Tijdens een maaltijd laat Asterix aan zijn vriend Obelix weten dat hij Appendix en zijn familie het liefst voor altijd en eeuwig ziet vertrekken, want dat gezin leidt tot ruzie in het dorp. Obelix, die in vuur en vlam staat voor de dochter van Appendix, is het daar niet mee eens en stormt (4) verontwaardigd Asterix' huis uit.



ASTERIX®-OBELIX® / © 2016 LES ÉDITIONS ALBERT RENÉ/GOSCINNY - UDERZO

[3] In deze scène maken de twee het weer goed. Asterix zoekt Obelix op en vraagt of hij nog steeds kwaad is. Vervolgens gaat hij naast Obelix zitten en geeft hem een (5) kameraadschappelijk duwtje. Obelix vindt dat leuk. (6) Uiteraard is Obelix veel sterker en als hij Asterix' vriendschappelijke gebaar herhaalt, knalt hij hem natuurlijk meters ver weg. Deze scène komt in bijna elk stripalbum uit de serie Asterix en Obelix terug. Dat geldt ook voor het moment dat de twee heren schreeuwend met de neuzen tegen elkaar gedrukt staan, omdat ze ruzie hebben.

Naar: www.michaelminneboo.nl, 13 februari 2015

Opdracht 5

Welk woord past in de zin?
Kies uit: *conclusie – conflict – effect – experiment – frequent – huidige – individuele – verontwaardigd.* Je houdt twee woorden over.

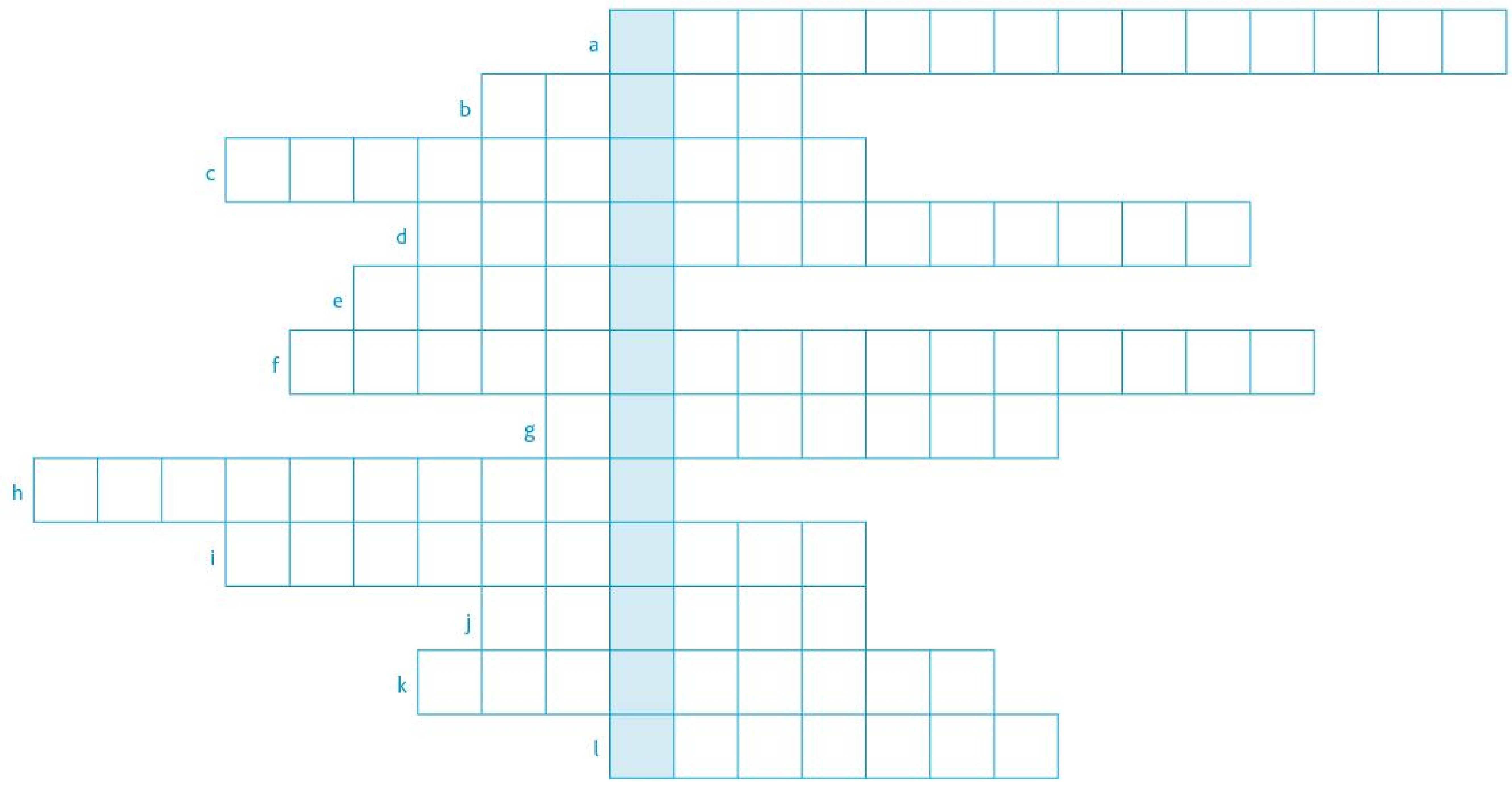
1 Volgens de rechter is er maar één … mogelijk: de butler heeft het gedaan.
2 Vincents … zwemtrainer is veel minder streng dan de vorige.
3 Abdul was … omdat de politieagent hem een bekeuring gaf voor fietsen op de stoep.
4 Hoe is het … van de gemeente Helmond met gratis busvervoer afgelopen?
5 Kato en haar vader hebben hun … over het uitlaten van de hond uitgepraat.
6 Omdat Hesters moeder voor haar werk … vliegt, krijgt zij korting bij sommige luchtvaartmaatschappijen.

Opdracht 6

1 Maak de puzzel. De woorden *a* tot en met *l* heb je in dit hoofdstuk geleerd. Vul synoniemen van de woorden *a* tot en met *l* in de puzzel in.

a kwaad	*e* toedienen	*i* kenmerk
b reeks	*f* kameraadschappelijk	*j* individueel
c placebo	*g* methode	*k* uiteraard
d huidige	*h* stimuleren	*l* aantonen

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de blauwe vakjes?



Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een synoniem. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over werkwoorden.

Startopdracht

Lees de tekst. Welke betekenissen heeft *heppie* in deze tekst?

Ik voel me ozo heppie,
zo heppie deze dag
en als je vraagt: wat heppie
als ik eens vragen mag,

dan zeg ik: hoe wat heppie,
wat heppik aan die vraag,
heppie nooit dat heppieje
dat ik hep vandaag?

Joke van Leeuwen, Ozo heppie en andere versjes. Querido, Amsterdam 2000

Theorie

video-uitleg

Werkwoorden

De woorden van een zin kun je indelen in **woordsoorten**. Een van de woordsoorten is het **werkwoord** (ww). In een zin staat ten minste één werkwoord. Er zijn ook zinnen met meer dan één werkwoord. Een werkwoord zegt wat iets of iemand doet of wat iets of iemand overkomt:
– *kijken: De jongens keken naar een lachfilm.*
– *lachen: Ik heb gisteren heel hard om mijn vriend gelachen.*
– *verwachten: Wij verwachten een telefoontje van Jasper.*
– *starten: Het mentoruur start pas in de tweede schoolweek.*
Er zijn ook werkwoorden met een wat vage betekenis, zoals kunnen, worden of zijn.

Een werkwoord kun je **vervoegen**. Je geeft het dan verschillende **werkwoordsvormen:**
– *lachen: lach – lacht – lachen – lachte – lachten – gelachen – lachend.*
– *vallen: val – valt – vallen – viel – vielen – gevallen – vallend.*

Opdracht **1**

Onderstreep in elke zin het werkwoord.
1 De wadloopvereniging organiseert een tocht over de wadden naar Schiermonnikoog.
2 Volg jij 7Days al op Snapchat?
3 Mijn moeder kijkt altijd om 20.00 uur naar het nieuws.
4 Het patatje met mayonaise vonden mijn vrienden erg lekker.
5 De politie arresteerde deze week negen jongeren voor het handelen in nepgeld.
6 Ik stal mijn skateboard altijd in de fietsenstalling van school.

Opdracht **2**

Noteer van het onderstreepte woord het hele werkwoord.
1 Hij belooft snel koffie te zetten met ons nieuwe espressoapparaat.
2 Mieke en Nimra hebben gevraagd of ze eerder naar huis mogen.
3 In de introductieweek gingen wij bowlen met de klas.

4 De zeilboot zeilt heel snel door de harde wind en gaat behoorlijk schuin.
5 Mouhanad koos voor de supervriendendeal van het muziektijdschrift OOR.
6 Voor zijn vrienden gaat Mart door het vuur.

Opdracht
3

Onderstreep de werkwoorden. Per zin zijn er meerdere werkwoorden.
1 Anouk heeft te veel cadeautjes op haar verlanglijstje staan.
2 In de verlenging werd een fantastisch doelpunt gemaakt.
3 Als je veel Facebookvrienden hebt, heb je dan ook veel vrienden in de echte wereld?
4 Wil jij hem op tijd waarschuwen?
5 Wanneer een wolf tijdelijk de troep verlaat, huilen de anderen omdat ze hun maatje missen.
6 Ik moest de peperdure rekening van de kapper zelf betalen.

Opdracht
4

Noteer het hele werkwoord. Soms staat er een scheidbaar werkwoord in de zin.
Bijvoorbeeld: Tim *maakt* zijn huiswerk *af*. Hele werkwoord: *afmaken*.
1 In augustus komen de wespenlarven uit hun nest op zoek naar suiker.
2 De zanger zong het liefst zonder microfoon.
3 De leerlingenraad organiseert waarschijnlijk een feest voor alle brugklassers.
4 In het weekeinde slaapt Malou vaak uit tot twaalf uur.
5 De leraar Engels legde de werkwoordspelling uit.
6 De ouders van D1 juichen hun kinderen toe tijdens de voetbalwedstrijd.

Opdracht
5 ✱

Vul in de tekst de volgende werkwoorden in. Noteer de werkwoorden in de goede vorm.
Kies uit: *gaan – gaan – gillen – gooien – hebben – kunnen – rennen – rennen – trainen – willen – worden.*

De Colorrun

Nienke en haar vriendinnen (1) ... de Colorrun in Leeuwarden graag een keer meemaken. De vijf kilometer (2) ... ze met gemak. Ze (3) ... altijd met elkaar. De Colorrun was een mooie gelegenheid om officieel vijf kilometer te (4) .... Feestelijker dan een Colorrun (5) ... het niet: om de kilometer (6) ... de deelnemers met kleurpoeder bestrooid. 'Dat (7) ... goed', legt Nienke uit. 'Alleen als je (8) ..., kreeg je verf in je mond.' Nadat Nienke en haar vriendinnen het parcours (9) ... afgelegd, (10) ... ze door naar de afterparty. Daar werd ook met verf (11) ....



Naar: www.sevendays.nl, op 9 juli 2015

Ik kan/weet • werkwoorden herkennen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging grammatica

Je leert over persoonsvorm en zinsdelen.

Startopdracht

Maak met de volgende woorden/groepjes woorden zo veel mogelijk zinnen. Je mag woorden toevoegen en werkwoorden vervoegen.
Pieter – blindengeleidehond – zijn baasje – lopen – de volgende morgen – naast elkaar.

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm en zinsdelen

Zinnen zijn gemaakt van zinsdelen. De **persoonsvorm** (pv) is bijvoorbeeld een zinsdeel. Een zinsdeel kan bestaan uit één woord, maar ook uit een groepje woorden dat bij elkaar hoort. Als je één woord of een groepje woorden voor de persoonsvorm kunt zetten, is dat een zinsdeel.

Zo vind je de persoonsvorm
In elke zin staan werkwoorden. Een van die werkwoorden is de persoonsvorm. Je leert twee manieren om de persoonsvorm te vinden.

- **Manier 1: de tijdproef**
  Zet de zin in een *andere tijd*: maak van de tegenwoordige tijd de verleden tijd of andersom. Het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.

- **Manier 2: de vraagproef**
  Maak van de zin een *vraag* met precies dezelfde woorden. Het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.

Voorbeeld: *Na het zesde lesuur mogen de leerlingen naar huis.*
– Manier 1: *Na het zesde lesuur mochten de leerlingen naar huis.*
– Manier 2: *Mogen de leerlingen na het zesde lesuur naar huis?*

Zo vind je zinsdelen
Doe de zinsdeelproef. Probeer welke woorden je samen vóór de persoonsvorm kunt zetten. Bijvoorbeeld:
– *Na het zesde lesuur / mogen / de leerlingen / naar huis.*
– *De leerlingen / mogen / na het zesde lesuur / naar huis.*
– *Naar huis / mogen / de leerlingen / na het zesde lesuur.*

Opdracht
1

Onderstreep de persoonsvorm van de volgende zinnen.
1. Ik ontvang graag al mijn vrienden op mijn verjaardag.
2. Snapt iedereen deze opdracht?
3. Rosa verstopt de mobiel van haar broer in de kast.
4. In paniek belde hij 112.
5. Martyna haalde een goed cijfer voor haar Engels.
6. De leerlingen van 1A debatteren over de nieuwe schoolregels.

Opdracht
2

Neem de zinnen over en onderstreep de persoonsvorm. Verdeel de zinnen vervolgens in zinsdelen door strepen te zetten.

1 Mijn moeder doet elke vrijdag boodschappen op de markt.
2 Op zondag ga ik altijd een heel eind wandelen met mijn hond.
3 Onze buurman is een echte sportman.
4 Morgen gaat Anouk naar die bekende kapper in Utrecht.
5 Hoe laat komt de intercity in Rotterdam aan?
6 Tijdens een wheelie brak het handvat van Kevins fiets.

Opdracht
3

Neem de zinnen over en verdeel ze in zinsdelen. Zet strepen op de juiste plek in de zin.

1 Nimra was superblij met haar hoge wiskundecijfer.
2 Op YouTube kun je allerlei leuke filmpjes gratis bekijken.
3 Maarten moet iedere dag de afwasmachine uitruimen van zijn moeder.
4 Alle meisjes van de brugklas gaan morgen naar een sciencedag.
5 Zaalberg, het bedrijf van Kips leverworst, stort zich nu op de groenteburger.
6 Hetty gaat regelmatig winkelen met haar vriendinnen.

Opdracht
4

Schrijf de zinnen over, verdeel ze in zinsdelen en onderstreep de persoonsvorm.

1 De bange jongen hoorde een vreemd geluid op de zolder van het huis.
2 De antieke televisie van mijn ouders is nu helemaal kapot.
3 Met veel inspanning kon de keeper van het voetbalelftal een doelpunt voorkomen.
4 In de pauze gaat Rob naar de snackbar aan de overkant van de school.
5 Volgens de burgemeester kan voetbal vaker zonder politie.
6 Geert vliegt vanavond voor zijn werk naar Londen.

Opdracht
5 ✱

Is de verdeling in zinsdelen goed of fout? Verbeter de foute zinnen.

1 De man / uit Frankrijk / wil /graag / naar Den Haag / gaan.
2 Hoeveel / kost / een flesje cola / in de supermarkt?
3 Met veel kracht / kon / Mark / de boom / doorzagen.
4 Deze / wiskundesom / vindt / Anouk / heel erg makkelijk.
5 Op het schoolplein / stond / tot ieders / verbazing / een mekkerende geit.
6 Wie van jullie / kan / het langst / op één been staan?

Ik kan/weet
- de persoonsvorm in korte zinnen vinden. 1F
- de zinsdeelproef gebruiken om zinnen in zinsdelen te verdelen.

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over hoofdletters en leestekens.

Startopdracht

Lees de tekst. Waarom leest deze tekst moeilijk?

wow mijn vriendin Annelotte en ik staan in de rij voor de groene achtbaan in walibi zij wordt alleen maar enthousiaster en staat te springen van ongeduld maar ik voel steeds meer kriebels in mijn maag die achtbaan gaat wel heel snel en vaak over de kop het liefst zou ik nu uit de rij stappen maar ik wil me niet laten kennen

Theorie

video-uitleg

Hoofdletters en leestekens

Je gebruikt hoofdletters en leestekens om een tekst beter leesbaar te maken.

Zo gebruik je hoofdletters
- aan het begin van een zin: *Onze tante is vandaag jarig*.
- bij namen: *Malou Wiersma, het Edith Steincollege*, *Overijssel, het Raadhuisplein, de Maas*, *de Hema*.
- bij woorden die van namen zijn afgeleid: *Duits*, *Amsterdamse*, *Noord-Hollandse*.

Zo gebruik je leestekens
- Je eindigt een zin met een punt, een vraagteken of een uitroepteken.
- Bij gewone zinnen gebruik je een punt: *We voetballen vanavond niet*.
- Na een vraag zet je een vraagteken: *Wat vind je van mijn nieuwe broek?*
- Met een uitroepteken geef je een zin extra nadruk: *Dat is geweldig!*

Opdracht
1

Schrijf je de woorden met of zonder een hoofdletter? Noteer de woorden in twee rijtjes: met en zonder hoofdletter. Schrijf ze met een hoofdletter waar dat hoort.
Kies uit: *grijze – koningsdag – hoofd – freddy – klassiek – hongarije – caravan – het hofplein – tomatensoep – kookboek – duitse – nijmegen*.

Opdracht
2

Neem de zinnen over en schrijf hoofdletters en leestekens waar dat moet.
1 de katwijkse voetbalploeg scoorde in de laatste minuut en iedereen was enthousiast
2 zullen we in de vakantie naar frankrijk of duitsland gaan
3 de bekendste rivier in rusland heet de wolga
4 na het eten op dinsdag gaan marianne en frans naar de sportschool
5 vandaag drijft er bewolking over in het westen van het land
6 in artis is een ijsbeertje geboren. dat is fantastisch

Opdracht
3

Noteer de woorden die je met een hoofdletter moet schrijven.
blauw – groningen – suzanne – water – frans – opera – katoen – opel – italië – weiland – druivenplant – laptop – drenthe – arnhem – wijnglas – rijn

Opdracht
4

In de volgende tekst ontbreken leestekens. Welk leesteken past op de open plek? Vul in: punt (.), vraagteken (?) of geen (x).

Robert baalde flink toen zijn dure fiets gestolen werd (1) … Was het toeval dat zijn vader dezelfde fiets aangeboden zag op Marktplaats (2) … Robert lokte de man met de fiets naar een doodlopend steegje (3) … en had de politie ingeschakeld om te assisteren (4) … De agent in burger ging mee (5) … Toen de agent een rondje op de fiets maakte, vroeg hij zijn collega's om de man in te rekenen (6) … De politieagenten hebben de man ingerekend (7) … en hem meegenomen naar het politiebureau (8)… De dief had hier echt niet op gerekend (9) …

Opdracht
5 ✱

Veel woorden worden met een hoofdletter geschreven, terwijl dat niet moet. Bijvoorbeeld de dagen van de week, de maanden van het jaar, de seizoenen en de windstreken.
Schrijf de zinnen over en zet hoofdletters en leestekens waar dat moet.

1 in december draagt mieke een dikke jas, handschoenen en een muts
2 willen jullie in de lente naar portugal reizen
3 terschelling ligt in het noorden van nederland
4 op maandag en dinsdag is er feest in veel dorpen in zuid-holland
5 in maastricht is er op vrijdag altijd een heel grote markt
6 waarom wil onze lerares dat jan zijn pet afdoet tijdens de les

Opdracht
6

Oefenen met *au* en *ou*
Het Nederlands kent veel woorden met *au* en *ou*: *kabeljauw*, *schouder*, *landbouw*, *verkouden*. Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **au** of **ou**.

1 We aten gisteren kabelj…wfilet met r…we witlof.
2 Mijn zus gaat vrijdag tr…wen.
3 N…welijks waren we vertrokken, of Anna-Marie moest al plassen.
4 De strijkb…t is heet genoeg om het overhemd te strijken.
5 Verb…wereerd keek tante Katrien naar de k…wgom op haar mooie jurk.
6 Voor dag en d…w was mijn moeder opgestaan om de badkamer te soppen.

Ik kan/weet
- wanneer ik hoofdletters en leestekens moet gebruiken.
- hoofdletters, punten, vraagtekens en uitroeptekens gebruiken. 1F
- woorden met *ou* en *au* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Klasse, zo'n jaarboek!

Een nieuwe school, een nieuwe klas. Ken jij iedereen al? Door een jaarboek te maken leer je elkaar beter kennen. Zo'n jaarboek is ook een leuk aandenken voor later: wie zaten er bij mij in de eerste klas? Hoe zag iedereen er toen uit?

Bij deze praktijkopdracht vul je voor een klasgenoot het jaarboekformulier in. Op dat formulier vinden jullie vragen over je lievelingskleur, favoriete kleding, sport, hobby's enzovoort. Natuurlijk plak je ook een foto op je eigen jaarboekformulier (selfie!).

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Spreken en gesprekken*: Een gesprek voeren
- *Schrijven*: Begrijpelijk schrijven

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan oriënterend lezen om het onderwerp van een tekst te vinden. 1F • Ik kan het onderwerp van een tekst vinden. 1F
Schrijven	• Ik kan een korte, begrijpelijke tekst schrijven. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan het onderwerp van een programma of filmpje herkennen. 1F
Spreken en gesprekken	• Ik kan open en gesloten vragen stellen en beantwoorden in een kort gesprek. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een synoniem. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan werkwoorden herkennen. 1F
Taalverzorging grammatica	• Ik kan de persoonsvorm in korte zinnen vinden. 1F • Ik kan de zinsdeelproef gebruiken om zinnen in zinsdelen te verdelen.
Taalverzorging spelling	• Ik kan hoofdletters, punten, vraagtekens en uitroeptekens gebruiken. 1F • Ik kan woorden met *ou* en *au* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

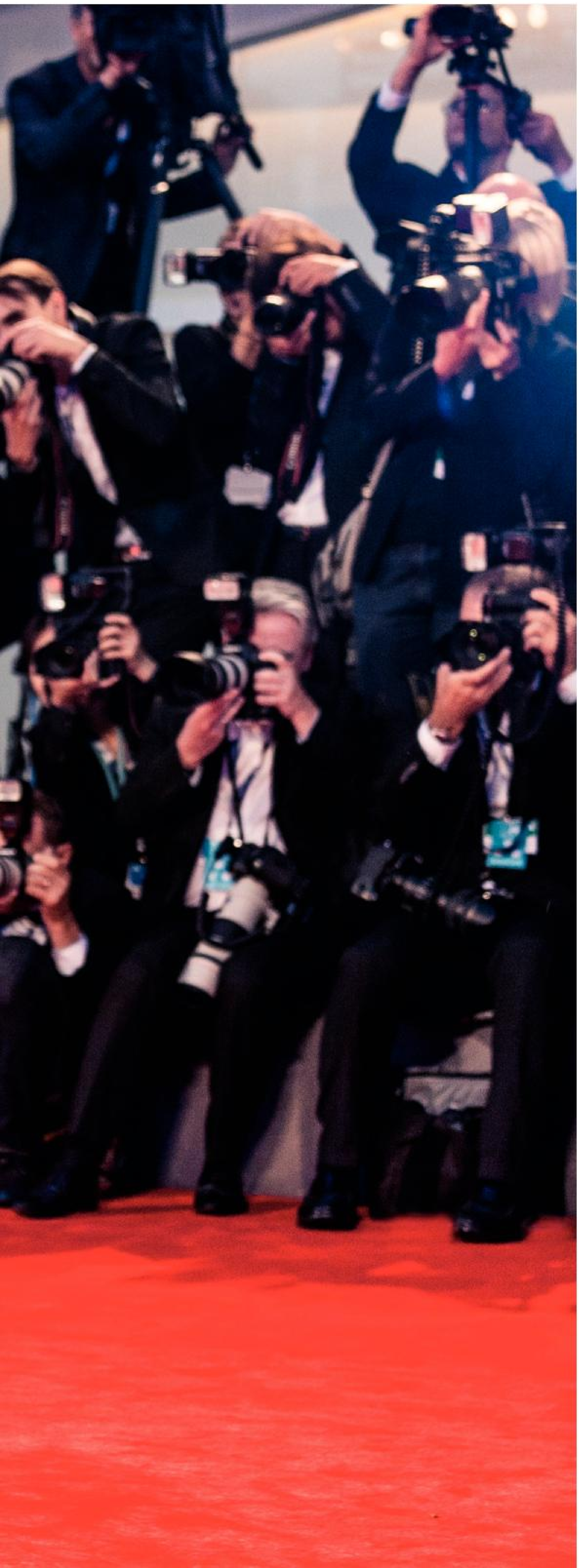
Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 2

Beroemd





Moedertaal

Sommige mensen spreken meer dan één taal, bijvoorbeeld Turks en Nederlands. Dat komt bijvoorbeeld doordat ze als kind twee talen tegelijk hebben geleerd. Mensen die twee talen vloeiend spreken, noemen we **tweetalig**. De taal die je als kind thuis leert spreken, is je **moedertaal**. Spreek jij nog een andere taal dan Nederlands? Welke taal zou jij graag willen spreken?

Tweetalige beroemdheden



Er zijn in Nederland veel beroemde mensen die twee talen spreken. Koningin Máxima bijvoorbeeld, zij spreekt Spaans én Nederlands. Andere tweetalige beroemdheden zijn rapper Ali B en voetballer Bruno Martins Indi. Kies samen met een klasgenoot een bekende Nederlander die een andere moedertaal heeft dan het Nederlands. Zet de letters van de voornaam van de beroemdheid onder elkaar en zoek bij elke letter een woord uit zijn of haar moedertaal. Noteer ook de betekenis van de woorden.

Bekbrommer

Het Algemeen Nederlands is de standaardtaal van Nederland. Hierdoor kunnen Groningers en Limburgers elkaar goed verstaan, maar wanneer zij in hun dialect spreken, weten ze vaak niet wat de ander zegt. Weet jij bijvoorbeeld wat een *bekbrommer* is? Is dat a) een bakfiets, b) een elektrische tandenborstel, c) een snorfiets of d) een bezorgbrommer?

Ontdek het in de quiz over dialectwoorden.

Lezen

Je leert over alinea's en deelonderwerpen.

Startopdracht

Lees tekst 1.
Tekst 1 is in drie delen te verdelen.

1 Met welk woord begint het tweede deel?
2 Met welk woord begint deel drie?
3 Boven welk deel past het woord 'carrière'? ***deel twee / deel drie***

Tekst 1

Martin Garrix (18) meest begeerde dj

Dj Garrix (Martijn Garritsen) is geen gewone tiener meer. Ruim anderhalf jaar na zijn wereldhit *Animals* draait hij mee aan de top van de dj-wereld. Hij heeft 11 miljoen 'likes' op Facebook en staat op de vierde plek van de dj-ranglijst. Maar ondanks zijn succes blijft Martijn wel met beide benen op de grond staan. Ook al leidt hij een luxe leven met roomservices, vette feesten en een privévliegtuig. En een voorliefde voor peperdure auto's, zoals zijn collega Afrojack, heeft hij niet. Garrix is erg bezig met zijn carrière en wil geen tijd vrijmaken voor een relatie. Hij wil alleen maar hard werken aan zijn eerste album. Iedereen verwacht veel van het album na het succes van *Animals* en de singles die daarop volgden.

Naar: Regiokrant De Amstelvener, 14 mei 2015

Theorie

video-uitleg

Alinea, deelonderwerp en tussenkopje

Een tekst is meestal in stukjes verdeeld. Zo'n stukje tekst noem je een **alinea**.

- Een nieuwe alinea begint altijd op een nieuwe regel.
- Soms springt de eerste regel van een alinea een beetje in.
- Soms wordt er tussen alinea's een regel overgeslagen (witregel).

De belangrijkste informatie staat vaak in de eerste zin of in de laatste zin van een alinea.
Elke alinea gaat over een **deelonderwerp** van de tekst.
In een tekst over het populaire programma *De Beste Singer-Songwriter* kunnen de alinea's bijvoorbeeld gaan over de volgende deelonderwerpen:

– Wanneer is men met het programma begonnen?
– Hoe worden de deelnemers geselecteerd?
– Wat kunnen de deelnemers winnen?
– Welke winnaars zijn nu nog populair?

Soms gaat één alinea over één deelonderwerp. Soms gaan meer alinea's over één deelonderwerp. Soms staat er een **tussenkopje** boven een alinea. Een tussenkopje wordt ook gebruikt om duidelijk te maken dat meer alinea's samen over hetzelfde deelonderwerp gaan.

Als je snel de belangrijkste informatie uit een tekst wilt halen, dan kun je de tekst **globaal** lezen. Je leest dan de eerste en de laatste zin van alle alinea's.

Opdracht

1

Lees tekst 2 oriënterend.

1 Hoeveel alinea's heeft deze tekst?
2 Wat is het deelonderwerp van alinea 2 en 3 samen?
3 In welke alinea('s) lees je het antwoord op de laatste vraag van alinea 1?
4 Wat is het onderwerp van deze tekst?

Lees de tekst helemaal.

5 Noteer de belangrijkste zin van alinea 3.
6 In welke zin van alinea 2 staat met andere woorden hetzelfde als in de belangrijkste zin van alinea 3?
7 Past het tussenkopje 'Muziekwereld' goed boven alinea 4? Leg je antwoord uit.
8 Wat is de belangrijkste zin van alinea 4?
9 In alinea 4 staat: 'Dat is dus niet waar.' Wat is volgens de schrijver niet waar?
10 Wat bedoelt de schrijver met 'een eendagsvlieg'? (al. 4)
11 Welk tussenkopje past goed boven alinea 5 en 6 samen?
A ☐ Reclame werkt
B ☐ Rol van de media
12 Wie is jouw held en verdient volgens jou eeuwige roem? Leg uit waarom.

Tekst 2

Echte roem duurt nooit kort



[1] Misschien zijn Bob Dylan, Bryan Ferry of Kate Bush wel de helden van je opa of oma. En weten zij wie Fausto Coppi was? Weet jij het? Weten zij wie Lionel Messi is? Jij vast wel. Hoe komt het dat iemand beroemd wordt en blijft?

Onderzoek

[2] Volgens het bekende Engelse gezegde '15 minutes of fame' duurt beroemd zijn niet lang. Maar uit een nieuw onderzoek blijkt iets anders. Echte roem duurt heel vaak juist wel lang. Deze conclusie trekken wetenschappers van een Engelse universiteit na een groot onderzoek dat ze deden.

[3] Hoe gingen ze te werk? Ze hielden meer dan twintig jaar bij welke namen van bekende mensen steeds weer in het nieuws waren. Het maakte niet uit of iemand beroemd was in de politiek, de sport of de muziek. Uit het onderzoek bleek: als ze eenmaal beroemd waren, dan bleven ze dat jarenlang.

Muziekwereld

[4] Vooral beroemdheden uit de muziekwereld blijven lang bekend. Dat is best opvallend, want veel mensen hebben het idee dat een groep of een zanger(es) een eendagsvlieg is en dus maar heel kort bekend is bij het publiek. Dat is dus niet waar. Als de naam van een popzanger of popgroep regelmatig in het nieuws is, blijft die zeker tien jaar of nog veel langer beroemd. Je weet zelf vast wel voorbeelden te noemen.

[5] De onderzoekers leggen ook uit dat de media een grote rol spelen bij het beroemd blijven. Als bepaalde kranten, radiostations, televisiezenders en internetsites steeds maar weer aandacht besteden aan dezelfde bekende personen, doen andere kranten, zenders, sites en sociale media dat ook weer. En als dat een tijdje doorgaat, blijft een naam van een beroemdheid vanzelf in je hoofd hangen. Net als bij reclame dus.

[6] Iemand die door één gebeurtenis even heel bekend is, zal niet beroemd worden. Denk maar aan een piloot die na motorproblemen toch het vliegtuig veilig aan de grond weet te zetten. Na korte tijd zal niemand zijn naam nog weten.

Naar: www.scientias.nl, op 16 mei 2016

Opdracht
2

Lees de titel van tekst 3 en bekijk de afbeelding die erbij hoort.
1 Waarover denk je dat de tekst gaat?

Lees de tekst nu helemaal.
2 De vijf alinea's van tekst 3 staan niet in de juiste volgorde. Met welke alinea moet dit verslagje beginnen?
3 Welke alinea moet de laatste alinea zijn? Leg uit waarom.
4 Je hebt bij vraag 2 en 3 genoteerd met welke alinea de tekst begint en met welke alinea die eindigt. In welke volgorde zou jij de drie andere alinea's zetten? Leg je antwoord uit.
5 Wat is het deelonderwerp van alinea 5?
6 Over welke dingen die in alinea 1 en alinea 2 genoemd worden, zou jij meer toelichting verwachten?
7 Zoek bijvoorbeeld op internet die extra informatie op en noteer die.

Opdracht
3

Bekijk tekst 3 nog een keer.
1 Waaruit kun je afleiden dat voorleeskampioen Ralf niet zenuwachtig of gespannen was?
2 Kun je het winnende prentenboek en het Boekenweekgeschenk in een half uur voorlezen? Leg uit hoe je dat te weten bent gekomen.
3 Welke extra informatie geeft de afbeelding bij de tekst?

Tekst 3

Vip-trein bij Kinderboekenbal

[1] Om te beginnen was het leukste van deze editie van het Kinderboekenbal dat de personen uit het winnende prentenboek *Fabians feest* en het Boekenweekgeschenk, als grote pluchedieren, een rol speelden. Zo begeleidde de olifant uit *Fabians feest* de bezoekers over het perron naar de zaal.

[2] Utrecht, 10 oktober 2014 – In het Spoorwegmuseum te Utrecht werd het Kinderboekenbal gehouden. Tijdens dit elfde boekenbal werd de Gouden Griffel uitgereikt en werden het winnende prentenboek en het Kinderboekenweekgeschenk gepresenteerd.

[3] Vlak voordat we naar huis gingen, kreeg het publiek zwart-witopnames te zien van de eerste Kinderboekenweek en een filmpje waarin te zien was dat Thea Beckman haar Gouden Griffel liet vallen. Daarnaast trad *Kinderen voor Kinderen* twee keer op. De bekende zanger Typhoon mocht ook een nummer doen. Als verrassing was Julia, de winnares van het Junior Songfestival, ingevlogen die met *Around* het programma voor de griffeluitreiking afsloot.

[4] De reis terug naar Groningen in een speciale vip-trein duurde precies lang genoeg om zowel het mooie Boekenweekgeschenk als het prentenboek te lezen. Natuurlijk reisden alle genodigden (ook veel kinderen uit de provincie Groningen) samen met de winnaar van het Boekenweekgeschenk (hij woont in Groningen) én Typhoon én Julia én het volledige Kinderen voor Kinderenkoor mee terug.



[5] Daarna las voorleeskampioen Ralf Cornelissen (11 jaar) een stukje voor uit het Boekenweekgeschenk. Hij had zich goed voorbereid en was ontspannen. Hij durfde zelfs een paar grapjes te maken toen presentatrice Nienke hem enkele vragen stelde.

Naar: Harry de Jonge, Utrechts Dagblad, 10 oktober 2014

Opdracht
4

Lees tekst 4.

1 Wat bracht de schrijver op het idee om deze tekst over SpongeBob te schrijven?
A ☐ dat de tekenfilmheld menselijke eigenschappen heeft
B ☐ dat de tekenfilmheld in 2009 jarig was
C ☐ dat er een nieuwe film over SpongeBob in de bioscoop te zien is

2 In de laatste zin van alinea 1 stelt de schrijver drie vragen. In welke alinea('s) lees je het antwoord op die vragen?

3 In welke alinea's komen de volgende deelonderwerpen aan de orde: *het uiterlijk van SpongeBob*, *regels voor het uiterlijk van SpongeBob, SpongeBob is jarig*? Noteer het deelonderwerp, het nummer van de alinea('s) en bedenk een passend tussenkopje.

4 Noteer de betekenis van de volgende woorden. Pas de woordraadstrategie 'een synoniem zoeken' toe. Het synoniem staat in de tekst.
typisch (al. 1) – *bijdehand* (al. 3) – *imago* (al. 4) – *extreem* (al. 5)

5 Wat vond de bedenker van SpongeBob vervelend aan andere tekenfilms?

6 In alinea 3 staat het woord 'cartoon'. Dat betekent: humoristische tekening of tekenfilm. Wat maakt de tekenfilmserie SpongeBob vooral zo grappig of humoristisch?

7 Welke karaktereigenschappen maken van SpongeBob een persoonlijkheid?

8 In alinea 7 lees je dat in landen in Europa, die de tekenfilmserie uitzenden, allerlei artikelen werden verkocht die te maken hebben met SpongeBob. Waarom gebeurde dat in 2009?

9 Leg uit waarom de tekst ook best met de laatste alinea (al. 7) zou kunnen beginnen.

10 SpongeBob zegt dingen die alleen 'SpongeBob kan zeggen'. (al. 4) Zoek op internet nog drie uitspraken van SpongeBob die hij vaak herhaalt.

11 Wat is jouw favoriete tekenfilmserie? Leg uit waarom je de serie zo mooi vindt.

Tekst 4

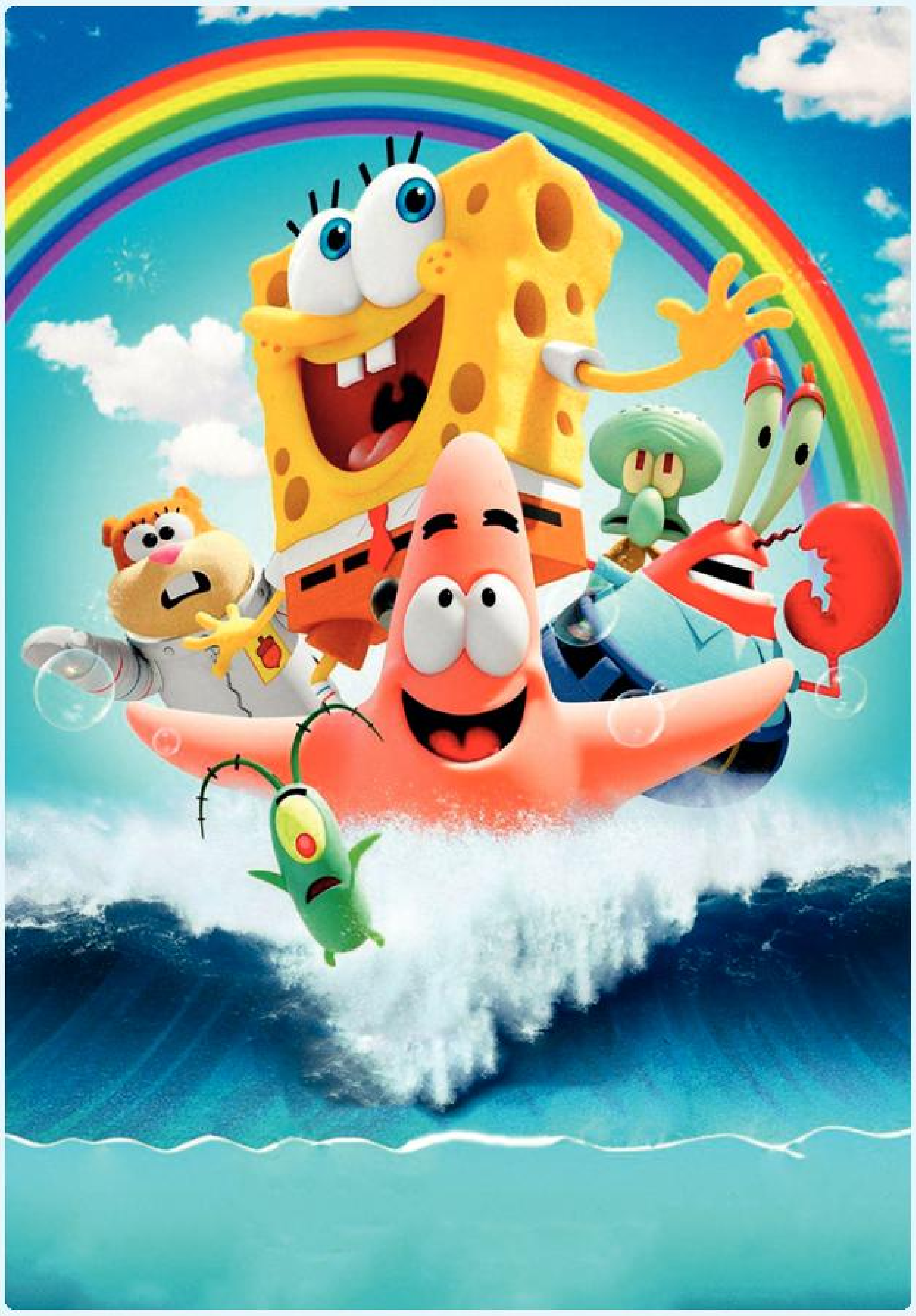
Het succes van SpongeBob Squarepants

[1] Je denkt misschien dat SpongeBob gewoon een spons is die in een ananas woont, die samen met een slak, een krab en een zeester onder water leeft en grappige avonturen meemaakt. Dat klopt, maar er zit veel meer achter. De makers van de serie hebben lang en diep nagedacht over wie SpongeBob is. Welke karaktereigenschappen heeft hij, wat is nou typisch iets voor SpongeBob en wat maakt deze eigenaardige zeespons zo beroemd en succesvol?

[2] SpongeBob is een gele, vierkante spons met grote, blauwe ogen. Hij draagt een wit overhemd met korte mouwen, een rode stropdas en een bruine broek. Hij moet een zeespons voorstellen maar lijkt meer op een huishoudspons.

[3] De bedenker van de cartoon (Stephen Hillenburg) kreeg het idee voor SpongeBob, omdat hij andere tekenfilmfiguren eigenlijk maar vervelend vond. Zij waren alleen maar druk bezig met cool en bijdehand zijn. SpongeBob doet niet slim of cool. Dat verklaart waarom hij zo geliefd is. Hij is heel onschuldig en heeft geen kwaad in de zin. De serie is gemakkelijk te volgen. Er zitten geen moeilijke boodschappen in. Alles draait om de lol.

[4] Maar met het verzinnen van hoe een cartoonfiguurtje eruit moet zien, ben je er nog niet. Je →



moet een heel imago bedenken en alles moet kloppen bij het beeld dat je neerzet. Als je dit goed en duidelijk doet, krijgt een cartoonfiguur een persoonlijkheid. SpongeBob wordt daarom altijd op dezelfde manier in beeld gebracht. Dit betekent dat hij er altijd hetzelfde uitziet en hij dingen zegt die alleen SpongeBob kan zeggen, zoals: 'Ben er klaar voor, ben er klaar voor!'.

[5] Verder heeft de gele spons veel menselijke eigenschappen. Hij kan heel chagrijnig zijn of juist extreem hard lachen. Dit wordt natuurlijk lekker overdreven, zodat het al snel weer heel erg grappig is.

[6] Wist je dat SpongeBob altijd met de hand getekend wordt? Ook moet SpongeBob precies veertig gaten hebben en moet de kleur van SpongeBob de juiste kleur geel zijn. Er zijn regels voor het gebruik van de kleuren. In Amerika houden mensen dit in de gaten, zodat SpongeBob over de hele wereld dezelfde kleur geel heeft.

[7] Toen de tekenfilmheld SpongeBob in 2009 tien jaar bestond, werden landen in Europa overspoeld met allerlei artikelen die te maken hebben met de succesvolle tekenfilmserie. Vorig jaar was SpongeBob opnieuw jarig. Vanaf januari dit jaar draait er een nieuwe bioscoopfilm over de beroemde spons: *Spons op het droge*.

Naar: Jeannette Jon, www.kennisnet.nl, op 16 mei 2015

Opdracht 5

Lees tekst 5.

1. In de eerste alinea worden twee vragen gesteld. Beantwoord de tweede vraag: 'En welke van de twee schilderijen vind jij mooier?' Leg je antwoord uit.
2. Wat is het onderwerp van tekst 5?
3. Over welk deelonderwerp gaat alinea 2?
   A ☐ wie de kunstenaar Karel Appel is
   B ☐ hoe duur schilderijen zijn
   C ☐ wat abstracte kunst is

4. Wat is volgens Hester van Santen een abstract schilderij?
5. Van alinea 3 kun je twee alinea's maken. Met welk woord begint dan de nieuwe alinea 4?
6. Wat is het deelonderwerp van de nieuwe alinea 3?
7. Noteer de belangrijkste zin van die alinea.
8. Wat is het deelonderwerp van de nieuwe alinea 4?
9. Wat is het belangrijkste wat over dat deelonderwerp wordt gezegd?

10. Waarom waren de Amerikaanse onderzoekers teleurgesteld?
11. Leg uit waarom abstracte kunt vaak zo duur is.
12. Welk schilderij is door een kunstenaar gemaakt? Waarom denk je dat?
13. Wat is volgens jou de overeenkomst tussen een abstract schilderij en een kindertekening?

Tekst 5

Abstracte kunst van kleuter of kunstenaar?





[1] Een van deze schilderijen is gemaakt door een jongetje van vier. Het andere is gemaakt door een bekende kunstenaar. Welk schilderij is volgens jou door een kleuter gemaakt? En welke van de twee schilderijen vind jij mooier?
[2] Beide schilderijen noemt men 'abstract'. Daarop is geen plaatje van iets of iemand te zien, maar alleen vorm en kleur. Bijna zoals een kind tekent. Er zijn schilders die zulke schilderijen heel goed konden maken, zoals de Nederlandse kunstenaar Karel Appel. Die schilderijen kosten nu meer dan honderdduizend euro per stuk.
[3] Abstracte schilderijen lijken op tekeningen die kleuters maken. Kleuters tekenen ook geen poppetjes of bloemen. En toch vinden grote mensen abstracte schilderijen mooier dan kleutertekeningen (behalve die van hun eigen kleuters natuurlijk). Daarom zijn die kunstwerken ook zo duur. Onderzoekers in Amerika lieten kinderen achttien beroemde abstracte schilderijen zien en kindertekeningen. Natuurlijk zonder te zeggen welke ervan echte kunstwerken waren. Wat bleek? De meeste kinderen vinden kindertekeningen mooier en ook beter. De onderzoekers waren een beetje teleurgesteld dat kinderen niet zo veel van belangrijke kunst houden als grote mensen.

Naar: Hester van Santen, NRC Handelsblad, De kleine wetenschap, 11 april 2015

Ik kan/weet • globaal lezen om het deelonderwerp van een alinea (of alinea's) te bepalen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een korte tekst schrijven.

Startopdracht

1 Maak van zin a tot en met e een goede tekst door ze in een logische volgorde te zetten. Noteer de letters onder elkaar.
   a Ze bleef toch volhouden door eetbare wortels op te graven en te eten.
   b Ze was namelijk vegetariër en at geen vis.
   c Op het eiland waren echter erg weinig eetbare planten.
   d De winnaar van Expeditie Robinson is maar liefst zes kilo lichter geworden tijdens de expeditie.
   e Nu ze terug is van het onbewoonde eiland, kan ze weer lekker eten.

2 Noteer achter elke letter welke informatie in de zin staat.
   Kies uit: *wie – wat – waar – wanneer – waarom – hoe*

Theorie

video-uitleg

Een korte tekst schrijven

Soms moet je een korte tekst schrijven, bijvoorbeeld een verslagje van iets wat je met de klas hebt gedaan of een uitnodiging voor een verjaardagsfeest.
Het is handig om eerst alle informatie op een rijtje te zetten. Daarvoor gebruik je zes vragen: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. Deze vragen noemen we de **5w+h-vragen**.

Zo schrijf je een korte tekst
- Schrijf op een papiertje kort de antwoorden op de 5w+h-vragen.
- Vertel eerst het belangrijkste. Daarna geef je meer informatie over het *hoe* en *waarom*.
- Verdeel je tekst in alinea's. Daar wordt de tekst overzichtelijker van.

Opdracht
1

Lees de volgende vragen en antwoorden.

Wie?	Peter Smith
Wat?	Hij kreeg een hit op YouTube met het nummer *Hound Dog* van Elvis Presley.
Waar?	in Amerika/op YouTube
Wanneer?	vorige week
Waarom?	Omdat het een grappige versie van het liedje is.
Hoe?	Door mee te doen aan een talentenjacht op school. Dat werd gefilmd.



1 Schrijf een nieuwsbericht op basis van vragen en antwoorden. Gebruik ongeveer 50 woorden.
2 Ruil je tekst met die van een klasgenoot en controleer de tekst op de volgende punten:
   – Zijn alle 5w+h-vragen beantwoord?
   – Is de tekst duidelijk?
   – Is elk woord foutloos en goed leesbaar geschreven?
   – Begint elke zin met een hoofdletter en eindigt elke zin met een punt of vraagteken?
3 Verbeter eventuele fouten in je eigen tekst.

Opdracht 2

Je bent ontdekt als zanger of acteur en waanzinnig beroemd geworden! Je kunt niet meer normaal over straat, hebt een eigen fansite en krijgt uitnodigingen voor allerlei feestjes en premières. Bedenk een leuk avontuur dat jij als BN'er beleefd hebt en schrijf erover voor je fansite.

1 Vul het schema in.

Vraag	Antwoord
Wie?	
Wat?	
Waar?	
Wanneer?	
Waarom?	
Hoe?	

2 Schrijf een kladversie van de tekst. Gebruik ongeveer 150 woorden. Verdeel je tekst in alinea's.
3 Gebruik het feedbackformulier om zelf je tekst na te kijken.
4 Schrijf de netversie van je tekst.

Opdracht 3

Er bestaan gelukkig veel leuke films, maar je hebt vast weleens een film gezien die ontzettend saai was of die je om een andere reden niet leuk vond. Beschrijf het verhaal van zo'n film en leg uit waarom je het geen leuke film vindt.

1 Beantwoord eerst de 5w+h-vragen over de film.
2 Schrijf je filmverslag. Gebruik ongeveer 150 woorden. Verdeel je tekst in alinea's.
3 Teken boven aan je verslag het aantal sterren dat jij deze film geeft (1, 2, 3, 4 of 5).
4 Controleer je tekst op volledigheid (5w+h-vragen), duidelijkheid en taalverzorging.
5 Verbeter eventuele fouten in je tekst.

Ik kan/weet
• een korte tekst schrijven met behulp van de 5w+h-vragen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert kijken en luisteren naar interviews.

Startopdracht

Je bent een journalist van de *Hitkrant* en je mag een beroemdheid interviewen.
1. Welke beroemdheid wil je graag interviewen?
2. Bedenk twee vragen die je wilt stellen aan deze beroemdheid.

Theorie

video-uitleg

Kijken en luisteren naar interviews

In een interview of vraaggesprek stelt een persoon vragen en geeft de ander antwoord.
Als je kijkt en/of luistert naar een **interview**, krijg je informatie.

Die informatie krijg je door op het volgende te letten:
– Welke vragen stelt de interviewer?
– Welke antwoorden geeft de geïnterviewde op die vragen?
– Vraagt de interviewer door, als het antwoord niet duidelijk is?

Je krijgt niet alleen informatie door wat iemand zegt, maar ook door hoe hij het zegt. Let daarom ook op de lichaamstaal (houding en gezichtsuitdrukking).
– Laat de interviewer merken dat hij luistert?
– Moedigt hij de geïnterviewde aan om verder te vertellen?
– Kun je aan het gezicht en de houding van de geïnterviewde zien hoe hij zich voelt?

Opdracht
1

Lees vraag 1 tot en met 6. Bekijk daarna het interview uit het programma *Valerio International.* Maak aantekeningen tijdens het kijken.
1. Waarover gaat het interview?
2. Noem twee vragen die Valerio aan Justin stelt.
3. Geef een korte samenvatting van de antwoorden die Justin geeft.

4. Op welke twee manieren vraagt Valerio door?
   A ☐ Hij kijkt verbaasd.
   B ☐ Hij stelt een waarom-vraag.
   C ☐ Hij trekt een conclusie uit Justins antwoord.
   D ☐ Hij vraagt Justin voorbeelden te geven.

5. Valerio stelt Justin de volgende vraag: *Bij alles wat ik nu zie, is Iron Man nooit aanwezig geweest?* Is dit een open of een gesloten vraag?
   A ☐ Het is een gesloten vraag, waarop Justin uitgebreid antwoordt.
   B ☐ Het is een gesloten vraag, waarop Justin een kort antwoord geeft.
   C ☐ Het is een open vraag, waarop Justin uitgebreid antwoordt.

6. Justin lijkt het leuk te vinden door Valerio geïnterviewd te worden. Waaraan merk je dat?

Opdracht
2

Lees vraag 1 tot en met 4. Bekijk daarna het fragment uit de documentaire *Nederlanders in Nederlands-Indië.* Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Je komt niet te weten welke vragen aan Betty zijn gesteld. Je hoort alleen de antwoorden die ze geeft. Welke vragen zijn gesteld?
A ☐ Hadden uw ouders weleens heimwee naar Nederland?
B ☐ Hoe ging uw moeder met haar bedienden om in Nederlands-Indië?
C ☐ Hoe zag uw huis in Nederlands-Indië eruit?
D ☐ Wanneer hebben uw ouders elkaar leren kennen?
E ☐ Wanneer zijn uw ouders getrouwd?
F ☐ Wat had uw vader voor beroep in Nederlands-Indië?

2 Waaraan zie je dat Betty niet heel enthousiast is als ze haar verhaal vertelt? Verwerk in je antwoord de volgende aandachtspunten:
– de lichaamshouding
– de manier van spreken (nadruk leggen, hard/zacht praten, levendig vertellen)
– de gezichtsuitdrukkingen

3 Wat is het interessantste wat je door dit interview over Nederlands-Indië te weten bent gekomen?

4 Bedenk een vraag die jij Betty zou willen stellen over haar leven in Nederlands-Indië.

Opdracht
3

Lees vraag 1 tot en met 12. Bekijk daarna het fragment uit Basta.
Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Wat zijn volgens de geïnterviewde meisjes de verschillen tussen jongensvriendschappen en meisjesvriendschappen?

2 Wat zijn volgens de geïnterviewde jongens de verschillen tussen die vriendschappen?

3 Noemt de presentator dezelfde verschillen als de meisjes en de jongens?

4 Welke verschillen tussen gewone vriendschappen en vriendschappen op sociale media worden genoemd? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.
A ☐ Op sociale media kun je meer met elkaar lachen.
B ☐ Op sociale media maak je meer afspraken met elkaar.
C ☐ Op sociale media praat je meer met elkaar.
D ☐ In het echt deel je meer met elkaar.
E ☐ In het echt leg je sneller contact met elkaar.

5 Geeft de interviewer de gelegenheid om iets te vertellen of probeert hij een bepaald antwoord te krijgen? Leg je antwoord uit.

6 Stelt de presentator open of gesloten vragen? Leg je antwoord uit door twee voorbeelden te noemen.

7 Hoe laat de interviewer zien dat hij luistert?

8 Voelt de interviewer zich op zijn gemak? Licht je antwoord toe.

9 Voelen de geïnterviewde jongens zich op hun gemak? Licht je antwoord toe.

10 Op welke manier stimuleert de interviewer de jongens om verder te vertellen?

11 Wat voor soort interview is het gesprek tussen de presentator en de jongens en meisjes?
A ☐ een kennismakingsinterview
B ☐ een achtergrondinterview

12 Om wat voor soort interview ging het in het gesprek tussen Valerio en Justin, in opdracht 1?

Ik kan/weet
- informatie uit eenvoudige interviews halen. 1F
- bij het kijken en luisteren naar interviews letten op de lichaamstaal van de sprekers. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert een telefoongesprek voeren.

Startopdracht

Lees de vraag en luister dan naar het telefoongesprek tussen Louise en een medewerker van een ticketbureau.
Dit gesprek verloopt niet gemakkelijk. Waardoor komt dat? Noem twee oorzaken.

Theorie

video-uitleg

Een telefoongesprek voeren

Een telefoongesprek met iemand die je kent, voer je zomaar. Er zijn ook telefoongesprekken die je moet voorbereiden. Bijvoorbeeld een gesprek met een medewerker van een winkel over een klacht, met een dokter om een afspraak te maken of met een bedrijf om informatie te vragen voor een werkstuk.

Soms krijg je niet meteen een duidelijk antwoord. Dan moet je **doorvragen**.
Je stelt dan een extra vraag:
- Vraag om herhaling: *Wil je dat nog een keer zeggen?*
- Vraag om een voorbeeld: *Kunt u een voorbeeld geven?*
- Vraag om meer uitleg: *Wat bedoel je precies met …?*

Zo voer je een telefoongesprek
- Wat wil je precies weten? Bedenk vooraf vragen en schrijf ze op.
- Bedenk of je de ander met *je* of met *u* aanspreekt.
- Stel jezelf voor met je voor- en achternaam en zeg waarvoor je belt.
- Herhaal eventueel de informatie die je krijgt en schrijf die op.
- Bedank aan het eind van het gesprek de ander en zeg ‘Dag’ of ‘Tot ziens’.

Opdracht
1

Lees vraag 1 tot en met 4. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Keuringsdienst van Waarde*. Je valt midden in de telefoongesprekken.

1 Wat willen de presentatoren weten van de leveranciers?
2 Spreken ze de leveranciers met ‘jij’ of ‘u’ aan?
3 Hoe zijn de telefoongesprekken volgens jou begonnen en geëindigd?
4 Vorm een tweetal en speel om de beurt een van de telefoongesprekken na. Controleer of de volgende punten aan de orde komen:
- Stel jezelf voor aan het begin van het gesprek.
- Geef duidelijk aan waarvoor je belt.
- Spreek de leverancier op de juiste wijze aan.

Opdracht
2

Je organiseert met je klas een benefietavond. Op die avond willen jullie geld inzamelen voor het Wereld Natuur Fonds. Om meer aandacht voor het evenement te krijgen, wil je het bekende programma *Showtime* overhalen een nieuwsitem over de benefietavond te maken. Als je de redactie van dit programma belt, wordt er niet opgenomen. Je besluit een voicemailbericht in te spreken.

1 Schrijf op wat je wilt inspreken. Controleer of de volgende punten aan bod komen:
- Stel je voor met voor- en achternaam.
- Geef aan waarvoor je belt.
- Spreek de ander aan met 'u'.
- Vertel hoe je te bereiken bent.
- Beëindig het bericht met een groet.

2 Vorm een tweetal en lees om de beurt je voicemailbericht voor. Controleer het bericht op de volgende punten.
Je klasgenoot
- stelt zich voor met voor- en achternaam.
- zegt waarvoor hij belt.
- spreekt de ander aan met 'u'.
- vertelt hoe hij te bereiken is.
- beëindigt het bericht met een groet.

Opdracht 3

Een klant heeft net voor sluitingstijd een T-shirt gekocht. Thuis blijkt dat het T-shirt een maat te klein is. Hij wil het T-shirt terugbrengen en zijn geld terug, maar er is een probleem. Hij gaat de volgende dag op vakantie en kan het T-shirt niet binnen de ruiltermijn van tien dagen terugbrengen. Hij besluit de winkel te bellen om dit probleem op te lossen.
De verkoper wil voorkomen dat de klant het shirt terugbrengt, want hij krijgt van zijn baas een bonus als er weinig kleding wordt teruggebracht.

1 Vorm een drietal en verdeel de rollen. Een van jullie is klant, een ander is verkoper en de derde beoordeelt het telefoongesprek en vult het feedbackformulier in.
2 De klant maakt een lijstje met dingen die hij wil vragen aan de verkoper en bedenkt een zin waarmee hij duidelijk maakt waarvoor hij belt.
3 De klant en de verkoper bedenken een zin waarmee ze het gesprek op passende wijze kunnen beginnen en afsluiten.
4 Voer het telefoongesprek. De verkoper en de klant zitten met de ruggen tegen elkaar.

5 Bespreek met elkaar het ingevulde feedbackformulier.
6 Wissel daarna van rol.

Ik kan/weet
- een kort telefoongesprek voeren met iemand die ik niet zo goed ken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert omschrijvingen van onbekende woorden vinden.

Startopdracht

Verzin zelf nieuwe woorden op de plaats van de puntjes in de volgende zinnen.

1 Peter won in Wenen het kampioenschap ..., een soort vliegeren met een tennisracket.

2 De bekende tv-kok maakt vandaag gefrituurde grassprieten met vliegensaus. Hoe je deze ... moet maken, vind je op internet.

3 Heb jij ook weleens last van ...? Je weet wel: dat je plots wakker schrikt als je bijna in slaap gevallen bent.

Theorie

video-uitleg

Een omschrijving zoeken

Als je niet weet wat een woord betekent, dan kun je naar een **omschrijving** in de tekst zoeken. Bijvoorbeeld:
Bij het vakantiehuis van de beroemde zanger lagen paparazzi op de loer. Deze op schandalen beluste, heel opdringerige persfotografen hoopten op een bijzondere foto.
Je weet nu precies wat paparazzi zijn.

Zo zoek je een omschrijving

- Zoek de omschrijving tussen haakjes of tussen komma's. Bijvoorbeeld:
  Vaak verschijnt een filmeditie, een uitgave van een boek met foto's uit een daarnaar gemaakte film, nadat een boek verfilmd is.
- Zoek de omschrijving in de volgende zin. Bijvoorbeeld:
  Honderden ramptoeristen bezochten het overstroomde gebied. De hulpverleners hadden veel last van al die mensen die uit nieuwsgierigheid naar de ramp kwamen kijken.
- Zoek de omschrijving in de vorige zin. Bijvoorbeeld:
  Sommige popmuzikanten krijgen veel post van bewonderaars. Meestal beantwoorden ze hun fanmail niet zelf.

Opdracht
1

Neem de onderstreepte woorden over. Noteer de omschrijving erachter. Je vindt de omschrijving in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna.

1 Sommige Nederlandse acteurs emigreren. Ze verhuizen naar een ander land, vaak Amerika, omdat ze hopen dat ze daar beroemd worden.

2 We hadden veel voordeel van het zonnige weer tijdens Pinkpop. Hopelijk kunnen we er morgen opnieuw van profiteren.

3 De zanger wilde niet optreden, omdat hij een minuscule spin op het podium had zien lopen. Om dat ene ontzettend kleine beestje ging het concert dus niet door.

4 Thomas heeft zijn verzameling handtekeningen van bekende mensen gerangschikt (op volgorde gelegd) van oud naar nieuw.

Opdracht
2

Lees tekst 1.
1. Wat is een coureur? (al. 1)
2. Noteer de woorden en uitdrukkingen 1 tot en met 8 uit de tekst onder elkaar.
3. Zoek in de tekst naar de betekenis en schrijf deze achter de woorden en uitdrukkingen.

Tekst 1

‘Papa, mag ik alsjeblieft ook racen?’

[1] Als vierjarig jongetje stapte Max, zoon van voormalig formule 1-coureur Jos Verstappen, voor het eerst in een kart. Dat bleek de start van een succesvolle carrière. Dat racen bij zijn zoon Max (1) in de genen zit, had Jos Verstappen al snel in de gaten. Het zit Max in het bloed. Toen Max vierenhalf jaar was, belde hij vlak voor een grand prix een keer zijn vader Jos. ‘Papa, mag ik alsjeblieft ook racen?’ vroeg hij huilend.

[2] Dat Max veel talent heeft, was al vroeg duidelijk. Toen hij zeven jaar was, won hij al kartraces van elfjarigen. Eigenlijk was hij daar als zevenjarige te licht voor, dus dat moest hij aanvullen. Hij nam kilo’s lood mee in zijn kart om zijn lichte gewicht te (2) compenseren.

[3] In 2015 (3) debuteerde Max op zeventienjarige leeftijd in de formule 1. Al moest hij voor zijn gevoel lang wachten totdat hij voor de eerste keer aan de formule 1 meedeed, toch was hij op zijn zeventiende de jongste deelnemer ooit. Max reed toen bij Toro Rosso, een Italiaanse (4) renstal (autosportteam dat rijdt voor een bepaalde fabriek). Binnen een half jaar werd Max (5) klaargestoomd voor zijn allereerste grand prix in Melbourne. In die korte tijd waarin hij getraind werd voor deze wedstrijd, moest hij honderden uren in de racesimulator maken. Ook moest hij veel oefenen om lichamelijk sterker te worden en zijn reactiesnelheid te verbeteren.

[4] Vader Jos was altijd enorm (6) kritisch: ook als Max won, had hij altijd veel op- en aanmerkingen. Om in de formule 1 te komen, moet je talent hebben, maar goede begeleiding is net zo belangrijk volgens formule 1-commentator Allard Kalff. Voor Max was er geen betere mentor dan zijn vader, want die had het zelf allemaal al eens meegemaakt. Kortom: hij was de (7) ideale mentor.

[5] Dat kinderen (8) in de voetsporen treden van hun vader, komt vaker voor in de formule 1. Ook de zonen van de vroegere wereldkampioenen Mario Andretti, Nelson Piquet en Keke Rosberg namen een voorbeeld aan hun vader.

Naar: Lennart Bloemhof, de Volkskrant, 20 augustus 2015



Opdracht
3

1 Neem de uitdrukkingen *a* tot en met *d* over.
2 Zoek in de rechter kolom de betekenissen van de uitdrukkingen *a* tot en met *d* en schrijf die erachter.

a het neusje van de zalm zijn
b van het toneel verdwijnen
c van zijn voetstuk vallen
d naam maken

– goed bekend raken
– het beste zijn
– niets meer van zich laten horen
– ontmaskerd worden, aanzien verliezen

Vul in de volgende zinnen een van de uitdrukkingen *a* tot en met *d* in.
3 Jan Mulder is een voetballer die … als televisiepersoonlijkheid.
4 De wielrenner …, nadat hij betrapt was op dopinggebruik.
5 Deze saxofonist moet je echt horen op het North Sea Jazz Festival. Zijn muziek ….
6 Een eendagsvlieg is een artiest die één groot succes heeft en daarna ….

Opdracht
4

Lees tekst 2.
1 Noteer de woordbetekenissen 1 tot en met 8 uit de tekst onder elkaar.
2 Zoek in de tekst naar de woorden en uitdrukkingen die bij de betekenissen horen en schrijf deze erachter.

Tekst 2
Tuinslak George wint krop sla bij WK slakkenracen

[1] Ongeveer 175 'snelheidsduivels' (1) deden zaterdag mee aan het wereldkampioenschap slakkenracen in het Engelse plaatsje Congham. De slakken moesten een parcours van ruim 30 cm afleggen. Van alle slakken die deelnamen aan het kampioenschap was slak George de snelste. Hij deed 2 minuten en 45 seconden over de (2) af te leggen weg van (3) iets meer dan 30 cm.
[2] De racebaan is een tafel met een wit tafelkleed, dat goed nat gehouden wordt. Slakken vinden dat prettig. De deelnemers moeten diverse rondes door, voordat de finalerace wordt gehouden.
[3] Voor elk van de (4) verschillende rondes plaatst de wedstrijdleiding de slakken voor de start in de binnenste cirkel. De race begint na het traditionele startsein. (5) Volgens een oud gebruik klinkt het: 'Ready, steady, slow!' (Klaar voor de start, kruipen!) De slak die het eerst de rand van de buitenste cirkel bereikt, wint de race.
[4] Dit jaar won George, net voor Popeye. Het recept voor de overwinning volgens zijn baasje Dale Thorne (31): goed eten. 'Hij kreeg maandenlang sla uit eigen tuin.' Slak George was vast blij met de (6) prijs die hij won. De trofee voor de kampioen was namelijk een flinke krop sla.
[5] Deelnemers nemen het racen bloedserieus. De slakken worden maandenlang getraind. De



diertjes krijgen snelle namen als 'Speedy', 'Ferrari' of 'Schumacher'. Alleen tuinslakken mogen meedoen. Exotische reuzenslakken, grote slakken (7) uit verre, vreemde landen, worden niet toegelaten.
[6] De 'formule 1 voor slakken' werd in 1960 voor het eerst gehouden in Congham. Het wereldrecord werd in 1995 gevestigd door Archie, een held in de slakkenracewereld. Archie deed er precies 2 minuten over om de finish te bereiken. Het wereldrecord kan alleen officieel verbroken worden tijdens de race in Congham. Zo'n nieuw wereldrecord dat (8) volgens de regels erkend wordt door de raceorganisatie, zat er dit jaar niet in.

Naar: www.ad.nl, op 20 juli 2015

Opdracht
5

Onderstreep het woord dat in de zin past.

1. De Tilburgse kermis wordt **exotisch / traditioneel** afgesloten met een begrafenisstoet en groots vuurwerk.
2. De jury van het talentenprogramma beoordeelde de optredens erg **kritisch / officieel**.
3. Joanna neemt later de bloemenzaak van haar moeder over, want ze wil graag **in haar voetsporen treden / van haar voetstuk vallen**.
4. Nederland is een **ideaal / minuscuul** fietsland: het is vlak en er liggen veel fietspaden.
5. Daniël da Silva **debuteerde / emigreerde** als 15-jarige in de Australische voetbalcompetitie.
6. Svens zus werd in twee weken **gerangschikt / klaargestoomd** voor haar rijexamen.

Opdracht
6

Deze opdracht doe je samen met drie klasgenoten. Jullie maken en spelen zelf een memorypel.

1. Neem 30 blanco kaartjes van hetzelfde formaat.
2. Noteer op de helft van de kaartjes elk een woord/uitdrukking uit deze paragraaf.
3. Noteer de betekenis van deze woorden/uitdrukkingen op de andere helft van de kaartjes.
4. Leg alle kaartjes met de tekst naar beneden op tafel: de kaartjes met de woorden/uitdrukkingen aan de ene kant van de tafel en de kaartjes met de betekenissen aan de andere kant.
5. Draai om de beurt twee kaartjes om: een kaartje met een woord/uitdrukking en een kaartje met een betekenis. Als je twee kaartjes die bij elkaar horen hebt omgedraaid, leg je ze naast je neer. Als ze niet bij elkaar horen, keer je ze weer om.
6. Speel net zo lang door totdat alle kaartjes op zijn. Wie de meeste kaartjes verzameld heeft, is de winnaar van het spel.

Ik kan/weet

- de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een omschrijving. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over het onderwerp van een zin.

Startopdracht

Werk samen met een klasgenoot.
Bekijk de volgende twee woorden: vliegen, springt.

1 Noteer in één minuut bij elk woord zo veel mogelijk mensen, dieren of dingen die dit kunnen.
2 Wat is het verschil tussen de woorden *vliegen en springt*?

Theorie

video-uitleg

Onderwerp

Bijna elke zin heeft een **onderwerp** (ow). Het onderwerp en de persoonsvorm horen bij elkaar. Ze moeten allebei enkelvoud zijn of allebei meervoud.

Zo vind je het onderwerp
Er zijn twee manieren om het onderwerp te vinden.

- **Manier 1**

– 1 Onderstreep de persoonsvorm.	*Gisteren heeft mijn broer bij de slager worst gekocht.*
– 2 Doe de zinsdeelproef. Zet strepen tussen de zinsdelen.	*Gisteren / heeft / mijn broer / bij de slager / worst / gekocht.*
– 3 Vraag: *wie of wat + persoonsvorm?*	*Wie of wat heeft?*
– 4 Het antwoord op die vraag is het onderwerp.	*Antwoord = mijn broer; dus: ow = mijn broer*

- **Manier 2**

– 1 Onderstreep de persoonsvorm.	*Gisteren heeft mijn broer bij de slager worst gekocht.*
– 2 Doe de zinsdeelproef. Zet strepen tussen de zinsdelen.	*Gisteren / heeft / mijn broer / bij de slager / worst / gekocht.*
– 3 Verander de persoonsvorm van getal: enkelvoud wordt meervoud of meervoud wordt enkelvoud.	*Gisteren / hebben / mijn broers / bij de slager / worst / gekocht.*
– 4 Het zinsdeel dat ook verandert, is het onderwerp.	*ow = mijn broer*

Opdracht
1

Neem de zinnen over en verdeel ze in zinsdelen. Onderstreep de persoonsvorm.

1 Muziek kan heel veel emotie losmaken bij mensen.
2 Ruud gaat vandaag een keer met de trein naar zijn werk.
3 Veel mensen vinden scheef hangende lijsten heel irritant.
4 Deze rode lange broek vindt Marianne het mooist.
5 De klimaatverandering komt niet door de stabiele zon.
6 De gymleraar heeft de basketballen alvast gepakt.

Opdracht
2

Noteer van de volgende zinnen de persoonsvorm en het onderwerp. Noteer de vraag die je stelt om het onderwerp te vinden (manier 1 uit de theorie).

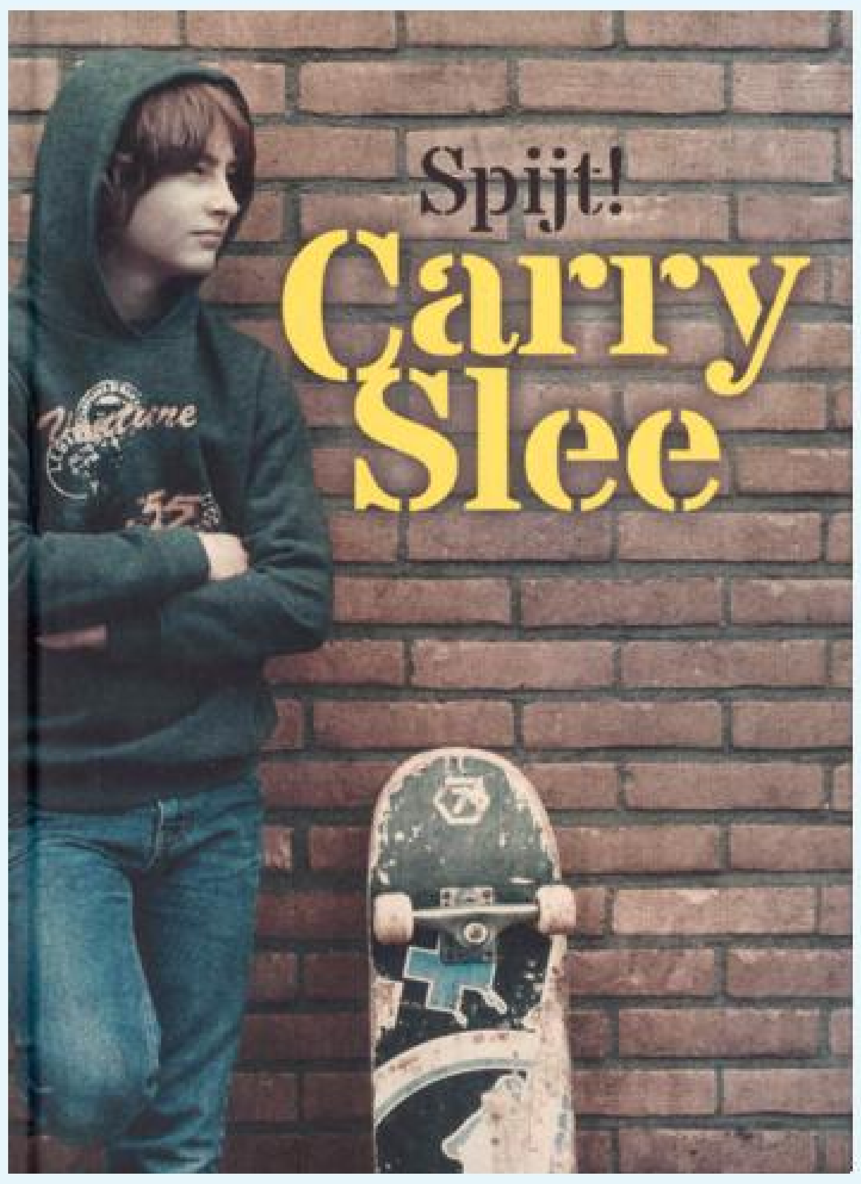
1 Elke zaterdag speelt Mieke een badmintonwedstrijd in onze sporthal.
2 Online bestelde Roxanne haar kaartje voor Pinkpop.
3 De nieuwste dvd van de Linnets is binnenkort te verkrijgen.
4 Afgelopen dinsdag gaf onze mentor het gewijzigde lesrooster.
5 Het favoriete programma van Jasper komt elke avond op de tv.
6 Pas na een week had Soumaya mij het geleende geld terugbetaald.

Opdracht
3

Lees de tekst. Verander de persoonsvorm van enkelvoud naar meervoud en andersom; noteer het zinsdeel dat mee verandert (manier 2 uit de theorie).

Spijt

1 Het boek *Spijt* van Carry Slee heb ik met veel plezier gelezen. **2** De personen zijn levensecht beschreven. **3** Vaak moeten lezers huilen aan het eind van het boek. **4** Twee klasgenoten van Jochem vonden hem in de vijver. **5** De lerares sprak met ons over pesten. **6** Ik vind pesten heel gemeen!



Opdracht
4

Noteer de persoonsvorm en het onderwerp van de volgende zinnen. Kies zelf de beste manier om het onderwerp te vinden.

1 De verpakkingen van levensmiddelen moeten E-nummers vermelden.
2 De chauffeur van tram 1 zegt iedereen vriendelijk goedemorgen.
3 In onze schoolkantine worden lekkere broodjes met gezond beleg verkocht.
4 De kitesurfers aan het strand maken fantastische sprongen.
5 Wanneer mogen de leerlingen van de brugklas naar het theater?
6 Bij ons in de schuur staat een elektrische fiets met minstens zeven versnellingen.

Opdracht
5 *

Onderstreep het zinsdeel of de zinsdelen die geen persoonsvorm of onderwerp zijn.

1 Het eten van een nieuw gerecht / vinden / sommige kinderen / griezelig.
2 De uitnodiging voor de bruiloft van mijn neef / is / te laat / verstuurd.
3 Wie van de leerlingen / kwam / als eerste / bij de gymzaal / aan?
4 Volgend schooljaar / bestaat / onze school / honderd jaar.
5 Gerard / zouden / Emma en Lieke / niet / willen vragen / voor hun feestje.
6 Hoe / kan / Willem / zijn beste bedoelingen / bewijzen?

Ik kan/weet	• het onderwerp van een korte zin vinden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging grammatica

Je leert over lidwoord en zelfstandig naamwoord

Startopdracht

1 Speel met een klasgenoot het *verkleinwoordjesquizje*. De een stelt vragen, de ander gebruikt in het antwoord waar dat kan verkleinwoordjes. Vergeet de geïnterviewde een verkleinwoord, dan is hij af. Wie houdt het één minuut vol?
Bijvoorbeeld: – *Wat heb je allemaal bij het ontbijt gehad?*
– *Ik at een bak**je** cornflake**jes** met stuk**jes** banaan**tjes**.*

2 Noteer vier verkleinwoorden die jullie gebruikt hebben.

3 Zet een streep onder de verkleinwoorden van vraag 2 waarvoor je 'de' zet.

Theorie

video-uitleg

Zelfstandig naamwoord en lidwoord

De woorden van een zin kun je indelen in woordsoorten. In de zin *De verkoper glimlacht* staan drie woordsoorten: *de* is een lidwoord, *verkoper* is een zelfstandig naamwoord en *glimlacht* is een werkwoord.

Zelfstandig naamwoord (zn)
Een zelfstandig naamwoord is een woord voor een mens, dier, plant, ding of gevoel. Bijvoorbeeld: *zoon, kat, roos, mobieltje, stad, verliefdheid.*
Een **eigennaam** is ook een zelfstandig naamwoord: *Daan, Bolkestein, Arnhem, Maas, Duitsland.*
- Een zelfstandig naamwoord heeft meestal een enkelvoud en een meervoud: *boek – boeken*.
- Je kunt er vaak een verkleinwoord van maken: *boek – boekje*.
- Je kunt er vaak *de*, *het* of *een* voor zetten: *het boek, een boek; de vriend, een vriend*.

Lidwoord (lw)
Er zijn drie lidwoorden: *de*, *het*, *een* (spreek uit als 'un'). Een lidwoord hoort altijd bij een zelfstandig naamwoord (zn):
het (lw) *huis* (zn) – *een* (lw) *huis* (zn)
de (lw) *broer* (zn) – *een* (lw) *broer* (zn)
Soms staan tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord nog andere woorden: *een* (lw) *heel groot huis* (zn)

Opdracht
1

Onderstreep de lidwoorden.

1. Veel jongeren lezen tegenwoordig de krant op hun tablet.
2. Jeroen ging de stad in voor nieuwe gymschoenen.
3. Waarom heb ik het gevoel dat wij straks een heel moeilijk dictee krijgen?
4. De vader van Vera ging voor het werk naar Arizona.
5. Mama omhelsde Oliwia na haar lange afwezigheid.
6. Ik weet niet of ik met de bus naar Den Haag ga.

Opdracht
2

Onderstreep de zelfstandige naamwoorden.

1. Pieter en Leendert klapten enthousiast na de prachtige voorstelling.
2. De foto van Anouk hangt bij haar oma aan de muur.
3. Achter het schoolgebouw staat al heel lang een fiets.
4. In het restaurant liggen de menukaarten op de tafels.
5. Meneer Van Zijl oefende de moeilijke sommen nog een keer met ons.
6. Op nieuwjaarsochtend zie je langs de weg nog veel vuurwerk liggen.

Opdracht
3

Maak drie kolommen: een met lw, een met zn en een met de ww. Noteer de onderstreepte woorden in de juiste kolom. Let op: er zijn twee woorden die je niet kunt benoemen.

1. Elke dag fiets ik 20 kilometer naar mijn werk.
2. Morgen komt Renske naar 1A om sociale vaardigheden te oefenen.
3. In de fietsenstalling op het station kun je een elektrische fiets ook opladen.
4. In de lunchpauze pesten de jongens Ardha met zijn kortgeknipte haar.
5. Een man belde per ongeluk het alarmnummer tijdens het plannen van een inbraak.
6. In zijn dromen moet hij heel hard werken.

Opdracht
4

1. Maak met de letters van **vriendschapsbandje-instructievideo** zo veel mogelijk zelfstandige naamwoorden. Schrijf de woorden onder elkaar.
2. Noteer voor elk zelfstandig naamwoord een lidwoord.
3. Wie heeft de meeste woorden gevonden?

Opdracht
5

Maak de zinnen af volgens de gegeven volgorde van de woordsoorten.

1. lw – zn – ww – van ons allemaal.
2. ww – zn – lw – hele – zn – in het natuurpark – ww?
3. Op – zn – ww – je – heerlijk – ww – op een terras.
4. lw – zn – ww – lw – zn – binnen – in Kaatsheuvel.

Opdracht
6 ✱

De woorden *de* en *het* zijn **bepaald lidwoord** (blw), *een* is een **onbepaald lidwoord** (olw). Voorbeelden: *het* (blw) *kind*, *de* (blw) *taart*, *een* (olw) *taart*.
Neem de onderstreepte woorden over. Zet de woordsoort erachter.
Kies uit: *blw – olw – zn – ww*.

1. De weersvoorspelling voor morgen: het regent de hele dag.
2. Morgen gaan de leerlingen uit klas 1C een dagje naar de Efteling.
3. Een van de volleyballers heeft zich ernstig geblesseerd tijdens de training.
4. De zanger heeft na het concert een interview gegeven.
5. Op de plukdagen kun je in de appelboomgaard je eigen appels plukken.
6. Een reiziger is in de overvolle trein in slaap gevallen.

Ik kan/weet
- lidwoorden herkennen. 1F
- zelfstandige naamwoorden herkennen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over woorden die eindigen op -d of -t en de ik-vorm

Startopdracht

Verdeel de woorden in groepjes. Er zijn verschillende mogelijkheden. Leg uit hoe je tot je verdeling bent gekomen.
verdriet – levend – kind – zwaard – heet – drijvend – fluistert – laat – paard – kast – schat – rund

Theorie

video-uitleg

Laatste letter: -t of -d en de ik-vorm van het werkwoord

Veel woorden eindigen op een t-klank. Die t-klank schrijf je:
- bij sommige woorden als een *-t*: *zwart, kast, (het is) gepast;*
- bij andere woorden als een *-d*: *paard, bed, (ik heb) gehuild.*

Als een woord géén persoonsvorm is, gebruik je de **verlengproef**. Maak het woord langer door er *-e*, *-en* of *-ig* achter te zetten:
- Als je dan een *t* hoort, schrijf je een *-t* aan het eind:
  *zwar**t**e* → *zwar**t***; *olifan**t**en* → *olifan**t***; *krach**t**ig* → *krach**t***
- Als je dan een *d* hoort, schrijf dan een *d* aan het eind:
  *gevraag**d**e* → *gevraag**d***; *verban**d**en* → *verban**d***; *aar**d**ig* → *aar**d***

De **ik-vorm** is de kortste vorm van een werkwoord. Het is het woord dat in de **tegenwoordige tijd** achter 'ik' komt te staan. De ik-vorm is het begin van speciale spellingsregels voor de spelling van de werkwoorden.
Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 248.

Zo schrijf je de ik-vorm van een werkwoord
- hele werkwoord: *denken* → ik *denk* → de ik-vorm van *denken* is *denk*
- hele werkwoord: *slapen* → ik *slaap* → de ik-vorm van *slapen* is *slaap*.

De ik-vorm eindigt nooit op een v of een z:
- *proeven* → ik *proef* → de ik-vorm is *proef*
- *reizen* → ik *reis* → de ik-vorm is *reis*.

De ik-vorm eindigt nooit op twee dezelfde medeklinkers:
- *bukken* → ik *buk* → de ik-vorm is *buk*
- *zetten* → ik *zet* → de ik-vorm is *zet*
- *schudden* → ik *schud* → de ik-vorm is *schud*.

Opdracht 1

Maak de woorden hieronder af. Noteer ze in twee kolommen: in kolom 1 de woorden die eindigen op een -t; in kolom 2 de woorden die eindigen op een -d.
aanrech… – achterkan… – atlee… – avon… – avondroo… – boekenkas… – blokflui… – brandwon… – favorie… – gelui… – kraslo… – krentenbroo… – inciden… – luipaar… – opstan… – reuzenra… – straa… – spekgla… – spelfou… – uitsteken…

Opdracht
2

Is de laatste letter een -d of een -t? Neem de onderstreepte werkwoorden over en vul een -d of een -t in. Het zijn geen persoonsvormen, je kunt de verlengproef gebruiken.

1. Suus en haar vrien… Leo zijn vandaag naar Schotland gereis….
2. Luc is heel erg in zijn voordeel verander… nu hij op kamers woont.
3. Onze buurjongen heeft altijd trompet gespeel…, maar nu speelt hij trombone.
4. De kapper heeft mijn haar geverf…, helaas is het kleuren niet geslaag….
5. Noah heeft per ongeluk een punaise ingeslik….
6. Mijn moeder heeft vandaag een heerlijke ovenschotel berei….

Opdracht
3

Neem de woorden met puntjes over en vul een -d of een -t in.

1. Op het fietspa… wordt nieuw asfal… gelegd.
2. De minister-presiden… heeft toegezegd nog eens met de vakbon… te praten.
3. De wegenwach… heeft de uitlaa… van de auto snel gerepareerd.
4. De vriendinnen zaten lachen… op de achterbank van de auto opgeprop… op elkaars schoo….
5. De sportievelingen kijken naar een wedstrij… met veel gewel….
6. De sleepboo… heeft de tanker rech… de haven ingeduwd.

Opdracht
4

Noteer de ik-vorm van de volgende werkwoorden.

1. schreeuwen
2. gaan
3. ordenen
4. praten
5. rollen
6. reizen
7. goedkeuren
8. opzeggen
9. geven
10. stofzuigen
11. profiteren
12. opletten

Opdracht
5 ✱

Maak zelf een zin met de ik-vorm van de volgende werkwoorden.
Voorbeeld: *pianospelen – Ik speel elke dag piano.*

1. wijzigen
2. praten
3. opschieten
4. verbinden
5. blijven
6. loten

Opdracht
6

Oefenen met *ei* en *ij*
Het Nederlands kent veel woorden met *ei* en *ij*: *overheid, elektriciteit, aanstellerij, schadelijk, woestijn.* Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **ei** of **ij**.

1. Elise houdt bl…kbaar ook niet van and…viestamppot.
2. Het waterschap maakte zich zorgen om het snel st...gende water van het …sselmeer.
3. Op mijn nieuwe beddenspr… staat een blauwe r…ger met een vis in zijn bek.
4. Ongetw…feld kan ik dit karw… met een goede n…ptang snel klaren.
5. Verb…sterd stond Martin stil bij het rav…n.
6. Het font...ntje in het nieuwe appartement lekt nog steeds.

Ik kan/weet

- woorden die op een -d of een -t eindigen goed spellen. 2F
- de ik-vorm van werkwoorden in de tegenwoordige tijd correct spellen. 1F
- woorden met *ei* en *ij* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Nu is het genoeg!

Jij bent fantastisch. Een echte beroemdheid. Iedereen kent je en iedereen wil alles van je weten. Fotografen achtervolgen je dag en nacht. Heerlijk, al die aandacht. Tot vanochtend. Toen lag er wéér een fotograaf in de bosjes stiekem foto's van je te maken, terwijl je ... Tja, wat is er eigenlijk gebeurd?

Op je website leg je uit wat er precies is gebeurd en waarom je dat zo vervelend vond. Beroemd zijn is leuk, maar dit kan zo echt niet langer.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Schrijven*: Een korte tekst schrijven

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan globaal lezen om het deelonderwerp van een alinea (of alinea's) te bepalen. 1F
Schrijven	• Ik kan een korte tekst schrijven met behulp van de 5w+h-vragen. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan informatie uit eenvoudige interviews halen. 1F • Ik kan bij het kijken en luisteren naar interviews letten op de lichaamstaal van de sprekers. 1F
Spreken en gesprekken	• Ik kan een kort telefoongesprek voeren met iemand die ik niet zo goed ken. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een omschrijving. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan het onderwerp van een korte zin vinden. 1F
Taalverzorging grammatica	• Ik kan lidwoorden herkennen. 1F • Ik kan zelfstandige naamwoorden herkennen. 1F
Taalverzorging spelling	• Ik kan woorden die op een -d of een -t eindigen goed spellen. 2F • Ik kan de ik-vorm van werkwoorden in de tegenwoordige tijd correct spellen. 1F • Ik kan woorden met *ei* en *ij* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 3

Feest





Letterlijk en figuurlijk

Je kunt woorden letterlijk en figuurlijk gebruiken. Als je woorden **letterlijk** gebruikt, bedoel je precies wat je zegt. Bijvoorbeeld: als je *de bloemetjes buiten zet*, betekent dit dat je bloemen op straat zet. Maar als je die woorden **figuurlijk** gebruikt, bedoel je iets anders. Dan betekent *de bloemetjes buiten zetten* namelijk dat je aan het feesten bent. Welke woorden gebruik jij weleens figuurlijk? Denk aan *opscheppen* of *stikken van het lachen*.

Matties, doe eens chill vandaag



Iedereen kent wel een paar sinterklaasliedjes, zoals *Zie de maan schijnt door de bomen*. Als je goed naar de tekst luistert, ontdek je dat sommige woorden heel ouderwets zijn. Wat betekent de zin *Makkers, staakt uw wild geraas* eigenlijk? Dat mag best wat moderner! Wat dacht je van *Matties, doe eens chill vandaag*? Verzin samen met een paar klasgenoten een nieuwe tekst voor dit liedje.

Luister naar Zie de maan schijnt door de bomen.

Oeteldonk

Een paar dagen per jaar staat alles in het zuiden van Nederland op z'n kop. Dan is het carnaval. Je ziet overal optochten en verklede mensen. Veel plaatsen in Nederland krijgen zelfs een speciale naam. Zo heet de stad Den Bosch opeens *Oeteldonk* en Tilburg heet dan *Kruikenzeikersstad*. Heeft jouw woonplaats al een bijzondere carnavalsnaam? Bedenk samen met een klasgenoot een (nieuwe) grappige carnavalsnaam.

Lezen

Je leert zoekend lezen.

Startopdracht

Lees tekst 1 en bekijk de afbeeldingen bij de tekst.

1 Noteer de juiste antwoord(en). Je hebt iets aan deze tekst als je wilt weten:
- A ☐ hoe je kunt zien dat iemand blij is met zijn cadeau
- B ☐ wat de reactie is van iemand die niet blij is met het cadeau
- C ☐ wat een psycholoog is
- D ☐ wat voor cadeaus je beter niet kunt geven

2 Wat heb je aan deze tekst als je niet een cadeautje gééft, maar krijgt?

Tekst 1

Valt je cadeau in de smaak?

Benieuwd of iemand echt blij is met je kerstcadeau? Psycholoog dr. Simon Moore onderzocht wat de lichaamstaal is van mensen die oprecht blij zijn met hun presentje en mensen die het waarschijnlijk de volgende morgen op Marktplaats gaan zetten. Het resultaat van zijn studie zie je in de afbeelding hiernaast.

Naar: www.brekend.nl, op 25 december 2015



Theorie

video-uitleg

Zoekend lezen

Soms wil je snel iets opzoeken in een tekst, bijvoorbeeld waar de vuurwerkshow plaatsvindt of hoe laat de aankomst van Sinterklaas op tv wordt uitgezonden. Je hoeft dan niet de hele tekst te lezen. Je zoekt alleen het stukje tekst dat je nodig hebt. Dat stukje lees je precies.

Zo lees je zoekend

- Bekijk de titel en tussenkopjes. Je weet dan snel waar je moet zoeken.
- Kijk naar anders gedrukte woorden (**vet**, *schuin*, gekleurd, onderstreept).
- Let op opvallende tekens (bolletjes, nummeringen, sterretjes, enzovoort), tabellen, grafieken en afbeeldingen. Als je bijvoorbeeld de toegangsprijs van een concert zoekt, let je op een getal en op het euroteken (€). Als je zoekt waar het concert is, let je op de afbeelding van het kaartje, de routebeschrijving of op de afkorting voor kilometer (km).

Opdracht
1

Bekijk tekst 2.
1 Waarover gaat de tekst?
2 Onder welk kopje zoek je als je een overzicht wilt hebben van wat er allemaal in de stad te doen is?
3 Hoe kun je snel zien wanneer Sinterklaas aankomt?
4 Waar moet je zoeken als je wilt weten wat voor muziekoptredens er zijn?
5 Zou je na het lezen van het berichtje de expositie bezoeken? Leg je antwoord uit.
6 Waarom zou de bibliotheek een Lezersfeest organiseren?
7 Wat kost de toegang voor het Lezersfeest als je lid bent van de bibliotheek?
8 Wat is het beroep van mensen die een dansvoorstelling bedenken?
9 Waarom laat de agenda ook zien wat er nog moet komen?
10 Heb je wat aan deze informatie als je niet in Rotterdam woont?

Tekst 2

Uitagenda Rotterdam november 15/11

Inhoud

▶ • Aankomst Sinterklaas
• Expositie Torre David
• Rotterdamse Popweek
• Lezersfeest
• Dancing in a winter wonderland van DDDDD
• Waarop je je alvast kunt verheugen: meezingen met *O dennenboom* en nog veel meer.

Welkom Goedheiligman

▶ Sinterklaas komt dit weekend naar Rotterdam! Onze favoriete heilige zet *zaterdag 15 november* voet aan wal op het Willemsplein en vervolgt zijn reis met een optocht door het centrum van de stad. De route eindigt bij het Grotekerkplein.

Torre David



▶ In Venezuela staat een wolkenkrabber van 45 verdiepingen. Bijzonder is dat deze is gekraakt door 750 families. Fotograaf Iwan Baan maakte spectaculaire foto's van dit gebouw en zijn bewoners. De expositie is te zien in de Hofpoort.

Rotterdamse Popweek



▶ De Popweek is de enige week die tien dagen duurt. Het festival zorgt ervoor dat je twee weekends heel veel popmuziek in de stad hoort. Je kunt onder andere naar de albumreleaseparty van zangeres Dina Medina en Alex Roeka in Theater Walhalla.

Lezersfeest

▶ Ieder jaar is de bibliotheek een avond lang het toneel van het Lezersfeest, waar lezers en schrijvers elkaar ontmoeten. Er zijn optredens en interviews.
Toegangskaarten à € 18,00
Met bibliotheekpas à € 12,00

Dancing in a winter wonderland



▶ Dansvoorstelling voor de hele familie van De Dutch Don't Dance Division met 120 dansers door choreografen Thom Stuart en Rinus Sprong die een wervelende show creëerden.

Verwacht:

▶ Conny Jansen danst:
20 tot 27 november
Tim Knol: 20 november

ALLES IS LIEFDE
Talentenshow die georganiseerd wordt door de 5e klas van het Rudolf Steiner College, in de Grote Zaal van de Rotterdamse Schouwburg.

30 november
Een vrolijke meezing-kerstshow met kerstliedjes,
Theater Zuidplein
première: *1 december*

Naar: Uitagenda Rotterdam, november 2015

Opdracht
2

Lees tekst 3 oriënterend.

1 Hoe kun je aan de tekst zien dat sommige mensen tegen het halloweenfeest zijn?

2 Welk deelonderwerp wordt niet in de tekst besproken?
A ☐ Allerheiligen
B ☐ Sinterklaas
C ☐ Sint-Maarten

3 In de eerste alinea worden drie vragen gesteld. Kun je voorspellen of je op alle vragen antwoord krijgt? Leg je antwoord uit.
Lees de tekst helemaal.

4 'De naam is een verbastering van All Hallows' Eve.' (al. 2) Leg uit wat 'verbastering' betekent.

5 Is er een verband tussen Halloween en Allerheiligen? Leg je antwoord uit.

6 Wat doen de mensen als de kinderen bij hen aanbellen en 'trick or treat' roepen?

7 Strouken legt uit dat steeds meer mensen Halloween vieren. Welke twee oorzaken noemt zij?

8 Gelden die beide redenen ook voor bejaarden? Waarom wel of niet?

9 Uit welke twee soorten voorbeelden blijkt dat Halloween een commercieel feest is geworden?

10 In alinea 5 staat een opsomming. Waarvan is het een opsomming?

11 Wat is jouw ervaring met het halloweenfeest?

Opdracht
3 ✱

Bekijk tekst 3 nog een keer.

1 De schrijver heeft aan Ineke Strouken vragen gesteld over het halloweenfeest. Waarom aan haar en niet aan iemand anders?

2 Waarom kan Sint-Maarten een concurrent zijn van het halloweenfeest?

3 Voor het feest van Halloween worden vaak pompoenen gebruikt. Waarom gebruikt men geen watermeloenen?

Tekst 3

Nederland viert steeds vaker Halloween

[1] Grijnzende, verlichte pompoenen, doodshoofden, heksen en skeletten. Je kunt er bijna niet omheen. Nederland lijkt in de ban van het griezelfeest Halloween. Dat wordt op 31 oktober gevierd. Wat is Halloween en waarom is het zo populair? En hoe kun je van een halloweenfeest een succes maken?



Feest van heiligen

[2] Halloween wordt gevierd op 31 oktober. De naam is een verbastering van All Hallows' Eve. Het is de avond voor Allerheiligen (1 november) waarop alle heiligen van de christelijke kerk geëerd worden. Halloween is een feest dat vooral in Ierland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Canada gevierd wordt. Inmiddels is het overgewaaid naar Nederland. Op 31 oktober verkleden kinderen zich in enge kostuums. Ze

bellen aan bij huizen in de buurt die versierd zijn met pompoenen en lichtjes. Ze roepen 'trick or treat'. De bewoners geven de kinderen dan snoepjes. Steeds meer Nederlanders doen mee met het griezelfeest.

Wijd verspreid

[3] Halloween is niet alleen een feest voor kinderen. Het is wijd verspreid. 'Scholen, studentenverenigingen en cafés, allemaal doen ze mee.' Dat zegt Ineke Strouken van www.volkscultuur.nl. 'Je ziet het zelfs in bejaardenhuizen.' Strouken constateert vooral de laatste drie jaar een toename in populariteit. Dat komt volgens haar doordat er een generatie is opgegroeid die van jongs af aan met het feest bekend is. Daarnaast past het ook helemaal in onze tijd. 'Mensen vinden het leuk om zich te verkleden en in een andere wereld te duiken, om even niet te denken aan het drukke leven van alledag'.

Halloweenspullen

[4] Halloween is een commercieel feest. In veel pretparken worden halloweenfeesten georganiseerd, zoals Fright Night in Walibi. Ook winkeliers spelen handig in op de populariteit van Halloween. Ze verkopen steeds meer producten die met het feest te maken hebben, zoals pompoenvlaggetjes, nepspinnen en heksenhoeden. Feestwinkels doen goede zaken met de verkoop van kostuums.

Kritiek

[5] Er is ook kritiek op het vieren van Halloween. Het zou té commercieel en té Amerikaans zijn. En het zou een heidens karakter hebben. Bovendien bestaat in Nederland ook de traditie van Sint-Maarten, dat op 11 november wordt gevierd. Dan gaan kinderen met lampionnen en sint-maartensliedjes de deuren langs om snoep op te halen.

[6] Of je nu meedoet aan Halloween of niet, je loopt vrijdagavond de kans om levende geraamtes, dracula's en zombies op straat tegen te komen. Je bent gewaarschuwd!

Naar: www.volkscultuur.nl, op 20 mei 2016

Opdracht

4

Lees tekst 4 oriënterend.

1 Kruis de juiste antwoord(en) aan. Je hebt iets aan deze tekst als je wilt weten:
- A ☐ of vuurwerk gevaarlijk is
- B ☐ wie het vuurwerk uitvonden
- C ☐ waarom men met de jaarwisseling vuurwerk afsteekt
- D ☐ waar het buskruit vandaan komt

2 In welke volgorde geeft de tekst antwoord op de vragen die in de eerste alinea gesteld worden?

Lees de tekst nu helemaal.

3 Over het ontstaan van het vuurwerk en het buskruit doen verschillende verhalen de ronde. Wat kan wel met zekerheid vastgesteld worden?

4 Het is niet zeker of een Chinese kok het vuurwerk uitvond. Uit welk woord in alinea 3 blijkt dat?

5 Waarom is het verhaal van de kok die het vuurwerk in zijn keuken uitvond, moeilijk te geloven?

6 Wat is het verschil tussen het vroegere vuurwerk en het buskruit?

7 Leg uit dat er met de jaarwisseling niet veel veranderde door de komst van het vuurwerk.

8 Om welke redenen steekt men tegenwoordig vuurwerk af?

9 Hoe kun je uit de tekst opmaken dat de schrijfster niet erg positief is over het afsteken van vuurwerk?

Tekst 4

Vuurwerk met oud en nieuw: waarom eigenlijk?

[1] Met oud en nieuw hoor je ze overal: voetzoekers, strijkers, gillende keukenmeiden en vuurpijlen. Een nieuwjaarsnacht zonder vuurwerk lijkt uitgesloten. Maar waar komt die gekke gewoonte eigenlijk vandaan? En waarom doen we er massaal aan mee?

Wie ontdekten het vuurwerk?

[2] Er zijn veel mooie verhalen over het ontstaan van vuurwerk. Zo zou een Chinese kok de uitvinding op zijn naam hebben staan. Hij gooide wat ingrediënten bij elkaar: houtskool, zwavel en salpeter. Vervolgens perste hij het mengsel in een bamboestok en stak het vuur eronder aan, met een enorme explosie als gevolg. Niet alleen voor de kok en zijn keuken moet dat enorme gevolgen hebben gehad, maar ook voor de rest van de wereld: het vuurwerk was geboren. Hoewel deze kok misschien niet het vuurwerk ontdekte, weten we wel dat de Chinezen het vuurwerk groot maakten.

En het buskruit?

[3] Buskruit bestaat uit verschillende hoeveelheden zwavel, salpeter en houtskool. Als we de Chinese mythe moeten geloven, was het dus de kok die dat uitvond. Anderen beweren dat het iemand was die zocht naar de formule om goud of geneesmiddelen te maken, een alchemist. In elk geval staat vast dat het buskruit door de Chinezen is ontdekt.

Waarom met oud en nieuw?

[4] Dat we met de jaarwisseling vuurwerk afsteken, heeft waarschijnlijk te maken met de angst voor kwade geesten. Men dacht dat die met oud en nieuw konden opduiken. Vandaar dat mensen vroeger rondom de jaarwisseling een hoop herrie produceerden om de kwade geesten bang te maken en te verdrijven. De uitvinding van het buskruit maakte dat een stuk gemakkelijker.

Waarom geven mensen zo veel geld uit aan vuurwerk?

[5] Het lijkt erop dat mensen elkaar willen overtroeven bij de aanschaf van vuurwerk. Het gaat er niet alleen om wie het meeste vuurwerk heeft gekocht, maar ook om wie het hardste knalt. Het gaat er tenslotte om de buren te overtroeven. Daarnaast geeft het afsteken veel mensen een kick, omdat er een risico is dat er iets mis kan gaan. Want wat gevaarlijk is, is spannend. Dat het allemaal maar één keer per jaar mag, helpt daar natuurlijk ook aan mee.

Naar: Caroline Kraaijvanger, www.scientias.nl, op 31 december 2015



Opdracht
5

Lees tekst 5.

1 Hoe kun je snel zien of je in de tekst iets kunt vinden over verjaardagsfeestjes?
2 Het dierenpark laat je de dieren niet 'gewoon zien' maar vooral beleven (al. 2). Noem twee voorbeelden daarvan.
3 Leg uit dat insecten eten ook een manier van 'beleven' is.
4 De tweede zin van alinea 2 slaat op de uitdrukking 'onbekend maakt onbemind'. Wat betekent die uitdrukking?
5 Noem twee activiteiten die je op de pagina met evenementen kunt verwachten.
6 Wanneer is een programma educatief?
A ☐ als je iets leert
B ☐ als je iets lekkers krijgt
C ☐ als je iets leuks doet
7 Heb je wat aan de aanmoediging om de lekkernijen te komen proeven als je vegetariër bent? Leg je antwoord uit.

Tekst 5

Feestje? Kom het vieren in De Oliemeulen

[1] Kom naar Tilburg voor een onvergetelijke dag in het vreemdste dierenpark van Nederland. Hier sta jij oog in oog met meer dan 150 verschillende diersoorten en kun je echt van alles verwachten. Loslopende stinkdiertjes? Vliegende hondjes? Een wurgslang met twee koppen? Je kunt ze vandaag nog ontmoeten. Want dit dierenpark laat je de dierenwereld niet gewoon zien, maar vooral beleven.

[2] Onze enthousiaste verzorgers geven dagelijks uitleg over 'hun' dieren. Vreemd en onbekend maakt een dier immers vaak ook 'onbemind'. Tijdens de demonstraties met een wurgslang en een vogelspin krijg je daarom zelfs de kans deze dieren even aan te raken. Op drukke dagen vliegen ook onze roofvogels los. Houd daarom ook onze pagina met evenementen in de gaten.

Feest en educatie

[3] Voor feestjes, zoals verjaardagen, bedrijfsuitstapjes of familiefeesten, is een bezoekje aan het vreemdste dierenpark echt een aanrader. Maar ook scholen zijn welkom. Leerlingen kunnen een educatief programma volgen. Er is bijvoorbeeld een spannende rondleiding door de dierenverblijven of mogelijkheden om te helpen met voederen.

Kerstlunch

[4] Durf het aan om insecten, gefrituurde sprinkhanen of gebakken meelwormen te komen eten. Al deze lekkernijen kun je gratis proeven van 20 december tot 4 januari. Ook met kerst is het park open. Wij serveren dan een kerstlunch op ons overdekt terras. Op het menu staat iets echt bijzonders, dus niet de gebruikelijke kip of kalkoen.



Naar: www.oliemeulen.nl, op 15 mei 2016

Ik kan/weet
• zoekend lezen om informatie in een korte tekst te vinden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een flyer maken.

Startopdracht

Bekijk de volgende uitnodiging. Iedereen wordt opgeroepen naar een feest te komen. Zullen er volgens jou veel mensen komen? Leg je antwoord uit.

Parkfeest! Komt allen!

volgende week is het jaarlijkse **Parkfeest** weer en **het** wordt geweldig! Voor de kinderen is er een **trampoline** en ouderen kunnen lekker in het zonnettje zitten.

Tot op het Parkfeest!

Groeten,
De Feestcommisie

Theorie

video-uitleg

Een flyer maken

Flyers worden vaak uitgedeeld op straat. Bijvoorbeeld om reclame te maken voor de opening van een nieuwe winkel of een themafeest in een discotheek. Een goede flyer valt op en ziet er leuk uit. De illustraties en de kleuren trekken de aandacht. Je kunt een flyer makkelijk lezen: de tekst is kort en je kunt snel de juiste informatie vinden.

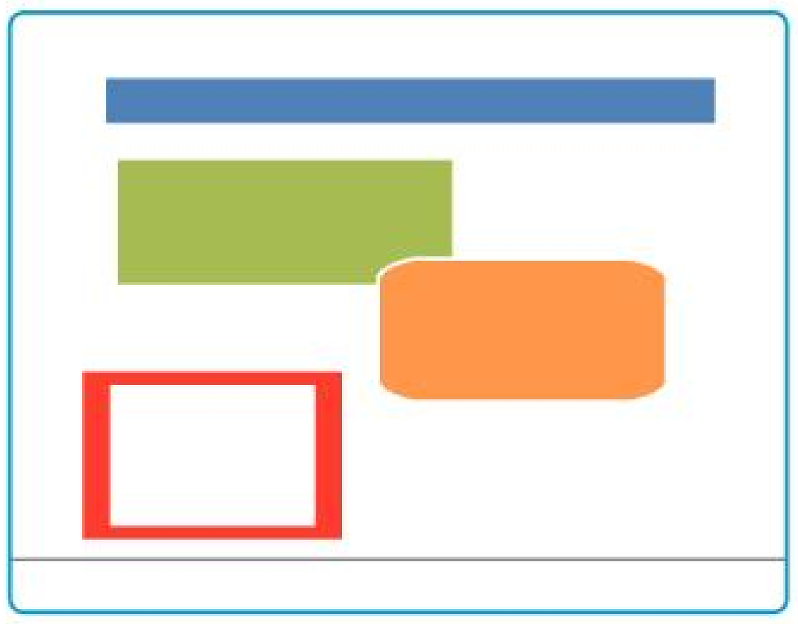
Zo maak je een flyer

- Bedenk wat je over je onderwerp wilt zeggen. Gebruik hiervoor de 5w+h-vragen.
- Bedenk een leuke slagzin (slogan). Bijvoorbeeld: *Voel de magie van Soda-Ice!*
- Schrijf je tekst kort en krachtig op.
- Verdeel de tekst over de hele bladzijde.
- Gebruik grote en vetgedrukte letters voor belangrijke informatie.
- Zoek of maak een illustratie die goed bij je onderwerp past.
- Gebruik kleuren.

Opdracht
1

Er is binnenkort een buurtfeest. Jouw ouders maken de flyer en vragen of jij wilt meehelpen. Ze hebben al een ontwerp met verschillende vakken gemaakt.

1 Noteer in welk vak jij de volgende teksten zou zetten:
– Maandag 3 februari: Het jaarlijkse buurtfeest!
– Maandag 3 februari is het weer tijd voor het buurtfeest. Vanaf 17.00 uur is iedereen welkom op nr. 62. We gaan gezellig samen eten en voor de kinderen zijn er spelletjes te doen.
– Neem zelf mee: een gerecht voor het lopend buffet, iets te drinken en voldoende klapstoelen.



2 Bedenk zelf een tekst voor het vak dat nog leeg is.

Opdracht
2

Vlak bij jouw huis ligt een moskee. Binnenkort is het Suikerfeest en dan is het er vaak erg druk. Het bestuur van de moskee wil een flyer in de buurt verspreiden met informatie over het Suikerfeest, zodat mensen weten waardoor het zo druk is. Daarnaast wil het bestuur alle buurtbewoners uitgenodigen om tijdens het Suikerfeest tussen 12.00 en 14.00 uur langs te komen in de moskee. Ze kunnen dan een rondleiding krijgen en lekkere hapjes eten. Jij wilt wel helpen met het maken van de flyer.

1 Noteer de 5w+h-vragen onder elkaar in je schrift.
2 Noteer achter elke vraag het antwoord. Overleg met een klasgenoot als je een antwoord niet weet.
3 Maak een kladversie van de flyer.
4 Gebruik het feedbackformulier om je eigen flyer na te kijken.
5 Maak de definitieve versie van je flyer.

Opdracht
3

Je oudste neef is in het centrum van jouw woonplaats een disco begonnen waar hij frisfeesten geeft. Elke zaterdag kan iedereen van 12 tot 16 jaar daarnaartoe. Hij heeft al een informatiebrief voor ouders gemaakt, maar nog geen reclameflyer voor de jongeren. Als jij de flyer aanpast en op school verspreidt, mag je van je neef de eerste paar maanden gratis naar binnen.

1 Bedenk een leuke slogan voor de discotheek!
2 Maak een jongerenversie van de flyer. Niet alle informatie uit de flyer voor ouders hoeft erin te staan.
3 Controleer je tekst op volledigheid (5w+h-vragen), op duidelijkheid en op taalverzorging.
4 Verbeter eventuele fouten in je flyer.

Vanaf aanstaande zaterdag: speciale disco

Vanaf aanstaande zaterdag zal er elke week van 21.00 tot 23.30 uur een speciale disco worden georganiseerd voor jongeren van 12 t/m 16 jaar. Tijdens deze disco zal er gezellige muziek gedraaid worden en enkel frisdrank worden geschonken. Uw zoon of dochter kan voor € 2,50 naar binnen. Consumpties kosten € 1,- per stuk. Op verzoek moeten aanwezigen een identiteitskaart kunnen laten zien om de leeftijd aan te tonen.

De disco is gevestigd aan de Stationsstraat 42 en dus zowel met de fiets als het openbaar vervoer goed te bereiken. Enkele beveiligers zullen zowel de disco als de directe omgeving in de gaten houden, zodat uw kind een plezierige avond heeft en ook rustig kan vertrekken. Voor ouders die graag in de buurt willen blijven, raden wij restaurant/café 'De Uitkijk' aan. Zij zijn op zaterdag tot middernacht geopend.

Heeft u vragen? Neem dan contact op via 06-1345678 of mail naar info@coladisco.nl.

Ik kan/weet
- een flyer maken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert zoekend kijken en luisteren.

Startopdracht

Lees vraag 1 en 2. Luister daarna naar het fragment.
1 Hoe laat moeten de verjaardagsgasten bij het restaurant zijn?
2 Welk thema heeft het dansfeest?

Beantwoord nu de rest van de vragen.
3 Wat was het teken voor de gasten om tevoorschijn te komen?
4 Hoeveel euro had iedere gast betaald voor het gezamenlijke cadeau?
5 Welke vragen waren makkelijker te beantwoorden? ***vraag 1 en 2 / vraag 3 en 4***

Theorie

video-uitleg

Zoekend kijken en luisteren

Soms ben je op zoek naar bepaalde informatie. Je kijkt of luistert dan zoekend naar een programma of een filmpje. Je wacht tijdens het kijken of luisteren op de informatie die jij nodig hebt.
Je kijkt bijvoorbeeld naar het sportjournaal, omdat je wilt weten of jouw club gewonnen heeft. Je kijkt dan niet precies, maar wacht tot je de naam van jouw club hoort. Naar de informatie daarover luister je dan precies.

Zo kijk en luister je zoekend
- Bedenk vooraf wat je wilt weten en waarop je moet letten.
- Wacht tot die informatie komt.
- Kijk of luister precies naar die informatie.

Opdracht **1**

Lees zin a tot en met f. In welke van deze situaties kijk of luister je zoekend?
A ☐ Ik luister naar het nieuwsbericht, omdat ik wil weten welk weer het morgen wordt.
B ☐ Ik luister naar de verhalen van mijn moeder over haar tijd op de middelbare school.
C ☐ Ik luister naar mijn lievelingsmuziek.
D ☐ Ik kijk naar een documentaire over de Romeinen voor mijn spreekbeurt.
E ☐ Ik luister naar het ochtendjournaal op de radio, omdat ik wil weten hoe de Nederlandse schaatsers hebben gepresteerd op de Olympische Spelen.
F ☐ Ik kijk samen met mijn vrienden naar mijn favoriete comedyserie.

Opdracht **2**

Lees vraag 1 tot en met 8. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Het Klokhuis*. Maak aantekeningen tijdens het kijken.
1 Bij welke feesten wordt er taart gegeten?
2 Hebben mensen altijd al hun eigen verjaardagen/geboortedagen gevierd?
3 Welke verjaardagen werden door de Romeinen, Grieken en Egyptenaren gevierd?
4 Hoe werden deze verjaardagen gevierd?

5 Vanaf wanneer begonnen rijke mensen de verjaardagen van hun eigen kinderen te vieren?
6 Vanaf wanneer gingen ook de minder rijke mensen verjaardagen vieren?
7 Waardoor werd het makkelijker om thuis taart te maken voor een verjaardag?
8 Hoelang bestaat de traditie van het kaarsjes uitblazen al?

Opdracht 3

Je hebt twee kaartjes gewonnen voor een concert van Nick & Simon. Ze komen op een donderdag- en vrijdagavond optreden in een theater bij jou in de buurt. De kaartjes zijn voor de donderdagavond, maar je ouders vinden het niet goed dat je dan gaat, omdat je de dag erna weer naar school moet. Je besluit te bellen met het theater om te vragen of je de kaartjes kunt ruilen voor kaartjes voor de vrijdagavond. Als je belt, krijg je een keuzemenu te horen.

1 Luister naar het fragment en geef steeds aan welke keuze je moet maken.
2 Wissel je antwoorden uit met die van een klasgenoot. Hebben jullie dezelfde keuzes gemaakt? Als er verschillen zijn, probeer dan te achterhalen welke keuzes er waren en welke keuze de beste was.

Opdracht 4

Je bekijkt zo een fragment over het sint-maartensfeest

1 Bedenk eerst twee vragen over dit onderwerp waarop je antwoord zou willen hebben.
2 Bekijk nu het fragment.
3 Wat is het onderwerp van het fragment?
4 Geef antwoord op de twee vragen die je zelf hebt bedacht.
5 Is het gelukt de antwoorden uit het fragment te halen? Leg je antwoord uit.

Opdracht 5

Stel je voor: je vriend vraagt je een uitnodiging te schrijven voor een kerstfeest dat jullie voor je vrienden willen organiseren.

1 Welke informatie heb je nodig om de uitnodiging te kunnen schrijven?
2 Je vriend heeft een bericht ingesproken via WhatsApp, waarin hij uitlegt wat hij allemaal heeft geregeld voor het kerstfeest. Luister naar dit bericht en maak aantekeningen.
3 Schrijf de uitnodiging voor het kerstfeest. Gebruik ongeveer 100 woorden.

Ik kan/weet

- zoekend kijken en luisteren om belangrijke informatie uit de tekst te halen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert overleggen.

Startopdracht

1 Soms moet je het samen ergens eens over worden. Dan is overleg nodig. Maak een tabel en noteer waarover je wel of niet kunt overleggen.
  a de leerstof voor een toets
  b muziek uitzoeken
  c de openingstijden van de supermarkt
  d recepten voor lekkere hapjes zoeken
  e de start van het vijfde lesuur
  f een outfit kiezen voor de bruiloft van je tante
  g de tekst bedenken voor een uitnodiging voor je verjaardagsfeest
  h de regels die in het verkeer gelden
2 Bij welke situatie twijfelde je of overleg mogelijk is of niet? Leg je antwoord uit.

Theorie

video-uitleg

Overleggen

Als je met andere mensen samenwerkt, moet je **overleggen**. Je probeert dan samen te beslissen wie wat gaat doen en wanneer het werk af moet zijn.

Zo overleg je met elkaar
- Luister goed naar elkaar. Laat elkaar uitspreken.
- Maak met elkaar een lijstje van taken die gedaan moeten worden.
- Vertel een voor een wat je wilt doen. Vertel ook waarom je dat wilt (= een argument).
- Willen meerdere personen hetzelfde doen? Kies dan de meest geschikte persoon of trek lootjes.
- Is er een bepaalde taak die niemand wil? Beslis dan met elkaar wie die taak gaat uitvoeren. Dit kan bijvoorbeeld iemand zijn die ook de leukste taak heeft.
- Zorg ervoor dat iedereen ongeveer evenveel moet doen.
- Schrijf alle gemaakte afspraken op.
- Bespreek en noteer wanneer de taken klaar moeten zijn.

Opdracht
1

Je zit op volleybal en je coach wordt over twee weken 50 jaar. Jouw volleybalteam wil hem een gezamenlijk cadeau geven. De bedoeling is dat jij dit samen met een teamgenoot regelt. Lees eerst de tien taken die jullie moeten uitvoeren.

1 Je teamleden informeren over het cadeau.
2 Berekenen hoeveel geld jullie moeten ophalen.
3 Cadeau-ideeën verzamelen.
4 Datum bepalen waarop jullie het cadeau overhandigen.
5 Cadeau zoeken en kiezen in de winkel of online.
6 Geld ophalen bij je teamleden.
7 Herinneringen sturen naar teamleden die nog niet hebben betaald.
8 Cadeau inpakken.
9 Bepalen hoe de namen van jullie teamleden op het cadeau komen.
10 Cadeau overhandigen aan jullie volleybalcoach.

1 Bespreek met z'n tweeën:
   – welke taken met zijn tweeën of alleen gedaan moeten worden;
   – welke taken jij graag wilt doen en waarom;
   – wanneer de taken af moeten zijn;
   – wat je doet als niet iedereen geld wil geven voor het cadeau.
2 Neem de taken over en schrijf erachter wie welke taak doet en wanneer die af moet zijn. Let hierbij op de volgende punten:
   – Verdeel de taken eerlijk: ieder van jullie moet ongeveer evenveel te doen hebben.
   – Elke taak moet worden uitgevoerd, ook de minder leuke dingen!
3 Hoe ging het overleg en zijn alle taken eerlijk verdeeld?

Opdracht 2

In de herfstvakantie emigreert jullie klasgenoot Tamara met haar ouders en broer naar Zwitserland. Samen met de mentor wil jouw klas haar een afscheidscadeau aanbieden en met z'n allen iets leuks doen, maar wat?

1 Hoeveel zou iedere leerling voor het afscheidscadeau willen geven? Noteer het bedrag dat jij geschikt vindt en waarom.
2 Bedenk een activiteit die leuk is voor het afscheidsfeestje en schrijf die op. Noteer ook een goede reden.
3 Schrijf vier dingen op die volgens jou op het takenlijstje moeten staan.
4 Onderstreep twee taken die jij wel wilt doen. Schrijf op waarom je deze wilt doen.
5 Overleg in een viertal over het afscheidsfeest voor Tamara.
6 Vertel om de beurt hoeveel iedere leerling voor het cadeau moet gaan geven en waarom. Beslis samen wat het bedrag per leerling wordt.
7 Vertel elkaar welke activiteit je bedacht hebt en noem ook je argument. Beslis samen wat voor leuks jullie gaan doen met de klas.
8 Maak met elkaar een lijstje van de taken die gedaan moeten worden. Spreek af wie de taken noteert.

Wat moet er gedaan worden?	Wie doet het?	Wanneer moet het klaar zijn?

9 Overleg met elkaar en verdeel de taken. Zorg dat iedereen evenveel doet.
10 Vul samen het feedbackformulier in.

Opdracht 3

Werk in een drietal.
Het buurthuis heeft jullie gevraagd een sinterklaasfeest te organiseren voor de kinderen in jullie buurt. Jullie mogen zelf bepalen hoe dit feestje eruit zal zien.

1 Maak een lijstje met de taken voor het organiseren van een sinterklaasfeest. Maak een verdeling in grote en kleine taken.
2 Vertel elkaar welke taken je wilt uitvoeren. Geef ook aan waarom.
3 Noteer wie welke taken doet en wanneer die taken afgerond moeten zijn.
4 Stel je voor dat jullie hierna meteen aan de slag gaan met het organiseren van het feest. Hebben jullie voldoende informatie of moeten jullie nog meer weten?
5 Hoe hebben jullie ervoor gezorgd dat de taken eerlijk verdeeld zijn?

Ik kan/weet • met anderen overleggen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert voorbeelden van onbekende woorden vinden.

Startopdracht

1 Noteer steeds het woord dat er volgens jou niet bij hoort.
2 Noteer waarvan de andere drie woorden volgens jou voorbeelden zijn.
a biologie – Engels – Frans – Nederlands
b hamster – hond – konijn – muskusrat
c kwast – pen – potlood – rekenmachine

Theorie

video-uitleg

Een voorbeeld zoeken

Ken je de betekenis van een woord niet? Kijk dan of er in de tekst **voorbeelden** worden genoemd. Deze voorbeelden maken de betekenis van een onbekend woord vaak duidelijk. Bijvoorbeeld:
Op het verjaardagsfeest van mijn nicht kregen we allerlei Franse delicatessen, zoals petitfours en meringues (schuimgebakjes).
Je weet nu wat bedoeld wordt met *delicatessen*: bijzondere, lekkere hapjes.

Zo zoek je een voorbeeld
- Kijk of er in dezelfde zin voorbeelden genoemd worden. Voorbeelden staan soms tussen haakjes, komma's of streepjes. Bijvoorbeeld:
  – *Joris is gek op watersporten (kanoën, surfen, waterskiën).*
- Na de volgende woorden worden vaak voorbeelden genoemd: *als*, *zoals*, *bijvoorbeeld*, *een voorbeeld van*. Bijvoorbeeld:
  – *Bij het huwelijk van de Zweedse prins Carl Philip waren veel royalty's aanwezig, bijvoorbeeld de koningin van Denemarken en de Noorse kroonprins.*
- Na een dubbele punt vind je soms ook voorbeelden. Bijvoorbeeld:
  – *Op Koningsdag bespeelden kinderen in het Vondelpark blaasinstrumenten: dwarsfluit, saxofoon en trompet.*

Opdracht
1

1 Lees de zinnen *a* tot en met *d*.
a De meeste zuivelproducten, bijvoorbeeld melk en kaas, bewaar je in de koelkast.
b Op de leestafel liggen verschillende dagbladen, zoals *De Telegraaf* en de *NRC*.
c Er zijn allerlei feestartikelen te koop; je moet dan denken aan slingers, ballonnen en fopneuzen.
d Bouwgereedschap (steigers, betonmolens, muurzagen en dergelijke) kun je ook huren.
2 Neem de tabel over en vul die verder in. Zin *a* is voorgedaan.

	Voorbeeld(en)	Voorbeeld(en) van …	Waaraan zie je dat er een voorbeeld volgt?
a	melk en kaas	zuivelproducten	bijvoorbeeld
b			

Opdracht
2

Lees tekst 1.

1 Noteer de voorbeelden van christelijke feestdagen uit de tekst. (al. 1)
2 Aan welk woord zie je dat er voorbeelden van wereldgodsdiensten volgen? (al. 1)
3 Noteer de woorden en uitdrukkingen 1 tot en met 8 uit de tekst onder elkaar.
4 Zoek in de tekst naar de betekenis en schrijf die achter de woorden en uitdrukkingen.
5 '(...) of door te wijzen op tradities (...)' Wat zijn tradities? (al. 3)
A ☐ bekende verhalen
B ☐ jaarlijkse feestdagen
C ☐ lampiontochten
D ☐ oude gebruiken
6 Waarvan zijn paaseitjes, asieda en samosa voorbeelden? (al. 4)
7 Noteer de twee synoniemen voor 'godsdiensten' die in de tekst staan.

Tekst 1

Weet jij wat je viert?



[1] Dat christelijke feestdagen, bijvoorbeeld Pasen en Pinksteren, vrije dagen zijn, weet je wel, maar weet je ook wat ze betekenen? In Museum Catharijneconvent in Utrecht start vandaag een (1) project om kinderen in diverse steden in het land de godsdienstige (2) herkomst van de feestdagen te leren. Zo weten ze straks waar de christelijke feestdagen en de feesten van andere wereldgodsdiensten, zoals de islam, het jodendom en het hindoeïsme, vandaan komen. Veel gemeenten en grote bedrijven betalen mee aan het voorbereiden en organiseren van activiteiten over die religies.
[2] Het Utrechtse museum organiseerde al eerder een (3) expositie over feestdagen die erg succesvol was. Omdat die tentoonstelling zo (4) aansloeg, ook bij volwassenen, begint het museum nu met twaalf musea door heel Nederland het project *Feest! Weet wat je viert*. Op speciale tentoonstellingen kom je te weten wat godsdienstige feestdagen inhouden.
[3] De musea (5) illustreren met voorwerpen uit hun eigen verzamelingen de verhalen achter de feestdagen. Met historische (6) objecten of door te wijzen op tradities – een lampiontocht met Sint Maarten, eieren zoeken rond Pasen – maken ze duidelijk wat de feesten betekenen. Ook kunnen de (7) regionale musea uitleg geven over streekgebonden uitdrukkingen die met de feestdagen te maken hebben.
[4] Op de exposities wordt uitgelegd waarin de geloofsovertuigingen (8) overeenstemmen met elkaar en waarin ze van elkaar verschillen. Dát er bijvoorbeeld extra lekker gegeten wordt als het feest is, daarin lijken alle religies op elkaar. Wát er op tafel komt, verschilt wel. In Museum Catharijneconvent staat een snackautomaat met lekkernijen die thuishoren bij verschillende religies. Denk aan paaseitjes, asieda (een soort griesmeelpudding) en samosa (driehoekige gefrituurde deegpakketjes).
[5] Door *Feest! Weet wat je viert* kun je op een leuke manier veel te weten komen over de christelijke en niet-christelijke feestdagen en gebruiken. Ga jij ook een kijkje nemen in een van de musea? Want zeg nou zelf: je geniet vast nóg meer van een vrije feestdag als je weet wat je viert!

Naar: Erik Kersten,www.volkskrant.nl, op 29 augustus 2015

Opdracht
3

Sommige woorden hebben een letterlijke en een figuurlijke betekenis.
Bijvoorbeeld: *dode* betekent letterlijk 'niet meer levend' (een dode vogel), maar kan ook een figuurlijke betekenis hebben: 'niet meer actief' (een dode vulkaan).

1 Noteer de onderstreepte woorden of uitdrukkingen in de zinnen *a* tot en met *f* onder elkaar. Zet erachter of de betekenis letterlijk of figuurlijk gebruikt is.
2 Noteer de betekenis van de figuurlijk gebruikte woorden/uitdrukkingen.

a Feline eet graag een zacht ei bij haar ontbijt.
b Feline is een zacht ei: ze vindt alles goed.
c Oma zag erg op tegen het hele circus van kerst en oud en nieuw.
d Opa nam ons mee naar het circus in de kerstvakantie.
e Het vriendelijke pleeggezin voelde als een warm bad voor Daniël.
f Nadat Daniël thuiskwam, nam hij eerst een warm bad.

Opdracht
4

Lees tekst 2.

1 Noteer de volgende woordbetekenissen onder elkaar.
– bedrijf dat vee houdt voor de melkproductie
– de aanwezige mensen
– die met het boerenbedrijf te maken hebben
– lijst van wat er gaat gebeuren
– nuttige huisdieren
– ongeveer
– precies
– zien

2 Noteer achter de woordbetekenissen het juiste woord. Kies uit de onderstreepte woorden 1 tot en met 8 in de tekst.
3 Noteer de voorbeelden van 'belangstellenden'. (al. 2)
4 'Sommige koeien lieten er geen gras over groeien (...)' (al. 2) Is dit letterlijk of figuurlijk bedoeld?
5 Noteer de betekenis van de uitdrukking 'ergens geen gras over laten groeien'.
6 Welke uitdrukking staat in alinea 3?

Tekst 2

Feestelijke Koeiendans bij Het Vrolijke Koetje in Empel

[1] EMPEL – Voor het eerst na de 'winterstop' lopen de koeien weer in de wei bij Het Vrolijke Koetje aan de Empelsehoefweg. Het Vrolijke Koetje is een (1) melkveehouderij (een bedrijf dat (2) vee, nuttige huisdieren zoals koeien en kalveren, houdt vanwege de melk) en een kinderdagverblijf ineen. Het bedrijf heeft ongeveer 120 koeien.

[2] (3) Exact op het aangekondigde tijdstip, dus om 13.00 uur en geen minuut later, gingen zondag de staldeuren open, waarna (4) circa 120 Holsteiners begonnen te 'dansen'. Sommige koeien lieten er geen gras over groeien en begonnen al te dansen voordat ze het weiland in gingen. Honderden belangstellenden, nieuwsgierige buren, familieleden enzovoorts mochten (5) getuige zijn van het koeienfeestje.



[3] 'Het is altijd een geweldig gezicht om de Koeiendans te zien. Moet je zien hoe blij ze zijn', brulde boerin Lizet toen ze de dansende beesten de wei in zag gaan. De wild rondspringende koeien vielen vooral bij kinderen in de smaak. 'Pas geleden ben ik hier nog geweest met mijn schoolklas. Toen zaten de koeien nog gevangen, nu zijn ze gelukkig vrij', wist de 6-jarige Maurits, een van de aanwezige mensen, te vertellen.

[4] Het Vrolijke Koetje liet het (6) publiek op deze feestelijke zondagmiddag ook nog wat van zijn (7) agrarische activiteiten zien, bijvoorbeeld melken met een melkrobot. Daarnaast stond er nog veel meer op het (8) programma, zoals knuffelen met dieren, een speurtocht en gezonde huidverzorging.

Naar: www.brabantsdagblad.nl, op 7 september 2015

Opdracht
5

Vul het juiste woord in op de plaats van de onderstreepte woorden en woordgroepen. Kies uit: *lusilrenter – girenaleo – het magraprom – tatidier – cetax – cobentje*. Let op: de letters van de woorden staan door elkaar!

1. De verhalen van vluchtelingen maken duidelijk hoe ernstig de situatie is.
2. In de vakantie kochten we een paar streekgebonden producten, zoals Texelse schapenkaas en waddendrop.
3. De lijst met wat er gaat gebeuren tijdens het atletiekkamp staat op de website van de club.
4. In Barts familie is het een oud gebruik om in het pinksterweekend te gaan kamperen met de hele familie.
5. We hadden precies twee minuten om over te stappen op de trein naar Emmen.
6. Op de beurs voor verzamelaars vond Niels allerlei voorwerpen voor zijn verzameling over de jaren zeventig.

Opdracht
6

Noteer de woorden die je op de plaats van de puntjes kunt invullen. Gebruik woorden die je in dit hoofdstuk hebt geleerd.

1. De cadeautjes bij het sinterklaasfeest mogen ... vijf euro kosten, iets meer of iets minder mag ook.
2. Leo's zus doet een landbouwstudie, want ze wil een ... beroep uitoefenen.
3. Bij de feestelijke opening van de nieuwe sporthal was veel ... aanwezig.
4. In de bibliotheek is nu een ... van schilderijen door ene Vorenkamp.
5. De ... van het woord 'fiets' is mogelijk het Franse woord *vite* (snel).
6. Droge worst en nagelkaas zijn Friese ....

Opdracht
7

Deze opdracht doe je samen met een klasgenoot.

1. Zoek de betekenis op van de uitdrukkingen *a* tot en met *d*.
   - *a* nu heb je de poppen aan het dansen
   - *b* als de kat van huis is, dansen de muizen op tafel
   - *c* de bloemetjes buiten zetten
   - *d* het feestvarken zijn
2. Teken allebei de letterlijke betekenis van twee uitdrukkingen en de figuurlijke betekenis van twee uitdrukkingen. Als jij de figuurlijke betekenis tekent, tekent je klasgenoot de letterlijke betekenis en andersom. Kies uit a tot en met d.
3. Wat vonden jullie het makkelijkst te tekenen: de letterlijke of de figuurlijke betekenis?

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een voorbeeld. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over het werkwoordelijk gezegde.

Startopdracht

Leg in één zin uit waarom het voor Toos geen feestelijke dag is. Gebruik in je uitleg twee werkwoorden.



Theorie

video-uitleg

Werkwoordelijk gezegde

Zinnen bestaan uit zinsdelen. Het onderwerp (ow) ken je al. Een ander zinsdeel is het **werkwoordelijk gezegde** (wg).

Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit alle werkwoorden in de zin. Het werkwoordelijk gezegde zegt wat het onderwerp 'doet' of 'overkomt'.
Soms is het werkwoordelijk gezegde maar één werkwoord (de persoonsvorm), soms zijn het er meer. Bijvoorbeeld:

– *Die bloemen* (ow) / ***staan*** */ al / een hele week / in de vaas.*
  pv = *staan* wg = *staan*
– *Dit weekend* / ***wil*** */ ik* (ow) */ mijn verjaardag /* ***gaan vieren***.
  pv = *wil* wg = *wil gaan vieren*
– *Na het klassenfeest /* ***ruimen*** */ de leerlingen (ow) / met elkaar / de rommel /* ***op***.
  pv = *ruimen* wg = *ruimen op (want het hele werkwoord is* opruimen*)*.

Opdracht **1**

Noteer de persoonsvorm (pv) en het werkwoordelijk gezegde (wg).
1 De wereldkampioene sprinten Dafne Schippers wordt gehuldigd op Schiphol.
2 Mijn iPad laat sinds gistermiddag een zwart scherm zien.
3 Heb je in de zomervakantie veel nieuwe computerspelletjes gedownload?
4 Waarom presteer je beter na een aanmoediging?
5 De cabrio van mijn zus rijdt behoorlijk snel.
6 De sportievelingen volleybalden met veel plezier in elke pauze.

Opdracht **2**

Noteer pv, ow en wg.
1 Wiskundigen hebben vaak meer met getallen dan met woorden.
2 De zeeverkenners hebben dit jaar weer meegedaan aan de zeilwedstrijden.
3 Tijdens de vakantie belde de postbode tevergeefs aan bij de buren.

4 Liever wilde Nelske bij haar vriendin blijven eten.
5 Biedt je vader deze stripboeken voor een euro aan?
6 Binnenkort voeren politieagenten fietscontroles uit.

Opdracht
3

Noteer bij de volgende zinnen een steeds langer werkwoordelijk gezegde. Probeer zo veel mogelijk zinnen te maken.

Bijvoorbeeld:
1 Carla drinkt een blikje cola in de pauze.
2 Carla heeft in de pauze een blikje cola gedronken.
3 Carla zou in de pauze een blikje cola hebben gedronken.

1 Met een drone brengen Britse archeologen sporen van beschaving in het regenwoud in kaart.
2 Voor het eten moeten Jessica en haar broertjes in de keuken hun handen met zeep wassen.
3 Bij de visboer kan iedere liefhebber van forel de vis als geheel, als filet of als moot kopen.

Opdracht
4

Noteer van alle zinnen in de tekst pv, ow en wg.

Taart

1 Bij veel mensen leeft een groot misverstand over taarten. **2** Taarten mogen volgens hen alleen gebakken worden ter ere van een bijzondere gelegenheid, zoals een verjaardag. **3** In het dagelijks leven oefenen we ons dus niet in het bakken van taarten. **4** Daardoor ogen ze op het moment suprême nooit zo lekker. **5** Dat vinden we dan heel erg jammer.

Naar: www.sevendays.nl, op 4 augustus 2015

Opdracht
5

Noteer met de werkwoorden *schrijven* en *vergeten*:
a een zin waarin het werkwoord de pv is.
b een zin waarin het werkwoord voorkomt met het werkwoord *hebben/zijn*.
c een zin waarin je drie werkwoorden gebruikt.

Opdracht
6 ✱

Noteer het ow. Kies dan de goede pv en zet die erachter.
1 Gisteren **zorgde / zorgden** een kudde schapen voor veel chaos op de A44.
2 Tien pakken koffie **stond / stonden** klaar om afgehaald te worden door de winkelier.
3 Een partij voetbalschoenen **spoelde / spoelden** aan op het strand van Scheveningen.
4 Vandaag **moet / moeten** de inwoners van het ingestorte flatgebouw verhuizen.
5 Vijftien deelnemers aan de triatlon **heeft / hebben** de finish niet gehaald.
6 Morgen **gaat / gaan** een aantal klasgenoten uit 1B op sportkamp.

Ik kan/weet • het werkwoordelijk gezegde van een korte zin vinden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over meervouden op -en en -s.

Startopdracht

Bekijk het plaatje. Noem zo veel mogelijk feestartikelen die je ziet. Zet het aantal erachter Bijvoorbeeld: *een ballon - zes ballonnen*



Theorie

video-uitleg

Meervouden op -en en -s

De meeste zelfstandige naamwoorden hebben een meervoud op -en of -s:
feest → feesten, les → lessen, tafel → tafels, computer → computers.

Zo maak je een meervoud met -en
- Vaak hoef je alleen maar -*en* achter het woord te zetten:
  deur → deuren, kaars → kaarsen, lamp → lampen.
- Soms moet je tegelijk de laatste letter verdubbelen:
  trap → trappen, brugklas → brugklassen, hagedis → hagedissen.
- Soms moet je tegelijk een *a, e, o* of *u* weghalen:
  aap → apen, potlood → potloden, klasgenoot → klasgenoten.
- Soms moet je tegelijk een -*f* veranderen in een -*v*-:
  schaaf → schaven, kloof → kloven, golf → golven.
- Soms moet je tegelijk een -*s* veranderen in een -*z*-:
  huis → huizen, glas → glazen, vaas → vazen.
  Gebruik bij twijfel een woordenboek of een woordenlijst.

Zo maak je een meervoud met -s
- Vaak hoef je alleen maar -s achter het woord te zetten:
  wagen → wagens, reclame → reclames, jongen → jongens.
- Soms moet je een apostrof (’) voor de -s schrijven. Dat doe je bij woorden op -*a*, -*o*, -*u*, -*i* of -*y*:
  oma → oma’s, radio → radio’s, sudoku → sudoku’s, mini → mini’s, pony → pony’s.
- Bij afkortingen maak je het meervoud ook met apostrof -*s* (’*s*):
  tv’s, dvd’s.
  Gebruik bij twijfel een woordenboek of een woordenlijst.

Opdracht
1

Noteer het meervoud van de volgende woorden.

1	paard	**5**	test	**9**	hobby
2	fiets	**6**	bal	**10**	staaf
3	roos	**7**	been	**11**	stip
4	vakantie	**8**	paraplu	**12**	weg

Opdracht
2

Neem de tabel over. Noteer het meervoud van de volgende woorden op de juiste plaats. Als je het goed doet, worden de rijtjes even lang.
brandblusapparaat – brilmontuur – dekbedovertrek – discotheek – doolhof – fietsenhok – lippenstift – ratelslang – rondvaartboot – tafelvoetbalspel – trommelvlies – vakantiehuis – vissenkom – verjaardagtraktatie – voorleesboek – winkeldief

Alleen -en of -s	laatste letter verdubbelen	a, e, o of u weghalen	-f wordt -v -s wordt -z

Opdracht
3

Van de volgende meervoudsvormen zijn er zes fout gespeld. Schrijf deze woorden op in de juiste spelling.

1	boefen	**5**	alineas	**9**	bureau's
2	treinreizen	**6**	druiven	**10**	schaaren
3	horloges	**7**	elven	**11**	kaarzen
4	lente's	**8**	fonteinen	**12**	brieven

Opdracht
4

Noteer het meervoud van de woorden tussen de haakjes.

1 Alle … (leerling) zetten de … (afspraak) in hun … (agenda).
2 Tijdens drie … (safari) in Zuid-Afrika zagen we … (zebra), … (neushoorn) en … (buffel).
3 Toen alle … (disco) dichtgingen, reden de … (taxi) af en aan door de … (straat).
4 In … (sporthal) verliezen veel … (sporter) hun … (contactlens).
5 Op de markt kocht ik voor tien … (euro) … (mango), … (appel) en twee … (bak) … (druif).
6 Tussen de digitale … (foto) van onze … (reis) naar Frankrijk zitten veel … (selfie).

Opdracht
5 ✱

Noteer het enkelvoud van de onderstreepte woorden.

1 Mijn vader heeft twee neven gevraagd om foto's te maken op zijn feest.
2 Veel steden zijn autoluw gemaakt, zodat de winkelende menigte geen last heeft van de auto's.
3 In de Haagse Schilderwijk ligt er iedere morgen veel rommel op straten.
4 Amy is vegetariër; zij gebruikt vaak eieren als vleesvervangers.
5 Tijdens het zeilevenement kun je de prachtigste schepen voorbij zien varen op de zeeën.
6 Sander en Chiel gaan met z'n tweeën vanavond naar een concert in Paradiso.

Ik kan/weet
- meervouden die eindigen op -en goed spellen. 1F
- meervouden die eindigen op -s goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over de tegenwoordige tijd van de persoonsvorm.

Startopdracht

Bekijk de plaatjes. Noteer van elk plaatje het woord dat fout is gespeld.





Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Dit zijn de spellingsregels voor de **persoonsvorm tegenwoordige tijd** (pv tt):
1 *Ik* erbij of *jij* erachter: alleen de ik-vorm
2 Anders in het enkelvoud: ik-vorm + *-t*
3 In het meervoud: het hele werkwoord

	werken	**lopen**	**vinden**
Ik-vorm	ik werk	ik loop	ik vind
	werk jij?	loop jij?	vind jij?
Ik-vorm + t	jij werk**t**	jij loop**t**	jij vind**t**
	hij of zij werk**t**	hij of zij loop**t**	hij of zij vind**t**
hele werkwoord	wij werk**en**	wij lop**en**	wij vind**en**
	jullie werk**en**	jullie lop**en**	jullie vind**en**
	zij/ze werk**en**	zij/ze lop**en**	zij/ze vind**en**

Zo ga je na of er een t achter de ik-vorm komt
- Bij de meeste werkwoorden kun je horen of er een *-t* achter de ik-vorm moet: *ik koop, jij koopt; ik schrijf, hij schrijft; ik studeer, zij studeert.*
- Bij werkwoorden op *-den* hoor je dat niet. Vul dan het werkwoord *lopen* in.
  Ik vin... het niet eerlijk → Ik loop het niet eerlijk. Dus: *ik vind.*
  *Els vin... hem erg leuk → Els loop**t** hem erg leuk.* Dus: *Els vind**t**.*

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 248.

Opdracht
1

Neem het schema over. Noteer de ontbrekende woorden in het schema.

hele werkwoord	ik-vorm	hij/zij/het
werken		werkt
		verbaast
stoppen		
		wordt
verven		

Opdracht
2

Noteer van de volgende werkwoorden de ik-vorm.

1 uitnodigen
2 aanstellen
3 niezen
4 meevallen
5 wassen
6 meedoen

Opdracht
3

Noteer de persoonsvorm van de volgende zinnen in de tegenwoordige tijd.

1 Mijn zus (surfen) de hele avond rond op internet.
2 (Vinden) jij het heel erg dat Hanne niet op jouw appjes reageert?
3 Een gazelle (grazen) gemiddeld achttien uren per dag.
4 Joop (verbazen) zich over de onverschillige houding van zijn vriend.
5 (Fietsen) jouw broertje alleen in het donker naar huis?
6 Het spel van Ajax (moeten) nog heel wat verbeteren.

Opdracht
4 ✱

Lees de tekst. In de tekst staan dertien spelfouten. Noteer de woorden in de juiste spelling.

> De deense hoofdstad Kopenhagen word maandag 9 november overspoelt door tientalen kerstmannen die vrolijk naar de mensen zwaaien.
> De kerstmannen komen bijeen om over hun 'vak' te praaten. Ze hebben allerlei cadeau's bij zich, zoals lampionen, kerststeren, kaarzen en kandelaren.
> Tijdens het luudieke evenement wordt ook gepraat over practische zaken. De kerstmannen gaan bijvoorbeeld minder koekjes eten, omdat de schoorsteenen waardoor ze naar binnen komen, smaller zijn geworden.
> Het congres duurt drie dagen.
> *Naar: www.nu.nl, op 9 augustus 2015*

Opdracht
5

Oefenen met *i*, *ie* en *y*
Het Nederlands kent veel woorden met *i*, *ie* en *y*: *ski*, *origineel*, *verdienen*, *baby* en *hobby*. Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **i**, **ie** of **y**.

1 Onze buurjongens zijn fanat…k als het om graff…t… gaat.
2 De circusart…st had een ke…board bij zich als surpr…se.
3 Het jongetje met de tedd…beer had een p…jama aan waarop allemaal smile…s waren afgedrukt.
4 Over…gens verkoopt die…nkel het l…fst souven…rs en feestart…kelen.
5 In januar… kookte de s…mpath…ke kok een exot…sch d…ner.
6 Tijdens de volle…balwedstrijd zaten er c…rca tw…ntig jongens op de tr…bune.

Ik kan/weet
- persoonsvormen in de tegenwoordige tijd goed spellen. 2F
- woorden met *i*, *ie* en *y* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

De catwalk op

Een schoolfeest is nog leuker als je kiest voor een thema, maar welk thema kies je? Ga je voor 'wit', 'exotisch', 'middeleeuwen' of 'gangster' en hoe ziet dat er dan uit? Laat je keuze zien in een modeshow in stijl!

Samen met drie klasgenoten organiseer je een modeshow. Je bedenkt een kledingthema en je overlegt over de taakverdeling: wie zijn de modellen en wie verzorgt de muziek, wie presenteert de modeshow en wie houdt in de gaten dat alles op tijd afkomt? Samen zorgen jullie ervoor dat alles tiptop geregeld is, zodra de modellen de catwalk op gaan.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Schrijven*: Een flyer maken
- *Spreken en gesprekken*: Overleggen

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan zoekend lezen om informatie in een korte tekst te vinden. 1F
Schrijven	• Ik kan een flyer maken. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan zoekend kijken en luisteren om belangrijke informatie uit de tekst te halen. 1F
Spreken en gesprekken	• Ik kan met anderen overleggen. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een voorbeeld. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan het werkwoordelijk gezegde van een korte zin vinden. 1F
Taalverzorging spelling	• Ik kan meervouden die eindigen op -en goed spellen. 1F • Ik kan meervouden die eindigen op -s goed spellen. 2F
Taalverzorging spelling	• Ik kan persoonsvormen in de tegenwoordige tijd goed spellen. 2F • Ik kan woorden met *i*, *ie* en *y* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 4

Vrije tijd





Goal!

Als je een doelpunt maakt, roep je dan *goal* of *doelpunt*? En zou je eerder *parfum* of *luchtje* zeggen? We gebruiken veel woorden uit een andere taal. Vaak komen die woorden uit het Engels, zoals *smartphone* of *date*. We noemen die woorden **leenwoorden**. Wist je dat meer dan de helft van onze woorden uit een andere taal komt? Zoek samen met een klasgenoot nog vijf leenwoorden die je gebruikt bij sport. Noteer van elk woord de betekenis of de omschrijving.

Leenwoorden in je kledingkast

Wat heb jij vandaag aan? Als je die kledingstukken opnoemt, dan zitten er vast woorden uit een andere taal bij. Kijk naar de foto hiernaast. Schrijf alle kledingstukken op die je ziet. Welke leenwoorden gebruik je? Zijn er Nederlandse woorden voor die kledingstukken? Schrijf die ernaast.



Liever Nederlands?

Sommige mensen vinden het niet goed om leenwoorden te gebruiken. Ze zijn bang dat de Nederlandse taal verdwijnt. In België zeggen ze daarom *wentelwiek* in plaats van *helikopter*, *botsballon* voor *airbag*, en *duimspijker* in plaats van *punaise*. De woorden hieronder zijn leenwoorden die inmiddels niet meer weg te denken zijn uit het Nederlands. Kies drie woorden en verzin voor elk woord een nieuw Nederlands woord. Wie verzint het leukste woord?
chatten, e-mail, maïs, matras, milkshake, piano, playbacken, poedel, sauna, snorkel, spaghetti, yoghurt

Lezen

Je leert over inleiding, middenstuk en slot.

Startopdracht

Lees tekst 1. Tekst 1 is de inleiding van een tekst over gamen.

1 Zorgt dit korte verhaaltje ervoor dat je nieuwsgierig bent naar de rest van de tekst en door wilt lezen? Leg uit waarom wel of niet.

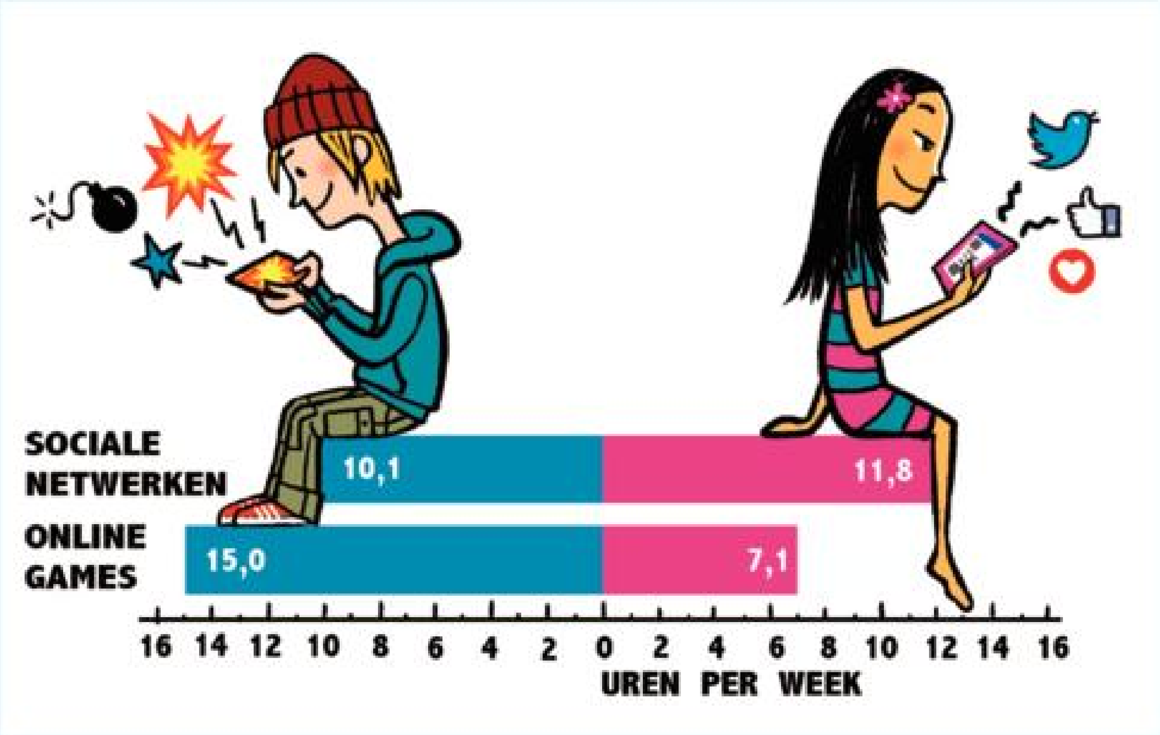
2 Besteed jij per week gemiddeld meer of minder tijd aan gamen en sociaal netwerken dan de jongen of het meisje in de afbeelding? Hoeveel precies?

Tekst 1

Gamen slecht voor jongeren? Echt niet!

De rook komt nog net niet van het scherm en het liefst ga ik door met gamen en whatsappen tot laat in de avond. Dan komt plotseling mijn vader binnen. Irritant natuurlijk. Level mislukt. Ik zou al uren aan het gamen zijn, volgens hem. 'Slechte tijdsbesteding. Tijd voor een computertijdklok.' Maar wat hij even vergeet, is dat gamen en netwerken goed zijn voor je gezondheid.

Naar: De Borger jongerenkrant, 23 december 2015



Theorie

video-uitleg

Inleiding, middenstuk en slot

Om een tekst goed te begrijpen, is het handig om te weten hoe een goede tekst in elkaar zit. Je weet dan wat je kunt verwachten als je een tekst helemaal gaat lezen of waar je het best informatie kunt vinden als je zoekend leest.

Het eerste deel van een tekst is de **inleiding**. Hierin maak je kennis met het onderwerp van de tekst. Vaak gebeurt dat met een voorbeeld of een (grappig) verhaaltje (**anekdote**). De inleiding maakt je nieuwsgierig naar de rest van de tekst en bestaat meestal uit één alinea.

Het **middenstuk** is het grootste gedeelte van de tekst. Daarin staat de meeste informatie over het onderwerp. In dit deel van de tekst worden meestal verschillende delen van het onderwerp besproken. Dit noemen we **deelonderwerpen**.

Het laatste deel van een tekst is het **slot**. Meestal is dat de laatste alinea van de tekst. Hierin wordt het belangrijkste uit de tekst vaak kort herhaald. Soms wordt in het slot ook naar de toekomst gekeken. Bij nieuwsberichten ontbreekt heel vaak een slot. In deze berichten staat het belangrijkste altijd in het eerste deel van de tekst. Het tweede deel geeft extra informatie.

Opdracht
1

Lees tekst 2 oriënterend.

1 Is de volgende opmerking waar of niet waar? In de eerste alinea maak je kennis met het onderwerp door een anekdote.
2 Met welke alinea begint het middenstuk?
3 Met welke alinea begint het slot?
4 Hoe weet je na het lezen van de inleiding dat de tekst gaat over werken in een dierenpark?
5 Je kunt de volgende deelonderwerpen in de tekst vinden: *lievelingsdieren, werkzaamheden, uilenballen vegen.* Noteer de deelonderwerpen. Zet erachter welke alinea over het deelonderwerp gaat.

Lees de tekst nu helemaal.

6 Welke synoniemen van het woord 'taken' vind je in de tekst?
7 Sjoerd verdient geen geld met zijn werk in het dierenpark. Hoe leid je uit de tekst af dat het werk hem iets oplevert?
8 Wat levert het werk hem volgens jou dan op?
9 In de laatste alinea wordt naar de toekomst gekeken. Uit welke zin blijkt dat?

Tekst 2

Uilenballenveger

[1] Sjoerd was voor het eerst als negenjarige op bezoek bij Uilen- en dierenpark De Paay in Beesd. Hij werd tijdens dat eerste bezoek de held van de dag, want zonder te aarzelen ving hij een ontsnapte baardhagedis. Stoere actie vonden de verzorgers dat. Zijn vader bracht hem daarna op het idee. Misschien kon hij er aan het werk? Sjoerd is op zijn fiets gesprongen om het te vragen. Het mocht. Nu is hij al vier jaar vrijwilliger. Wat doet hij als dierenverzorger allemaal in het dierenpark?

[2] Sjoerd van Zoeten uit Schoonrewoerd zit in de eerste klas van de vmbo-school Westhoek in Gorinchem. Hij werkt elke zaterdag, en soms vaker, in het dierenpark. Zijn taken zijn: de beesten eten en water geven, de hokken schoonmaken. Als hij daarmee klaar is, verzint zijn baas, die in een huis op het park woont, wel weer nieuwe klusjes voor hem.

[3] Sjoerd hield altijd al van dieren. Als hij moet kiezen, is zijn lievelingsdier de beermarter, een katachtige beer. Wat daar zo leuk aan is? Nou ja, hij is een beetje apart. Ook de uilen (er zijn vijftien soorten in het park) vindt Sjoerd mooi: echt grote roofdieren, die in speciale grote hokken zitten, zodat ze hun enorme vleugels kunnen spreiden en kunnen vliegen.

[4] Botjes en haren kunnen de uilen niet verteren, die spugen ze uit. De opdracht van Sjoerd is om de uilenballen in het hok van de uilen op te vegen. Bij de meeste uilen, zegt hij, kun je dat veilig doen. In het ergste geval komen ze op je hoofd zitten of grijpen ze je in je nek. Niet erg. Pijnlijker was het moment dat een kameel op de tenen van zijn rechtervoet ging staan: die werden knalblauw.

[5] Sjoerd krijgt geen geld voor zijn werkzaamheden, maar hij kan zo wel zijn eigen beesten



onderhouden. Hij heeft thuis een terrarium met twee baardagamen (grote hagedissen met baard) die krekels, sprinkhanen en kleine muisjes eten. Sjoerd weet zeker dat hij later dierenverzorger wil worden.

Naar: Aimée Kiene, de Volkskrant, 18 juli 2015

Opdracht
2

Lees tekst 3 oriënterend.

1 Voor welk probleem vraagt de schrijver van de tekst aandacht?
A ☐ Nederlandse tennissers verliezen de aansluiting bij de wereldtop.
B ☐ Er zijn weinig jonge Nederlandse toptennissers die meedoen aan grote wedstrijden.
C ☐ Er zijn te weinig coaches die jonge talenten naar de top kunnen brengen.

2 Hoe kun je snel zien met welke alinea het middenstuk begint en met welke alinea het slot begint?

3 Hoe maakt de schrijver je in de inleiding nieuwsgierig naar de rest van de tekst?

4 Volgens de schrijver moeten er vier dingen veranderen. Hoe kun je snel zien waar die veranderingen mee te maken hebben?

Lees de tekst nu helemaal.

5 Wat bedoelt tenniscoach Van Eerlevoort met 'ontstaat er een groot gat' (al. 1)?

6 Wat is het gevolg als je volgens Van Eerlevoort 'kapot wordt getraind' (al. 4)?

7 Wat begrepen de ouders van de schrijver beter dan zijn trainer?

8 Welke van de volgende uitspraken komen overeen met de mening van Van Eerlevoort?
A ☐ Ouders moeten hun talentvolle kinderen hoe dan ook pushen tot prestaties.
B ☐ Trainen gaat boven alles, het wedstrijdelement is minder belangrijk.
C ☐ Veel trainen is belangrijker dan plezier in het spel.
D ☐ Jonge talenten moet geleerd worden te willen winnen.
E ☐ We moeten van jonge talenten niet zo snel zeggen dat ze geweldig zijn.
F ☐ Ouders en coaches moeten talenten leren met spanning om te gaan.

9 Wat staat er vooral in het slot van de tekst?
A ☐ een blik gericht op de toekomst
B ☐ een samenvatting van de hele tekst
C ☐ een wens van de schrijver

10 Noteer twee woorden uit het slot die aangeven wat er volgens de schrijver precies moet veranderen bij tennistraining.

Opdracht
3 ✱

Bekijk tekst 3 nog een keer.

1 Leg uit wat volgens Van Eerlevoort 'passie en plezier' met competitie in de training te maken hebben.

2 Welk risico is er als goed presterende jonge sporters worden opgehemeld?

3 Voor wie lijkt de tekst vooral bedoeld te zijn? Geef twee mogelijkheden.

Tekst 3

Het draait om liefde en plezier

[1] Aan het juniorentoernooi op Roland Garros doen dit jaar geen Nederlandse talenten mee. Dat vind ik zorgelijk. Als de huidige generatie tennissers met pensioen gaat, ontstaat er een groot gat. Er zijn vier dingen die ik als tenniscoach zou willen veranderen waardoor we als coaches meer talenten naar de top kunnen brengen.

Druk ouders

[2] Ouders leggen soms een enorme druk op kinderen, terwijl ze zelf weinig verstand van tennis hebben. Ze vertrouwen de coach niet genoeg en willen dingen zelf beslissen die ze beter aan de tennisschool over kunnen laten. Ouders vinden dat alles om tennis draait. Maar zeg nou zelf, er zijn veel meer dingen die belangrijk zijn.

[3] Mijn ouders hebben mij ook gepusht. Ik moest goede cijfers halen en trainen. Maar als mijn hele klas op vrijdagavond naar de bioscoop ging, dan mocht ik mee. Mijn ouders hebben goed begrepen dat je ook kind moet kunnen zijn. Ik kreeg dan van mijn trainer op mijn kop. Soms draaft een coach dus net als ouders ook door.



Plezier
[4] Bij bepaalde coaches is het tegenwoordig alleen maar trainen, trainen en trainen. Maar als je kapot wordt getraind, verlies je het plezier in de sport. Dat plezier moet terugkomen. Ik trainde vroeger elke dag. Als ik een uur les had, was ik daarna nog drie uur aan het tennissen, omdat ik dat zelf wilde. Misschien niet gezond, maar ik had plezier.
[5] Ik zorg voor plezier in de sport door met mijn talenten tijdens de training een minipotje te doen. Daarmee breng ik een competitie-element in de training. Dat maakt sport interessant. Bij de tennisgeneratie van nu mis ik de passie en het plezier.

Gretigheid
[6] Als sporter moet je gretig zijn. Als ik vroeger tijdens een toernooi met een grote gasttennisser als Robin Haase mocht spelen, was ik onwijs gedreven. Ik had dan echt zoiets van: ik ga nu gewoon van jou winnen. Zonder arrogant te zijn. Dat moeten we veel vaker hebben, dat fanatieke.

Voetstuk
[7] Omdat er zo weinig talenten in Nederland zijn, worden ze snel op een voetstuk geplaatst. In sommige gevallen kan dat juist goed zijn. Maar als je niet zo'n talent hebt, gaat het snel mis. De druk van buitenaf is nu veel groter dan vroeger. Dat komt door sociale media. Dan staan de schijnwerpers meteen op je gericht. Ouders en tennisscholen moeten daar beter dan nu in begeleiden, want het is heel lastig om met druk om te gaan.
[8] Als we de aansluiting bij de wereldtop niet willen verliezen, zal er dus echt iets moeten gebeuren. Het zou mooi zijn als ouders en coaches samen ervoor kunnen zorgen dat de aanstormende jonge talenten weer passie en plezier in het spel krijgen.

Naar: Otto van Eerlevoort, Tenniskoerier tennisvereniging 30 Love, 30 mei 2015

Opdracht
4

Lees tekst 4.

1 Waarover gaat de tekst?
A ☐ dinosauriërs
B ☐ een tentoonstelling over dinosauriërs
C ☐ een testteam dat tentoonstellingen bezoekt

2 Op welke manier maak je in de inleiding kennis met het onderwerp?
A ☐ Er wordt een anekdote verteld.
B ☐ Er wordt een probleem genoemd.
C ☐ Er wordt een voorbeeld gegeven.

3 De tekst is bedoeld voor jongeren. Waaraan zie je dat?

Een testteam van *Kidsweek* test regelmatig tentoonstellingen of activiteiten om te zien of die aantrekkelijk zijn voor jongeren.

4 Waar in de tekst staat de beoordeling van het testteam samengevat?

5 Noteer één punt waarop het testteam blijkbaar let bij het beoordelen van een museum.

6 De dinosauriërs lijken 'levensecht'. (al. 1) Wat betekent dat?
A ☐ Ze zijn net zo groot als ze in werkelijkheid waren.
B ☐ Ze zijn zo nagemaakt alsof ze echt kunnen leven.
C ☐ Ze zijn zo nagemaakt dat het lijkt alsof ze echt leven.

7 Bedenk een tussenkopje dat past boven alinea 4.

8 Bedenk drie vragen die in de dinoquiz kunnen voorkomen.

9 Wat is het oordeel van het testteam over *Dino Jaws*?

10 Wat wil de schrijver vooral bereiken met deze tekst?
A ☐ De schrijver wil je informeren en verleiden om het museum te bezoeken.
B ☐ De schrijver wil je vertellen wat hij over de dinosauriërstentoonstelling weet.
C ☐ De schrijver wil kinderen stimuleren om mee te doen aan een testteam.

Tekst 4

Dino Jaws getest



[1] 'Ik ben blij dat ze uitgestorven zijn', roept Mare meteen bij binnenkomst. Het testteam van *Kidsweek* (Mare, Sebas, Irsi en Miel) loopt tussen de dinosauriërs en die lijken levensecht! In de tentoonstelling *Dino Jaws, eten of gegeten worden?* kom je alles te weten over deze gigantische beesten.

[2] Een kleine robotdino staat het testteam op te wachten. 'Deze babydino vind ik nog wel schattig', vertelt Mare. De dames aaien het beestje dat spontaan geluidjes begint te maken. 'Maar ik zou geen echte grote dino als huisdier willen hoor!' 'Veel te eng', vindt ook Iris.

[3] In het Museon in Den Haag wonen de komende tijd dinosauriërs. Ze horen bij de tentoonstelling *Dino Jaws*. Daar kom je onder andere te weten wat deze gigantische beesten zoal aten. 'Wel 75 kilo vlees per dag. Dat zijn zo'n 1500 worstjes', leest Sebas hardop voor.

[4] Ook de planteneters hadden flink honger en konden wel honderd kilo groenvoer per dag eten. Daarvoor moet je heel sterke tanden hebben. Miel meet op een apparaat zijn eigen 'bijtkracht'. Hij drukt hard op een dinobek en de computer berekent hoe hard hij bijt. 'Ik heb pijn in mijn handen', moppert Miel. Hij blijkt dezelfde bijtkracht te hebben als een vos. Sterk, maar een dinosauriër kan wel 350 keer harder bijten.

[5] In de tentoonstelling zijn ook botten van echte dino's te zien. En je kunt fossielen opgraven, op de computer. Dat is nog een flinke klus. 'Soms werkt het niet heel goed', vertelt Iris. 'En het is ook steeds hetzelfde.' Het zijn vooral bewegende dino's die indruk maken, in allerlei soorten en maten. 'Ik wist niet dat er ook dino's waren met veren!' zegt Sebas verrast. Ondertussen prikt Mare in een dinodrol. 'Gelukkig is hij niet meer zacht.'

Dinoquiz

[6] Omdat het herfstvakantie is, kunnen de testers meedoen aan een dinoquiz. Stampen ze eigenlijk? En eten ze ook boomschors? Sebas en Miel beantwoorden de meeste vragen goed en halen de finale. Daar geeft Miel het goede antwoord op de vraag: 'Hoe groot was de kleinste dino?' Ongeveer net zo groot als een kip, weet Miel. Al na een uurtje hebben de testers de hele tentoonstelling gezien. Het testteam is het erover eens: dinosauriërs zijn heel cool, maar toch wel fijn dat ze nu niet meer leven.

+ je kunt heel veel zelf doen
+ bewegende dino's
– opgraven van fossielen werkt niet goed
– je bent er best snel doorheen
Cijfer: 7,7
Dino Jaws, eten of gegeten worden? is te zien in het Museon in Den Haag. Kijk voor meer informatie op www.museon.nl.

Naar: www.kidsweek.nl, op 31 oktober 2014

Opdracht
5

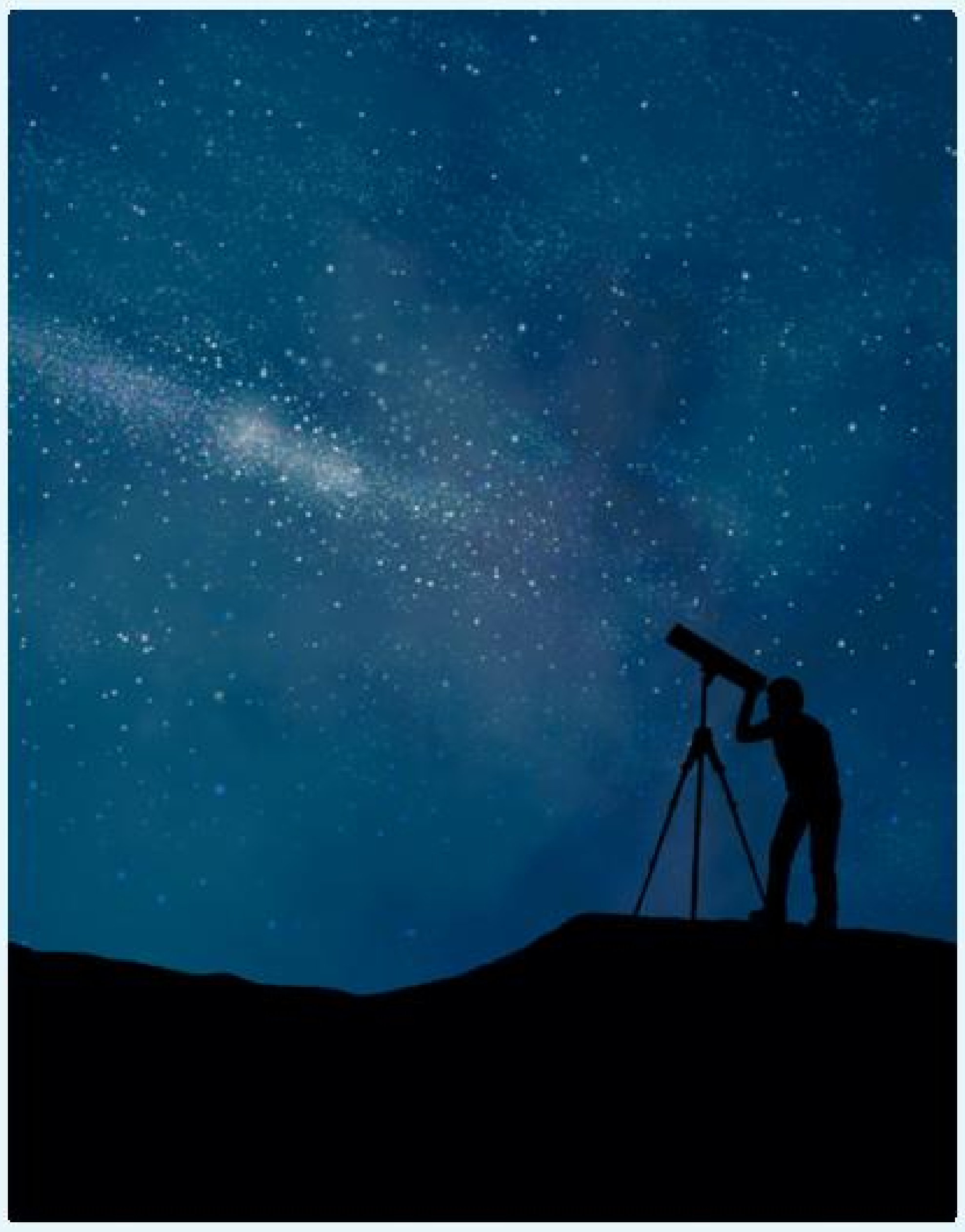
Lees tekst 5.

1. Op welke manier maak je in de inleiding kennis met het onderwerp?
2. Uit welke woorden van alinea 1 en 2 blijkt het enthousiasme van de schrijver om over het onderwerp van de tekst te schrijven?
3. Leg uit dat een dunbevolkte streek met een lekker klimaat juist zo geschikt is om naar sterren te kijken.

4 Welke vragen roept alinea 4 bij jou op? Noteer één vraag. Zoek daarna het antwoord op internet.
5 Welke hulpmiddelen kun je goed gebruiken om de sterrenhemel te bekijken?
6 De titel is een woordspeling (woord met dubbele betekenis). Leg de dubbele betekenis van de titel uit. Gebruik maximaal 50 woorden.
7 Wat denk jij? Wil de schrijver je informeren, ergens van overtuigen of zorgen dat je iets gaat doen? Leg je antwoord uit.
8 Leg uit waarom deze tekst beter past in de krant van juli dan van januari.

Tekst 5

Vijfsterrencamping



[1] Een zwoele avond in Zuid-Frankrijk. De tent staat, de campingstoeltjes staan rond een wiebelig tafeltje met daarop een glas koele cola. Boven je hoofd fonkelen de eerste sterren. Hoog tijd om met je kennis van de sterrenhemel een beetje indruk te maken op je leuke buur. Veel hoef je er niet van te weten om op elke camping de show te stelen.

[2] Sterrenkijken, daar kom je normaal gesproken nooit aan toe. En áls je al eens omhoog kijkt, is het meestal bewolkt, of er is te veel omgevingslicht om de sterren goed te zien. Dus lang leve de zomervakantie, vooral als je in een dunbevolkte streek zit met een lekker klimaat. Extra pluspunt: in Spanje, Zuid-Frankrijk en Italië wordt het vroeger donker, is de Melkweg opvallender en zie je meer van de zuidelijke hemel. Genieten geblazen.

[3] Zoek altijd even een echt donkere plek op. Laat je ogen minstens vijf à tien minuten aan het donker wennen. Op een maanloze nacht kun je dan echt goed de Melkweg, vallende sterren of satellieten zien.

[4] Op een heldere zomernacht hoef je meestal niet langer dan een minuut of tien te wachten voordat je een vallende ster ziet. Rond 12 augustus zijn er extra veel zichtbaar. Of je ziet een satelliet die in zijn baan om de aarde nog beschenen wordt door de zon.

[5] Heb je een verrekijker, stel die dan overdag goed scherp op een ver verwijderde kerktoren of hoogspanningsmast. Gebruik die 's nachts om de sterrenhemel mee te bekijken. In de Melkweg zijn duizenden zwakke sterretjes te zien. En aan de zuidelijke hemel kun je op zoek naar nevelvlekjes en sterrenhopen.

[6] Je kunt ook je digitale camera gebruiken om een foto van de sterrenhemel te maken. Moeilijk is het niet: plaats je camera op een statief of leg hem op z'n rug op een tafel en stel alles handmatig in: zoomstand op de W van wide angle, afstand op oneindig, diafragma wijd open (kleinste diafragmagetal), 150-waarde op 1600, belichtingstijd 30 seconden tot een paar minuten. Je zult zien dat de resultaten al snel indrukwekkend zijn.

[7] Het leukste blijft toch wel dat je tijdens zo'n zomernacht een beetje nadenkt over het kleine planeetje waarop je je bevindt, ergens in een uithoek van het melkwegstelsel. Verbaas je over die miljard sterren die je niet ziet. Bedenk of er buitenaards leven is. Of vraag je af wat er buiten het heelal is, of wat er gebeurde toen de aarde er nog niet was.

Naar: Govert Schilling, de Volkskrant, 11 juli 2015

Ik kan/weet
- de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een persoonlijk verslag schrijven.

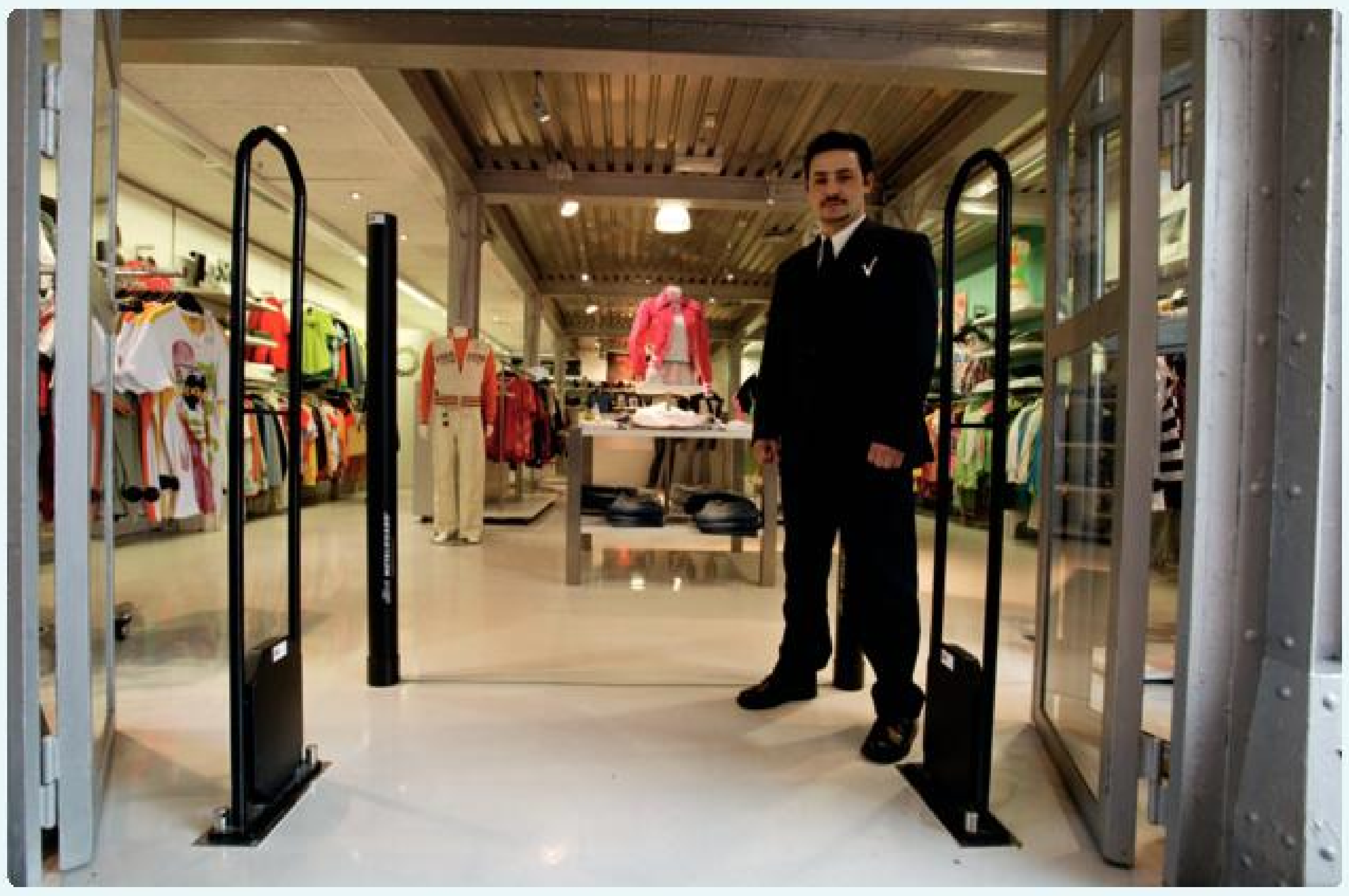
Startopdracht

1 Joram beschrijft in de tekst wat hij afgelopen zaterdag heeft gedaan. Lees zijn verslag.
2 Het verslag is nogal saai, doordat veel zinnen beginnen met 'toen', 'maar toen' en 'en toen'. Welke woorden zou je in plaats daarvan kunnen gebruiken?

Tekst 1

Zaterdag

Zaterdag ging ik met mijn moeder naar de stad om nieuwe kleren te kopen. Toen we in de winkel waren, ging ineens het alarm van de poortjes af. En toen rende een beveiliger keihard door de winkel heen om iemand aan te houden. Maar toen hij bij de poortjes kwam, zat daar alleen een monteur. Die had niks gestolen, maar was de poortjes aan het testen. En toen werd de beveiliger knalrood. Dat was grappig.



Theorie

video-uitleg

Een persoonlijk verslag schrijven

Een persoonlijk verslag is een tekst waarin je beschrijft wat je hebt gedaan of wat er is gebeurd. Dat kan bijvoorbeeld een beschrijving zijn van een wedstrijd of een vakantie. Je vertelt de lezer alles wat hij moet weten. Dat doe je door in het verslag antwoord te geven op de 5w+h-vragen.

Zo schrijf je een persoonlijk verslag
- Schrijf op een papiertje kort de antwoorden op de 5w+h-vragen.
- Schrijf in de inleiding kort waar je verslag over gaat.
- Vertel in het middenstuk de gebeurtenissen in de volgorde waarin ze gebeurd zijn (chronologisch). Gebruik woorden die een volgorde noemen. Bijvoorbeeld: *eerst, daarna, vervolgens, toen, dan, verder, ten slotte*.
- Verdeel je tekst in alinea's.
- Vertel in het slot wat je er zelf van vond.

Opdracht **1**

Lees tekst 2.

1 In de tekst staan geen woorden die een volgorde noemen. Noteer een passend volgordewoord voor elke open plaats in de tekst. Kies steeds een ander volgordewoord.

2 Bedenk wat de oppas waarschijnlijk van het oppasbaantje vindt. Noteer dit in een slotzin.
3 Wat zou je kunnen veranderen of toevoegen om deze tekst minder saai te maken?

Tekst 2

Wat ik op vrijdagmiddag doe

Op vrijdagmiddag pas ik altijd op de buurkinderen. Ze zijn drie en vijf jaar oud. We hebben dan altijd een vast programma.
We drinken altijd (1) .... een groot glas limonade op de bank. (2) ... spelen we buiten bij de speeltuin in de straat. We kijken (3) ... meestal tv. Hun vader komt (4) ... thuis en ik krijg betaald. (5) ... ga ik weer naar thuis.

Opdracht
2

1 Lees de tabel met de 5w+h-vragen en antwoorden over een basketbalwedstrijd.

Wie?	The Amsterdams tegen Waalderdorp BC.
Wat?	Een spannende wedstrijd. Waalderdorp BC won met 43 – 60.
Waar?	Bij The Amsterdams.
Wanneer?	Afgelopen zaterdag.
Waarom?	Wie wint, staat eerste in de competitie.
Hoe?	Waalderdorp BC viel veel aan. Valerie Verhogen scoorde achttien keer voor Waalderdorp BC, Tessa Pimsterman scoorde twaalf keer voor The Amsterdams. The Amsterdams werden steeds beter, maar konden de achterstand niet meer wegwerken.

2 Schrijf een persoonlijk verslag van de wedstrijd. Gebruik de informatie uit de tabel. Noteer ook jouw mening over de wedstrijd. Verdeel de tekst in een inleiding, middenstuk en slot. Gebruik ongeveer 100 woorden.
3 Ruil je tekst met die van een klasgenoot. Gebruik het feedbackformulier om het verslag van je klasgenoot na te kijken.
4 Lees het ingevulde feedbackformulier dat je van je klasgenoot terugkrijgt. Verbeter eventuele fouten in je eigen tekst.

Opdracht
3

Misschien heb jij in je vrije tijd weleens op een héél belangrijk moment geen beltegoed of geen wifi gehad. Of misschien heeft je zus weleens per ongeluk haar telefoon in het water laten vallen. Schrijf een persoonlijk verslag van zo'n smartphone-rampverhaal.
1 Beantwoord eerst de 5w+h-vragen over het smartphone-rampverhaal.
2 Schrijf een kladversie van je verslag. Gebruik ongeveer 100 woorden. Verdeel je tekst in een inleiding, middenstuk en slot.
3 Controleer je verslag op volledigheid (5w+h-vragen), duidelijkheid en taalverzorging.
4 Verbeter eventuele fouten in je verslag.

Ik kan/weet
- een eenvoudig persoonlijk verslag schrijven met een inleiding, middenstuk en slot. 1F
- volgordewoorden gebruiken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert precies kijken en luisteren.

Startopdracht

Bij deze opdracht werk je samen met een klasgenoot.

1 Wat is jouw favoriete pretpark?
2 Beschrijf dit pretpark voor je klasgenoot zonder de naam te noemen.
3 Luistert je klasgenoot goed naar je? Waaraan merk je dat?
4 Je klasgenoot probeert nu te raden wat jouw favoriete pretpark is. Klopt het?
5 Wissel van rol.

Theorie

video-uitleg

Precies kijken en luisteren

Als je informatie moet onthouden, luister je precies. Je luistert woord voor woord naar alle informatie, bijvoorbeeld als je docent vertelt wat je allemaal moet leren voor de toets van volgende week.

Zo luister je precies

- Je concentreert je op wat iemand zegt.
- Je stelt een vraag als je iets niet goed gehoord of begrepen hebt.
- Je noteert belangrijke dingen die je moet onthouden.
- Je maakt aantekeningen bij een lange uitleg. Schrijf dan alleen de belangrijkste informatie kort op. Gebruik steekwoorden (losse woorden of stukjes van een zin).

Opdracht **1**

Je belt met Vodafone Nederland en je krijgt een keuzemenu. Lees vraag 1 tot en met 4. Luister daarna naar het keuzemenu.

1 Welke toetsen moet je indrukken als je een vraag hebt over je beltegoed?
2 Welke toetsen moet je indrukken als je een nieuw abonnement wilt afsluiten?
3 Welke toetsen moet je indrukken als je een nieuw adres wilt doorgeven?
4 Wat moet je doen als je vraag niet in het keuzemenu staat?

Opdracht **2**

Lees vraag 1 tot en met 5. Bekijk daarna het fragment over slangen uit het programma *DWDD University*. Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Hoeveel slangensoorten bestaan er?
2 Hoeveel daarvan zijn gevaarlijk voor de mens?
3 Waar zit de gifklier van de slang?
4 Waarom zijn slangen zuinig met hun gif?
A ☐ Het duurt twee weken voordat ze weer nieuw gif hebben aangemaakt in hun gifklier.
B ☐ Ze hebben het gif ook voor zichzelf nodig, om gezond te blijven.
C ☐ Ze hebben maar een beperkte hoeveelheid gif: op is op!

5 Wat bepaalt of slangen weinig of juist veel gif injecteren bij een slangenbeet? Kruis de twee goede antwoorden aan.
A ☐ hoe bedreigd ze zich voelen door een ander dier (of mens)
B ☐ of het om een groot of klein dier gaat
C ☐ of het gaat om een mens of een dier dat bij hen in de buurt komt
D ☐ of ze weinig of veel gif in voorraad hebben in hun gifklier
6 Heeft het maken van de aantekeningen je geholpen bij het beantwoorden van de vragen? ***ja / nee***

Opdracht 3

Werk in drietallen.

1. Twee leerlingen krijgen van de docent een aantal luciferstokjes. Zij organiseren het zo dat ze niet van elkaar kunnen zien wat ze doen. De derde leerling gaat zo zitten of staan dat hij kan zien wat beide leerlingen doen.
2. Leerling 1 legt de luciferstokjes in een bepaald patroon voor zich op tafel. Hij vertelt precies wat hij doet. Leerling 2 luistert goed naar wat leerling 1 zegt en legt de luciferstokjes neer zoals hij denkt dat de ander dat gedaan heeft. Leerling 3 observeert en maakt aantekeningen.
3. Vergelijk de resultaten: welke overeenkomsten en verschillen zijn er? Als er verschillen zijn, kan leerling 3 dan uitleggen hoe het komt dat leerling 2 iets anders deed dan leerling 1?
4. Bespreek met elkaar waar je op moet letten bij deze opdracht.
5. Wissel van beurt en voer de opdracht nogmaals uit. Gaat het de tweede (en eventueel derde) keer beter?

Opdracht 4

De klas wordt in drie groepen verdeeld. Jullie gaan het doorfluisterspel spelen.

1. De docent fluistert een zin in het oor van de eerste leerling van elke groep. Deze leerlingen fluisteren de zin door in het oor van de volgende klasgenoot in de groep. Zo ga je door tot de laatste leerling van de groep de zin gehoord heeft. De laatste leerling van de groep noteert de zin die hij gehoord heeft.
2. Als alle groepen klaar zijn, lezen de laatste leerlingen voor wat ze opgeschreven hebben. Vervolgens vertelt de docent wat de beginzin was. Welke groep heeft de zin goed doorgefluisterd of zit het dichtste bij de beginzin?
3. Als er verschillen zijn tussen de eindzinnen en de beginzin, hoe komt dat dan?

Ik kan/weet
- precies kijken en luisteren om informatie uit een tekst te halen. 1F
- tijdens het luisteren aantekeningen maken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert een gebeurtenis beschrijven.

Startopdracht

Je ziet hieronder een aantal plaatjes die samen een verhaal vormen. Deze plaatjes staan niet in de juiste volgorde. Noteer de nummers.

1 Zet de plaatjes in de juiste volgorde.
2 Vertel het verhaal dat met de plaatjes wordt uitgebeeld.



Theorie

video-uitleg

Een gebeurtenis beschrijven

Als je een gebeurtenis beschrijft, vertel je aan anderen wat je hebt gezien of hebt meegemaakt. De luisteraars begrijpen je het best als je alles vertelt in de volgorde waarin het gebeurd is. Dat noem je de **tijdsvolgorde**.

Zo beschrijf je een gebeurtenis

- Stel jezelf vooraf de 5w+h-vragen:
  - **Wat** is er gebeurd?
  - **Wie** waren erbij betrokken?
  - **Waar** is het gebeurd?
  - **Wanneer** gebeurde het?
  - **Waarom** (of **waardoor**) gebeurde het?
  - **Hoe** gebeurde het?
- Schrijf de antwoorden op deze vragen op een spreekkaartje.
- Vertel je verhaal in de volgorde waarin het gebeurd is, dus van het begin tot het eind. Gebruik woorden die een volgorde noemen. Bijvoorbeeld: *eerst, daarna, vervolgens, toen, dan, verder, ten slotte*.
- Spreek rustig en goed verstaanbaar.
- Beantwoord eventuele vragen.

Opdracht
1

Lees tekst 1.
1 De alinea's van tekst 1 staan door elkaar. Noteer de alineanummers in de goede volgorde.
2 Beantwoord de 5w+h-vragen voor dit verhaal aan de hand van het bericht.
3 Op welke 5w+h-vragen geeft het bericht geen antwoord?
4 Doe je boek dicht en vertel het verhaal in je eigen woorden na. Gebruik volgordewoorden die de volgorde van de gebeurtenissen in het verhaal noemen.

Tekst 1

Beer redt man van aanval poema

[1] De backpack van Biggs sloeg hierbij vervolgens over zijn hoofd. Een geluk, want de poema lag zo boven op de backpack, waardoor het lastig werd bij het gezicht van de man te komen.
[2] Robert Biggs kwam er uiteindelijk met slechts een armwond vanaf. 'Ik denk dat de poema al tijden achter de kleintjes van de beer aan zat. Ze liep kalm terug naar haar kleintjes', sluit de geluksvogel zijn verhaal af tegen *The Paradise Post*.
[3] Robert Biggs, een 69-jarige Amerikaan uit Paradise, kwam tijdens een wandeling twee beertjes en hun moeder tegen. Van een afstandje keek hij naar het gezinnetje, toen hij plotseling vanachter werd besprongen door een poema.
[4] Biggs bedacht zich daarna geen moment en greep naar zijn pikhouweel om zich te kunnen verdedigen. Net op dat moment zag hij de moederbeer de poema grijpen. Na een korte worsteling tussen de beesten maakte de poema zich ten slotte uit de voeten.

Naar: www.spits.nl, op 30 oktober 2015

Opdracht
2

Je loopt na schooltijd naar het winkelcentrum in jouw buurt. Je wilt bij de snackbar een ijsje halen. Als je bij het winkelcentrum aankomt, zie je plotseling een man de hoek om rennen vanuit de telefoonwinkel. Hij heeft een grote tas bij zich, die hij in alle haast niet goed dicht heeft gemaakt. Er vallen twee telefoondoosjes uit, recht voor jouw voeten. Je pakt de doosjes en ziet dat er twee fonkelnieuwe iPhones in zitten. Plotseling hoor je gillende sirenes: de politie komt aanrijden. Twee agenten stappen uit en zien jou met de doosjes in je hand. 'Wat heeft dit te betekenen!?' zeggen ze streng.
1 Bedenk wat je de agenten vertelt. Geef eerst antwoord op de 5w+h-vragen.
2 Maak aan de hand van de antwoorden op de 5w+h-vragen een spreekkaartje.
3 Vorm een tweetal en vertel om de beurt je verhaal. Controleer het verhaal op de volgende punten:
   – de volledigheid van het verhaal;
   – de juiste volgorde van de gebeurtenissen;
   – een rustige en duidelijke manier van spreken.

Opdracht
3

1 Bedenk een verhaal van ongeveer 100 woorden waarin de volgende woorden voorkomen:
   bos – kabouter – oogappel – zee – spaghetti – afscheid – schoensmeer.
2 Zet de 5w+h-vragen en de antwoorden erop in een schema.
3 Vertel elkaar het verhaal aan de hand van het schema.

Ik kan/weet
- een gebeurtenis beschrijven aan de hand van de 5w+h-vragen. 1F
- volgordewoorden gebruiken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert tegenstellingen van onbekende woorden vinden.

Startopdracht

Lees de tekst. Het is een vakantiebericht van een vriend/vriendin.
Stel je voor dat de vakantie van je vriend/vriendin totaal anders was geweest dan in het bericht staat. Schrijf het bericht dat je dan zou krijgen door de onderstreepte woorden te vervangen door het tegenovergestelde.

Hoi, ik ben een weekje met mijn ouders naar Ameland. Het is hier bloedheet, dus we liggen altijd op het strand. Er is ook een openluchtzwembad op de camping, maar dat is erg ondiep. O ja, het eten hier is erg lekker! We vermaken ons wel, dus misschien komen we een paar dagen later terug. Groetjes!

Theorie

video-uitleg

Een tegenstelling zoeken

Je kunt de betekenis van een onbekend woord soms begrijpen doordat er in de tekst een **tegenstelling** van dat woord staat. Bijvoorbeeld:
Toms ouders sliepen in een riante caravan, maar hij lag zelf in een klein tentje.
Het woord *riant* is een tegenstelling van *klein*. *Riant* betekent dus *groot*.

Zo zoek je een tegenstelling
Zoek je een tegenstelling van een onbekend woord? Let dan op deze signaalwoorden: *maar, anderzijds, daarentegen, echter, evenwel, hoewel, aan de andere kant*.
Aan deze woorden kun je zien dat er een tegenstelling in de zin staat.

Opdracht 1

In de zinnen 1 tot en met 4 zijn de signaalwoorden voor een tegenstelling onderstreept. Noteer uit elke zin de twee woorden die elkaars tegengestelde zijn.
1 Mirna houdt van outdooractiviteiten, Jos is echter liever binnen bezig.
2 Hardlopen is een goedkope sport. Paardrijden daarentegen is vrij prijzig.
3 Op school gaat de tijd meestal traag, maar de vakantie gaat juist snel voorbij.
4 Hoewel Huug op school heel ijverig is, is hij thuis juist lui.

Opdracht 2

Lees tekst 1.
1 Noteer de acht signaalwoorden voor een tegenstelling die in de tekst staan.
2 Neem de tabel over.

woord	tegenstelling	betekenis
1 internationaal	in ons land	ook in andere landen

3 Noteer de woorden 2 tot en met 8 onder elkaar in de eerste kolom. Nummer 1 is als voorbeeld al ingevuld.
4 Zoek in de tekst de tegenstelling van de woorden en noteer die in de tweede kolom.

5 Noteer in de derde kolom de betekenis van de woorden. Gebruik daarbij de tegenstelling die je hebt gevonden.

6 Wat betekent 'obstakel'? (al. 1)
A ☐ een alledaags ding
B ☐ iets wat in de weg staat
C ☐ materiaal voor freerunnen
D ☐ truc om te freerunnen

Tekst 1

Freerunning, iets voor jou?



[1] Freerunning, is dat wat voor jou? Freerunning is een sport die (1) international steeds populairder wordt, maar ook in ons land. Bij freerunning probeer je op allerlei manieren van punt A naar punt B te komen. Er zijn geen bijzondere spullen voor nodig. Integendeel: het materiaal bestaat uit (2) alledaagse dingen, zoals muurtjes, hekken, trappen en palen. Je kunt gebruikmaken van (3) spectaculaire trucs en tricks, zoals salto's maken, om van het ene naar het andere obstakel te gaan. Je kunt echter ook 'gewoon' springen, klimmen of zwaaien. Aan de ene kant moet je voor freerunning lichamelijk sterk en handig zijn, aan de andere kant moet je ook (4) mentaal zo sterk zijn dat je je angst kunt overwinnen. Voordat je op grote hoogte een salto maakt, moet je immers vast eerst even slikken.

[2] Hoewel je misschien (5) ogenblikkelijk de straat op wilt om van paal naar paal of zelfs van gebouw naar gebouw te freerunnen, kun je daar beter niet meteen mee beginnen. Ga eerst eens freerunnen in een sportzaal. Steeds meer verenigingen bieden freeruntraining aan in de zaal. Deze training is perfect voor beginners, maar (6) gevorderden kunnen er ook nieuwe tricks leren. Springkasten, rechtopstaande matten, turnbok, turnbanken, muren, touwen en klimrekken én zachte plofmatten maken de sportzaal tot de allerbeste plek om zonder gevaar te oefenen. Anderzijds blijft het natuurlijk wel een (7) riskante sport.

[3] Misschien (8) twijfel je nog of freerunnen jouw sport is. Na een proefles weet je het daarentegen vast zeker. Eén ding staat als een paal boven water: een les freerunnen is nooit saai.

Opdracht 3

Sommige woorden kun je versterken door er een woord voor te plaatsen. Noteer de juiste tegenstellingen.

Bijvoorbeeld: *jong – oud – piep – stok, piepjong* <-> stokoud.

1 bloed – foei – mooi – lelijk
2 brood – mager – modder – vet
3 arm – rijk – steen – straat
4 bloed – heet – ijs – koud
5 git – spier – wit – zwart
6 dood – levend – mors – spring
7 licht – lood – veder – zwaar
8 duur – goedkoop – peper – spot

Opdracht 4

Noteer de betekenis van de onderstreepte uitdrukkingen.

1 Samirs zus mag hem altijd om hulp vragen; hij steunt haar door dik en dun.
2 Hoewel Roos bibberde van de kou, bleef ze bij hoog en laag volhouden dat ze geen jas aan wilde.

3 Fred begon te huilen, maar de agent werd er niet warm of koud van en gaf hem een bekeuring voor door rood fietsen.
4 Hoewel Marthes ooms vroeger als water en vuur waren, zijn ze nu de beste vrienden.
5 Peter spaart al jaren voor een racefiets; vroeg of laat zal hij genoeg geld hebben om er een te kopen.
6 Na een lange vergadering en na veel plussen en minnen besloot het bestuur van de hockeyclub het toernooi te laten doorgaan.

Opdracht 5

Lees tekst 2.

1 Noteer de woorden 1 tot en met 8 uit de tekst onder elkaar.
2 Zoek in de tekst naar de betekenis en schrijf deze achter de woorden.
3 Noteer de tegenstelling die in de tekst staat van 'betaalbare' (in al. 2), 'realistische' (in al. 4) en 'sportieve' (in al. 4).
4 Uit welk woord in alinea 3 blijkt dat jongeren door het succes van Nederlandse zeilers ook graag de zeilsport willen beoefenen?

Tekst 2

Amsterdamse jeugd ontdekt de zeilsport

[1] Steeds meer Amsterdamse kinderen gaan zeilen. Dat blijkt uit een onderzoek van de krant *Metro* bij Amsterdamse zeilscholen. Zeilverenigingen zagen dan ook een flinke (1) toename van het aantal jonge leden. Bij zeilvereniging Gaasperplas in Amsterdam-Zuidoost bijvoorbeeld was de groei van het aantal watersporters tien procent. Volgens Bart Boschman van deze zeilvereniging was drie jaar geleden het aantal cursisten nog (2) gering, maar wordt dat steeds groter. Gemiddeld zijn er dertig nieuwe aanmeldingen per jaar, aldus Boschman. Hij probeert nog meer cursisten aan te trekken. 'Ik (3) streef ernaar om volgend jaar honderd zeilers te hebben en dat gaat mij gewoon lukken.'

[2] Zeilen had lang het (4) imago dat het een onbetaalbare sport was die alleen (5) welgestelden konden betalen. Zeilen is er volgens Boschman echter ook voor niet-rijke mensen, dus het beeld klopt niet. 'Voor 75 euro per seizoen kunnen kinderen hier zeilen.'

[3] Het succes van Nederlandse zeilers zorgt voor een grote aantrekkingskracht van de sport op jongeren, denkt Boschman. Als Nederlandse zeilers winnen, worden meer jongeren lid van een zeilvereniging. Ook ouders (6) gaan overstag. 'Ze zitten zelf aan de kant, zien hun kinderen voorbij varen en worden gemakkelijk overgehaald om zelf ook op les te gaan.'

[4] Zeilschool Nautiek in Amsterdam-Oost wil kinderen in Oost laten watersporten in het kader van het project Oost het Water Op. Ze maken dan, in de gymzaal, kennis met verschillende watersporten. Volgens Rob van Zanten van Nautiek is het (7) irrealistisch te denken dat je in een week kunt leren zeilen; dat bestaat gewoon



niet. Daarom probeert Nautiek kinderen al vroeg met de sport in aanraking te laten komen. Kevin is een van die kinderen. Hij zegt: 'Het grappige is dat je de watersportlessen gewoon binnen kreeg! Supertof! Vroeger was ik echt asportief, maar nu wil ik heel graag op zeilles.'

[5] Volgens een medewerker van de HISWA, de vereniging voor watersportbedrijven, was het vroeger best (8) complex om een geschikte zeilcursus te vinden. Nu is dat daarentegen heel makkelijk, doordat de meeste zeilscholen een goede website hebben.

Naar: www.metronieuws.nl, op 15 september 2015

Opdracht
6

1 Neem de onderstreepte woorden van *a* tot en met *h* over met de juiste versterking.

2 Noteer de tegenstelling achter de woorden.

a een ...mager fotomodel — broodmager – moddervet
b een ...rijke acteur
c een ...witte blouse
d een ...zware koffer
e een ...dure vakantie
f een ...hete zomer
g een ...levende muis
h een ...lelijk schilderij

Opdracht
7

Noteer bij elke zin de uitdrukking die erbij past. Kies uit:
door dik en dun steunen – bij hoog en laag volhouden – er niet warm of koud van worden – water en vuur zijn – vroeg of laat – na veel plussen en minnen.

1 Zlatko is al twee keer gezakt voor zijn rijbewijs, maar hij zal ooit wel een keer slagen.
2 Marieke had vroeger altijd al ruzie met haar broer en dat is nu nog steeds zo.
3 Sem heeft lang nagedacht wat het goedkoopst voor hem is en nu is hij eruit: hij neemt een prepaidtelefoon en geen abonnement.
4 Iedereen vond de nieuwe cd van Adele prachtig, maar Karo vond er niets aan.

Opdracht
8

Welk woord past niet in het rijtje als je let op de betekenis? Onderstreep dat woord.

1 alledaags – bijzonder – gewoon
2 arm – rijk – welgesteld
3 bijzonder – gewoon – spectaculair
4 complex – lastig – simpel
5 gevaarlijk – riskant – veilig
6 groot – klein – riant

Opdracht
9

Maak de woorden af.

1	beeld	i _ _ g _
2	duur	p _ ij _ _ _
3	geen beginner	g _ v _ _ _ _ _ _ _
4	gevaarlijk	r _ _ k _ _ _
5	klein	_ _ _ u _ c _ _ _
6	moeilijk	_ o _ _ _ _ x
7	niet lichamelijk, geestelijk	m _ _ t _ _ _
8	niet lui	_ v _ _ _ g

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een tegenstelling. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over het lijdend voorwerp.

Startopdracht

Bekijk het plaatje met de dikke Billy Turf en meester Kwel.

1 Noteer een zin bij het plaatje.
2 Vergelijk je zin met die van een klasgenoot. In welke zin is het onderwerp meester Kwel?
3 Wie is het lijdend voorwerp?



Theorie

video-uitleg

Lijdend voorwerp

Bijna alle zinnen hebben een onderwerp en een gezegde. Een zin kan nog meer zinsdelen hebben, bijvoorbeeld een **lijdend voorwerp** (lv). Het lijdend voorwerp komt voor in zinnen waarin iets/iemand wat overkomt of iets/iemand wat meemaakt.

Zo vind je het lijdend voorwerp

1 Noteer eerst onderwerp (ow) en werkwoordelijk gezegde (wg).
2 Stel dan de vraag: *wat (wie) + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?* Het antwoord op die vraag is het lijdend voorwerp.

Voorbeeld: *Tom (ow) / leest / een mooi boek / in zijn vrije tijd.*
1 'Tom' is het onderwerp en 'leest' het gezegde.
2 *Wat leest Tom in zijn vrije tijd?*
Antwoord = *een mooi boek*, dus het lijdend voorwerp is 'een mooi boek'.

Let op: afstanden, gewicht en maten kunnen nooit lijdend voorwerp zijn.

Opdracht
1

Noteer pv, ow en wg. Stel daarna de vraag wat/wie + wg + ow? Noteer het antwoord: dat is het lijdend voorwerp (lv).

Voorbeeld: Liesbeth heeft mooie sjaals gemaakt.
pv = heeft
ow = Liesbeth
wg = heeft gemaakt
wat heeft Liesbeth gemaakt? mooie sjaals = lv

1 Wij hebben een groot groentepakket van de buren gekregen.
2 Zondag hebben we nieuwe skates bij de skatebaan gevonden.
3 Deze week houdt een hogedrukgebied storingen op afstand.
4 In de vakantie ga ik graag vrienden van de basisschool opzoeken.
5 Tijdens SAIL kun je op vijf plekken in Amsterdam bijzondere schepen bekijken.
6 De grootouders van Max vieren morgen hun 50-jarig huwelijksfeest.

Opdracht 2

Noteer van elke zin het ow, wg en lv. Let op: één zin heeft geen lv.

1 Op zaterdag koopt mijn vader altijd croissantjes bij de bakker.
2 Met dit koude weer zitten we het liefst de hele dag in een onesie.
3 Archeologen hebben het graf van Nefertiti gevonden.
4 Op Facebook heeft Herma vandaag haar profielfoto gewijzigd.
5 In januari organiseert de jachthaven Het Zwanengat een grote receptie voor al hun vrienden en bekenden.
6 De backpacker heeft de Engelse kerk verlaten.

Opdracht 3

Onderstreep het zinsdeel dat het lijdend voorwerp is.

1 De nieuwe trainer van ADO / besprak / de tactiek / met de aanvoerder van het team.
2 Tijdens het telefoongesprek / vertelde / hij / Loes / de waarheid.
3 Leerlingen op middelbare scholen / drinken / steeds vaker / energiedrankjes.
4 Iedereen / kan / zijn richtingsgevoel / op korte termijn / trainen.
5 Maikel / heeft / op zijn vijftiende / impulsief / zijn roepnaam / veranderd.
6 Een kleurboek voor volwassenen / vinden / de meeste mensen / wel leuk.

Opdracht 4

Schrijf het onderstreepte zinsdeel over en noteer of het gaat om ow, lv of een ander zinsdeel.

1 In de scheurkalender kun je elke dag een leuk weetje lezen.
2 Wil jij morgenochtend nu eens op mij wachten?
3 Cor laat voor mij een extra afdruk van die leuke vakantiefoto's maken.
4 Ken kan op zijn nieuwe keyboard zijn favoriete muziek spelen.
5 Onze nieuwe tuintafel weegt zeker 30 kilo.
6 In de herfstvakantie fietste Maya iedere dag 50 kilometer.

Opdracht 5 ✱

Maak zinnen met de aangegeven volgorde. Gebruik de gegeven zinsdelen.

> Voorbeeld:
> Gisteren – wg – ow – lv – rest wg.
> *Gisteren – heb (wg) – ik (ow) – een moeilijke som (lv) – gemaakt (rest wg).*

1 Mijn moeder (ow) – wg – lv.
2 ow – wil (wg) – lv – morgen – rest wg.
3 Moet (wg) – ow – lv – rest wg?
4 ow – gaan (wg) – morgen – lv – bij McDonald's – rest wg.
5 Vanavond – wg – ow – lv.
6 wg – ow – altijd – lv – rest wg – aan zijn Franse vader?

Ik kan/weet
- het lijdend voorwerp van een zin vinden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
formuleren

Je leert over mannelijke, vrouwelijke en onzijdige woorden.

Startopdracht

Test je taalgevoel. Je hebt de volgende woorden misschien nog nooit eerder gehoord, maar het zijn allemaal bestaande Nederlandse woorden:
beurtbalkje – nestel – kwik lok – ferrule – skeuomorf – dragonder

1 Noteer voor elk woord *de* of *het*.
2 Welk woord zie je op het plaatje, denk je?



Theorie

video-uitleg

Mannelijk, vrouwelijk of onzijdig

Zelfstandige naamwoorden kun je in het Nederlands verdelen in *de*-woorden en *het*-woorden. *De*-woorden zijn **mannelijk** (m) of **vrouwelijk** (v). *Het*-woorden zijn **onzijdig** (o). Als je niet weet of een zelfstandig naamwoord een *de*-woord of *het*-woord is, kijk je in het woordenboek of in een woordenlijst op internet. Daar staat bijvoorbeeld:
prin·ter ***de****; (m) -s*
wo·ning ***de****; (v) -en*
on·der·zoek ***het****; (o) -en*

Of een woord mannelijk of vrouwelijk is, heeft meestal niets te maken met mannelijk en vrouwelijk in de gewone betekenis.

Zo gebruik je de informatie over mannelijk, vrouwelijk of onzijdig

- Gebruik bij een ***de***-woord **deze** en **die**:
  - *de printer, deze printer, die printer*
  - *de woning, deze woning, die woning.*
- Gebruik bij een ***het***-woord **dit** en **dat**:
  - *het onderzoek, dit onderzoek, dat onderzoek.*

Opdracht 1

Is het woord mannelijk (m), vrouwelijk (v) of onzijdig (o)? Noteer het woord en zet erachter m, v of o. Gebruik zo nodig het woordenboek.

1 tijdschrift
2 koningin
3 achterstand
4 tuintafel
5 oogarts
6 parket
7 gordijn
8 evenement
9 parasol
10 verloting
11 maaimachine
12 meisje

Opdracht 2

Onderstreep het juiste woord.
Kies uit: *deze – die – dit – dat.*

1 **Deze / Dit** game heb ik al vaak gespeeld, maar **dat / die** is nieuw.
2 **Dat / Deze** nieuwe laptop is veel beter dan onze oude.

3 Het meisje **dat / die** ik gisteren sprak, komt morgen weer terug.
4 Het jongetje **dat / die** zijn knuffel kwijt was, kon niet slapen.
5 **Die / Dit** workshop longboarden was heel intensief.
6 Spinnen in huis? Er zijn veel tips om van **deze / dit** probleem af te komen.

Opdracht
3

Lees de tekst. Noteer welk woord je op de puntjes kunt invullen.
Kies uit: *deze – die – dit – dat*.

Ken je dat? Het gevoel (1) … je krijgt als je na een heerlijke kerstvakantie in een zonnig oord weer terugkeert in (2) … koude kikkerlandje? Het 'normale' leven komt weer in zicht, (3) … heerlijke vrije tijd is weer voorbij. Ik verlang weer naar (4) … luie leventje.
(5) … vakantie was te mooi om waar te zijn, want ik was gewend om vanuit mijn tent zo naar de ontbijttafel te rollen. Nu lijkt (6) … ontbijttafel ineens verder weg dan ooit.
En ook in (7) … ontbijt word ik weer teleurgesteld. Geen stokbroden met het lekkerste beleg, nee, ik moet weer wennen aan (8) … saaie boterhammen met kaas 's ochtends.

Naar: www.sevendays.nl, op 31 augustus 2015

Opdracht
4

Werk in een tweetal. Noteer zelf vier zinnen met de gegeven woorden. Wissel je werk uit met dat van je klasgenoot en kijk elkaars zinnen na.
1 deze/dit – rugtas – hebben
2 teruggeven – dat/deze – weekend
3 morgen – die/dat – stokbrood
4 die/dit – reizen – vakantie

Opdracht
5

In de volgende zinnen staan fouten. Verbeter de foute woorden. Noteer het zelfstandig naamwoord dat erbij hoort.
1 Deze boek heb ik al drie keer gelezen; ik heb dat op dat tafeltje gelegd.
2 Dit mooie sjaal van vilt is gemaakt door dat artiest uit Hongarije.
3 Wat vind je van dit nieuwe tijdschrift? Deze is verrassend, hè?
4 Kan iemand mij vertellen of die volleybaltoernooi nog doorgaat?
5 Over het oorzaak van deze auto-ongeluk kan die politieagent nog niets vertellen.
6 Dat ambulance reed al voor de derde keer bij ons door dit straat.

Opdracht
6 ✱

Waarnaar verwijzen de onderstreepte woorden?
1 Als je oud meubilair kwijt wilt, moet je <u>het</u> bij het grofvuil zetten.
2 Die meisjes willen dat er meer met <u>hun</u> wensen rekening wordt gehouden.
3 Het eerste elftal behaalde gisteren <u>zijn</u> derde overwinning.
4 Tom heeft een rekenmachine voor mij meegebracht, maar <u>zij</u> werkt niet.
5 Het Appeltheater zal dit jaar <u>zijn</u> voorstellingen door het hele land geven.
6 <u>Het</u> was vervelend dat ik in mijn vakantie kiespijn kreeg.

Ik kan/weet
- opzoeken of een woord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.
- de woorden *deze, die, dit* en *dat* op de juiste manier gebruiken. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over het voltooid deelwoord.

Startopdracht

1 In welke zinnen staat, naast de persoonsvorm, nog een werkwoord?
2 In welke zin is dat andere werkwoord niet het hele werkwoord?
a We hebben een nieuwe poes.
b De buren hebben onze oude kat geadopteerd.
c Wij wilden hem niet meer hebben.
d Hij zal het bij de buren wel beter hebben dan bij ons.

Theorie

video-uitleg

Voltooid deelwoord

Het **voltooid deelwoord** (vd) is een van de vormen van het werkwoord. Als het voltooid deelwoord in het werkwoordelijk gezegde voorkomt, staat er altijd een vorm bij van *hebben, zijn* of *worden.* Bijvoorbeeld:
– *Ik **heb** in de vakantie gewerkt.*
– *Mijn zus **is** vertrokken.*
– *De brug **wordt** hersteld.*
De onderstreepte woorden zijn voltooide deelwoorden.

Zo schrijf je het voltooid deelwoord
- Sommige werkwoorden hebben een voltooid deelwoord dat op -*en* eindigt: (zij heeft) *gegeten*, (ik ben) *gevallen*, (wij werden) *gekozen*.
- Andere werkwoorden hebben een voltooid deelwoord dat op -*d* of -*t* eindigt. Gebruik de **verlengproef** om de laatste letter te vinden: *Ik heb het verdien*…. Je hoort *verdien**de***, dus je schrijft *verdien**d***.
- Als je niet goed kunt horen welke letter je moet schrijven of als je zeker wilt weten wat de laatste letter moet zijn, gebruik je 't (e)x-f(o)ksch(aa)p. Je schrijft een -t als de laatste letter voor de uitgang -en van een werkwoord een medeklinker uit 't (e)x-f(o)ksch(aa)p is. Anders schrijf je een -d.

Voorbeelden:
– *De brandweer heeft het vuur geblus*…. De s van *blussen* zit in 't (e)x-f(o)ksch(aa)p, dus je schrijft: *geblust*.
– *Waar wordt het rioolwater geloos…?* De z van *lozen* zit niet in 't (e)x-f(o)ksch(aa)p, dus je schrijft: *geloosd*.

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 248.

Opdracht 1

Noteer het voltooid deelwoord van de werkwoorden tussen haakjes.
1 ik heb (fietsen)
2 heb jij (winnen)?
3 ik heb (horen)
4 jullie hebben (luisteren)
5 het papier is (verscheuren)
6 zij heeft (maken)
7 de hond heeft (bijten)
8 Naol heeft (twijfelen)

Opdracht
2

Noteer het voltooid deelwoord van de werkwoorden tussen haakjes.
1 Het smeltwater heeft tot veel overstromingen … (leiden).
2 Rosanne heeft een smartphone van haar vriendin … (overkopen).
3 De EHBO'ers hebben gisteren heel veel blaren … (doorprikken).
4 De opvallende poster heeft de kans … (vergroten) dat meer mensen de website bezochten.
5 Na een uurtje in de vriezer was de fles water helemaal … (bevriezen).
6 Door de leerlingenraad wordt een besluit … (nemen) over het basketbalveld.

Opdracht
3

Onderstreep de voltooide deelwoorden.
1 Er werd opvallend veel gekucht tijdens het prachtige concert.
2 De betekenis van het woord 'vriend' is door de sociale media veranderd.
3 We hebben echt geboft met het mooie weer tijdens de werkweek.
4 Als straf hebben de jongens de graffiti van de muren geschrobd.
5 Het heeft mij niet verbaasd dat Pieter weer te laat kwam.
6 Toen ik tien was, zijn we verhuisd naar de andere kant van het land.

Opdracht
4

Herschrijf de zinnen. Maak van de persoonsvorm een voltooid deelwoord.
Voorbeeld:

Iedereen maakt zijn eigen gedicht – Iedereen heeft zijn eigen gedicht gemaakt.

1 Mijn vader schrikt van de rekening van de tandarts.
2 Mouhanad zegt vaak vervelende dingen tegen zijn vriend.
3 Ik doe dit niet!
4 Vanmorgen ging ik snel naar de apotheek voor mijn medicijnen.

Opdracht
5 ✱

Noteer de onderstreepte werkwoorden en vul een -d of een -t in. Zet erachter of het pv of vd is.
1 Lisa <u>verander</u>… nog snel iets aan de inleiding van haar werkstuk.
2 Het viaduct bij de A12 is <u>verander</u>… zonder dat mijn tomtom dat weet.
3 De toestand van de zieke is langzaam <u>verbeter</u>… door de antibioticakuur.
4 Cees <u>verbeter</u>… zijn houding tegenover zijn vader na hun heftige ruzie.
5 Meestal <u>betaal</u>… Anneloes haar kleren met haar pinpas.
6 Wie heeft het broodje gezond voor mij <u>betaal</u>…?

Opdracht
6

Oefenen met *g*, *gg* en *ch*
Het Nederlands kent veel woorden met *g*, *gg* en *ch*: *garage*, *stage*, *archief*, *lachen*.
Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **g**, **gg** of **ch**.
1 Onze coa… was zo arro…ant om deze wedstrijd te cancelen.
2 De eend met zijn jong wa…elden traa… naar de sloot.
3 De vra…twa…en…auffeur gebruikt vaak zijn kennis van de te…niek
4 Ons team eindi…de a…teraan door een …ronisch gebrek aan trainin….
5 Een politiea…ent moet zi… eni…szins professioneel gedragen.
6 De vaas ging aan di…elen, toen een bezoeker de deur van de gela…kamer opengooide.

Ik kan/weet
- voltooide deelwoorden goed spellen. 1F
- woorden met *g*, *gg* en *ch* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Ik was erbij!

Op internet vind je elke dag verhalen of filmpjes waarvan je denkt: dáár had ik bij moeten zijn.

Bij deze opdracht zoek je een verhaal of filmpje op internet en je doet alsof je er zelf bij was. Wat gebeurde er precies en wat vond jij ervan? Vond je het eng, spannend, leuk? Waarom? Vertel over je belevenissen in een presentatie van één minuut.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Schrijven*: Een persoonlijk verslag schrijven
- *Kijken en luisteren*: Precies kijken en luisteren
- *Spreken en gesprekken*: Een gebeurtenis beschrijven

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen. 2F
Schrijven	• Ik kan een eenvoudig persoonlijk verslag schrijven met een inleiding, middenstuk en slot. 1F • Ik kan volgordewoorden gebruiken. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan precies kijken en luisteren om informatie uit een tekst te halen. 1F • Ik kan tijdens het luisteren aantekeningen maken. 1F
Spreken en gesprekken	• Ik kan een gebeurtenis beschrijven aan de hand van de 5w+h-vragen. 1F • Ik kan volgordewoorden gebruiken. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een tegenstelling. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan het lijdend voorwerp van een zin vinden. 1F
Taalverzorging formuleren	• Ik kan opzoeken of een woord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is. • Ik weet de woorden *deze, die, dit* en *dat* op de juiste manier gebruiken. 2F
Taalverzorging spelling	• Ik kan voltooide deelwoorden goed spellen. 1F • Ik kan woorden met *g*, *gg* en *ch* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 5

Te koop





Beeldtaal

Een beeld zegt meer dan duizend woorden. Je hebt niet altijd woorden nodig om iets duidelijk te maken. Soms is een plaatje genoeg, zoals een pictogram of een icoon. Ze geven bijvoorbeeld aan waar de nooduitgangen of de toiletten zijn in een winkel, of dat je gebruik kunt maken van wifi in een café. Je komt dit soort beeldtaal op heel veel plekken tegen. Bedenk zo veel mogelijk voorbeelden van beeldtaal. Wie kan de meeste voorbeelden bedenken?

Pas op voor ...

In het verkeer zie je overal beeldtaal. Door op verkeersborden te letten, kun je ongelukken voorkomen. Er zijn allerlei verkeersborden met afbeeldingen, zoals een blauw bord met een fietser. Kijk naar het voorbeeld hiernaast. Hier moet je oppassen voor padden op de weg. Ontwerp samen met een klasgenoot een nieuw waarschuwingsbord. Bedenk zelf waarvoor je wilt waarschuwen.



I ❤ emoji's

Je gebruikt vast weleens smileys of emoji's in een berichtje. Je kunt zo makkelijk laten zien dat je iets ☺ of juist ☹ vindt. Je kunt emoji's ook gebruiken in plaats van woorden, bijvoorbeeld *Ik ❤ winkelen*.
Typ het berichtje hieronder over en zet er zo veel mogelijk emoji's in.
Hoeveel zakgeld krijg jij van je ouders? Ik ga meer vragen, omdat ik een nieuwe camera wil kopen. Ik hoop dat ze 'ja' zeggen, anders baal ik echt. Ik zie je zo bij voetbal!

Doe de quiz over rebussen.

Lezen

Je leert over het doel van een tekst.

Startopdracht

Lees tekst 1.

1 Kijk eens naar jouw agenda. Kan die tegen een stootje?
2 Wat betekent het als iets ‘hufterproof’ is?
3 Is het de bedoeling dat je de tests van tekst 1 ook echt uitvoert?

Tekst 1

Test je schoolagenda

Hoe ziet jouw agenda eruit na maanden intensief gebruik? Kan hij wel tegen een stootje of heeft-ie inmiddels de vorm van een banaan, de stevigheid van een slablaadje en de geur van een ongewassen oksel? Hoe weet je bij aankoop dat je agenda tegen een stootje kan? Test hem voordat je hem koopt, met de stoot-, hufter- en klodderproef. Vraag vooraf wel even toestemming aan de verkoper.
1. De stootproef – Sprint de trap op en laat je agenda naar beneden vallen. Als hij vanaf de vijfde verdieping naar beneden stuitert? Blijft-ie dan heel?
2. De hufterproef – Het kan je zomaar gebeuren: een ‘grappige’ klasgenoot heeft je agenda afgepakt en gooit hem over naar iemand anders. Doe daarom de overgooitest. Neem iemand mee en gooi je agenda van een afstandje over tot de lol eraf is. Hoe ziet-ie eruit na de overgooisessie?
3. De klodderproef – Wat gebeurt er met een vetvlek op je agenda, doordat je bammetjes in je tas zich eraan vastgekleefd hebben? Probeer het uit met een vette klodder pindakaas. Krijg je die er nog af?

Naar: 7Days, 21 augustus 2015

Theorie

video-uitleg

Het doel van een tekst

De schrijver van een tekst wil bij de lezer iets bereiken. Hij wil bijvoorbeeld iets aan de lezer uitleggen of hij wil dat de lezer iets doet. De tekst die hij schrijft, heeft dus een **doel**.

Doel van de tekst	De schrijver wil	Voorbeeld van tekstsoort
informeren	dat je iets te weten komt	krantenbericht, verslag van een sportwedstrijd
iets leren of uitleggen (instrueren)	dat je weet hoe je iets moet doen	hoofdstuk uit een leerboek, recept, gebruiksaanwijzing
iets laten doen (activeren)	je overhalen om iets te doen	reclametekst, uitnodiging, advertentie
een mening geven (overtuigen)	dat je zijn mening overneemt	bespreking van een cd of film
vermaken (amuseren)	je vermaken	verhaal, strip

Als je weet met wat voor soort tekst je te maken hebt, begrijp je sneller wat de schrijver wil.

Opdracht
1

Lees tekst 2, 3 en 4. De drie teksten gaan over de witte stok voor blinden.
Beantwoord de vragen 1 en 2 voor de drie teksten.

1 Wat is het doel van de tekst?
2 Wat wil de schrijver met de tekst bereiken?

Beantwoord de vragen 3 tot en met 9.

3 Waarom schreef mevrouw d'Herbemont een brief aan de krant? (tekst 2)
A ☐ Ze wilde blinden overhalen om witte stokken te kopen.
B ☐ Ze wilde de lezers informeren over het gevaar dat blinden in het verkeer liepen.
C ☐ Ze wilde zo veel mogelijk mensen ervan overtuigen dat haar voorstel om de veiligheid voor blinden te vergroten een goed idee was.
4 Waaruit blijkt dat het idee van mevrouw d'Herbemont steun vond?
5 Waarom vermeldt de schrijver van tekst 3 dat hij al tien jaar op de fiets rijdt?
6 Geldt de voorrangsregel voor alle blinden die willen oversteken? Leg je antwoord uit.
7 In welke zin staat de mening van de schrijver? (tekst 3)
8 Waaraan kun je zien dat tekst 4 een instructie is?
9 Waarom moeten blinde mensen met hun stok een zwaaibeweging maken?
A ☐ om de weg vrij te maken
B ☐ om herkenbaar voor anderen te zijn
C ☐ om niet ergens tegenaan te lopen

Tekst 2

Een witte stok voor blinden

De witte stok voor blinden werd in 1930 bedacht door een mevrouw die in Parijs woonde. Frankrijk telde in die tijd duizenden blinde mannen als gevolg van de Duitse gasaanvallen in de Eerste Wereldoorlog. Mevrouw d'Herbemont vond het gevaarlijk dat deze mannen dagelijks in het drukke verkeer rondliepen. Ze schreef een brief aan de krant waarin ze voorstelde om blinde voetgangers met een witte stok voortaan voorrang te geven. De regering stemde in met haar voorstel en vanaf 1931 werden door de overheid 5000 witte stokken onder blinden verspreid. Al snel werd het hulpmiddel in andere landen ingevoerd. Zowel in Nederland als in België is de voorrangsregel van de blinde of slechtziende met witte stok in de wet vastgelegd.

Naar: blindofslechtziend.nl, op 24 december 2015

Tekst 3

Blinden in het verkeer

Ik rijd al tien jaar op de fiets, maar wist niet dat een blinde die wil oversteken, altijd voorrang heeft als hij zijn stok uitsteekt. Ik vind daarom dat hier in verkeerslessen extra aandacht aan besteed moet worden. Slechtzienden of blinden kunnen als voetganger gemakkelijk aangereden worden, als mensen deze regel niet kennen. Of je nu op een fiets rijdt of in een auto, je moet weten hoe je moet handelen als iemand met een blindenstok op de stoep staat te wachten.

Tekst 4

Hoe gebruik je de witte stok?

Stap 1. Houd de stok met je rechterhand vast en steek hem naar voren. Wind het touwtje niet rond je pols. Ontspan je schouder, elleboog en pols. Houd de stok naast je lichaam en stap met je linkervoet naar voren.
Stap 2. Zwaai de stok dan naar links terwijl je je rechtervoet naar voren brengt. De stap en de zwaaibeweging moeten gelijktijdig gebeuren.
Stap 3. Breng nu je linkervoet naar voren terwijl je de stok naar rechts zwaait. Zo ga je verder. De zwaaibeweging doe je met de pols. Zwaai de stok niet te hoog en ook niet te breed: de breedte van je lichaam is voldoende. Wanneer je linkshandig bent, doe je de bewegingen andersom.

Naar: www.blindenzorglichtenliefde.be/nl, 24 december 2015



Opdracht
2

Lees tekst 5 oriënterend.
1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Hoe weet je dat dit een serieuze tekst is en geen fictie?

Lees de tekst helemaal.
3 Wat voor tekst is dit?
A ☐ een reclametekst
B ☐ een nieuwsbericht
C ☐ een verhaal
4 Wat was voor de schrijfster de aanleiding om over dit onderwerp te schrijven?
5 Wat wil de schrijfster?
A ☐ dat de lezers enthousiast worden voor een nieuw vervoermiddel
B ☐ dat de lezers iets te weten komen over een nieuwe uitvinding
C ☐ dat de lezers het nieuwe vervoermiddel komen bekijken
6 Wat is het doel van de tekst?
7 Na drie uur is de tank leeg. Waarom hoeft dat toch niet zo'n probleem te zijn?

Opdracht
3 ✱

Bekijk tekst 5 nog een keer.
1 Kun je volgens jou met de vliegfunctie van de auto snel even de stad in gaan om een broek te kopen? Leg je antwoord uit.
2 Leg uit dat het tussenkopje 'Droomauto' goed past bij alinea 3.
3 Waarom is het toch nodig om een rijbewijs te halen voordat je in een zelfsturende auto gaat rijden?

Tekst 5

Vliegende auto komt er echt aan

Je kunt er gewoon in rijden, maar als je haast hebt, klap je de vleugels uit en vlieg je een stukje verder. Het klinkt als een voertuig uit een superheldenfilm, maar de vliegende auto komt er nu echt aan. Afgelopen weekend was hij te zien op een Amerikaanse techniekbeurs. Als het goed is, is-ie over twee jaar te koop.



[2] Officieel heet hij de Aeromobiel 3.0. Je kunt er met vier mensen in en hij kan drie uur achter elkaar vliegen zonder dat je hoeft te tanken. Maar omdat hij dik 250 kilometer per uur gaat, ben je tegen die tijd al ver voorbij Parijs. Vliegen is gemakkelijk, want de auto is zelfsturend. Je vult op de boordcomputer in waar je heen wilt en het voertuig regelt de rest. De bestuurder kan tijdens de reis dus ook achteroverleunen of genieten van het uitzicht. Voor de veiligheid heeft de auto een noodknop. Als je daarop drukt, landt de auto met een parachute.

Droomauto

[3] De bedenker van de vliegende auto is Vaculik. Hij groeide op in Tsjecho-Slowakije. Vroeger was dat een streng communistisch land waar je niet zomaar uit weg kon. Vaculik droomde als kind altijd van een vliegende auto waarmee hij naar een vrij land zou kunnen vluchten. Eerst tekende hij zijn droomauto's, later bouwde hij schaalmodellen en een jaar of tien geleden begon hij samen met een vriend een bedrijf dat de auto echt ging maken. Zijn uitvinding werd dit weekend voor het eerst aan de wereld getoond.
[4] De Aeromobiel kan ook landen en opstijgen vanaf gras. Je hebt er dus geen vliegveld voor nodig; een speelveld of een groenstrook is voldoende. De vliegauto parkeert zichzelf en past op een gewone parkeerplaats. Over twee jaar moet hij echt te koop zijn.

Naar: Nathalie Strijker, 7Days, 20 maart 2015

Opdracht
4

Lees tekst 6.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ Computerspelletjes
B ☐ De Zweed Persson
C ☐ Het spel Minecraft
2 Wat is het doel van de schrijver?
3 Over welk deelonderwerp gaat alinea 2?
4 Over welk deelonderwerp gaat alinea 3?
5 Bedenk een tussenkopje dat past boven alinea 4.
6 Waarom noemt de schrijver het een gouden zet dat moeder Persson haar zoon aanmoedigt om programmeercursussen te gaan volgen?
7 Met welke voorbeelden toont de schrijver aan hoe populair het spel is?
8 Waaruit maak je op dat het spel sociale vaardigheden vraagt?
9 Welke eigenschappen van Minecraft hebben het spel tot een succes gemaakt?
10 Leg uit dat 'het optrekje' spottend bedoeld is.
11 'Hoewel geld nooit zijn motivatiebron was (…)' (al. 6) Wat was wel de motivatiebron van Persson?
12 Wat betekent 'contant' afrekenen?

Tekst 6
Steenrijk met Minecraft

[1] Het zal je overkomen: het ene moment ben je een onbekende programmeur, niet veel later behoor je tot de rijksten der aarde. Het overkwam de Zweed Markus Persson (36), bedenker van het razendpopulaire computerspel Minecraft.

[2] Persson werd geboren in Midden-Zweden. Terwijl andere kinderen buiten voetbalden, ijshockeyden of in het bos speelden,

zat Markus binnen urenlang met zijn LEGO te spelen. Toen hij zeven was, bracht zijn vader een computer mee. Als achtjarige begon Persson te programmeren, op zijn negende maakte hij zijn eerste avonturenspel. De middelbare school maakte hij niet af. Zijn moeder liet hem programmeringscursussen volgen. Dat bleek een gouden zet.

[3] In 2009 startte hij het bedrijf Mojang en ontwikkelde hij samen met zijn team Minecraft. Eerst deden ze het voor de lol, maar Minecraft groeide uit tot een van de best verkochte computerspellen aller tijden. Het spel werd razendpopulair: het woord 'minecraft' is bijvoorbeeld vaker gegoogeld dan 'Harry Potter' en 'Justin Bieber'. Het spel is inmiddels meer dan vijftig miljoen keer gedownload en is dus een geweldig succes.

[4] Minecraft is een game waarbij je als speler over een virtuele planeet zwerft en op zoek moet naar grondstoffen om je eigen wereld te bouwen en daarin te overleven. Het bouwen lijkt op bouwen met LEGO-blokken. Je hebt er allerlei vaardigheden voor nodig: technische, creatieve en sociale. Je staat voortdurend in contact met andere spelers die elkaar helpen met video's en podcasts. Wie op YouTube zoekt naar Minecraft, vindt meer dan 57 miljoen video's.

Nare reacties

[5] Persson kon er na verloop van tijd niet meer tegen dat Minecraft-spelers steeds bij hem aanklopten met vragen en klachten. In een interview zei hij: 'Ik had moeite met gemene mensen online. Nare reacties komen keihard aan.' In juni 2014 vond hij dat het genoeg was. 'Wil iemand mijn aandeel kopen, zodat ik door kan met mijn leven?' twitterde hij, half voor de lol. Vrijwel direct hing Microsoft aan de lijn. Die betaalde 2,5 miljard dollar voor Mojang. Het maakte Persson in één klap miljardair.

Beverly Hills

[6] Hoewel geld nooit een motivatiebron was, geniet Persson



van zijn rijkdom. 'We hadden vroeger niet veel geld. Toen dacht ik al: als ik ooit rijk word, wil ik niet zo'n gierigaard worden die niets uitgeeft.' Eind 2014 kocht hij een huis in Amerika, in Beverly Hills. Niet zomaar een huis: het duurste huis van Beverly Hills. Het optrekje kostte 70 miljoen dollar. Volgens de makelaar die de verkoop regelde, rekende Persson contant af.

Naar: Lennaert Lubberding, Elsevier, 13 augustus 2015

Opdracht **5**

Lees tekst 7 oriënterend.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Kun je aan de titel zien wat het doel van de schrijver is?
3 Hoe weet je welke deelonderwerpen aan de orde komen?

Lees de tekst helemaal.

4 Waar zetten supermarkten 'traffic builders' neer?
5 Wat is het werk van een supermarktpsycholoog?
6 Noteer drie zintuigen en zet erachter hoe supermarkten je daarmee proberen te verleiden.
7 Welke truc is er met de winkelwagen uitgehaald?
8 Wat zijn 'kaskrakers'? (al. 7)
9 'Van der Wouw wijst op de laatste horde (...)' (al. 8) Leg uit dat het woord 'horde' toepasselijk is.
10 In welke alinea('s) lees je de mening van de schrijver?
11 Wat is de mening van de schrijver over supermarkttechnologie?
A ☐ Iedereen moet weten hoe de verleidingstechnieken werken.
B ☐ Iedereen wordt verleid, of hij wil of niet.
C ☐ Winkeliers die verleidingstechnieken gebruiken, moeten worden aangepakt.

12 Werken de trucs van de supermarkt als je alleen met het pak met acht ijsjes thuiskomt? (al. 9)

Tekst 7

Laat je niet verleiden!



[1] Hoe komt het dat je toch geld uitgeeft aan worstenbroodjes of een zak chips, terwijl je je nog zo had voorgenomen vandaag niks te kopen? Of dat je altijd meer koopt dan je van plan was? Geniepige verkooptrucs zoals traffic builders, deuntjes, geuren, aanbiedingen en looplijnen proberen je meer te laten kopen dan je nodig hebt. Mensen zouden daar niet in moeten trappen. Ik vind daarom dat iedereen moet weten hoe die verkooptrucs werken.

Traffic builders

[2] De roomijsjes op de reclameborden van de supermarkt zie je al staan aan het begin van de straat. Als je in de winkel bent, dan lees je dat je bij het pak met acht ijsjes een extra ijsje krijgt. Eén pak kost ruim drie euro; het is dus de moeite waard om van die aanbieding gebruik te maken. 'Dit soort reclames noemen we traffic builders', vertelt Sjoerd van der Wouw. Hij leert ons hoe de 'supermarktpsychologie' werkt.

[3] 'Met traffic builders word je naar binnen gelokt', zegt Van der Wouw. 'Waarschijnlijk verdient de supermarkt niet aan die actieproducten, maar als je in de winkel een paar tientjes meer uitgeeft, hebben ze toch aan je verdiend.' De tweede truc is de looproute. 'Het is niet toevallig dat de looproute begint met de groente- en fruitafdeling', zegt Van der Wouw. 'Wie gezonde inkopen heeft gedaan, mag daarna zondigen, is het idee.'

[4] Een andere verleider is de geur van vers brood die rond de broodafdeling hangt. Denk maar niet dat die geur altijd uit de oven komt. Die ruik je misschien een uur, maar meestal zijn het parfumflacons die de geur van verse broodjes verspreiden.

[5] Vervolgens noemt Van der Wouw de achtergrondmuziek. Deze zogenaamde 'muzak' is aangepast aan het winkelende publiek van dat moment: 's morgens hoor je vaak klassieke muziek, omdat dan het oudere publiek in de winkel is, terwijl tussen de middag de nieuwste hits klinken, omdat dan scholieren er massaal hun lunch kopen. Wie zich op z'n gemak voelt, blijft langer hangen én legt meer in zijn of haar mandje.

[6] 'Boodschappenkarren worden ook steeds breder. Als je de bodem blijft zien, krijg je het idee dat er weinig in ligt', legt Sjoerd uit. 'En mandjes hebben steeds vaker wieltjes, omdat je minder koopt als je moet sjouwen.'

Ooghoogte

[7] Een andere truc is de indeling in de schappen. Aan vakkenvullers wordt geleerd dat de kaskrakers op ooghoogte moeten liggen. Mensen moeten daardoor moeite doen om de goedkopere huismerken te vinden die hoog of heel laag liggen.

[8] Van der Wouw wijst op de laatste horde: het rek voor de kassa. 'Wat hier ligt, heb je niet nodig. Maar tijdens het wachten leg je toch sneller weer wat op de band.' Altijd lekker, denk je, als je die Mars of Snickers ziet liggen.

[9] Een winkelier zet dus allerlei verkooptechnieken in om zijn producten te verkopen. Om die trucs te kunnen negeren, moet je ze kennen. Dan kun je best weleens aan de verleiding toegeven en de winkel in gaan om acht ijsjes te kopen en naar buiten komen met achttien.

Naar: Cintha Rood, AD, 13 augustus 2015

Ik kan/weet
- het doel van een tekst herkennen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een advertentie maken.

Startopdracht

Hieronder zie je twee advertenties voor dezelfde rekenmachine. Op welke advertentie zou jij reageren? Leg uit waarom.



Texas Instruments TI-83 Plus (grafische rekenmachine) NIEUW! — **Bieden** Beverwijk, NH

Te koop aangeboden: texas instruments ti-83 plus (grafische rekenmachine) compleet met gebruiksaanwijzing, cdrom en computerkabel.

Zo goed als nieuw | Ophalen of Verzenden



Grafische rekenmachine ti 83 plus — **€ 20,00** Rotterdam, ZH

Zo goed als nieuw. Stuur maar een mailtje als je vragen heb.

Zo goed als nieuw | Ophalen

Theorie

video-uitleg

Een advertentie maken

Je maakt een advertentie als je mensen iets wilt laten doen. Bijvoorbeeld om iets van je te kopen. In een advertentie geef je kort en duidelijk aan wat je wilt verkopen. Je zet een advertentie op internet, in een tijdschrift, in een krant of je hangt hem op in de supermarkt. Bedenk hoe je zo veel mogelijk mensen kunt bereiken.

Zo maak je een advertentie

- Zet boven de advertentie: *Te koop* of *Aangeboden*.
- Schrijf daaronder wat je te koop aanbiedt.
- Geef kort informatie: hoe ziet het eruit? Wat is er opvallend aan (kenmerken)? Wat kun je er allemaal mee?
- Gebruik ook woorden waarmee je mensen enthousiast maakt, zoals: *Nergens goedkoper!, Spiksplinternieuw!*
- Noem de prijs.
- Gebruik waar nodig afkortingen als *z.g.a.n.* (zo goed als nieuw) en *i.z.g.st.* (in zeer goede staat).
- Heb je genoeg ruimte? Zet er dan een foto of tekening bij.
- Noteer onder aan je advertentie je naam, telefoonnummer en/of e-mailadres.

Opdracht **1**

Jij en je familie zijn al jaren lid van de *Donald Duck*. Je ouders hebben besloten dat er een aantal verkocht moet worden, want de stapels met oude *Donald Ducks* worden wel heel hoog.

1. Verbeter de advertentie. Zet de tekstblokjes A t/m E in de juiste volgorde.
2. Noteer in A, B en D de goede tekst voor de open plaats. Kies uit: *Nergens goedkoper!, Vraag naar Marco de Vries, z.g.a.n.*

A *Donald Ducks* uit 2012, 2013, 2014 en 2015 te koop. Alle jaargangen zijn compleet en ....

B € 0,50 cent per tijdschrift. Een hele jaargang voor € 10,-. ....

C **Te koop: oude *Donald Ducks*!**

D Vragen of interesse? Bel naar 06-12345678 of mail naar familiedevries@xs4all.nl. ....

E Elke jaargang (26 stuks) zit in een map. Ze zitten in de goede volgorde en zijn allemaal nog netjes. Geen scheuren of vlekken.

Opdracht 2

Je hebt je kamer opgeruimd en hebt een aantal spullen gevonden die je zelf niet meer gebruikt. Ze zien er nog mooi uit, dus je besluit ze via internet te verkopen.

1. Bedenk wat je als eerste gaat verkopen. Welk voorwerp in je kamer zal op internet waarschijnlijk geld opleveren?
2. Noteer welke informatie in de advertentie moet staan.
3. Voeg nuttige afkortingen, een titel en woorden die enthousiast maken toe.
4. Schrijf een kladversie van je advertentie. Maak er een duidelijke tekening van het voorwerp bij.
5. Ruil je advertentie met die van een klasgenoot. Gebruik het feedbackformulier om de advertentie van je klasgenoot na te kijken.
6. Lees het ingevulde feedbackformulier dat je van je klasgenoot terugkrijgt. Schrijf je advertentie nu in het net op.

Opdracht 3

Je vader wil zijn auto verkopen. Je zus heeft onderstaande tekst bedacht als advertentie, maar je vader vindt dat iets te ver gaan. Hij vraagt jou om de tekst te veranderen in een normale advertentie.

1. Noteer welke informatie je wilt overnemen in de advertentie.
2. Schrijf een kladversie van je advertentie.
3. Controleer je verslag op volledigheid (5w+h-vragen), duidelijkheid en taalverzorging.
4. Verbeter eventuele fouten in je advertentie.

Tekst 1

Hallo nieuwe partner,
Ik ben vijftien jaar oud en de laatste tien jaar van mijn leven heb ik met mijn eigenaar Patrick doorgebracht. We hebben samen tien fantastische jaren gehad. Waarom ik dan een nieuwe partner zoek? Nou, hij heeft me verlaten, voor een Citroën nog wel, dus nu moet ik verder zonder hem.
Toegegeven, ik heb letterlijk wat deukjes opgelopen in het leven, maar ik heb in mijn leven 240.000 km afgelegd en daarbij gebruikte ik slechts één liter benzine per 15 km. Bij de laatste keuring ben ik van top tot teen gecontroleerd en goedgekeurd.
Wat ik zoek? Iemand die met mij in een deuk wil liggen. Wil je meer info, schroom dan niet te mailen naar opeltekoop@hotmail.com!
Liefs,
Opel Corsa, 65-DC-HH

Naar: www.marktplaats.nl, op 20 december 2015

Ik kan/weet
- een eenvoudige advertentie maken. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over soorten programma's en doelen.

Startopdracht

Bekijk het fragment uit *Jill-DIY* en beantwoord de vragen.

1. Kies een bloem die je zou willen tekenen: blauwe druif, lavendel, tulp of zonnebloem.
2. Teken een van deze bloemen met behulp van de uitleg die Jill geeft.
3. Wat vind je van het resultaat?
4. Heb je bij het tekenen van de bloem iets gehad aan de uitleg van Jill? Leg je antwoord uit.

Theorie

video-uitleg

Het doel van een programma

Je hebt geleerd dat teksten een **doel** hebben. Dat geldt ook voor radio- en televisie-programma's en voor filmpjes op internet. Elk soort programma heeft een eigen doel.

Doel	De maker wil	Soort programma
informeren	dat je iets te weten komt	het journaal, een sportprogramma of een praatprogramma met gasten.
iets leren of uitleggen (instrueren)	dat je weet hoe je iets moet doen	een kookprogramma of een doe-het-zelfprogramma.
iets laten doen (activeren)	je overhalen om iets te doen	reclamespotje, programma waarin een oproep gedaan wordt om mee te doen aan een actie.
vermaken (amuseren)	je vermaken	een muziekprogramma, een soap, een quiz of een realityprogramma (programma dat stukjes uit het leven van mensen laat zien.)
overhalen (overtuigen)	je overtuigen van een idee	programma van de politieke partijen, voorlichtingsfilmpjes van de overheid

Opdracht **1**

Deze opdracht doe je samen met een klasgenoot.

1. Bekijk tekst 1. Het is een overzicht van programma's die op ongeveer hetzelfde tijdstip van de avond op verschillende zenders te zien zijn.
2. Zet de vijf doelen uit het theorieoverzicht hiervoor onder elkaar.
3. Noteer achter elk doel een programma uit tekst 1 dat past bij het genoemde doel.
4. Bij welke programma's hadden jullie de schuingedrukte toelichting bij het programma nodig om te weten wat het doel van het programma is?
5. Geef bij elk doel zelf een voorbeeld van een programma dat erbij past. Het mogen ook programma's zijn die op internet worden uitgezonden.
6. Van welke soorten programma's konden jullie makkelijk voorbeelden geven?
7. Van welke soorten programma's was dat moeilijker?
8. Geef een voorbeeld van een programma dat zowel informerend als amuserend bedoeld is.

Tekst 1

NPO 1	NPO 2	NPO 3	RTL 4	RTL 5	NET 5
20.30 uur Tussen Kunst en Kitsch *Vanuit Louwman Museum Den Haag bespreken Frits Sissing en experts de kunstwerken van kijkers.*	**21.55 uur Zendtijd Politieke Partijen** *Partij voor de Dieren*	**20.30 uur Keuringsdienst van Waarde** *Wat zit er naast thee nog meer in het zakje groene of zwarte thee?*	**20.30 uur The Voice** *In deze ronde is het erop of eronder voor de zangtalenten.*	**20.30 uur Roy Donders: Stylist van het Zuiden** *Roy heeft het heel druk. Hij is bezig een nieuwe blingbling-kledinglijn op te zetten.*	**20.30 uur Born2Cook** *Maak samen met de tv-koks de lekkerste gerechten.*
21.30 uur Heel Holland Bakt *De kandidaten maken ditmaal een pizza en een hazelnotentaart.*	**22.00 uur Nieuwsuur** *Vanavond in Nieuwsuur: -Klimaatverandering in Bangladesh. -Schaatsen: Wereldbeker-kwalificatie.*	**21.30 uur Nationale Actie Filipijnen Giro 555** *Programma waarin geld wordt ingezameld voor de Nationale Actie voor de Filipijnen.*	**21.30 uur Bouwval Gezocht** *Woonprogramma waarin kandidaten hun bouwval verbouwen tot een prachtig paleisje.*	**21.30 uur Expeditie Robinson** *Ryanne heeft hoog spel gespeeld. Moet Sander hierdoor het veld ruimen?*	**21.30 uur Het Kinderziek-enhuis** *Amber heeft misschien een glutenallergie. Kaylie mag snel naar huis.*

Opdracht 2

Lees vraag 1 tot en met 4. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Kassa*.
Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Wat is het onderwerp van dit programma?
2 Wat is het doel van dit programma?
3 Waaraan kun je zien wat het doel is? Geef voorbeelden uit het fragment.
4 Hebben de makers het onderwerp goed uitgelegd? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Lees vraag 1 tot en met 4. Bekijk daarna het fragment uit het reclamefilmpje.
Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Wat is het onderwerp van het filmpje?
2 Wat is het doel van het filmpje?
3 Waaraan kun je zien wat het doel is? Geef twee voorbeelden uit het fragment.
4 Stel je voor dat jij thuis de boodschappen doet: zou je dit product kopen na het zien van dit filmpje? Leg je antwoord uit

Ik kan/weet
- soorten programma's en doelen herkennen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert een presentatie voorbereiden.

Startopdracht

Je krijgt een nieuwe fiets voor je verjaardag. Je maakt een verkoopfilmpje over je oude fiets voor Facebook. Je hebt hiervoor het volgende spreekkaartje gemaakt:

Vijf jaar oud. Prijs: 100 euro. Nieuw slot.
Rood. Zelf een nieuwe fiets. Nooit gebreken gehad.
In goede staat. Fietsmand erbij. Geschikt voor 8-12 jaar oud.

1 Werk samen met een klasgenoot. Doe alsof je het Facebook-filmpje opneemt. Gebruik het spreekkaartje dat je hebt gemaakt. Je klasgenoot luistert naar je 'filmpje'.
2 Wissel van rol.

Theorie

video-uitleg

Een presentatie voorbereiden

Soms moet je een presentatie houden. Je houdt bijvoorbeeld een spreekbeurt of je presenteert een werkstuk.
Verdeel je presentatie in een **inleiding**, **middenstuk** en **slot**. Houd bij je voorbereiding rekening met wie je publiek is en wat je publiek over het onderwerp weet.

Zo bereid je een presentatie voor
- Kies een onderwerp waar je al wat vanaf weet.
- Bedenk wat je hierover wilt vertellen.
- Schrijf de informatie op in woorden die jij en je luisteraars begrijpen.
- Gebruik bij een presentatie deze volgorde:
  - Inleiding: vertel waarover je presentatie gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen.
  - Middenstuk: vertel alle informatie over je onderwerp. Verdeel de informatie in kleinere onderwerpen. Dit zijn deelonderwerpen.
  - Slot: bedenk een pakkende slotzin, zodat de luisteraars weten dat je presentatie is afgelopen.
- Maak spreekkaartjes. Noteer in steekwoorden de belangrijkste informatie van de inleiding, het middenstuk en het slot.
- Oefen je presentatie, bijvoorbeeld voor de spiegel of voor je ouders.

Opdracht
1

Lees vraag 1 en 2. Bekijk daarna het fragment uit het programma *Clipphanger*. Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1. Welke onderwerpen worden in dit filmpje behandeld (gebruik steekwoorden)? Neem het schema over en noteer de onderwerpen in de kolom *Middenstuk*.
2. Bedenk een passende inleiding en pakkende slotzin. Noteer die in de kolommen *Inleiding* en *Slot*.

Inleiding	Middenstuk	Slot

Opdracht
2

Je mag op de informatieavond voor ouders op jouw school een presentatie geven over het onderwerp *Zakgeld voor tieners*.

1. Bedenk eerst wat ouders zouden willen weten over dit onderwerp. Maak hiervan een lijstje met deelonderwerpen.
2. Bedenk een passende en pakkende inleiding en slotzin.
3. Stel je nu voor dat je aan de klas van je neefje van 10 jaar (groep 6) mag vertellen over *zakgeld*. Bedenk wat kinderen zouden willen weten over dit onderwerp en noteer de deelonderwerpen.
4. Bedenk ook voor deze presentatie een passende en pakkende inleiding en slotzin.
5. Wat zijn de verschillen tussen de deelonderwerpen die je aan bod laat komen in de verschillende presentaties? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

Bij deze opdracht werk je samen met een klasgenoot.
Je hebt een heel goed idee en wilt dit voorleggen aan de jury van het programma *Het Beste Idee van Nederland*.

1. Kies een goed idee dat je wilt presenteren aan de jury. Je mag ook een bestaande uitvinding presenteren, zoals een wasknijper, een kaasschaaf of een vliegende auto.
2. Bedenk wat de jury echt moet weten over jouw uitvinding. Noteer dit in begrijpelijke woorden.
3. Verdeel de informatie in deelonderwerpen en zet die in de juiste volgorde.
4. Schrijf een pakkende begin- en slotzin.
5. Presenteer jouw idee aan de jury. Je klasgenoot speelt de rol van jurylid van *Het Beste Idee van Nederland.*
6. De jury mag achteraf vragen stellen. Probeer deze vragen zo goed mogelijk te beantwoorden.
7. Wissel van rol.
8. Gebruik het feedbackformulier om elkaars presentatie te beoordelen.

Ik kan/weet
- een korte presentatie voorbereiden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert bekende woorddelen van onbekende woorden vinden.

Startopdracht

Vul in elke zin twee woorden in. Kies uit: *boomstam – groentesoep – leidingwater – soepgroente – stamboom – waterleiding*.

1 De … was kapot, maar na de reparatie kwam er weer … uit de kraan.
2 Mijn broer voegde de … – prei, ui en wortel – toe aan de kokende ….
3 In het bos kerfde opa in een oude … de … van de hele familie.

Theorie

video-uitleg

Een bekend woorddeel zoeken

Als je de betekenis van een woord niet kent, kun je op zoek gaan naar een bekend deel van het woord. Dat kan bij:

- woorden die zijn **samengesteld** uit twee woorden. Bijvoorbeeld: *inkoopmedewerker*.
  Je kent het woord *inkoop* en het woord *medewerker*. Een *inkoopmedewerker* is dus iemand in het bedrijf die meehelpt met de inkoop.
- woorden met een **voorvoegsel**. Bijvoorbeeld: *ongezond*. Je weet dat -*on* hetzelfde is als *niet* of *zonder*. *Ongezond* betekent dus: *niet gezond*.
- woorden met een **achtervoegsel**. Bijvoorbeeld: *naamloos*. Je weet dat -*loos* hetzelfde is als *zonder*. *Naamloos* betekent dus dat iets *zonder naam* is, het heeft *geen naam*.

Zo zoek je een bekend woorddeel

- Kijk welke delen van het woord jij al kent.
- Kijk of er een voorvoegsel voor het woord staat, bijvoorbeeld: *on*-, *ont*-, *her*-.
- Kijk of er een achtervoegsel achter het woord staat, bijvoorbeeld: -*vol*, -*loos*.

Opdracht **1**

1 Vul de overige betekenissen in. Kies uit: met veel, niet/slecht, opnieuw, tussen, zonder.
2 Bedenk zelf bij elk voor- of achtervoegsel nog een voorbeeld.

Voor-/achtervoegsel	Betekenis	Voorbeeld 1	Voorbeeld 2
on-	niet	onaardig	
mis-		mislukken	
her-		herexamen	
-loos		waardeloos	
-vol		eervol	
-lijks	elke	wekelijks	
inter-		internationaal	
wan-	verkeerd/zonder	wangedrag	

Opdracht
2

1 Neem de tabel over en noteer de woorden 1 tot en met 8 uit tekst 1 in de goede kolom.
2 Noteer hoe je de betekenis van de woorden kunt afleiden. Kies uit: voorvoegsel, achtervoegsel, samengesteld.
3 Noteer de betekenis van elk woord.

Woord	Hoe betekenis afleiden?	Betekenis

4 'Let daarbij wel goed op de aanvangstijd van de vrijmarkt.' (al. 2) Wat betekent 'vrijmarkt'?
A ☐ markt waar je vrij bent
B ☐ markt waar iedereen mag verkopen
C ☐ markt op vrije dagen
D ☐ markt die alleen voor kinderen is bedoeld
5 's Ochtends (...) zijn er meestal meer kopers die hun slag willen slaan dan 's middags.' (al. 2) Wat betekent 'hun slag willen slaan' in deze zin?

Tekst 1

De beste tips om geld te verdienen met Koningsdag

[1] Megadrukte in smalle straatjes, (1) buitengewone hoeveelheden eten en drinken en meer en minder (2) smaakvolle oranje kleding. Jaarlijks gaan we op Koningsdag de straat op om te feesten en te proosten op de verjaardag van onze koning. Maar als je slim bent, grijp je dit moment om keiharde knaken te verdienen. Met onderstaande tips stromen de euro's bij je binnen!

Koningscashtip 1: Verkoop oude spullen

[2] Op Koningsdag hebben oude spullen een grote aantrekkingskracht op mensen. Iedereen mag zijn spullen verkopen en daardoor hopen veel kopers mooie, goedkope spullen te vinden die ze kunnen (3) hergebruiken. Let daarbij wel goed op de (4) aanvangstijd van de vrijmarkt. 's Ochtends bij de start van de markt zijn er meer kopers die hun slag willen slaan dan 's middags.

Koningscashtip 2: Organiseer een spelletje

[3] Geld verdienen kan ook met een spelletje. Kies dan wel iets wat iedereen (5) moeiteloos kan spelen. Laat mensen bijvoorbeeld sjoelen of blik werpen. Let er wel op dat het eerlijk gaat en het geen (6) wanorde wordt.

Koningscashtip 3: Lok met een lekker drankje

[4] De supermarkten zijn (7) onbegaanbaar tijdens Koningsdag. Sla daarom vooraf een aantal dozen met flesjes water of frisdrank in. Lok hiermee dorstige voorbijgangers naar je kleed met koopwaar. Verkoop ze een



drankje en enkele van jouw oude spullen. Met mooi weer kan deze (8) verkoopstrategie niet mislukken.

Naar: www.studentenwerk.nl, op 20 oktober 2015

Opdracht
3

Bedenk drie afleidingen en/of samenstellingen bij elk woord.

Voorbeeld: verkopen – verkoper, onverkoopbaar, verkooptruc

1 wandel
2 skate
3 probleem
4 vriend
5 kopen
6 werken

Opdracht
4

Noteer bij elk woord van welk woord het een afleiding is.

Voorbeeld: *eetbaar* is een afleiding van *eten.*

1 schematisch
2 bereikbaar
3 nadelig
4 genadig
5 illegaliteit
6 formulering

Opdracht
5

1 Noteer de onderstreepte woorden 1 tot en met 8 uit de tekst onder elkaar.
2 Zoek in de tekst naar de betekenissen van de woorden 1 tot en met 8 en schrijf deze erachter.
3 Wat betekent 'zogenaamd' in 'zogenaamd gratis online spelletjes'? (al. 2)
4 Noteer twee woorden uit alinea 6 die zijn samengesteld uit twee bekende woorddelen. Zet de betekenis erachter.

Tekst 2

Twee onderzoeken naar misleiding

[1] AMSTERDAM – De Consumentenbond gaat onderzoeken hoe vaak kinderen worden misleid door de makers van onlinespelletjes. Daarnaast wil de Consumentenbond ervoor zorgen dat telefoonmakers sneller garantie geven. Nu sturen ze jongeren met een telefoonprobleem vaak (1) eindeloos door.

[2] De Consumentenbond krijgt regelmatig klachten binnen van kinderen die veel geld kwijt zijn aan zogenaamd gratis onlinespelletjes. Tim (13 jaar) overkwam dat vorig jaar: 'Het spelletje leek gratis, maar ze vroegen geld op (2) onopvallende manieren. Achteraf bleek dat ik had betaald voor (3) digitale producten in het spel, zoals nieuwe wapens en extra levels. Ik had dat niet door en kreeg uiteindelijk een telefoonrekening van € 79,- opgestuurd.'
[3] 'Wij zijn daarom van plan te onderzoeken of de makers van onlinegames zich wel aan de regels houden', aldus mevrouw Van Buchem, directeur van de Consumentenbond. 'Door (4) in kaart te brengen wie zich wel en niet aan de regels houdt, kunnen we kinderen helpen die opgelicht worden. Zo moet het



bijvoorbeeld duidelijk zijn voor gamers wanneer iets gratis is en wanneer niet.'

Optreden tegen telefoonmakers
[4] De Consumentenbond kijkt daarnaast naar de problemen met (5) garantieregels van smartphones. Als je smartphone stukgaat, valt dit vaak onder de garantie. Je moet dan gratis een nieuwe krijgen, maar veel bedrijven doen dat niet. Alhoewel de Consumentenbond deze problemen niet heeft veroorzaakt, wil hij ze nu wel

(6) bestrijden. Het probleem is namelijk zo groot dat er iets moet gebeuren.
[5] Nienke (14 jaar) had bijvoorbeeld een kapotte smartphone. Zij en haar ouders (7) werden echter van het kastje naar de muur gestuurd met hun vragen over de garantie. Ze belden en mailden, maar werden steeds doorverwezen, net zolang tot ze het opgaven.
[6] 'Deze garantieproblemen spelen het vaakst bij webwinkels. Het aantal klachten hierover groeide het afgelopen jaar (8) rap. Deze snelle groei in klachten is voor ons de reden om scherper te controleren', vertelt mevrouw Van Buchem.

Naar: www.nu.nl, op 21 oktober 2015

Opdracht 6

Kies bij elk woord een passend voor- of achtervoegsel, zodat het woord in de zin past.

1 opvallend — Talia was iets te laat op haar werk, maar sloop ... naar binnen.
2 moeite — Peter had hard getraind en won de skatewedstrijd ....
3 smaak — Robert Kranenborg is een chef-kok die ... gerechten kan koken.
4 begaanbaar — Door de vele regen was het pad naar de vulkaan ....
5 orde — De directeur had een verschrikkelijke ... gemaakt van de financiën.
6 einde — De verkoper voor goede doelen bleef aan de deur ... doorpraten.

Opdracht 7

Vroeger betaalden Nederlanders met centen, dubbeltjes en daalders. In een aantal uitdrukkingen komen de namen van die munten nog voor.

1 Neem de uitdrukkingen *a* tot en met *f* over.
2 Zoek de betekenis van die uitdrukkingen in het rechter rijtje en schrijf die erachter.
3 Kies twee van de uitdrukkingen en maak met elk daarvan een zin waaruit de betekenis duidelijk blijkt.

a Dat is geen rooie cent waard.	– Daar hoeft hij niet de minste moeite voor te doen.
b Dat kost hem geen centje pijn.	– Dat is waardeloos.
c Dat was een fluitje van een cent.	– Het is belangrijk om goed te beginnen.
d De eerste klap is een daalder waard.	– Het is op het nippertje goed gegaan.
e Het was een dubbeltje op zijn kant.	– Het was een eenvoudige taak.
f Hij wil voor een dubbeltje op de eerste rang zitten.	– Hij wil het beste voor weinig geld.

Opdracht 8

Kies het juiste woord of de juiste woorden. Noteer de hele uitdrukking.

1 De nieuwe aanvoerder viel **in haar voetsporen** / **van haar voetstuk** door het geroddel.
2 Wij gaan vanavond **de bloemetjes** / **het feestvarken** buitenzetten.
3 Hij bleef bij **vroeg of laat** / **hoog en laag** volhouden dat hij gelijk had.
4 De laatste tijd is er veel **kommer en kwel** / **wendt of keert** op de televisie.

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een bekend woorddeel. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert over het bijvoeglijk naamwoord.

Startopdracht

Wat kun je zeggen van de banaan? Noteer zo veel mogelijk woorden in het woordweb. Bijvoorbeeld: de banaan is krom.



Theorie

video-uitleg

Bijvoeglijk naamwoord

Een **bijvoeglijk naamwoord** (bn) vertelt iets over een zelfstandig naamwoord. Je zegt bijvoorbeeld: *Wat een leuke fiets!* Het bijvoeglijk naamwoord *leuke* vertelt iets over het zelfstandig naamwoord *fiets*.

Zo vind je een bijvoeglijk naamwoord

- Een bijvoeglijk naamwoord staat meestal vóór het zelfstandig naamwoord: *een mooie film* (zn); *nieuwe, grote huizen* (zn).
- Soms staat het bijvoeglijk naamwoord achter het zelfstandig naamwoord: *De film* (zn) *is mooi*. *De huizen* (zn) *zijn nieuw en groot*.
- Een bijvoeglijk naamwoord heeft vaak een korte vorm (zonder -*e*) en een lange vorm (met een -*e*): *zwak* → *zwakke; mooi* → *mooie*.
- Bij de meeste bijvoeglijke naamwoorden kun je de 'trappen van vergelijking' gebruiken: *gaaf – gaver – gaafst*.

Een **stoffelijk bijvoeglijk naamwoord** zegt van welk materiaal iets gemaakt is: *een* zilveren *oorbel*, *een* plastic *emmer*.

Opdracht 1

Noteer de bijvoeglijke naamwoorden (bn) in de onderstreepte zinsdelen.

1. Na een lange vliegreis landde Mariska in het warme Vietnam.
2. In een interessant filmpje liet een handige man zien hoe je met vochtig hout een vuurtje maakt.
3. Het witte huis op de hoek staat al heel lang te koop, maar nu is er een serieuze koper.
4. Dat verwende, zeurende ventje huilt, omdat hij het grote cadeau wil hebben.
5. Mijn superlieve oma bakt altijd een heerlijke taart voor mijn verjaardag.
6. Elzahra kreeg een grote doos met Belgische bonbons.

Opdracht 2

Noteer de juiste vorm van het bn.

1	het *vreemde* verhaal	een *vreemd* verhaal	het verhaal is *vreemd*
2	het *dikke* konijn	een … konijn	het konijn is …
3	de *aardige* winkelier	een … winkelier	de winkelier is …
4	het … mobieltje	een nieuw mobieltje	het mobieltje is …
5	het … vogeltje	een … vogeltje	het vogeltje is zielig
6	de … buurman	de … buurmannen	buurmannen zijn gezellig

Opdracht
3

Bekijk opdracht 2 en beantwoord de volgende vragen.

1 Wanneer krijgt het bijvoeglijk naamwoord een korte vorm, zonder -e?
2 Wanneer krijgt het bijvoeglijk naamwoord een lange vorm, met -e?

Opdracht
4

Noteer het bn in de juiste zin en noteer de juiste vorm (met of zonder -e).
Kies uit: *acryl – avontuurlijk – bekend – dynamisch – enthousiast – functioneel – groot – jarenlang – jong – kapot – knap – koperen – serieus – wit – zilveren*.

1 Na een … voorbereiding vertrok de … ontdekkingsreiziger voor zijn … tocht naar de Noordpool.
2 Een … bedrijf ontwerpt … kleding voor …sporters.
3 De … acteur speelt een … rol in een nieuw toneelstuk.
4 De … fietsenmaker heeft gistermiddag … spaken in een achterwiel vervangen.
5 Tessa draagt op haar ... bruiloft een ... broche op een ... jurk.
6 Boven de … ijsvlaktes van de Noordelijke IJszee zweeft een … luchtballon.

Opdracht
5

Lees de tekst. Noteer van elke zin de zn en bn. Maak twee rijtjes: een rij voor de zelfstandige naamwoorden en een voor de bijvoeglijke naamwoorden.

> **1** Een goede vriendin stuurde me een paar dagen geleden triomfantelijk een fantastische foto van haar zelfgemaakte brownies die nu te koop zijn in de supermarkt. **2** Ik weet hoe lekker deze brownies zijn! **3** Toen ik dit opschepperige berichtje gepost kreeg, heb ik haar gefeliciteerd met een dikke, digitale knuffel. **4** De meeste mensen willen dat deze zoete lekkernijen in grote hoeveelheden te koop zijn. **5** Ik hoop dat mijn vriendin een dikke boterham aan het lekkere gebak zal verdienen. Dat verdient ze.

Opdracht
6 ✱

Vul op de puntjes de juiste vorm van het bijvoeglijk naamwoord in. Gebruik ieder woord maar één keer. Kies uit: *arm – gewetenloos – moeilijk – nat – poeslief – prachtig – religieus – schatrijk – stokdoof – sympathiek*.

1 Voor het huwelijksfeest heeft Margriet een … cadeau gekocht.
2 Voor het winnen van de prijs moest Nico een … puzzel oplossen.
3 Het geven van een bos bloemen is een … gebaar.
4 Mijn … tante is erg geholpen met haar nieuwe gehoorapparaat.
5 Vanwege de regen heeft Dini de hele morgen in … kleren rondgelopen.
6 Die … oplichter heeft veel geld van oude mensen gestolen.

Ik kan/weet • (stoffelijke) bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
formuleren

Je leert over verwijswoorden.

Startopdracht

Lees de tekst.
1 Waardoor leest de tekst niet prettig?
2 Wat kun je veranderen om de tekst leesbaarder te maken?

In het prentenboek *Monsterboek* loopt een meisje met krijtjes door een zwart-witte stad. In kleur tekent het meisje met krijtjes wonderlijke monsters. De wonderlijke monsters komen tot leven en de wonderlijke monsters zorgen voor een complete chaos. Het prentenboek over de wonderlijke monsters, *Monsterboek*, is vanaf nu te koop.

Naar: Trouw, 25 september 2015

Theorie

video-uitleg

Verwijswoorden

Met een **verwijswoord** kun je verwijzen naar woorden die je eerder hebt gebruikt.
Johan komt morgen wat later. Hij wil eerst een gitaar kopen.
Ik ga mijn horloge ruilen. Ik vind dat het te groot is.

Zo gebruik je verwijswoorden

zelfstandig naamwoord	verwijswoord
• in het enkelvoud, mannelijk (m)	*hij, hem, deze, die*
• in het enkelvoud, vrouwelijk (v)	*zij (ze), haar, deze, die*
• in het enkelvoud, onzijdig (o)	*het, dit, dat*
• in het meervoud	*zij, ze, hen, hun, deze, die*

Bijvoorbeeld:
Jolanda keek boos naar Frank, maar ***die*** *(→ Frank) negeerde* ***haar****.*
Muadh zou zich aanmelden, maar ik heb ***hem*** *(→ Muadh) niet gezien.*
Heb je Liannes huis al gezien? ***Dat*** *(→ huis) is nog steeds te bezichtigen.*
Bij Van Haren zijn schoenen te koop die jij mooi vindt. Wil je ***die*** *(→ schoenen) nog kopen?*

Weet je niet of een woord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is? Kijk dan in een woordenboek of een woordenlijst op internet.

Opdracht 1

Vul het juiste verwijswoord in.
Kies uit: *hem – het – hij – hij – zij – zij*.

1 Iris was nog een jong meisje toen … haar eigen land verliet en naar Nederland kwam.
2 De hond van onze buren is heel vrolijk en lief, ze kunnen … dus makkelijk alleen laten met hun kinderen.
3 Kinderen klimmen graag in bomen; … vinden het leuk om de wereld van bovenaf te bekijken.
4 Maarten heeft een briljante oplossing bedacht. … is echt heel slim.
5 Het patroon op de neus van een kat is zo uniek, dat … gelijkstaat aan een vingerafdruk.
6 Paul heeft maar één droom: … wil wereldkampioen surfen worden.

Opdracht 2

Lees de tekst. Hierin staan acht verwijswoorden onderstreept. Noteer de verwijswoorden en zet erachter waarnaar de woorden verwijzen.

Gevonden braaksel van een potvis in Wales levert 15.000 euro op.
Op een strand langs de kust van Wales vond iemand braaksel van een potvis. Hij bracht het naar een deskundige. Die kwam erachter dat het kostbare amber was. Die was afkomstig uit de darmen van de vis. Deze bracht op een veiling in Wales 15.000 euro op. Amber kan worden gebruikt bij de productie van parfum. Die vindt vaak in Frankrijk plaats. Een Fransman kocht het brokstuk. Wat hij ermee gaat doen, laat zich raden.



Opdracht 3

Onderstreep het juiste verwijswoord.
Tip: met de woorden *waarmee*, *waarvoor*, *waarop*, *waartegen*, *waarnaast* enzovoort verwijs je naar een dier of een ding.

1 Is dat het meisje **aan wie / waaraan** jij gisteren je mobiel uitleende?
2 **Hun / Zij** hebben volgende week een excursie naar het Rijksmuseum.
3 Dat is mijn oom **waarmee / met wie** mijn vader graag klaverjast.
4 De vriendin **met wie / waarmee** ik naar de stad zou gaan, heeft net afgebeld.
5 Saartje is de pup van Dirk **waaraan / aan wat** hij veel werk heeft.
6 Daar hangt de poster van **dat / die** boek. **Het / Hij** heeft een prijs gewonnen.

Opdracht 4

1 Schrijf een tekst van vijf zinnen zonder verwijswoorden.
2 Wissel je tekst uit met die van een klasgenoot. Die herschrijft de tekst met verwijswoorden.
3 Kijk elkaars tekst na.

Ik kan/weet
• verwijswoorden op de goede manier gebruiken. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over de verleden tijd van zwakke werkwoorden.

Startopdracht

Lees het raadsel en het antwoord: wat is het verschil in betekenis tussen antwoord 1 en antwoord 2?
Welk van de onderstaande fruitsoorten hoort niet thuis in het rijtje?
appel – druif – banaan – kers – peer

1. De meeste mensen beantwoorden deze vraag met *appel*, maar het moet *banaan* zijn.
2. De meeste mensen beantwoordden deze vraag met *appel*, maar het moet *banaan* zijn.

Theorie

video-uitleg

De verleden tijd van zwakke werkwoorden

Er zijn werkwoorden waarbij in de verleden tijd de klank verandert:
drinken → dronk, dronken; rijden → reed, reden; geven → gaf, gaven.
Dit worden **sterke werkwoorden** genoemd. Hoe je ze schrijft, leer je in hoofdstuk 6.
Bij de meeste werkwoorden verandert de klank niet. Dat zijn **zwakke werkwoorden**.

Zo schrijf je de persoonsvorm in de verleden tijd (zwak)
- enkelvoud: ik-vorm + -*de* of -*te*
- meervoud: ik-vorm + -*den* of -*ten*

Bijvoorbeeld:

enkelvoud, vt	**ik-vorm + *de***	**ik-vorm + *te***
ik / jij / hij / zij	*speel**de**, herhaal**de***	*praat**te**, fiets**te***
meervoud, vt	**ik-vorm + den**	**ik-vorm + ten**
wij / jullie / zij	speel**den**, herhaal**den**	*praat**ten***, fiets**ten**

Om te weten of je -te(n) of -de(n) moet schrijven, gebruik je 't (e)x-f(o)ksch(aa)p.
Je schrijft -te(n) als de laatste letter voor de uitgang -en van een werkwoord een medeklinker uit 't (e)x-f(o)ksch(aa)p is. Anders schrijf je -de(n).
– *printen → ik printte; blaffen → de hond blafte; dansen → wij dansten;*
– *landen → het vliegtuig landde; klagen → jullie klaagden; horen → wij hoorden.*

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 248.

Opdracht
1

Onderstreep de juiste persoonsvorm in de verleden tijd.
1. Tijdens het toneelstuk **gaapte / gaapten** veel toeschouwers voortdurend.
2. Mijn broer **beweerde / beweerdde** dat hij was gezakt voor zijn rijexamen door zijn kletsende rijinstructeur.
3. Gabriela **frunnikte / frunniktte** de hele tijd zenuwachtig aan haar knopen
4. De chirurg **opereerdde / opereerde** voor de vijfde keer op deze dag.

5 Het smeltwater in het voorjaar **leide / leidde** tot veel overstromingen.
6 De ceremoniemeester **heette / hete** alle gasten van harte welkom.

Opdracht
2

Noteer de persoonsvorm in de verleden tijd in het schema.

hele werkwoord	ik-vorm + de/te (ik, jij, hij, zij)	ik-vorm + den/ten (wij, jullie, zij)
luisteren	luisterde	
	reisde	
likken		
		praatten
gebeuren		
	gooide	
		leefden

Opdracht
3

Noteer de persoonsvorm in de verleden tijd.
1 Gisteren … (bereiden) Marianne een heerlijke vegetarische maaltijd.
2 Jij … (vergissen) je toen toch ook weleens?
3 Een aantal jaren geleden … (kamperen) wij op Schiermonnikoog, maar vorig jaar (vieren) wij de vakantie in het buitenland.
4 Bart … (beantwoorden) de e-mail van zijn moeder niet meteen.
5 Toen Radu het nieuws … (horen), … (barsten) hij in huilen uit.
6 De grote poster … (vergroten) de kans dat veel mensen de website zouden bezoeken.

Opdracht
4 ✱

Noteer het enkelvoud en meervoud van de volgende niet-bestaande zwakke werkwoorden in de verleden tijd.

Bijvoorbeeld: moepen: ik moepte – wij moepten.

1 kruppen
2 briemen
3 treifen
4 ralen
5 strauden
6 foosten

Opdracht
5

Oefenen met *t* en *th*
Het Nederlands kent veel woorden met *t* en *th*: *situatie*, *methode*, *theater*.
Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **t** of **th**.
1 Met een …ermometer meet mijn moeder mijn …emperatuur.
2 Toen mijn …eorie van het probleem klopte, werd ik heel en…ousiast.
3 Bij de a…letiekvereniging hebben we spec…aculaire resul…aten behaald.
4 Het is werkelijk fan…astisch dat je …echniek hebt gekozen!
5 Tijdens de tria…lon in Rotterdam kom je veel na…ionaliteiten tegen.
6 Je moet de parachu…e goed opvouwen voordat je de luch… in gaat.

Ik kan/weet
- de verleden tijd van zwakke werkwoorden goed spellen. 2F
- woorden met *t* en *th* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

Blauwkapje en de kleine, lieve cavia

In sprookjes zijn de geitjes lief, de heksen gemeen en is het bos altijd groot en donker. Maar wat als het nu eens andersom is?

Bij deze opdracht herschrijf je een bestaand sprookje. Je probeert zo veel mogelijk dingen andersom te vertellen. Daarbij fantaseer je er flink op los, want wat zou er gebeuren als Assepoester niet haar glazen muiltje, maar een stinkende gymschoen verloor?

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Taalverzorging*: bijvoeglijk naamwoord

Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan het doel van een tekst herkennen. 2F
Schrijven	• Ik kan een eenvoudige advertentie maken. 2F
Kijken en luisteren	• Ik kan soorten programma's en doelen herkennen. 2F
Spreken en gesprekken	• Ik kan een korte presentatie voorbereiden. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord vinden met behulp van een bekend woorddeel. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan (stoffelijke) bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F
Taalverzorging formuleren	• Ik kan verwijswoorden op de goede manier gebruiken. 2F
Taalverzorging spelling	• Ik kan de verleden tijd van zwakke werkwoorden goed spellen. 2F • Ik kan woorden met *t* en *th* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Hoofdstuk 6

Gezond





Waar komen woorden vandaan?

Waarom heet een konijn een *konijn*? Waarom heet een aap een *aap*? Alle woorden in een taal zijn ooit door mensen verzonnen. We weten vaak niet waar die woorden vandaan komen, maar soms weet je dat wel. Veel vogels hebben de naam van het geluid dat ze maken. Een koekoek zegt namelijk ook echt *koekoek*, en een oehoe zegt echt *oehoe*. Zou het niet makkelijk zijn als alle dieren zo'n naam hadden? Verzin samen met een klasgenoot een nieuwe klanknaam voor jullie favoriete dieren.

Zo gezond als een vis

Als je heel gezond bent, ben je *zo gezond als een vis*. Als je heel erg ziek bent, dan ben je *zo ziek als een hond*. Eigenlijk is dat een beetje vreemd. Want vissen zijn niet altijd gezond, en honden zijn ook niet altijd ziek.
Welke uitdrukkingen met dieren ken jij? Schrijf de drie leukste op en noteer ook de betekenis.



Dierentaal

Dieren kunnen niet praten, maar ze hebben wel manieren om iets te zeggen. Als er gevaar is, dan blaffen honden. Konijnen stampen met hun achterpoten om andere konijnen te waarschuwen. Bijen doen weer iets heel anders. Als ze ergens eten hebben gevonden, doen ze een soort dansje om dat aan de andere bijen te vertellen. Die weten dan precies waar ze heen moeten vliegen.
Vraag jij je weleens af wat dieren tegen elkaar zeggen?

Bekijk de strip en schrijf op wat de dieren zeggen.

Lezen

Je leert over afbeeldingen bij teksten.

Startopdracht

Lees tekst 1.
1 Hoeveel uur op een dag beweeg jij gemiddeld?
2 Helpt de afbeelding bij de tekst je om te begrijpen hoe de Wokamon-app werkt? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Wokamon: houd je huisdier in leven door zelf te bewegen

[1] We bewegen te weinig. Bewegingsarmoede heet dat. Het is echt een probleem van deze tijd. Een app uit China daagt je op een leuke manier uit om lichamelijk actief te zijn. De app laat je voor een dier zorgen. Door zelf te bewegen, verzorg je het dier.
[2] Met de Wokamon-app op de smartphone kun je een eigen dier maken. Het dier groeit als de ingebouwde stappenteller voldoende bewegingen meet. Bij te weinig activiteit kwijnt het dier weg. De app meet de afgelegde afstand. Je kunt er ook een wedstrijdje mee doen. Wie beweegt er het meest op een dag?



Theorie

video-uitleg

Tekst en afbeeldingen

Vaak staan er afbeeldingen (**illustraties**) bij een tekst, zoals foto's, tekeningen, schema's, (land)kaartjes en tabellen. Die plaatjes staan er met een bepaald doel:
- De schrijver wil **extra informatie** geven, zodat de lezer de tekst beter begrijpt. Hij zet bijvoorbeeld informatie uit de tekst overzichtelijk in een schema of tabel. Of hij laat op een landkaartje zien waar de plek ligt die in de tekst genoemd wordt. Die afbeeldingen kunnen je ook helpen om snel informatie te zoeken die je nodig hebt.
- De schrijver wil de tekst **aantrekkelijker** maken. Hij kiest een plaatje dat bij de tekst past en dat de aandacht van de lezer trekt.

Opdracht **1**

Lees tekst 2 oriënterend.
1 Past de afbeelding bij de tekst goed bij de titel? Leg je antwoord uit.
2 Op welke manier maak je in de eerste alinea kennis met het onderwerp van de tekst?
A ☐ Er wordt een anekdote verteld.
B ☐ Er wordt een probleem genoemd.
C ☐ Er worden voorbeelden genoemd.

3 Neem enkele woorden uit een zin van alinea 1 over die passen bij de afbeelding.
4 Hoe maakt de schrijver duidelijk wat je kunt verwachten in de rest van de tekst?
5 Wat denk je dat het doel van de tekst is? Leg je antwoord uit.

Lees de tekst nu helemaal.
6 Wat is de betekenis van 'weldadige'? (al. 1)
A ☐ goede
B ☐ lange
C ☐ onrustige
7 Welke alinea geeft het best antwoord op de vraag in de eerste alinea?
8 Maak de volgende zin af: We rekken ons 's ochtends bij het ontwaken uit, om ....
9 Je spieren hebben contact met je hersenen. Welk commando geven ze aan de hersenen als je je uitrekt?
10 Neem een zin uit de tekst over waarin uitgelegd wordt wat 'uitrekken' is.
11 Wat is het doel van de afbeelding bij de tekst?
A ☐ de tekst aantrekkelijker maken
B ☐ extra informatie geven
C ☐ iets uit de tekst verduidelijken
12 Vergelijk het uitrekken en ontwaken eens met je computer uit de slaapstand halen. Welke vergelijking kun je maken? Gebruik voor je uitleg de informatie uit alinea 3.

Tekst 2

Goedemorgen!



[1] Katten doen het met veel theater. Baby's trouwens ook. Honden schudden erbij. Kippen schijnen het per vleugel te doen. Uitrekken, we doen het allemaal. Of het nu een matige of een weldadige nacht was, bij het ontwaken is het eerste wat we doen even goed de armen strekken, de rug hollen of bollen, misschien een half been uit bed steken. Maar waarom doen we dat eigenlijk?
[2] Het lichaam komt in beweging om wakker te worden, zegt bewegingswetenschapper Ben van Cranenburgh. De hersenen krijgen door het uitrekken het bevel om te ontwaken. De boodschap is: word actief.
[3] Uitrekken betekent dat je je spieren aanspant en langer maakt. In een spier zitten rek- en spanningssensoren, legt Van Cranenburgh uit. Die sensoren zijn een soort zintuigjes die gevoelig zijn voor lengte en spanning. Bij het uitrekken worden deze sensoren heel erg geactiveerd. Dit zorgt voor een soort stroomstootje naar de hersenen die daardoor 'ontwaken'. We zetten onszelf als het ware weer 'aan'.
[4] Van Cranenburgh denkt dat de belangrijkste functie van het uitrekken is om de hersenen goed wakker te maken. Dat betekent: zorgen dat we goed kunnen gaan horen, zien, voelen, opletten en denken.
Naar: de Volkskrant, 23 maart 2015

Opdracht
2

Lees tekst 3 oriënterend.

1. Kun je aan de afbeelding bij de tekst zien wat het onderwerp van de tekst is? Leg je antwoord uit.
2. Kijk nog eens goed naar de titel. Op welke twee vragen geeft de tekst volgens jou antwoord?
3. Noteer drie dingen die jij weet over overgewicht bij jongeren.
4. Bekijk de afbeelding (een staafdiagram) bij de tekst. Hoe kun je aan de afbeelding zien dat obesitas niet hetzelfde is als overgewicht?

Lees de tekst helemaal.

5. Welke alinea('s) noemt/noemen vooral feiten (informatie die je kunt controleren)?
6. Wat betekent 'Ze schrokten pakjes zoete drinkyoghurt (…) naar binnen'? (al. 1)
7. Bedenk een tussenkopje dat boven alinea 2 past.
8. Welke alinea('s) gaat/gaan over de overheid die te weinig doet?
9. Noem drie maatregelen die de overheid volgens Voss had moeten nemen.
10. Wat is het doel van de afbeelding bij de tekst?
    A ☐ de tekst aantrekkelijk maken
    B ☐ extra informatie geven
    C ☐ iets uit de tekst verduidelijken
11. Leid de betekenis af van het woord 'wettelijk'. (al. 4) Gebruik de inhoud van alinea 4.

Opdracht
3 ✱

Tekst 3 gaat over een probleem. Je kunt een probleem overzichtelijk in een schema zetten. Je geeft dan antwoord op enkele w+h-vragen.
Neem het schema over en vul het in. Gebruik de informatie uit de tekst.

Vragen	**Antwoorden**
Wat is het probleem?	
Wie hebben last van het probleem?	
Waardoor ontstaat het probleem?	
Welke organisaties/mensen willen iets aan het probleem doen?	
Welke maatregelen zijn er genomen om het probleem op te lossen?	
Hoe kun je zelf iets aan het probleem doen?	

Tekst 3

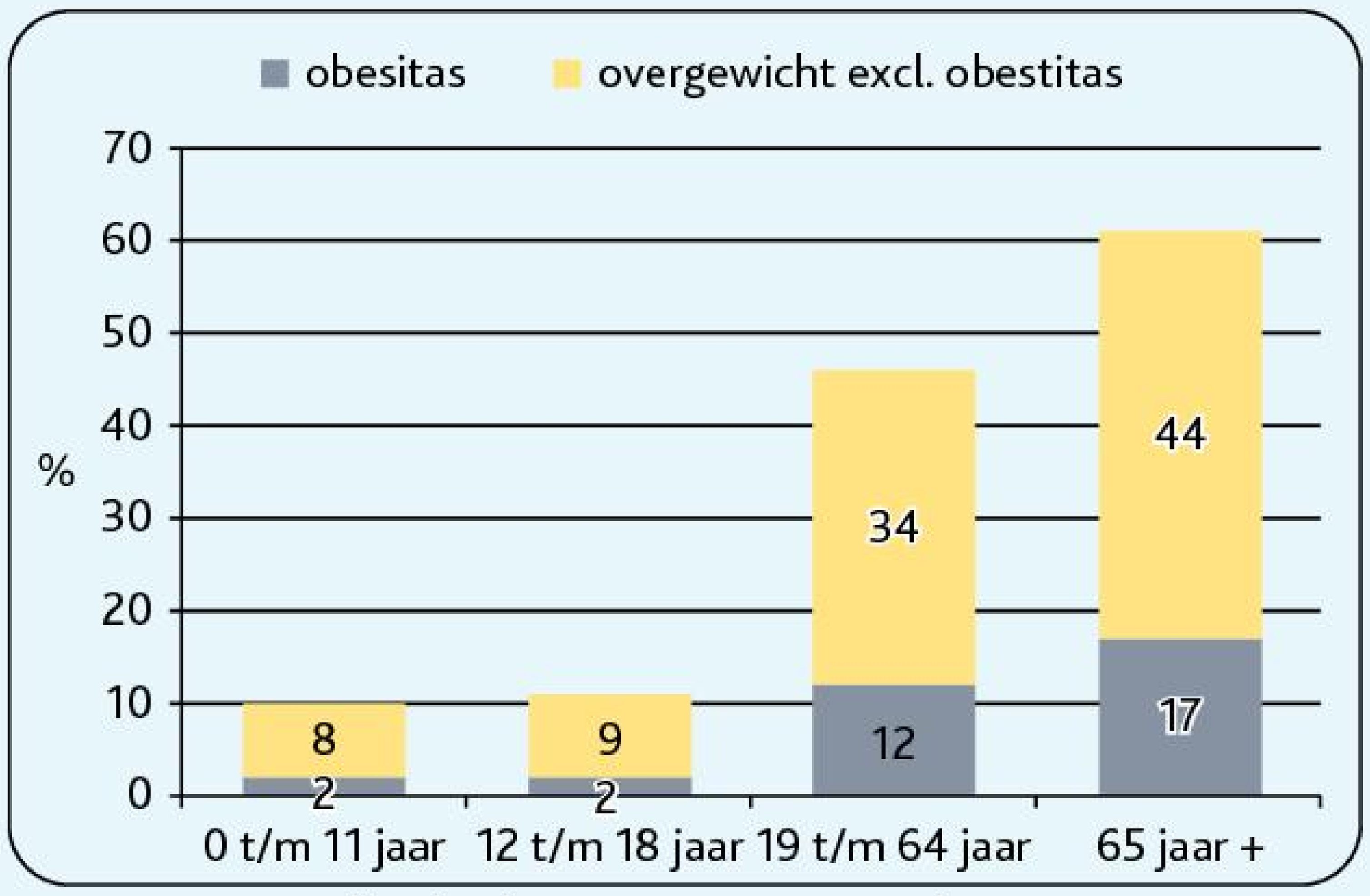
De jeugd is dik, de overheid slap

[1] Wat eten sommige kinderen toch slecht en haastig, dacht Doris Voss toen zij een lunch bijwoonde op de kleuterschool van haar dochter in Amsterdam. Ze schrokten pakjes zoete drinkyoghurt, witte boterhammen en voorverpakte koek naar binnen om maar op tijd klaar te zijn voor het speelkwartier. De pan pompoensoep die Doris Voss de week na haar bezoek als experiment op tafel zette in de kleuterklas, was voor haar het begin van haar acties om overgewicht bij kinderen te bestrijden.

[2] Volgens Voss blijft het aantal zwaarlijvige kinderen groeien, ondanks alle moeite om de eetgewoonten op school en thuis te verbeteren. De afgelopen tien jaar hebben allerlei stichtingen met verschillende acties geprobeerd kinderen slanker en gezonder te maken: *Het Nationaal Schoolontbijt, Jongeren op Gezond Gewicht, Olympic Moves, Dubbel dertig, het Koningsontbijt*. Veel heeft het nog niet geholpen.

[3] Volgens de laatste gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft bijna 13 procent van de kinderen een vorm van overgewicht: 9 procent is te zwaar en 4 procent heeft ernstig overgewicht (= obesitas). Het aantal te dikke kinderen wordt elk jaar een beetje groter.

[4] Dat obesitas onder jongeren niet afneemt, komt volgens Voss doordat de overheid geen strenge regels heeft opgelegd aan de voedingsindustrie. Ze had de grote voedingsproducenten moeten dwingen minder dikmakende producten op de markt te brengen. De overheid had wettelijk moeten regelen dat de voedselbedrijven minder zout en zoet in voedingsmiddelen mogen stoppen.



Bron: Gezondheidsatlas GGD Hart voor Brabant

[5] Ook had de overheid het onderwijs kunnen verplichten smaak- en voedingslessen te geven. Nu zijn alle acties om jongeren op een gezonder gewicht te krijgen bedacht door een groep enthousiastelingen, zoals Doris Voss.

[6] Voss is teleurgesteld over de slappe houding van de overheid. En als de overheid geld geeft om te zorgen dat jongeren zich bewust worden van hun eetgedrag, dan gaat het geld vaak op aan salarissen voor ambtenaren en adviseurs. 'Uiteindelijk komt er bijna niets terecht op de plek waar je het probleem zou moeten aanpakken: bij ouders en bij scholen.'

Naar: het Brabants Dagblad, 23 december 2015

Opdracht 4

Lees tekst 4 oriënterend.

1 Op welke manier maak je in de eerste alinea kennis met het onderwerp?
A ☐ De schrijver noemt de aanleiding voor het schrijven van de tekst.
B ☐ De schrijver noemt een voorbeeld bij het onderwerp van de tekst.
C ☐ De schrijver vertelt een anekdote over het onderwerp van de tekst.

2 Wat is volgens jou het doel van de tekst? Leg je antwoord uit.

3 Bedenk drie vragen waarop de tekst volgens jou antwoord geeft.

Lees de tekst helemaal.

4 Het kweken van een rijpe tomaat is 'een doorbraak' (al. 1), zegt Wieger Wameling. Wat betekent het dat iets een 'doorbraak' is?

5 Waarom vindt Wameling het kweken van die tomaat een doorbraak?
   A ☐ omdat er een waarschijnlijk eetbare, zaadgevende tomaat op Marsgrond kan groeien
   B ☐ omdat er op Marsgrond waarschijnlijk niet vruchtbare, zaadgevende planten kunnen groeien
   C ☐ omdat er tomaten op Mars kunnen groeien die rood worden door stralen van de zon
6 Noteer van de volgende uitspraak of die juist of onjuist is: 'De met succes op Marsgrond gekweekte rijpe tomaat is eetbaar'. Leg je antwoord uit.
7 Uit welke woorden uit alinea 3 blijkt dat de grond niet van Mars komt?
8 Er is 'organisch afval van de eerste serie proeven'. (al. 5) Leg uit wat dat betekent voor het kweken van planten.
9 Wat is het doel van de afbeelding bij de tekst?
   A ☐ de tekst aantrekkelijk maken
   B ☐ extra informatie geven
   C ☐ iets uit de tekst verduidelijken
10 Probeer via internet te weten te komen waardoor prei, bieslook en spinazie het minder goed deden op de Marsbodem. (al. 4)

Tekst 4

De Marstomaat ziet er gezond uit

[1] Wageningse plantenonderzoekers hebben voor het eerst een rijpe tomaat gekweekt op Marsgrond, al is het in een aardse kas en op bodem die een beetje lijkt op die van Mars. Toch is het een doorbraak, zegt hoofdonderzoeker Wieger Wameling van Alterra. 'Hij is rood, je kunt hem in principe eten. En wat echt telt: er is nu zaad voor een nieuwe ronde.'

[2] Het eerste Marstomaatje is ongeveer twee centimeter groot en eigenlijk een cherrytomaat. In de Wageningse kas staan meer tomatenplanten op Marsgrond, waarvan er enkele bloeien of onrijpe vruchten dragen. Ze zijn in april ingezaaid.

[3] De onderzoekers in Wageningen doen al enkele jaren proeven met plantengroei op grondsoorten die zo goed mogelijk lijken op die van Mars of de maan. De kunstmatige bodem wordt door de Amerikaanse ruimtevaartorganisatie NASA verkocht aan onderzoekers. Twee jaar geleden gaf een eerste proef redelijke resultaten, maar geen eetbare producten. Nu dus wel.

[4] 'Eerder kweekten we al rijpe radijs op Marsgrond', zegt Wameling. 'Dat is mooi, maar dat erwtenplanten het goed blijken te doen, is nog belangrijker. Die leggen stikstof vast in de bodem, wat belangrijk is voor



plantengroei.' Prei, bieslook en spinazie deden het minder goed.

[5] Het succes met de groenten komt vooral doordat in de gebruikte Marsbodem het organisch afval van de eerste serie proeven werd gemengd. 'Daardoor is er meer voeding en is water ook beter vast te houden.'

[6] De eerste cherrytomaat is in principe eetbaar, denkt Wameling, maar voor hij de tomaat eet, wil hij eerst kijken of de uiterlijk gezonde vrucht niet te veel giftige stoffen bevat. De kans is groot, want die zitten veel in de Marsbodem.

Naar: de Volkskrant, 9 september 2015

Opdracht 5 ✪

Lees tekst 5.
1 Leg uit waarom 'Bevolkingsgroei' niet het juiste onderwerp van de tekst is.
2 Noteer het juiste onderwerp.

3 Hoe maakt de inleiding je nieuwsgierig naar de rest van de tekst?
4 ‘Onze welvaart nam toe door de opkomst van de industrie.’ (al. 3) In de vorige eeuwen waren er industriële revoluties. Zoek op internet op wat zo’n revolutie betekende voor de steden, de gezondheid en de kinderarbeid.
5 Noteer van elk deelonderwerp bij welke alinea(’s) dat deelonderwerp past: *oorzaken minder groeien, lengte en welvaart, toename lengte afgelopen eeuw.* Schrijf de deelonderwerpen onder elkaar op en zet de alinea(’s) erachter.
6 Wat is het doel van de afbeelding bij de tekst?
7 ‘De bevolking kan er ongehinderd doorgroeien.’ (al. 2) Wat betekent dat?
8 ‘De rek lijkt er een beetje uit.’ (al. 4) Leg uit wat daarmee wordt bedoeld.
9 ‘We groeien minder.’ (al. 4) Welke twee oorzaken noemt Schönbeck?
10 In de laatste alinea staat dat misschien ‘naast welvaart nu welzijn een grotere rol bij groeien is gaan spelen’. Wat is ‘welvaart’? (zie alinea 3)

Tekst 5

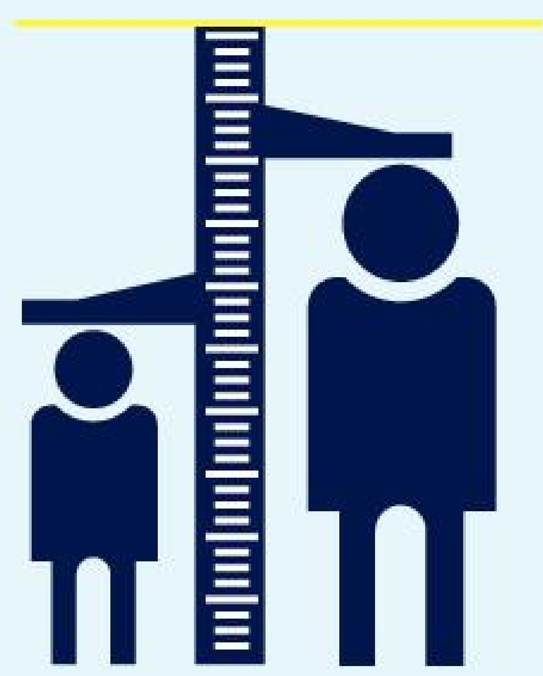
Groeizaam volkje

[1] Nederlanders zijn het langste volk van de wereld. Maar de laatste jaren lijken we niet meer te groeien. Wat is er aan de hand? Zijn we minder gezond?

[2] Hoe langer de bevolking van een land gemiddeld is, hoe hoger de welvaart in dat land is. Dat zie je in de landen waar de langste mensen wonen: Denemarken, Zweden en, met stip op één, Nederland. Niet bepaald landen waar armoede is, hongersnoden zijn of epidemieën heersen. De bevolking kan er ongehinderd doorgroeien.

[3] Dat is dan ook precies wat we hebben gedaan. Nederlandse mannen van 21 jaar zijn op dit moment gemiddeld 1,84 meter lang, vrouwen 1,71 meter. Dat is twintig centimeter meer dan twee eeuwen geleden, toen we aan een groeispurt begonnen. Onze welvaart nam toe door de opkomst van de industrie. We gingen onszelf beter verzorgen, er kwamen medicijnen tegen besmettelijke ziekten en we konden beter en meer voedsel produceren in fabrieken. Ook werd de gezondheidszorg voor iedereen toegankelijk. Dat droeg allemaal bij aan onze welvaart, en dus aan onze lengte.

[4] Maar de laatste jaren is er iets bijzonders aan de hand. De rek lijkt er een beetje uit. We groeien minder. Wat is er aan de hand? Heeft onze voeding invloed? ‘We zijn minder gezond gaan eten en drinken iets minder melk’, constateert epidemiologe Yvonne Schönbeck van TNO. ‘Maar hoe groot die invloed is, weten we niet. We kunnen het niet goed onderzoeken, omdat er bij de lengtegroei veel verschillende factoren een rol spelen. We zouden dan twee grote groepen mensen met elkaar



moeten vergelijken: de ene moet dan jarenlang melk drinken en de andere mag dat niet doen. En verder moeten de groepen dan precies hetzelfde zijn. Dat is onuitvoerbaar.’

[5] Het is ook mogelijk dat de Nederlander gewoon erfelijk gezien niet langer kan worden. ‘Misschien hebben we onze optimale lengte bereikt en kunnen we als Nederlanders gewoon niet langer worden’, zegt Schönbeck.

[6] Er is nog veel onderzoek nodig om te bewijzen waardoor we niet meer groeien. Misschien dat naast welvaart nu welzijn een grotere rol bij groeien is gaan spelen.

Naar: Mark Traa, Quest, september 2015

Ik kan/weet • informatie uit afbeeldingen halen. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Schrijven

Je leert een powerpointpresentatie maken.

Startopdracht

Bekijk de twee powerpointdia's.

1 Welke verschillen zie je tussen de dia's?

2 Welke dia vind jij beter voor een presentatie over BMI? Leg je antwoord uit.





Theorie

video-uitleg

Een powerpointpresentatie maken

Je hebt in hoofdstuk 5 (blz 126-127) geleerd hoe je een mondelinge presentatie moet voorbereiden. Met bijvoorbeeld PowerPoint of Prezi kun je een mondelinge presentatie duidelijker maken. Tijdens zo'n presentatie laat je tijdens je verhaal dia's zien. Daarop staat de belangrijkste informatie in **steekwoorden**, korte zinnen en/of korte vragen.
Je presentatie is verdeeld in **deelonderwerpen**. Die staan in een logische volgorde. Per dia behandel je één deelonderwerp.

Zo maak je een powerpointpresentatie

Maak vijf of zes dia's. Let hierbij op de volgende punten:

– Zet alleen de belangrijkste informatie in steekwoorden op je dia's.
– Laat in je eerste dia zien wat het onderwerp van je presentatie is.
– Laat in de tweede dia de opbouw van je presentatie zien.
– Maak bij elk deelonderwerp één dia.
– Laat in je laatste dia zien dat je presentatie afgelopen is.
– Voeg plaatjes, geluidsfragmenten of video toe aan je dia's.

Let op: gebruik niet te veel verschillende kleuren, lettertypen en lettergroottes.

Opdracht 1

Je wilt de inhoud van tekst 1 gebruiken voor een presentatie over fietsongelukken.
Maak er zes dia's bij. Doe het zo:

dia 1 – onderwerp presentatie
dia 2 – opbouw presentatie
dia 3 – deelonderwerp 1

dia 4 – deelonderwerp 2
dia 5 – deelonderwerp 3
dia 6 – afsluiting

Tekst 1

Ongelukken met de fiets

De cijfers
66.000 personen moeten jaarlijks naar het ziekenhuis na een ongeval tijdens het fietsen. Er zijn iets meer mannelijke dan vrouwelijke slachtoffers. Jongens van 10-14 jaar krijgen gemiddeld het vaakst een ongeluk met de fiets.

Soorten ongevallen
Een op de vijf fietsongevallen wordt veroorzaakt door een botsing met een voertuig of voetganger. Bij de overige fietsongevallen is geen andere verkeersdeelnemer betrokken: de fietser glijdt uit of verliest het evenwicht en valt daardoor met de fiets.

Letsel
Naast blauwe plekken, schaafwonden en kneuzingen aan de schouders, arm of hand komen ook polsbreuken regelmatig voor.

Naar: www.vakerveiligfietsen.nl, op 20 december 2015

Opdracht
2

De volgende twee dia's zijn te druk en hebben te veel tekst. Neem de dia's over en verbeter ze.

Drie tips voor gezond eten

Tip 1: Ontbijt elke dag! *Als je niet ontbijt, krijg je al snel trek en ga je eerder snoepen.*

Tip 2: Neem boterhammen mee naar school! *In de kantine verkopen ze vaak lekkere dingen, maar die zijn meestal niet gezond. Het is gezonder om zelf boterhammen te smeren en mee te nemen.*

Tip 3: Drink water! *Cola, sinaasappelsap en Energy zijn lekker, maar er zit veel suiker in. Water drinken is veel gezonder.*

Genoeg slapen

Hoeveel uur je gemiddeld moet slapen, hangt af van je leeftijd:

Baby's: wel 14-17 uur/dag, want ze zijn klein
Basisschoolkinderen: 10-11 uur/dag
Pubers: 8-10 uur/dag, dat is gezond!
Volwassenen: 7-8 uur/dag, maar sommigen minder (5 of 6 uur)

Opdracht
3

Voor biologie moet je een presentatie geven over ongezonde gewoontes.

1 Bedenk twee deelonderwerpen bij 'ongezonde gewoontes'.
2 Noteer bij elk deelonderwerp in steekwoorden wat je wilt vertellen.
3 Maak een presentatie van vijf dia's over ongezonde gewoontes op de computer of teken de dia's in je schrift.
4 Ruil je dia's met die van een klasgenoot. Gebruik het feedbackformulier om de dia's van je klasgenoot na te kijken.
5 Lees het ingevulde feedbackformulier dat je van je klasgenoot terugkrijgt. Verbeter eventuele fouten in je dia's.

Ik kan/weet
- een eenvoudige powerpointpresentatie maken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Kijken en luisteren

Je leert over goede sprekers.

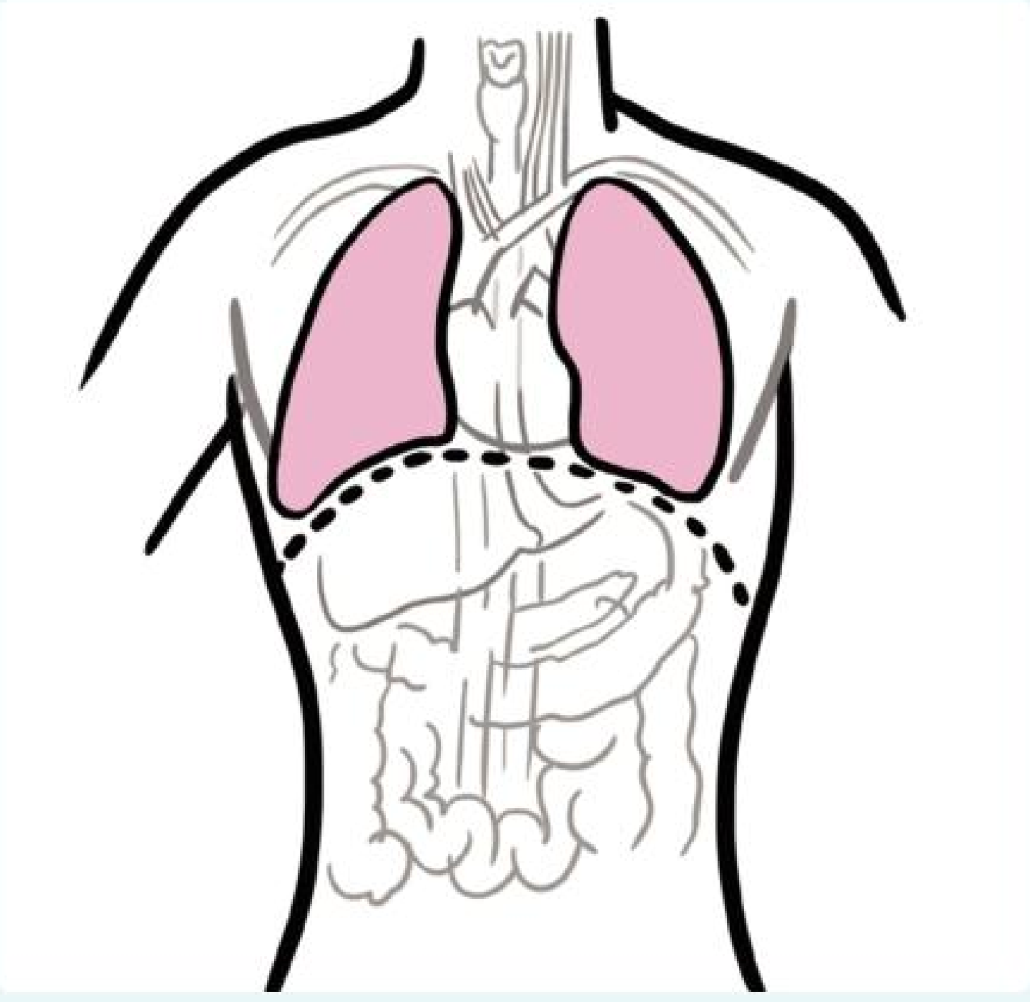
Startopdracht

1 Werk in tweetallen. Lees elkaar de tekst voor op drie manieren:
- Lees de tekst voor op één toon, terwijl je alleen naar het papier kijkt.
- Lees de tekst voor en kijk de ander af en toe aan.
- Kijk de ander zo veel mogelijk aan en wijs op je lichaam aan wat er gebeurt als je de hik hebt.

2 Welke manier vinden jullie het fijnst om naar te luisteren?

Je middenrif is een spier in je borstkas, net onder je longen. Als je inademt, trekt die spier zich samen en worden je longen groter. Adem je uit, dan ontspant de middenrifspier zich en worden je longen weer kleiner. Als je de hik hebt, krijgt je middenrifspier plotseling een kramp en automatisch hap je dan naar lucht. Omdat dat zo snel gaat, valt het klepje boven je luchtpijp dicht. Het hikgeluid dat je dan hoort, komt van het inademen en het sluiten van het klepje tegelijk.

Naar: www.willemwever.nl, op 17 december 2015



Theorie

video-uitleg

Een goede spreker herkennen

Naar de ene spreker luister je met meer plezier dan naar de andere spreker. Dat komt doordat **een goede spreker** zijn luisteraars op allerlei manieren helpt.

Een goede spreker:
- legt in het begin uit wat het onderwerp is waarover hij gaat vertellen:
  De interessantste sport die ik ken, is jiujitsu. Daarover ga ik iets vertellen.
- geeft duidelijk aan wanneer hij overgaat op een ander deel (deelonderwerp) van zijn presentatie:
  De geschiedenis van judo is dus heel interessant. Wat ook belangrijk is, zijn de spelregels.
- gebruikt woorden die de luisteraars begrijpen.
- spreekt rustig, duidelijk en niet steeds op één toon.
- staat rechtop en kijkt naar zijn luisteraars (het publiek).
- vertelt geen saai verhaal en maakt af en toe een grapje.

Opdracht **1**

Lees vraag 1 tot en met 3. Bekijk daarna het fragment uit de serie *SpangaS*.

1 Wat is volgens jou het onderwerp van deze presentatie?

2 Noem ten minste twee manieren waarop de spreker zijn luisteraars helpt zijn verhaal goed te begrijpen.

3 Bedenk een goede inleiding voor deze presentatie. Gebruik hiervoor niet meer dan twee zinnen.

Opdracht
2

Lees vraag 1 en 2. Bekijk daarna het fragment uit de presentatie *Ik blijf spelen* tijdens *TEDxYouth*.

1 Vind jij Sjaak een goede spreker? Leg je antwoord uit. Gebruik de volgende aandachtspunten:
- spreektempo
- duidelijke inhoud
- houding
- humor

2 Welk advies geef jij Sjaak om zijn presentatie te verbeteren?

Opdracht
3

Lees vraag 1 tot en met 8. Bekijk daarna het fragment uit het programma *DWDD University*. Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1 Ben je benieuwd naar de rest van de presentatie van professor Eric Scherder? Leg je antwoord uit.

2 Hoe legt de professor uit waarover hij het in de rest van de presentatie gaat hebben? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.
A ☐ Hij geeft voorbeelden van wat het brein allemaal kan.
B ☐ Hij maakt de opmerking *Mijn presentatie gaat over …*
C ☐ Hij stelt het publiek de vraag of men zin heeft in het onderwerp van de presentatie (*het brein*).

3 Hoe begint hij een nieuw deel van zijn presentatie?

4 Begrijp je alle woorden die hij gebruikt?

5 Welke woorden/uitdrukkingen zijn lastig te begrijpen?

6 Vind je het prettig om naar professor Scherder te luisteren? Leg je antwoord uit. Gebruik hierbij de kenmerken van een goede spreker uit de theorie.

7 Hoe maakt professor Scherder contact met het publiek?

8 Noem twee manieren waarop professor Scherder zijn presentatie aantrekkelijk maakt.



Ik kan/weet
- een goede spreker herkennen.

Maak de extra opdrachten online.

Spreken en gesprekken

Je leert een presentatie houden.

Startopdracht

1 Je vertelt jouw klas wat je gistermiddag hebt gedaan. Bedenk wat je wilt vertellen, bijvoorbeeld: je ging van school naar huis met de fiets, je hebt iets gegeten thuis, huiswerk gemaakt et cetera.
2 Je mag zelf kiezen hoe je je verhaal vertelt. Kies uit de volgende manieren van spreken:
   – Vertel je verhaal heel snel of juist heel langzaam.
   – Vertel je verhaal zonder inleiding. Je begint dus midden in je verhaal.
   – Vertel je verhaal zonder je klas aan te kijken.
3 Vertel je verhaal.
4 Luister naar de verhalen van je klasgenoten en zeg van iedere spreker welke manier van spreken is gebruikt.

Theorie

video-uitleg

Een presentatie houden

Als je een presentatie houdt, wil je natuurlijk graag dat je luisteraars de presentatie interessant en leuk vinden. Je zorgt dus voor een goede inhoud, maar de manier van presenteren is ook belangrijk.

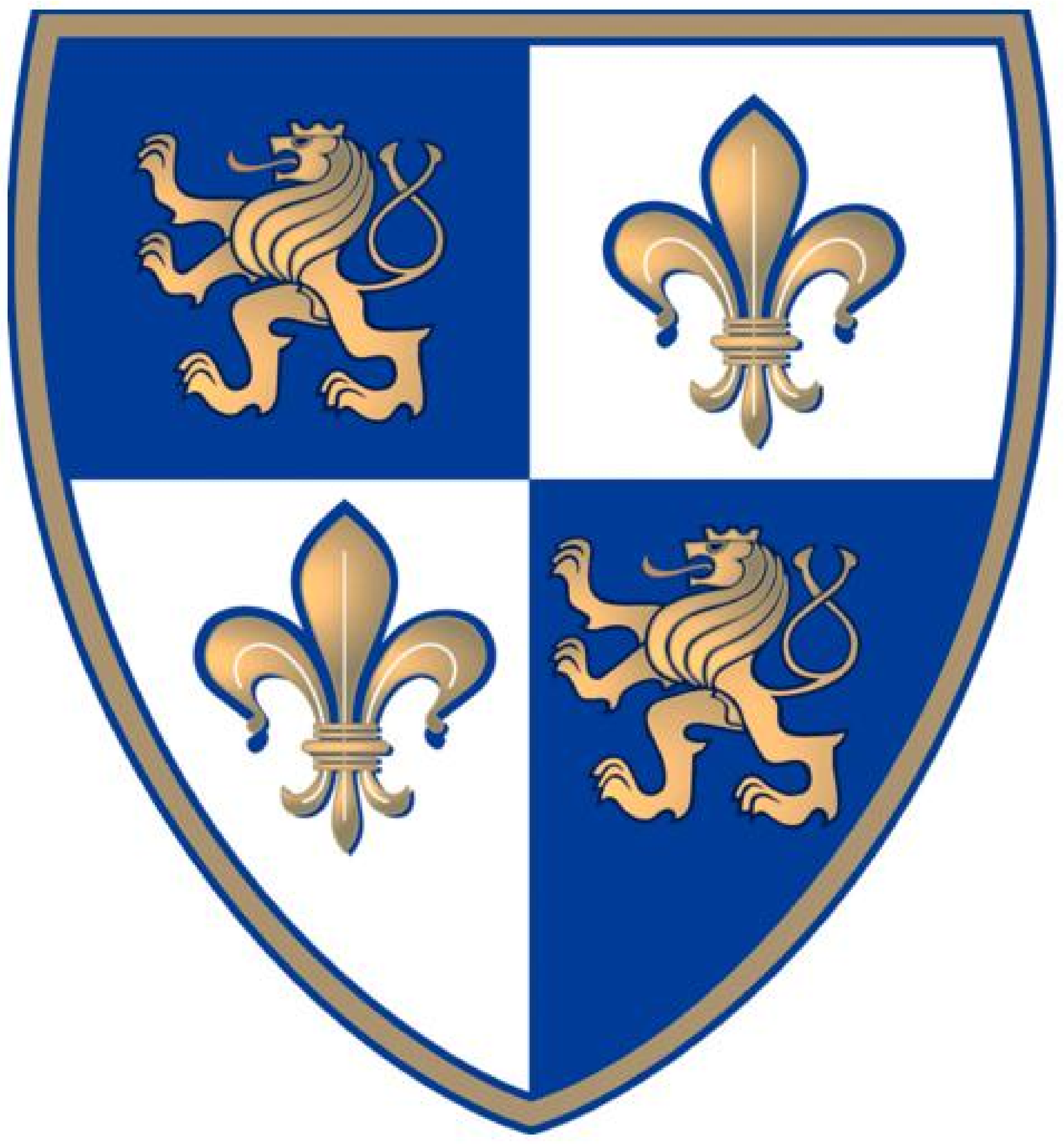
Zo houd je een presentatie

- Leg je spreekkaartjes op volgorde en houd ze bij de hand.
- Praat rustig, duidelijk en hard genoeg.
- Zeg tegen een publiek van kinderen *je* en tegen een publiek van volwassenen *u*.
- Kijk zo veel mogelijk de klas in en niet te veel op je kaartjes of naar je powerpoint.
- Blijf niet stokstijf staan, maak gebaren en gebruik je gezichtsuitdrukking tijdens het spreken.
- Maak de presentatie interessanter door dingen te laten zien.
- Vraag aan het eind of je publiek vragen heeft. Zo ja, beantwoord ze.

Opdracht
1

1 Kies uit dit boek een theorieblokje en maak daar een spreekkaartje bij.
2 Werk in viertallen. Ga om de beurt staan en presenteer het theorieblokje. Let bij de presentatie op:
   – manier van spreken
   – oogcontact
   – lichaamshouding
   – gezichtsuitdrukking
3 Geef elkaar na afloop een compliment en een tip.
4 Noteer het leukste compliment en de beste tip die je kreeg van je klasgenoten.

Opdracht
2



Wie ben jij? Waar woon je? Waar word je blij van? Dat kun je gewoon vertellen, maar het is duidelijker en leuker als je het tekent! Maak een mooi wapenschild en presenteer dat aan je klasgenoten.

1 Neem een vel papier (A4) en verdeel dit in vier vakken. In het eerste vak maak je een tekening van je hobby, in het tweede vak teken je je familie, in het derde vak maak je een tekening van je huis of je woonomgeving en in het vierde vak teken je jouw favoriete eten.

2 Presenteer je wapenschild aan de klas. Let bij je presentatie op de volgende punten:
- Praat rustig en duidelijk.
- Kijk je klasgenoten aan.
- Gebruik gezichtsuitdrukkingen en maak gebaren om je verhaal krachtiger en levendiger te maken.
- Gebruik de deelonderwerpen van je wapenschild om je verhaal duidelijker te maken.

3 Hoe ging je presentatie? Welk advies geef jij jezelf om een volgende presentatie te verbeteren?

4 Was het wapenschild een goed hulpmiddel bij het presenteren voor de klas? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

Bij deze opdracht werk je samen met een klasgenoot.
Snoepen en snacken is lekker, maar is het ook gezond? Nee, helaas niet. Als je een soort snoep, soort snack of gerecht zou moeten laten staan, wat zou dat dan zijn? En waarom? Over dit onderwerp houden jullie een presentatie. Probeer je publiek, je klasgenoten, te overtuigen van jullie mening.

1 Maak een spreekkaartje.

2 Waar moet je extra op letten als je samen presenteert?

3 Houd jullie presentatie. Let op de volgende punten:
- Spreek rustig en duidelijk.
- Kijk zo veel mogelijk de klas in.
- Gebruik gebaren en gezichtsuitdrukkingen.
- Laat dingen zien die het verhaal ondersteunen.

4 Een ander tweetal beoordeelt jullie presentatie met behulp van het feedbackformulier.

5 Bespreek met elkaar het ingevulde feedbackformulier.

6 Welk tweetal gaf de beste presentatie?

Ik kan/weet
- een korte voorbereide presentatie houden. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Woordenschat

Je leert woordbetekenissen opzoeken in een woordenboek.

Startopdracht

Bekijk de afbeelding.

1 Wat bedoelt de spreker volgens jou met ‘bedrukt’?
2 Welke betekenis kan ‘bedrukt’ nog meer hebben?
3 Noem nog een woord met meerdere betekenissen.



Theorie

video-uitleg

Zoeken in het woordenboek

Als je in een tekst een onbekend woord tegenkomt, kun je in de tekst naar de betekenis zoeken. In hoofdstuk 1 tot en met 5 heb je hiervoor vijf manieren geleerd. Vind je de betekenis niet in de tekst? Gebruik dan een online(woordenboek).

Zoek in het woordenboek de betekenis van een woord bij:
– het hele werkwoord (*bevestigt* zoek je bij *bevestigen*; *gereserveerd* bij *reserveren)*
– het enkelvoud van het woord (*adviezen* bij *advies*)
– de korte vorm van het woord (*actieve* bij *actief*; *experimentje* bij *experiment*)
– een deel van de samenstelling (*verkeersslachtoffer* bij *slachtoffer*; *integratieproces* bij *integratie* en/of *proces*)

In het woordenboek staan bij een woord vaak meerdere betekenissen. Je moet dan de betekenis kiezen die in de tekst past.

Bijvoorbeeld: *Een eend stak met haar kuikens de weg over en hield al het verkeer op.*
Ophouden betekent in deze zin: tegenhouden, belemmeren.

· **ophouden**¶
¶
werkwoord¶
[hield·op, ·h. ·/·is·opgehouden]¶
• → omhoog·houden, ·hoog·houden¶
• → tegenhouden, ·belemmeren¶
• → eindigen¶

Opdracht 1

Noteer van het onderstreepte woord de vorm die je gebruikt om de betekenis te zoeken in het woordenboek.

1. De schaafwond op Eliza's arm genas gelukkig snel.
2. De gemeente organiseert een informatieve bijeenkomst over de nieuwe sporthal.
3. De gezondheidsraad heeft de nieuwe schijf van vijf gepubliceerd.
4. Thomas eet speciaal brood, want hij heeft een glutenallergie.

Opdracht 2

Lees tekst 1.

1. Neem de tabel over en noteer de woorden 1 tot en met 10 uit de tekst onder elkaar in de eerste kolom.
2. Gebruik het woordenboek om de betekenis van de woorden te vinden en vul de tabel verder in. Let op: sommige woorden hebben meerdere betekenissen. Kies de betekenis die in de zin past.

woord	**zoekwoord**	**betekenis**

Tekst 1

'Weg stoelen: laat alle kinderen staan'

[1] Steeds meer kinderen zijn te dik en dat is precies de reden dat een school in Amerika de manier van lesgeven (1) radicaal heeft (2) omgegooid: de leerlingen krijgen voortaan staand les. Plof je nu nog op een stoel voor een les Engels, wiskunde of geschiedenis? Als het aan (3) sportfanaten Juliet en Kelly Starrett ligt, is dat binnenkort verleden tijd. Het (4) duo (5) pleit namelijk voor klaslokalen zónder stoelen, want 'zitten is het nieuwe roken'.

[2] Je gaat elke dag naar school en vervolgens breng je daar 80 tot 90 procent van de dag door op je stoel. Dan beweeg je dus niet. Door de stoelen op scholen te (6) verbannen, hoopt het Amerikaanse stel je weer in beweging te krijgen en daarmee overgewicht te (7) voorkomen.

[3] Het experiment is vorig jaar gestart en lijkt (8) geslaagd. Eén school is gestart met een testklas. De reacties? Die zijn lovend! Zowel ouders, kinderen als leerkrachten zijn dolenthousiast.

[4] Sta je tijdens de les? Dan verbrand je niet alleen 15 tot 35 procent meer calorieën, maar kun je de stof ook beter (9) in je opnemen. 'Kinderen die staan, leren per dag bijna drie kwartier langer dan kinderen die de les zittend volgen', aldus Juliet.
Juliet en Kelly hopen dat alle kinderen over tien jaar niet meer zitten maar staan tijdens de les. Wat denk jij: moet dit ook in Nederland (10) geïntroduceerd worden?

Naar: www.telegraaf.nl, op 27 oktober 2015

Opdracht 3

Als je een spreekwoord of uitdrukking opzoekt in het woordenboek, kijk je bij het belangrijkste woord in het spreekwoord / de uitdrukking. Meestal is dat een zelfstandig naamwoord of werkwoord.

1. Neem de uitdrukkingen *a* tot en met *f* over.
   a Hij heeft het hart op de goede plaats.
   b Hij heeft iets op zijn lever.
   c Hij heeft er een hard hoofd in.
   d Hij strijkt met de hand over het hart.
   e Hij legt de vinger op de zere plek.
   f Hij is met het verkeerde been uit bed gestapt.
2. Onderstreep het woord waarbij je de betekenis van het spreekwoord / de uitdrukking in het woordenboek opzoekt.

3 Noteer de juiste betekenis achter het spreekwoord / de uitdrukkingen. Kies uit de volgende zinnen.
- Hij is niet te streng.
- Hij is een goed mens.
- Hij is slechtgehumeurd.
- Hij wil iets zeggen of vragen.
- Hij zegt precies wat er mis is.
- Hij ziet het somber in.

4 Zoek de betekenis van de volgende uitdrukkingen op in het woordenboek.
a Hij leeft op grote voet.
b Hij krijgt er kromme tenen van.

Opdracht
4

Lees tekst 2.
1 Noteer de woorden 1 tot en met 12 uit de tekst onder elkaar.
2 Zoek in de tekst naar de betekenis of gebruik een woordenboek en schrijf de betekenissen achter de woorden.

Tekst 2

Betere klas door planten



[1] Agnes van den Berg is hoogleraar aan de universiteit van Groningen en (1) is gespecialiseerd in natuur en gezondheid. Ze heeft onderzocht wat het effect is van planten in de klas. Op een aantal scholen heeft ze plantenwanden (zie afbeelding) geplaatst. Daarna vergeleek ze de antwoorden van leerlingen uit klassen met en zonder plantenwand op vragen over bijvoorbeeld het klaslokaal, hun gezondheid en hoe ze zich voelden. Ook testte ze hoe goed de leerlingen zich konden concentreren.

[2] De onderzoeker was verrast dat de plantenwand (2) meetbare gevolgen had. Ze vond het (3) opmerkelijk dat de kinderen zo enthousiast waren over de plantenwand. Hannah zat in een van de klassen met een plantenwand. 'Hoe ik me voelde door de plantenwand? Nou, ik werd er veel vrolijker van. Alle kinderen eigenlijk. Het staat ook zo gezellig.' De plantenwand (4) bevorderde het zelfvertrouwen van de leerlingen. Het onderzoek (5) wees verder uit dat de kinderen in de klassen met planten zich beter konden concentreren dan de kinderen in de klassen zonder planten.

[3] Sommige zaken veranderden niet door de planten: de plantenwand zorgde bijvoorbeeld niet voor een betere (6) onderlinge band. Ook waren er niet minder (7) gezondheidsklachten, zoals hoofdpijn of droge keel, aan het eind van het onderzoek. Zulke klachten hadden de leerlingen echter bij de (8) aanvang van het onderzoek ook al bijna niet. Volgens Van den Berg kon de (9) zuiverende werking van de planten daar niet veel aan verbeteren, want de scholen waren (10) nieuwbouwscholen. Daar is de (11) luchtkwaliteit waarschijnlijk al vrij goed.

[4] Uit andere onderzoeken is al gebleken dat leerlingen door planten in de klas beter problemen kunnen oplossen en beter in taal en rekenen worden. Van den Berg: 'Het onderzoek laat (12) vrijwel geen negatieve gevolgen zien van de plantenwand.' Hannah en haar klasgenoten vonden het lokaal er alleen iets voller door.

Naar: www.newscientist.nl, op 20 december 2015

Opdracht
5

De uitdrukkingen in de volgende zinnen staan in de verkeerde zinnen. Zet ze in de juiste zinnen. Je mag de vorm veranderen.

1 Aya moest om tien uur thuis zijn, maar haar vader legde de vinger op de zere plek.
2 Jan hoopt dat hij de bokswedstrijd wint, maar hij heeft het hart op de goede plaats.
3 Birgit was met haar verkeerde been uit bed gestapt, dus maakte ze een afspraak voor een gesprek met de mentor.
4 Volgens mij heeft Jesse met de hand over het hart gestreken, want hij loopt de hele dag al te mopperen.
5 Mevrouw De Groot staat altijd voor iedereen klaar; ze heeft duidelijk iets op haar lever.
6 De hockeycoach zei na de verloren wedstrijd dat de verdediging niet sterk genoeg was. Daarmee had hij er een hard hoofd in.

Opdracht
6

Onderstreep het woord dat in de zin past.

1 We hebben veel tussenuren, want de school wil het lesrooster niet **omgooien / verbannen**.
2 Een glas warme melk voor het slapengaan **bevordert / pleit voor** een goede nachtrust volgens sommige mensen.
3 Na de zomervakantie is Micks vader **opmerkelijk / radicaal** gestopt met roken.
4 Worden er weer nieuwe emoji's op WhatsApp **geïntroduceerd / gespecialiseerd**?
5 Het verschil in de tijd van de twee hardlopers voor de 60 meter sprint was niet **geslaagd / meetbaar**.
6 De brandweer **voorkwam / wees uit** dat de brand oversloeg naar de buren.

Opdracht
7

Zoek bij de betekenissen 1 tot en met 6 de zin waarin een woord staat dat erbij past. Noteer de eerste letter van de zin achter het cijfer. Nummer 3 is als voorbeeld voorgedaan. Als je het goed doet, krijg je een woord.

1	2	3 Z	4	5	6

1	gelukt	**Z**oë heeft haar vakantieplannen radicaal veranderd.
2	bijna	**D**e teams zongen het volkslied voor de aanvang van de wedstrijd.
3	ingrijpend	**O**nderzoek wijst uit dat suiker ongezond is.
4	laat zien	**N**a de pauze trad een duo op met een goochelact.
5	tweetal	**E**r is voor dit weekend vrijwel geen regen voorspeld.
6	begin	**G**elukkig zijn de cupcakes deze keer wel geslaagd.

Ik kan/weet
- de betekenis van een onbekend woord opzoeken in een woordenboek. 1F
- de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.

Maak de extra opdrachten online. Daar vind je ook de woordenlijst.

Taalverzorging
grammatica

Je leert voorzetsels en vaste voorzetsels bij werkwoorden.

Startopdracht

Vul op elke open plaats een passend woord in.
1 Ik zit … de televisie en mijn vader zit … de computer.
2 Het schip vaart … de volle zee … de blauwe hemel.
3 De goochelaar stopte het balletje … zijn broekzak en haalde het toen … zijn oor.

Theorie

video-uitleg

Voorzetsels

Voorzetsels (vz) zijn woorden die een plaats, tijd of reden/oorzaak aangeven.
Er zijn veel verschillende voorzetsels, zoals *achter, bij, door, gedurende, in, naar, onder, om, op, tijdens, van, vanwege, voor, wegens.*
Je gebruikt voorzetsels niet los, maar altijd in combinatie met een ander woord.

Zo herken je een voorzetsel
- Je kunt een voorzetsel voor een lidwoord + zelfstandig naamwoord zetten: *naast de stoel, voor de vakantie, door de sneeuw.*
- Een voorzetsel staat meestal aan het begin van een zinsdeel:
  - *Yolanda / gaat / naar de sportschool.*
  - *Mohammed / valt / van de trampoline.*

Bij sommige werkwoorden hoort een voorzetsel dat je niet kunt vervangen, een **vast voorzetsel**. Bijvoorbeeld:
- *houden van*: Tanja *houdt van* zwemmen.
- *besteden aan*: Bernard wil niet te veel tijd *besteden aan* zijn outfit.

Let op bij zinnen met een scheidbaar werkwoord: het woordje dat ergens achter in de zin staat, hoort bij het werkwoord.
In de zin *De trainer legt de wedstrijdopstelling uit* hoort *uit* bij het werkwoord *uitleggen*. In deze zin is *uit* dus géén voorzetsel, maar een deel van het werkwoord.

Opdracht 1

Noteer op elke open plaats een passend voorzetsel.
1 … maandag en donderdag zit Naomi … de kassa … de supermarkt.
2 … het water zat een visser … zijn dobber te kijken.
3 … de sportles krijgt Abdullah meestal dorst.
4 De verpleegster zet de wekker … het nachtkastje en de sloffen … het bed.
5 … het holst van de nacht lag Marije nog steeds wakker … het te harde matras.

Opdracht 2

Neem de zinsdelen over waarin een voorzetsel staat. Onderstreep de voorzetsels.
1 Tijdens de vakantie / zijn / Petra en Kim / in Italië / geweest.
2 In Jakarta / werd / een aardbeving / gevoeld.
3 Het jaarfeest van de sportclub / is / afgelast / door de zomerstorm.
4 Na lang overleg / vertrok / de minister / naar de Tweede Kamer.
5 Bij de opening van de nieuwe Jumbo / waren / veel mensen / aanwezig.

Opdracht 3

Kies bij elk werkwoord het juiste vaste voorzetsel.

1. Natasja **gelooft in / op** haar kansen op een medaille bij turnen.
2. Patrick **heeft** veel **ervaring in / met** het installeren van computers.
3. Muhammed **is toegelaten bij / tot** de selectie.
4. Ik heb in allerlei winkels lopen **zoeken naar / bij** een leuk cadeau, maar ik heb niks gevonden.
5. Pannenkoeken **bestaan uit / van** meel, melk en eieren.

Opdracht 4

Neem de onderstreepte woorden over. Zet erachter of het een deel van een werkwoord of een voorzetsel is. Voorbeeld:
Mark gaf al zijn geld uit aan online games.
uit = deel van een werkwoord (uitgeven), aan = vz

1. Met zijn tweede baantje verdient mijn neef wat extra geld.
2. Tim pakte het verzwakte babyvogeltje voorzichtig op.
3. Mijn oma ging voorzichtig de trap af.
4. Na een goed gesprek legden Nimia en Petra de ruzie bij.
5. Het publiek floot de speler uit na de overduidelijke schwalbe.

Opdracht 5

Neem de onderstreepte woorden over. Zet erachter wat voor woordsoort het is. Kies uit: zelfstandig naamwoord (zn) – bijvoeglijk naamwoord (bn) – werkwoord (ww) – lidwoord (lw) – voorzetsel (vz).

1. Jules heeft voor zijn verjaardag een nieuwe scooter gekregen.
2. De buren gaan naar Ibiza op vakantie.
3. Papa wil met een ouderwetse trein door Duitsland reizen.
4. Xandra heeft een mooie auto gekocht bij de nieuwe dealer op het industrieterrein.
5. In de whatsappgroep vroeg Denise aan René de opdrachten van het wiskundehuiswerk.

Opdracht 6

Onderstaande zin is erg lang geworden, doordat er veel zinsdelen met voorzetsels aan elkaar zijn geplakt. Verdeel de zin in meerdere zinnen. Je mag woorden aanpassen of toevoegen om goede zinnen te maken.

In de trein naar Den Haag zat de conducteur met een kop koffie in de eerste klas in stilte genietend op zijn iPad te lezen, toen via de deur van de coupé een vrouw met haar zoontje binnenkwam en vroeg of ze van de stopcontacten gebruik mocht maken om met haar oplader de telefoon van haar zoontje op te laden.



Ik kan/weet

- voorzetsels herkennen en gebruiken.
- opzoeken welk vast voorzetsel bij een werkwoord hoort.
- veelvoorkomende vaste voorzetsels bij werkwoorden op de juiste manier gebruiken. 1F

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
formuleren

Je leert over lastige werkwoorden.

Startopdracht

Onderstreep de juiste woorden om een goede limerick te maken.

Over een boer

Er was eens een boer uit **Bunne / Benne**,
die een eigen slagerij wilde **rennen / runnen**.
Hij bezat genoeg koeien en **biggen / heggen**
en had alle spullen al klaar **leggen / liggen**,
maar z'n eigen dieren slachten zou hij nooit **kunnen / kennen**.

Theorie

video-uitleg

Lastige werkwoorden

Sommige werkwoorden worden vaak door elkaar gehaald of fout gebruikt. Het gaat om de werkwoorden *kennen/kunnen* en *liggen/leggen*. Toch is er een belangrijk verschil in betekenis:

- **Kennen** heeft te maken met iets weten of geleerd hebben.
  Ik ken een heel goede dokter.
- **Kunnen** betekent *in staat zijn om iets te doen*.
  Eric kan niet zo goed zwemmen.
- **Liggen** heeft te maken met niet bewegen, met rust.
  De bal ligt op de grond.
- **Leggen** heeft te maken met iets doen, met actie.
  De schoonmaker legt de rommel opzij.

Daarnaast zijn er in het Nederlands vier werkwoorden die bij het vervoegen helemaal veranderen: *zijn*, *hebben*, *willen* en *zullen*.
Deze werkwoorden komen vaak voor. Als je ze lastig vindt, kun je de vormen van deze werkwoorden het best uit je hoofd leren.

Opdracht **1**

Onderstreep het werkwoord dat in de zin past.

1. 'Nog drie dagen werken en dan **liggen / leggen** we lekker op het strand', zei mijn vader.
2. De AH-bezorgers **leggen / liggen** alle boodschappen op tafel.
3. Mijn oudere zussen **leggen / liggen** elke zaterdag tot 13.00 uur in bed.
4. 'Sommige zwemmers **kennen / kunnen** de borstcrawl nog niet zo goed', zei de zwemtrainer.
5. Een paar vakkenvullers **kennen / kunnen** de nieuwe bedrijfsleider nog niet.
6. De volleyballers **kennen / kunnen** geen goede wedstrijdstrategie bedenken.

Opdracht
2

1 Noteer de verleden tijd mv van de onderstreepte werkwoorden.
2 Noteer achter elk werkwoord de verleden tijd ev.
a Marco en Youssef zijn alvast naar de discotheek gegaan.
b Mijn ouders hebben een tweedehands auto gekocht.
c 'Zullen we zaterdag naar de bios?' vroeg Bouchra.
d Patrick en Timothy willen heel graag de nieuwste smartphone.
e 'Kunnen jullie alle schoolspullen op jullie eigen kamer leggen?' vroeg mijn vader.
f De nieuwe tennisvelden liggen achter het clubhuis.

Opdracht
3

Noteer de werkwoorden in de juiste vorm in de tegenwoordige tijd.
1 De schoonmaker … (leggen) mijn spullen ergens anders neer.
2 '… (Zullen) ik de pionnen opruimen?' vroeg Max na de training.
3 Mevrouw Smith houdt alles in gaten; zij … (kennen) de hele buurt.
4 Nick … (zijn) gisteren met zijn fiets tegen een bushokje gebotst.
5 Rolinde is later, want zij … (hebben) de tram gemist.
6 Wilco … (willen) ook graag meebetalen aan het groepscadeau voor Pay.

Opdracht
4

Noteer de werkwoorden in de juiste vorm in de verleden tijd.
1 Tijdens de training … (zullen) we penalty's schieten, maar de trainer … (willen) ons liever een partijtje zien spelen.
2 De verplegers … (leggen) na de operatie alle spullen weer weg.
3 Hector en Rudy … (kennen) elkaar nog maar net of ze … (zijn) al goede vrienden.
4 '… (Kunnen) jullie het vinden?' vroeg mijn tante toen we op bezoek kwamen.
5 De laptop en de smartphone … (willen) geen verbinding maken met het internet.
6 Enzo Knol en zijn broer … (hebben) weer nieuwe YouTube-filmpjes gemaakt.

Opdracht
5

Maak met elk werkwoord een zin van minstens vijf woorden. Gebruik het werkwoord in de aangegeven vorm.
1 kennen – vd
2 kunnen – pv vt
3 leggen – pv tt
4 liggen – hele werkwoord
5 zijn – vd
6 willen – pv vt

Opdracht
6 ✪

Er zijn verschillende uitdrukkingen waarin *liggen*, *leggen*, *kennen* of *kunnen* worden gebruikt. Neem de volledige uitdrukkingen over in je schrift en vul het juiste werkwoord in.
1 Dat … toch niet waar zijn.
2 U … mij woorden in de mond.
3 Het … niet aan jou, maar aan mij!
4 Ja, zo … ik er nog wel een.
5 Dat … voor de hand.
6 Ik … echt niet meer!

Ik kan/weet • *kennen, kunnen, liggen* en *leggen* op de juiste manier gebruiken.

Maak de extra opdrachten online.

Taalverzorging
spelling

Je leert over de verleden tijd van sterke werkwoorden.

Startopdracht

Noteer een passend werkwoord in elke zin.
1 De kat … gisteren onder de boom.
2 De kat … gisteren in de boom.
3 De kat … gisteren naar de boom.

Theorie

video-uitleg

De verleden tijd van sterke werkwoorden

Bij **sterke werkwoorden** verandert de klank in de verleden tijd:
loop → liep; ziet → zag; denken → dachten; fluiten → floten.

Zo schrijf je de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd
- Kijk naar de vorm voor *wij/jullie/zij* (woord langer maken) om erachter te komen of het woord op een *-d* of een *-t* eindigt:
  *doen → (ik) dee**d*** (want: *wij de**d**en*)
  *zitten → (ik) za**t*** (want: *wij za**t**en*)
  Let op: een persoonsvorm eindigt in de verleden tijd nooit op *-dt*.
- Schrijf het woord zo kort mogelijk. Gebruik alleen dubbele letters (zoals *-dd-* of *-tt-*) als dat voor de uitspraak nodig is:
  – dus *rijden → re**d**en, vinden → von**d**en, bijten → be**t**en; weten → wis**t**en*
  – maar *hebben → ha**dd**en; trekken → tro**kk**en; zwemmen → zwo**mm**en*

Gebruik bij twijfel een woordenboek of woordenlijst.
Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 248.

Opdracht
1

Maak de werkwoorden af met een -d of -t. Maak het woord langer.
1 Toen de arrestant kwaad wer…, smee… hij zijn spullen door de cel.
2 De laminaatlegger ma… de lengte en breedte van de woonkamer op.
3 Na zijn flauwe grap vermee… Philip Claudia een tijdje.
4 Gisteren ontbee… mijn vader voor het eerst met havermout in plaats van brood.
5 Vera aanba… vroeger Justin Bieber, maar nu luistert ze liever andere muziek.
6 De jager schoo… net mis; het everzwijn ging er snel vandoor.

Opdracht
2

Noteer de werkwoorden in de juiste vorm in de verleden tijd.
1 De soldaten … (werpen) zich op de grond toen ze een geluid hoorden.
2 De frieten … (druipen) van het vet, maar smaakten wel lekker.
3 Het schip … (varen) voorzichtig door de krappe sluis.
4 Nadat de vloerbedekking was gelegd, … (slijten) het patroon er al snel af.
5 De ijsbeer in de dierentuin … (lijden) aan een zeldzame ziekte.
6 Gisteren … (zwemmen) Kimberley en Veronica de hele middag in het buitenzwembad.

Opdracht
3

Zoek en verbeter de fouten in de werkwoorden.

1 Vannacht werdt Jay wakker van het onweer.
2 Sarila hielt de houdgreep vol en won de judowedstrijd.
3 Door de wind viellen alle fietsen om.
4 Ricco vondt dat we beter via het centrum naar het zwembad konden fietsen.
5 We troken hard aan de buitendeur, want die klemt.
6 In de aula zatten Maaike, Yolanda en Eva te wachten op de bel.

Opdracht
4 ✱

Lees tekst 1.

1 Wat was vroeger de verleden tijd van *wassen*? En van *lachen*?
2 Noteer de twee sterke werkwoorden die de auteur van tekst 1 soms verkeerd zegt in de verleden tijd.
3 Noteer drie sterke werkwoorden die jij vaak gebruikt. Welke vorm krijgen deze werkwoorden als ze ooit zwak worden?
4 Denkt de auteur dat er in de toekomst meer zwakke of meer sterke werkwoorden zullen zijn?

Tekst 1
Meette of mat?

Wie weet nog dat *wies* een verleden tijd is van *wassen*? Of *mat* de verleden tijd van *meten*? Ik merk dat ik soms *meette* zeg, terwijl *mat* mij ook niet meer erg prettig in de oren ligt. En ook met *vaarde* en *voer* heb ik soms problemen. De sterke verleden tijd van werkwoorden verdwijnt, valt me op. Soms hoor ik leerlingen en collega's al *loopte* zeggen in plaats van *liep*.
Sterke werkwoorden noemen we sterk, omdat ze sterk genoeg zijn om klinkers te veranderen. Daar is flink wat kracht voor nodig. Die kracht krijgen ze, doordat we deze werkwoorden vaak gebruiken. Ze krijgen hun eigen, krachtige vorm.
Die kracht kan verdwijnen. In de middeleeuwen waren er veel meer sterke werkwoorden. De verleden tijd van *lachen* bijvoorbeeld, was *loech*. Dat is in de loop der tijden een zwak werkwoord geworden. De verleden tijd is nu *lachte*.
En zo veranderen er steeds meer werkwoorden. Ik denk dat, als ik een oude oma ben, het geen probleem meer is om *loopte*, *vindde* of *zwemde* te zeggen.

Naar: www.drspee.nl, op 11 november 2015

Opdracht
5

Oefenen met *c*, *cc*, *k* en *kk*
Het Nederlands kent veel woorden met *c*, *cc*, *k* en *kk*: *reclame*, *accepteren*, *oktober*, *stekker*. Neem de woorden met de puntjes over en vul in: **c**, **cc**, **k** of **kk**.

1 Door haar …onta…ten in Ameri…a spreekt Marlies a…entloos Engels.
2 In de zomer zijn inse…ten altijd erg a…tief, maar in de winter gelu…ig niet.
3 Marco had bij verzorging met su…es een quiche met veel bro…oli en weinig …alorieën gebakken; je rook de geur in alle lo…alen.
4 Bij de introdu…tie van Bert Koenders in de fun…tie van minister van Buitenlandse Zaken waren er veel positieve rea…ties.
5 Vanwege de eerdere problemen vroeg de …on…iërge uitdru…elijk of de ele…tri…iteit het nu weer deed.

Ik kan/weet
- de verleden tijd van sterke werkwoorden goed spellen. 1F
- woorden met een *c*, *cc*, *k* en *kk* goed spellen. 2F

Maak de extra opdrachten online.

Praktijkopdracht

De beste snack

Een snelle snack en je bent weer helemaal klaar voor de volgende les. Daarom wil de school in de kantine een lekker én gezond tussendoortje verkopen. Maar welk? Om daar achter te komen, heeft je school een prijsvraag uitgeschreven: wie maakt de beste snack?

Samen met een klasgenoot maak je voor de kantine op jullie school een gezond en lekker tussendoortje. Deze snack presenteren jullie met een poster. Aan de deskundige jury maken jullie duidelijk hoe je de snack maakt en waarom dit de allerbeste snack is.

Bij deze opdracht breng je de volgende theorie in de praktijk:
- *Lezen*: Tekst en afbeeldingen
- *Kijken en luisteren*: Een goede spreker herkennen
- *Spreken en gesprekken*: Een presentatie houden

→ ***Het stappenplan voor de opdracht krijg je van je docent of vind je online.***



Wat heb je geleerd?

Leerstofoverzicht

Lezen	• Ik kan informatie uit afbeeldingen halen. 1F
Schrijven	• Ik kan een eenvoudige powerpointpresentatie maken. 1F
Kijken en luisteren	• Ik kan een goede spreker herkennen.
Spreken en gesprekken	• Ik kan een korte voorbereide presentatie houden. 1F
Woordenschat	• Ik kan de betekenis van een onbekend woord opzoeken in een woordenboek. 1F • Ik weet de betekenis van alle woorden en uitdrukkingen uit de paragraaf.
Taalverzorging grammatica	• Ik kan voorzetsels herkennen en gebruiken. • Ik kan opzoeken welk vast voorzetsel bij een werkwoord hoort. • Ik kan veelvoorkomende vaste voorzetsels bij werkwoorden op de juiste manier gebruiken. 1F
Taalverzorging formuleren	• Ik kan *kennen, kunnen, liggen* en *leggen* op de juiste manier gebruiken.
Taalverzorging spelling	• Ik kan de verleden tijd van sterke werkwoorden goed spellen. 1F • Ik kan woorden met een *c*, *cc*, *k* en *kk* goed spellen. 2F

Zo bereid je de toets goed voor

- Zorg ervoor dat je weet welke paragrafen in de toets voorkomen.
- Zorg ervoor dat je weet hoe je de verschillende paragrafen moet leren: moet je dingen uit je hoofd leren of moet je de leerstof kunnen gebruiken?
- Leer van je fouten: welke opdrachten in het boek gingen nog niet goed? Maakte je fouten omdat je iets niet begreep, waren het slordigheden of wist je bij deze opdrachten niet hoe je ze moest maken.
- Lees de theorie nog eens goed door. Begrijp je alles? Bekijk de theorievideo's voor extra uitleg.
- Maak de opdrachten die je lastig vond nog een keer. Je kunt online ook extra oefenen.

Maak de oefentoets online om te controleren of je klaar bent voor de toets. Succes!

Aantekeningen

Poëzie en



Fictie



Inhoud

A School

Opdracht 1

1 Je zit nu een paar weken in de brugklas. Schrijf drie dingen op die je leuk vindt op je nieuwe school en drie dingen die je niet zo leuk vindt.
2 Welk cijfer geef jij aan de brugklas? Geef een cijfer tussen 1 en 10.
1 = Ik vind helemaal niets leuk aan de brugklas.
10 = Ik vind alles leuk aan de brugklas.

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *De vreselijke twee* van de Amerikaanse schrijvers Mac Barnett en Jory John.

1 Waarom denkt directeur Barsman dat Mick de auto op de trap heeft gezet?
2 Denk je dat Mick blij is dat hij naar Dutjebroek is verhuisd?
3 Waarom wil Mick Nick geen hand geven?
4 Zou directeur Barsman in het echt kunnen bestaan? Leg je antwoord uit.
5 Vind jij dit fragment realistisch? Leg je antwoord uit.

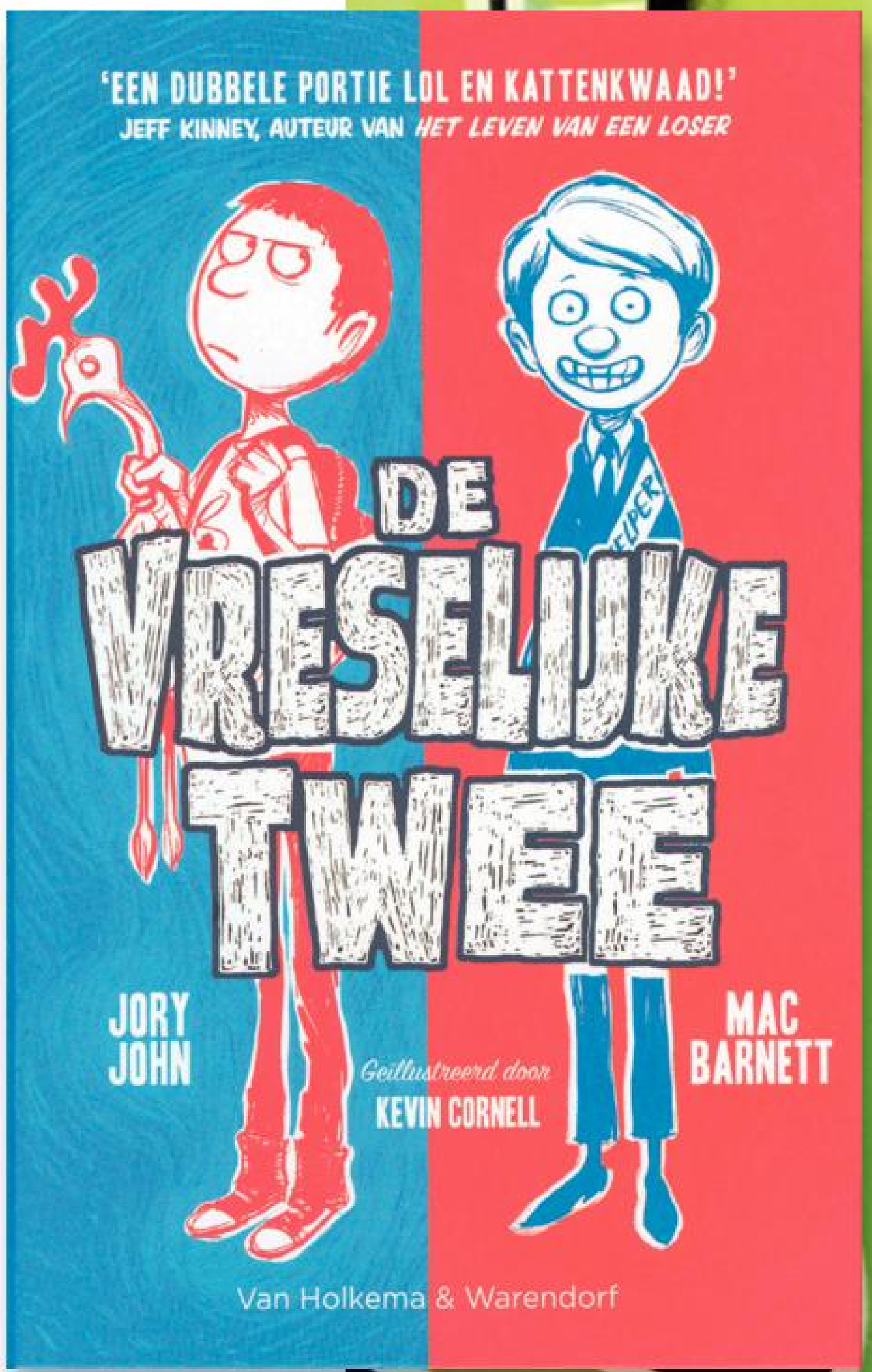
Begrippen

Realistisch De personen in een verhaal maken dingen mee die in het echt ook kunnen gebeuren.

Tekst 1 (niveau 1)

De vreselijke twee

Mick verhuist met zijn ouders naar het dorpje Dutjebroek. Daar valt alleen iets te beleven als je van koeien houdt. Mick is vastbesloten de grootste grappenmaker in zijn nieuwe brugklas te worden. Maar iemand is hem voor geweest: de auto van directeur Barsman staat boven aan de trap voor de ingang van de school geparkeerd.



In de gangen was het één grote chaos.
'WIE HEEFT HET GEDAAN? WAS JIJ HET?' brulde directeur Barsman tegen iedereen in het algemeen en niemand in het bijzonder terwijl de leerlingen langs hem heen dromden. 'OF WAS JIJ HET SOMS?'
Geen van de leerlingen keek directeur Barsman aan. Ze wisten wel beter. Behalve Mick, die nooit een schooldirecteur had gezien die er zo uitzag: directeur Barsman liep zo rood aan dat zijn gezicht haast paars was, als een druif, of als een bijzonder mooie zonsondergang boven zee, vroeger thuis. Micks oude schooldirecteur werd ook weleens kwaad, maar die schreeuwde nooit. En hij werd al helemaal nooit paars. Dit was fascinerend.
'WAS JIJ HET?' Directeur Barsman priemde met een vinger naar Micks gezicht. De vinger was lang en bleek, aangezien bijna al het bloed uit Barsmans lichaam momenteel naar zijn hoofd was gestroomd.
'Huh?' zei Mick. Dat was altijd een goed antwoord als je misschien in de nesten zat.
'JIJ. DIT IS MIJN SCHOOL, MAAR IK HEB JOU NOOIT EERDER GEZIEN. WAT DOE JE HIER?'
'Ik ben de nieuwe leerling,' zei Mick.

Directeur Barsman werd iets minder paars. ‘En hoe heet je, nieuwe leerling?’
‘Ik heet Mick.’
‘O, dat is beter, maar nog altijd enigszins verwarrend. Misschien kun je je voortaan Tony laten noemen. Of Sam.’
‘Ik laat me liever bij mijn eigen naam noemen. Mick,’ zei Mick.
‘Nou, jij bent ook niet op je mondje gevallen, hè? Wat me terugbrengt bij mijn eerste vraag: WAS JIJ HET?’
‘Was ik wat?’
‘Was jij het die mijn auto op de trap heeft gezet?’
‘Nee, meneer. Ik heb niet eens mijn rijbewijs.’
‘Dat is precíés de reden dat je niet in mijn auto mocht rijden. NAAST VELE ANDERE REDENEN.’
‘Maar ik heb niet in uw auto gereden,’ zei Mick.
‘Hoe heb je die auto dan de trap op gekregen?’ zei Barsman. ‘En hoe krijg ik hem weer naar beneden?’
‘Dat weet ik niet, meneer.’
Directeur Barsman keek hem met half toegeknepen ogen aan. ‘Nou, Mick, ik zal voortaan een oogje op je houden. Of nee, twee oogjes. Maar in de tussentijd: welkom op Dutjebroeks College voor Alles en Nog Wat. Hoe bevalt het je in ons dorp?’
‘O, wel oké,’ zei Mick.
‘“Oké”? Niet meer dan “oké”? Dutjebroek is een paradijs! Grazige weiden en blije koeien voor zover het oog reikt, Mick. Dutjebroek is zelfs de koeienhoofdstad van dit land, of in elk geval aan deze kant van de rivier, behalve dat er nog plaatsjes zijn die de boel lopen te flessen.’
‘Tja, ik ben gewoon niet zo geïnteresseerd in koeien,’ zei Mick.
Directeur Barsman werd weer iets paarser – de kleur van rodekool, zeg maar. Ergens in de verte loeide een koe.
Directeur Barsman wees in de richting van het geluid. Toen wees hij naar Mick. ‘Niet geïnteresseerd in koeien?’ vroeg directeur Barsman. ‘NIET GEÏNTERESSEERD IN KOEIEN?!’
‘Eh…’ zei Mick. ‘Tja.’
‘Mick, als je niet geïnteresseerd bent in koeien, kan dat alleen maar komen doordat je de vele redenen niet kent waarom koeien zo interessant zijn. Hier, pak aan.’ De directeur greep in zijn directeurstasje – dat niet-directeurs gewoon een heuptasje noemen – en haalde er een boekje uit.

Hij duwde het Mick in de hand. ‘Neem maar mee. Lees het. Geniet. Het is misschien wel mijn favoriete boek, en niet alleen omdat ik zelf het voorwoord heb geschreven.’
‘Bedankt,’ zei Mick, ‘maar ik wil niet uw enige exemplaar afpakken.’
‘Dit is niet mijn enige exemplaar. Ik heb er nog een heleboel in mijn directeurstasje.’
Mick vroeg zich af of hij nu naar zijn lokaal mocht gaan, maar directeur Barsman bleef recht voor hem staan.
‘Juist, nu valt er nog één ding te regelen. Al onze nieuwe leerlingen krijgen een maatje toegewezen. Iemand die weet hoe het er hieraan toegaat, die de schoolregels kent, die weet wat wel mag en wat niet, zoals mijn auto verplaatsen. Aangezien je dit jaar onze enige nieuwe leerling bent, heb je het geluk dat je bent toegewezen aan onze beste leerling, Nick!’
Een kleine, blonde jongen met een sjerp over zijn jasje waarop SCHOOLASSISTENT stond, rende naar de directeur toe.

'Mick, dit is Nick Vonk', vertelde directeur Barsman hem. 'Nick is de leerling die me als eerste over mijn auto kwam vertellen. Mick is de jongen die hem vermoedelijk op de trap heeft gezet.'
Nick stak zijn hand uit, de elleboog losjes gebogen, het oogcontact met Mick ononderbroken door geknipper. Het was het soort jongen dat alleen op zijn kamer zijn handdruk oefende. Op elke school had je wel een Nick. De slijmerd. De braverik. De klikspaan. En nu moest Mick hém een hand geven?
'Sorry, ik ben nogal verkouden,' zei Mick.
Mick liet zijn arm zakken.
Directeur Barsman fronste zijn wenkbrauwen. 'Ach, handdruk of niet, jullie zijn schoolmaatjes. En het fijne voor jou, Mick, is dat Nick als een zoon voor me is. Al zit mijn eigen zoon natuurlijk ook hier op school, en die is óók als een zoon voor me.'
Ergens in de verte loeide een koe.
'Nick,' zei directeur Barsman, 'breng Mick naar lokaal 22. Mevrouw Pit wacht.'
'Mooie sjerp,' zei Mick.
'Dank je!' zei Nick.

Mac Barnett en Jory John, *De vreselijke twee*.
Van Holkema & Warendorf, Houten 2015

Opdracht 3

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *Air time* van Marc van Velzen.

1 Hoe gedraagt Jort zich als hij het schoolplein op rijdt? Geef antwoord in één woord.
2 Doris vindt Jort hartstikke stoer. Wat vind jij? Leg je antwoord uit.
3 Hoe voelt Sebastiaan zich als hij moet toegeven dat hij geen tattoo heeft laten zetten? Leg je antwoord uit.
4 Wally, de vriend van Jort, geeft Sebastiaan een dreun. Wat zou jij doen als je ernaast stond?
5 Vind je het zielig of terecht voor Jort dat Sebastiaan ontdekt dat zijn tattoo nep is? Leg je antwoord uit.
6 In wie kun jij je het beste inleven? In Sebastiaan, Jort, Doris of Wally? Leg je antwoord uit.

Begrippen

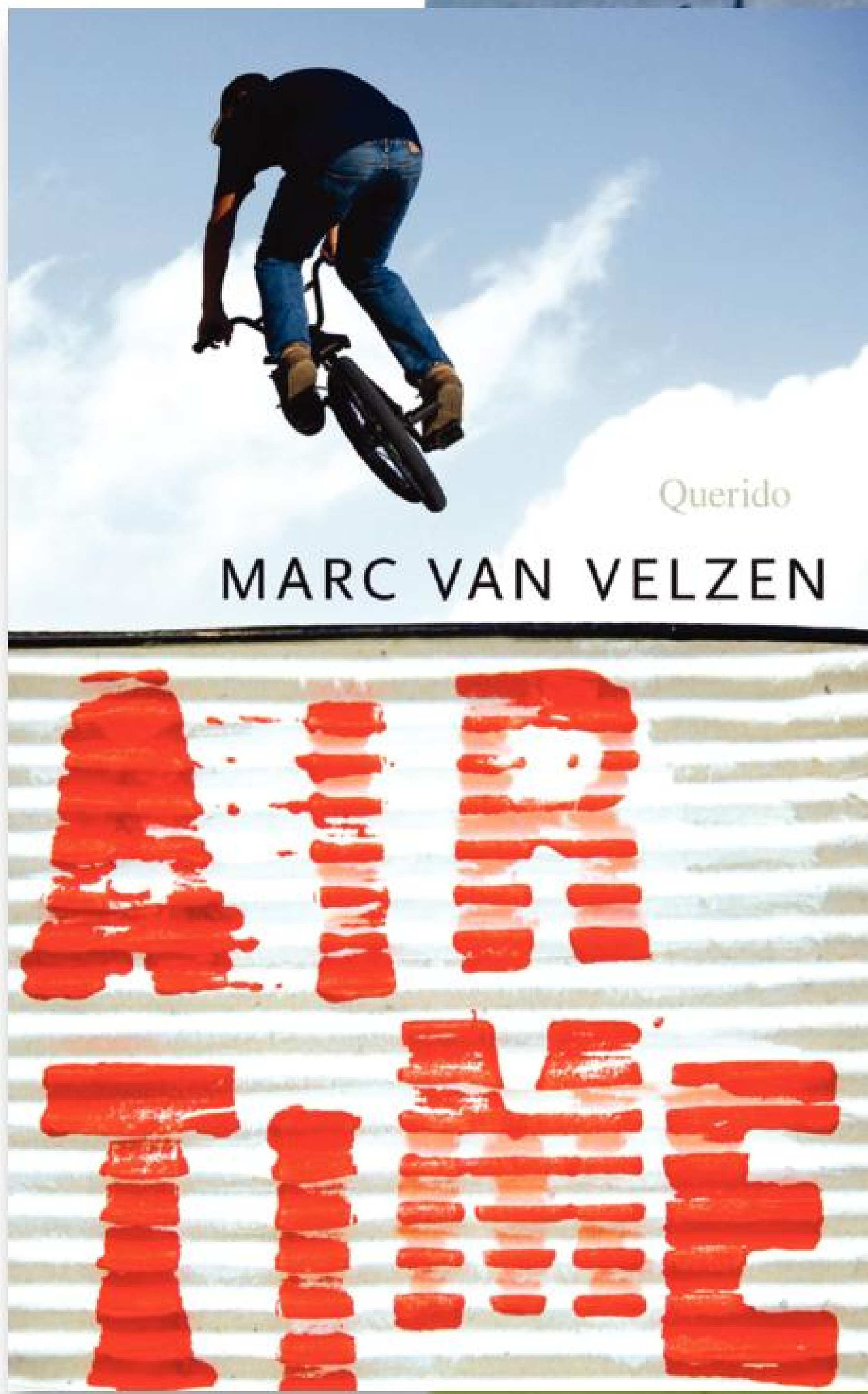
Inleven Je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn of hoe iemand anders zich voelt.

Tekst 2 (niveau 1)

Air time

Sebastiaan is verhuisd naar Amsterdam. In zijn nieuwe klas heeft Jort het voor het zeggen. Sebastiaan gaat de confrontatie niet uit de weg en stelt een weddenschap voor: wie durft een echte tattoo te laten zetten? Als Sebastiaan naar een tattooshop gaat, blijkt dat hij toestemming van zijn ouders moet hebben. Hij kan dus geen tattoo laten zetten.

'Doorfietsen, nu! Hoe langer je wacht, hoe erger het wordt. Niet bang zijn.'
Sebastiaan zette aan en zoefde het laatste stuk over de fietspaden naar school. Op het plein aangekomen zag hij een paar klasgenoten, maar Jort was nergens te bekennen. Hij parkeerde zijn fiets in de stalling en liep naar de ingang.
Net toen hij de brede buitentrap op klom, klonk er ineens een enorm lawaai achter hem. Met een soort indianengehuil reed Jort op zijn achterwiel het schoolplein op. 'Howowowowow!'



Jort droeg een knalrood jack met een hoge bontkraag, die als een soort hoofdtooi boven zijn hoofd uitstak. Als een indiaan die op oorlogspad gaat en zijn krijgsritueel opvoert voor de stam. Met driftige trappen flitste hij van links naar rechts over het plein; sprong tegen het gazen hek aan en liet zich ervan af stuiteren; maakte een ollie over een paar stenen bankjes en deed een uitsloverige pirouette op één wiel in het midden van het plein. Toen hij uitgespind was, spreidde hij zijn armen en keek triomfantelijk om zich heen.
Sebastiaan had Jort wel vaker zien fietsen op zijn BMX. Hij kon wel een paar aardige stunts. Maar als Siem op een schaal van één tot tien een tien was, was Jort net een zesje.
Inmiddels had een groot deel van de klas zich op het bordes verzameld.
‘Moet je Jort nou zien, die is vanochtend vast zijn pilletjes vergeten,’ zei Camiel.
‘Rood staat hem prachtig,’ zei Doris. ‘Kleurt ook goed bij mijn nieuwe zwarte jas.’ Met een zwaai sloeg ze een flap van haar cape-achtige jas over haar schouder.
Zodra Jort Sebastiaan op de trap in de gaten kreeg, stootte hij weer een indianenkreet uit en fietste snel op hem af. Met een enorme sprong landde hij midden op het bordes naast Sebastiaan.
‘Zo, losertje. Dat jij nog lángs durft te komen vandaag.’ Hij duwde zijn fiets naar beneden, in de richting van Wally, die maar een hand vrij had om hem op te vangen omdat hij met zijn andere aan zijn oog zat. Een van de trappers knalde hard tegen zijn scheen.
‘Aauw, kun je niet uitkijken man!’ jankte Wally.
Jort negeerde hem en trok langzaam zijn jack uit. ‘Vandaag is de dag der dagen. Tijd voor de moeder van alle overwinningen.’
Sebastiaan staarde naar de paarse All Stars van Jort. Hij wist wat er ging komen. Hier midden op het plein, smet iedereen erbij ging hij ten onder. Ineens begreep hij hoe een hert zich moet voelen dat ’s nachts niet anders kon doen dan in het licht van de koplampen staren van een auto die recht op hem afkwam; die wist ook dat hij weg moest rennen, maar toch deed hij het niet.
‘Ben je klaar voor de totale nederlaag?’ Met een wilde zwaai smeet Jort zijn jack op de grond. ‘Voor de totale onderwerping?’ Hij stroopte de mouw van zijn shirt op.
‘Jongens, hij heeft het echt gedaan, niet te geloven!’ Fatih sprong op en neer.
‘Laten zien!’
‘Ja, laten zien,’ riep Wally.
‘Laten zien, laten zien, laten zien!’ zong de groep als een stel voetbalsupporters over het plein.
Jort draaide zijn arm naar Sebastiaan en trok het laatste stuk van zijn mouw omhoog.
Vlak voor zijn neus zag Sebastiaan een afbeelding van een indiaan met een grote dikke neus en een veer op zijn hoofd.
‘Hij heeft het écht gedaan!’ zei Doris. ‘Wat stoer! Wat geweldig! Wat mooi!’
‘Mijn vader vermoordde me als ik zoiets zou doen,’ zei Fatih.
Jort stak zijn hand op. ‘Rustig, rustig! Eerst even afrekenen.’ Hij draaide zich weer naar Sebastiaan. ‘Wat zit je nou stom te glimlachen, man. Dit is de mooiste tattoo die er is, van de beroemde Tattoo Toni. Betalen of laat me de jouwe zien.’
‘Ja, doodliggen en pootjes geven!’ Wally rook alweer bloed.
‘Ik heb er geen…’ begon Sebastiaan.

'Ha, je geeft het toe!' schreeuwde Jort. 'De overwinning is…'
Ineens trok Sebastiaan Jort aan zijn arm naar zich toe. 'Maar jij hebt er ook geen!' Hij hoopte dat hij Jorts trommelvlies had doorboord, zo hard schreeuwde hij in zijn oor.
Jort keek hem verrast aan. 'Wat lul je nou man. Ben je blind of zo?'
'Dit… is… een… henna… tattoo! Een nepper.' Sebastiaan sprak de woorden luid en langzaam uit zodat ze Jort hard zouden raken en iedereen het goed kon verstaan. 'Die is er met een paar dagen af.'
Jorts gezicht werd eerst bleek en kleurde toen van roze naar rood naar paars. Alsof hij elk moment kon exploderen.
'Je liegt!' brulde Jort, en hij trok ruw zijn arm terug.
'Beetje babyolie erop en hij is er vanavond al af.' Het bruiste en bubbelde in Sebastiaans hoofd. Hij was vanuit de diepste kerkers van zijn ondergang ineens de blauwe zonnige lucht in gevlogen. Niet hij was afgegaan, maar Jort.
'Wat weet jíj er nou van, uit de klei getrokken strontboer! Dwerg!'
'Je hebt daar goed opgelet in die tattooshop, Jort,' Camiel kraste met een nagel over de tattoo. 'Kijk, het gaat er zo ook al af!'
Jort trok met een ruk zijn arm terug.
Wally stapte naar voren, gaf Camiel een duw en probeerde hem te schoppen.
'Niet zo agressief, zeg! Ik keek alleen maar even,' Camiel vluchtte de trap af.
Jort draaide zich weer naar Sebastiaan. 'En jij, jij gaat er helemáál aan!'
'Daar moet je wel een beer voor meenemen en geen gevulde koek!' Sebastiaan had deze uitdrukking van opa altijd al een keer willen gebruiken. Nú was het perfecte moment.
De kinderen om hen heen begonnen te lachen.
'Onwetende dwaas!' riep Jort. 'Als je wist wat je te wachten stond, praatte je niet zo tegen me.'
Ineens kreeg Sebastiaan een enorme dreun tegen zijn achterhoofd. Hij sloeg voorover op zijn knieën en rolde een paar treden van het bordes naar beneden.
'Als Jort het niet doet, doe ik het wel!' Wally schopte naar Sebastiaan, maar raakte alleen zijn voet.
Sebastiaan rolde nog een keer om verder weg te komen van Wally en veerde snel overeind. Met een kreet sprong Wally naar hem toe en probeerde hem weer te slaan. Nu zag Seb het aankomen. Hij ontweek hem en schopte Wally keihard tegen zijn scheen.
'Dat zet ik je betaald!' Wally greep zijn scheen en hinkte verder op één been.
'Wat is dit hier allemaal!' De conciërge kwam uit zijn hok gerend. 'Niet vechten op school. Allemaal doorlopen en naar je klas! De lessen beginnen over een minuut!'
Langzaam liepen de kinderen de trap op.

Marc van Velzen, *Air time*. Querido, Amsterdam 2009

Opdracht 4

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Air time* verdergaat.

1. Hoe reageert Sebastiaan als Jort hem bedreigt?
2. Wat vind je ervan dat Jort Wally in de ruzie betrekt? Leg je antwoord uit.
3. Denk je dat Judiths oplossing om te praten gaat werken? Leg je antwoord uit.
4. Met wie zou je vrienden willen zijn: Sebastiaan, Jort, Wally, Judith of geen van allen? Waarom?
5. Wat zou jij zelf doen als je bij Sebastiaan en Jort in de klas zou zitten? Leg je antwoord uit.

Tekst 3 (niveau 1)

Air time

In de kantine, tijdens de kleine pauze, liep Jort op Sebastiaan af en ging dreigend voor hem staan. ‘Wat was dat net, stinkende teckel? Mij een beetje belachelijk maken?’
Sebastiaan nam een slokje chocomel en zette het blikje rustig neer. ‘Ik gaf alleen antwoord op een vraag,’ zei hij glimlachend.
‘En haal die grijns van je smoel, anders mep ik hem eraf.’
Sebastiaan bleef glimlachen.
‘Meelopen, naar de garderobe,’ zei Jort ineens. Met ongeduldig gewapper van zijn hand gebaarde hij dat Sebastiaan hem moest volgen.
Sebastiaan aarzelde maar twee seconden. Wat zou die dweil van hem moeten?
In de garderobe was het stil. Jort ging weer voor Sebastiaan staan. ‘Je moet niet denken dat je iets voorstelt. Je hebt helemaal géén tattoo. Ik had tenminste nog iets gedaan.’
Dat was zo waar als een koe.
‘Dus ik heb gewonnen.’ Jort sloeg zijn armen triomfantelijk over elkaar. ‘En jíj gaat je verlies voor de klas erkennen.’
‘Echt niet, henna telt niet mee! We hebben nog steeds een weddenschap.’
‘Als je het niet doet, zijn de gevolgen voor jou.’
‘Ga je me dan slaan? Ik ben niet bang voor je!’ Jort was wel een kop groter, maar zo traag als een slak.
‘Ik heb een veel beter wapen. Mijn Wally doet mensen pijn voor de lol. Iemand in elkaar meppen, fietsen slopen, een beetje fikkie stoken bij iemand thuis en hij slijpt iedere dag zijn messen…’ Jort somde het lijstje met Wally’s hobby’s op alsof hij een menukaart in een restaurant voorlas.
‘Wally heeft wel wat beters te doen.’
‘Misschien, maar hij doet precies wat ik hem zeg… Je zal geen dag rust hebben.’
‘Jij vindt jezelf vast een hele baas,’ zei Sebastiaan. ‘Nou, ik doe daar niet aan mee, nooit!’ Hij wilde zich omdraaien, maar Jort hield hem met een hand tegen.
‘Luister, ik ben de baas, dus ík bepaal de regels en jíj moet je plaats weten.’ Jort zei het heel rustig en kalm, alsof hij een broodje bij de bakker bestelde.
‘En waar is mijn plek dan wel? Wie bepaalt dat? Jij soms?’
‘Iedereen doet wat ik zeg, altijd. Zo is het nou eenmaal en zo hoort het ook!’ Jort glimlachte triomfantelijk.
Het was dus echt waar. Sebastiaan was bijna blij om Jorts bedoelingen zo openlijk te horen. Hij was nog zieker dan Sebastiaan had gedacht. Dit was een serieus geval van grootheidswaanzin. Een aankomend dictator, zoals die gek van een Mugabe in Zimbabwe of Mao vroeger in China. En hij, Sebastiaan, mocht dan zeker voor slachtoffer spelen? Als pispaal van de klas, die je iedere dag lekker de modder in kan trappen.
Die hele weddenschap was niet meer dan een grap voor Jort. Al zou Sebastiaan vandaag de tattoowedstrijd hebben gewonnen, dan nog zou Jort gewoon doorgaan met zijn terreur, dat wist hij nu wel zeker. En als hij niet toegaf, kreeg hij die psycho van een Wally op zijn dak; iedere dag over je schouder kijken of die idioot wat ging flikken…
Maar Jort moest eronder, niet hij! Als hij Jort versloeg, zou hij ook geen last meer van Wally hebben.

Ineens zag hij voor zich hoe hij met een zwaard Jorts schedel kliefde, waarbij het bloed in het rond spatte. Hij schrok van zijn eigen gedachten. Dood was wel heel radicaal. Zoiets was nog nooit in hem opgekomen. Sebastiaan sloot zijn ogen en telde even tot tien, anders kwam hij helemaal niet uit zijn woorden.
'Weet je,' zei hij ten slotte, 'die tattooweddenschap is eigenlijk voor watjes. Laten we iets heftigers verzinnen. Een duel zoals de ridders dat ook deden.'
'Je wilt vechten? Kom maar op!' Jort ging in een soort oosterse vechthouding staan. 'Ik maak je helemaal kapot! Ik breek je…'
'Niet vechten!' klonk het ineens streng door de garderobe. Judith kwam aanlopen. 'Je had het me toch beloofd, Jort?'
'Ik deed helemaal niks. We waren alleen maar aan het praten!' zei Jort.
'Noemen we dat zó tegenwoordig?' Judith klonk als een strenge moeder.
'Ik wilde heus niet slaan hoor.' Jort liet zijn handen zakken.
'Jullie moeten praten, een andere oplossing verzinnen, niet vechten,' zei Judith. 'Dit leidt nergens toe.'
'Wat jij wilt hoor. Later!' Jort liep naar de klapdeur toe.
'Jort, niet later, nú!' Judith zette haar handen in haar zij. '"Je moet ijzers smeden als ze warm zijn," zei mijn grootmoeder uit Suriname altijd. En volgens mij zijn jullie warm genoeg.'
'Oké, zeg maar hoe. Jij weet het toch zo goed?' zei Jort.
Met verbazing zag Sebastiaan hoe Jort op Judith reageerde. Hij had eerder weer een rotopmerking verwacht.
'Ja, hoe dan?' vroeg Sebastiaan.
Judith dacht even na. 'Naar het café, koffiedrinken, praten. Nu!'
Sebastiaan aarzelde. Spijbelen van school? Maar er stond wel iets op het spel. En hij was heel nieuwsgierig of Judith ook echt effect had op Jort.

Marc van Velzen, *Air time*. Querido, Amsterdam 2009

Opdracht 5

De volgende vragen gaan over alle teksten in deze paragraaf.

1 In de bibliotheek staan pictogrammen op de boeken, zodat je kunt zien bij welk genre een boek hoort. Welk(e) genre(s) vind jij leuk? Je mag meerdere antwoorden kiezen.



avontuur familie geschiedenis griezel humor



liefde school sciencefiction spanning sport

Begrippen

Genre (spreek uit: zjan-re) Soort verhaal, bijvoorbeeld griezelverhaal of verhaal over geschiedenis.

2 Bij welk genre horen *De vreselijke twee* en *Air time*?
3 Welke tekst vind jij het meest realistisch?

Opdracht 6 – Creatief schrijven

Maak een kort stripverhaal van vier tekeningen over iets wat is gebeurd op jouw eerste dag op de middelbare school.
Doe het zo:
– Schrijf in vier regels op over welke gebeurtenis jouw stripverhaal gaat.
Bijvoorbeeld:
Ik was mijn brood vergeten.
Toen vroeg ik aan Mo of ik geld van hem kon lenen om iets in de kantine te kopen.
Toen gaf Mo mij een krentenbol en een appel.
Dat vond ik aardig van Mo.
– Maak op een apart vel papier bij elke regel een tekening.
– Noteer wat de personen zeggen of denken. Gebruik een tekstballon als iemand iets zegt en een gedachtewolk als iemand iets denkt.

Opdracht 7 – Voor je fictiedossier (niveau 1)

Lees een boek. Je kunt een van de twee boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Maak de online opdracht 'Inleven'.

Leestips

Jeff Kinney, *Het leven van een loser*

Bram Botermans houdt een grappig logboek bij over zijn belevenissen in de brugklas.
(instapniveau)

Caja Cazemier e.a., *De brugklas door*

Isa, Jesse en Vera zitten in de brugklas. Er gebeurt van alles in hun eerste jaar op de middelbare school.
(instapniveau)

Carry Slee, *Spijt!*
Jochem wordt gepest. David doet niets om Jochem te helpen, maar later krijgt hij daar spijt van. ***(niveau 1)***

Mirjam Mous, *Password*
Mick en Jerro zijn vrienden. Op een dag verdwijnt Jerro. Als hij terugkomt, doet hij raar. Al gauw blijkt dat Mick en Jerro gevaar lopen.
(niveau 1)

Kijk ook op Lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

B Feest!

Opdracht 1

1 Noteer in één minuut zo veel mogelijk namen van feesten.
2 Noteer bij elk feest een rijmwoord. Bijvoorbeeld: *Sinterklaas – pindakaas*.
3 De docent noteert de feesten met de rijmwoorden op het bord. Welke rijmwoorden vind je het leukst? Waarom?

Begrippen

Rijm Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinkt, rijmen ze. Bijvoorbeeld: *feest - geweest, computer - toeter.*

Opdracht 2

Lees tekst 1.

1 Noteer vijf redenen waarom de ik-persoon het geen leuk feest vindt.
2 Heb je weleens meegemaakt dat je een feest niet leuk vond? Hoe kwam dat?
3 Over wat voor soort feest denk je dat dit gedicht gaat?
4 Hoe zou de ik-persoon ervoor kunnen zorgen dat ze het feest wel leuk vindt?
5 Waarom is de titel van het gedicht 'Feest (geen)'?

Tekst 1

Feest (geen)

Dat je binnenkomt en ziet dat iedereen hier drie
jaar ouder is dat niemand je begroet dat je niet
wist dat het thema horror was maar jouw moeder
heeft toch geen fantasie dat je vega bent
maar er is alleen kroketbitterbalknakworst
paté dat je oren suizen van de muziek boertjes
laat van je cola dat je telkens weer moet plassen
en dansen durf je niet dat je elke grap niet snapt dat
je liever door de tuin zou lopen maar in de keuken blijft
en zelfs tegen de hapjes niks weet te zeggen dat
je schrikt van dat joch met zijn draculatanden
maar glimlacht tot het pijn doet straks achter je rug
kletsen ze allemaal over die sneue meid daar ja
daar bij de deur nee die ken ik niet o daar gaat ze
wie had die uitgenodigd?

Saskia van der Wiel, in: Er zit een feest in mij.
Querido, Amsterdam 2012

Opdracht 3

Lees tekst 2.

1 Waarom hangen de vlaggen uit volgens de ik-persoon?
2 Waarom hangen de vlaggen uit volgens opa?
3 Moeder voelt zich weer vrij op 5 mei. Noteer twee redenen waarom moeder zich op deze dag bevrijd voelt.

4 In elke strofe rijmen twee woorden op elkaar. Noteer de woorden die op elkaar rijmen.
5 Meestal zeggen mensen 'beschuit met muisjes' en niet 'muisjes met beschuit'. Waarom staat in het gedicht 'muisjes met beschuit'?

Begrippen

Strofe De regels in een gedicht die bij elkaar horen. Tussen de strofen is een regel overslagen.

Tekst 2

Vlaggen

Op de dag dat ik werd geboren
hing iedereen in Nederland
voor mij de vlag uit.
Ze wapperden, wapperden
en het bezoek at muisjes met beschuit.

Mijn moeder was opgelucht
ze voelde zich weer vrij
zonder die enorme buik
en toch ook weer niet
want ze had mij.

Elk jaar wordt alles
op 5 mei versierd.
Mijn opa zegt: door de oorlog
maar ik weet dat
heel Nederland
mijn verjaardag viert!



Ank Mooren, in: Ted van Lieshout (red.),
Er zit een feest in mij. Querido, Amsterdam 2012

Opdracht 4

Lees tekst 3.
1 Leg in je eigen woorden uit wat er gebeurt in strofe 1.
2 De moeder vindt de ik-persoon in het gedicht 'echt lief' (strofe 4). Ben je het met haar eens? Leg je antwoord uit.

3 Het gedicht bestaat uit vier strofen. Welke strofe rijmt het minst?

4 Hieronder staat de derde strofe. Noteer een rijmwoord dat op de puntjes past. Je mag een online rijmwoordenboek gebruiken.

In gedachten somde ik op:
Zeker geen boek of …
Misschien een drol in een zakje
of een …
een parfumflesje vol kattenpis
een …
krassen op een nieuwe fiets
of lekker helemaal niets.

5 Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot. Welke regel is het best gelukt?

6 Tekst 1 rijmt niet, tekst 2 een klein beetje en tekst 3 rijmt heel erg. Wat vind jij mooier: een rijmend gedicht of een gedicht dat niet rijmt? Waarom?

Tekst 3

Partijtje
Toen mijn moeder haar moeder had gebeld
mocht ik toch naar het partijtje
van Marloes, de schat.
Nou, ik had al helemaal geen zin meer
maar mijn moeder zei: 'Je doet maar net of je wél
een uitnodiging hebt gehad.'

Zullen we samen iets kopen voor je klasgenootje?
Je geeft haar toch zeker een mooi cadeautje?
Waar zou Marloes plezier aan beleven?
Wat zou jij haar nu graag eens geven?

In gedachten somde ik op:
zeker geen boek of barbiepop
misschien een drol in een zakje
of een kikker in een gebakje
een parfumflesje vol kattenpis
een bezemsteel omdat ze zo'n heks is
krassen op een nieuwe fiets
of lekker helemaal niets?

Maar ik zei natuurlijk niet wat ik dacht
maar wat mijn moeder van mij had verwacht:
'Misschien iets leuks voor haar kamer?'
'Ach,' zei moeder, 'dat vind ik echt lief.
Met cadeautjes ben jij zo creatief.'
Maar ik dacht aan een bijl of een hamer.

Cora de Vos, in: Ted van Lieshout (red.), Er zit een feest in mij.
Querido, Amsterdam 2012

Opdracht 5

1 Lees 'Dichters aan het woord'. Noteer alle acht rare onderwerpen waarover deze dichters gedichten hebben geschreven.
2 Hieronder staat een aantal onderwerpen. Wat vind jij goede onderwerpen voor een gedicht? En welke onderwerpen zijn een beetje raar? Verdeel de woorden in twee groepen. Neem het schema over en vul het in.
de kattenbak schoonmaken – een atlas – een onderzeeboot – een voetbalwedstrijd winnen –feest – in je neus peuteren – je huisdier – je vader of moeder – je veters strikken – pannenkoeken bakken – vakantie – verliefdheid – vriendschap – wc-papier

goede onderwerpen voor gedichten	onderwerpen die een beetje raar zijn om een gedicht over te schrijven

3 Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot. Hebben jullie dezelfde woorden op dezelfde plaats ingevuld?

Opdracht 6 – Creatief schrijven

1 Kies een raar onderwerp om een gedicht over te schrijven. Je mag een onderwerp uit opdracht 5 kiezen, maar ook zelf iets bedenken. Maak een woordveld en zet het onderwerp in het midden.
2 Schrijf om het onderwerp heen zo veel mogelijk woorden op die bij het onderwerp horen.
3 Noteer bij elk woord dat je hebt opgeschreven een of een paar rijmwoorden. Je mag een online rijmwoordenboek gebruiken.
4 Schrijf op een apart blaadje een gedicht van ten minste vier regels over je onderwerp. Gebruik een paar van de rijmwoorden die je bij vraag 3 hebt genoteerd.
5 Lever je gedicht in. De docent leest een paar gedichten voor.

Dichters aan het woord

Wat is het raarste onderwerp waarover je weleens een gedicht hebt geschreven?

Imme Dros:
Pindakaas.

Sylvie Marie:
Ik schreef ooit eens iets over een verdronken vis. Een verdronken vis! Stel je dat eens voor!

Koos Meinderts:
Over een chocoladebeen.

Tanneke Wigersma:
Over saus in een decolleté.

Edward van de Vendel:
Een meeuw die miauwde. Een plastic zakje. Lege schoenen. Spuug. Nog eens over spuug. En een derde keer over spuug.

Ted van Lieshout (red.), Ik wil een naam van chocola. Querido, Amsterdam 2009, p.86-91.

C Familie

Opdracht 1

1. Schrijf in één minuut zo veel mogelijk woorden op die met 'familie' te maken hebben.
2. Je docent noteert jullie antwoorden op het bord. Zijn er woorden bij die iedereen heeft opgeschreven?
3. Ken jij mensen die geen familie van jou zijn, maar die wel voelen als familie?
4. Heb jij familieleden die je (bijna) nooit ziet?
5. Hoe belangrijk is familie voor jou? Geef een cijfer tussen. 1 en 10. Leg je antwoord uit.
   1 = totaal onbelangrijk
   10 = het allerbelangrijkste wat bestaat

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Gips* van Anna Woltz.

1. Wie is de hoofdpersoon van *Gips*?
2. De ouders van Fitz en Bente gaan scheiden, want ze zijn 'op elkaar uitgekeken'. Vind jij dat een goede reden om te scheiden? Leg je antwoord uit.
3. Fitz' ouders gaan er allebei heel anders mee om dat ze in aparte huizen wonen en hun dochters maar de helft van de week zien. Wat is het verschil?
4. Waarom is Fitz zo boos op haar moeder?
5. Wat is het meest opvallende uiterlijke kenmerk van Fitz in dit fragment?
6. Denk je dat Fitz serieus meent wat ze op haar hoofd heeft geschreven?
7. Adam vindt Fitz niet het stomste meisje dat hij kent. Wat bedoelt hij daarmee?
8. Welke twee karaktereigenschappen vind jij het beste bij Fitz passen? Leg je antwoord uit. Kies uit: *grappig – kinderachtig – lief – origineel – saai – stoer – iets anders, namelijk …*
9. Wat zou de reden kunnen zijn dat Adam in het ziekenhuis ligt?

Begrippen

Hoofdpersoon De persoon over wie het hele boek gaat. Je kunt lezen wat hij/zij denkt en voelt.
Uiterlijke kenmerken Hoe iemand eruitziet. Bijvoorbeeld: lang, slank, bruine ogen, blond haar.
Karaktereigenschap Hoe iemand is. Bijvoorbeeld: vrolijk, slordig, grappig, lui of rustig.

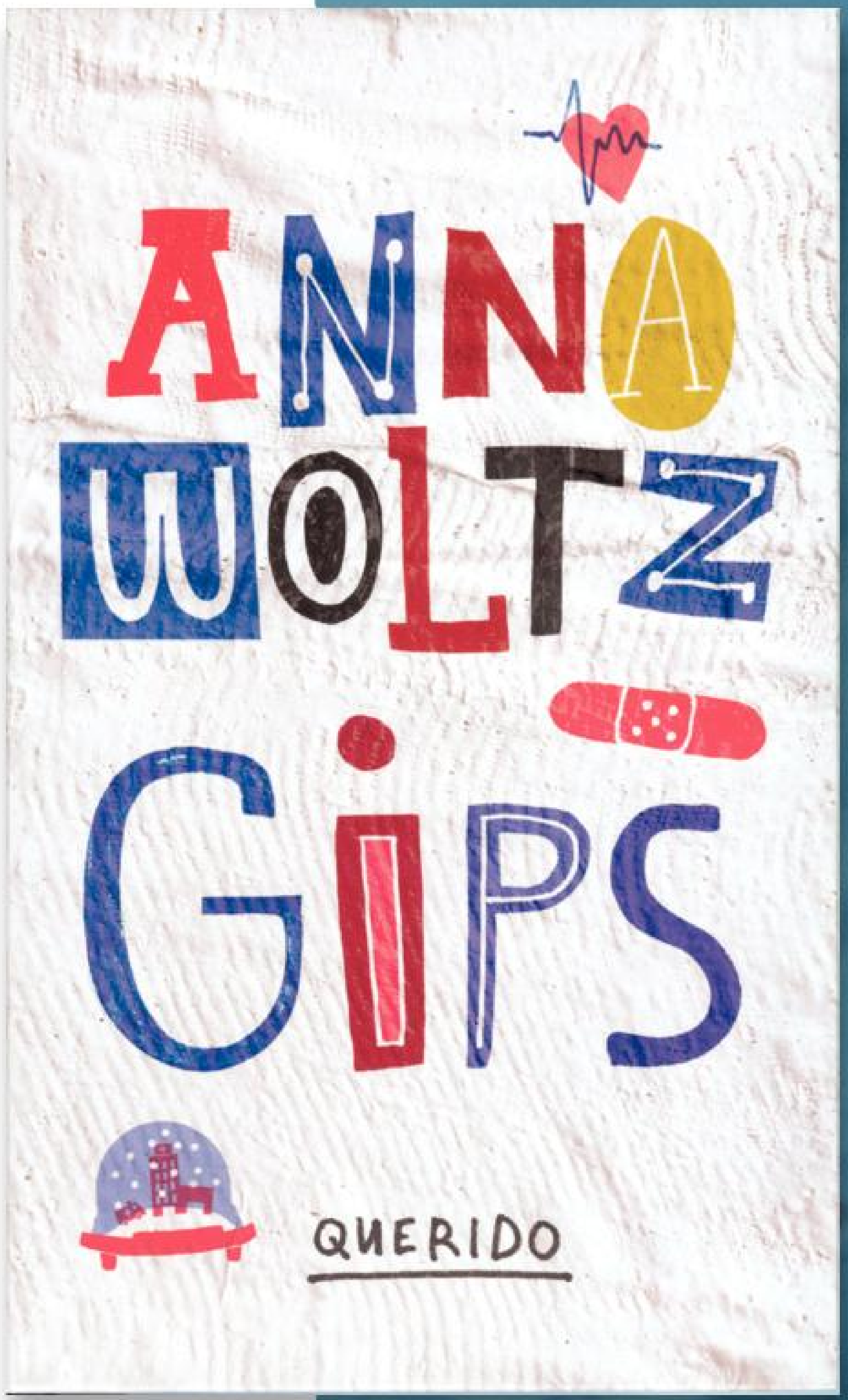
Tekst 1 (niveau 1)

Gips

De ouders van Fitz (12 jaar) en Bente zijn een week geleden apart gaan wonen. Ze gaan scheiden. Als Fitz en Bente bij hun vader zijn, krijgt Bente een ongeluk. Fitz mag niet mee naar het ziekenhuis, omdat ze met een permanent marker iets heel ergs op haar gezicht heeft geschreven. De buurvrouw geeft haar een tijgermasker, zodat ze toch mee kan. In het ziekenhuis ontmoet Fitz Adam (15 jaar). Hij wil graag weten waarom Fitz zo boos op haar moeder is.

'Eerst moet ik twee dingen uitleggen.'
Ik kijk naar de dwarrelende sneeuw. Van mij mogen de vlokken blijven liggen tot iedereen vergeten is wat eronder zit.
Eén: mijn ouders zijn op elkaar uitgekeken en daarom gaan ze scheiden. En

twee: we zijn hier omdat mijn zusje gewond is. Een slee heeft haar vingertopje afgesneden.'
'Au,' zegt Adam.
Ik knik. 'Bente is negen en ze is het coolste zusje dat ik ken. Ze wil later zeven kinderen en dan gaan ze met de hele familie rondreizen met een hondencircus. Ze heeft zeven jongensnamen en zeven meisjesnamen op voorraad, en minstens honderd hondennamen.'
'Krijgt de vader van die zeven kinderen ook nog wat te vertellen?' vraagt Adam.
'Hij mag de kaartjes verkopen. En de kinderen borstelen. Bente doet de honden.'
Ik haal diep adem. 'Vanmorgen gingen Bente en ik voor het eerst bij mijn vader wonen. We mogen niet *logeren* zeggen, want dat is het niet. Het is wonen. Mijn moeder bracht ons weg en we hadden heel veel woonspullen mee. En ook eten, want we wisten niet zeker of papa wel naar de supermarkt was geweest.'
Ik stop en kijk naar Adam. 'Wil je dit echt horen?'
'Geloof me.' Hij veegt zijn bruine haar uit zijn ogen. 'Als ik het saai vind, dan merk je dat meteen. Vraag maar aan mijn leraren. Ga door!'
Ik zucht. 'We kwamen bij papa en alle dozen waren nog dicht. En de koelkast was leeg. Ik bracht mijn heen-en-weer-tas ...'
'Je wát?'
'Mijn heen-en-weer-tas. Dat is een tas vol spullen die je elke week van het ene huis naar het andere sleept. Omdat je sommige dingen gewoon altijd nodig hebt.'
Hij knikt.
'Bij papa moeten Bente en ik een kamer delen, dus we waren samen aan het uitpakken. Maar omdat ik mijn dikke trui nergens kon vinden, liep ik de gang weer op. En toen hoorde ik ze.'
Ik sta daar weer in die donkere gang vol verhuisdozen. De muren zijn door een vorige bewoner geschilderd in een kleur die je zelf nooit zou kiezen. Op de vloer ligt hobbelig zeil dat blijft plakken, hoe vaak je het ook dweilt. En dan hoor ik mijn ouders praten.
'Mijn vader was bijna aan het huilen,' zeg ik tegen Adam. 'Hij riep dat hij er nooit aan ging wennen om gescheiden te zijn. Hij had echt rotdagen gehad in zijn eentje. Maar toen zei mijn moeder dat hij juist moest genieten van zijn tijd alleen.'
Adam fronst zijn wenkbrauwen. 'Van zijn tijd zonder haar?'
'Van zijn tijd zonder Bente en mij.' Ik bal mijn vuisten. 'Mama zei dat ze superveel zin had in een weekend zonder kinderen. Want dan kon ze eindelijk weer *zichzelf* zijn. Ze had al een heel programma gemaakt! Vandaag ging ze hardlopen, vanavond cocktails drinken met vriendinnen. Morgenochtend uitslapen en daarna een heel seizoen *Mad men* kijken. En tussendoor ging ze de hele tijd dingen eten waar Bente en ik niet van houden.'
Dwars door de sneeuw zie ik het voor me. Hoe ze daar zit met een bord vol mosselen en kokosbrood en koriander. Helemaal alleen op onze bank. Voor onze televisie. Te smullen. En dat ze eindelijk, na al die jaren, weer *zichzelf* is. Het maakt dat ik niet meer wil bestaan.
'Toen mama weg was,' zeg ik, 'heb ik de voor-altijd-onuitwisbare-stift gepakt die ze vorige week voor papa kocht. Als cadeautje, zodat hij op zijn verhuisdozen kon schrijven wat erin zit. En toen heb ik me opgesloten in de badkamer en op mijn hoofd geschreven dat ze dood moet. Want dan kan ze voortaan helemaal alleen in haar kist lekker zichzelf zijn.'



Het is een tijdje stil.
'Ik heb slecht nieuws voor je,' zegt Adam dan.
Ik kijk hem aan.
'Je bent niet het stomste meisje dat ik ken. Dus ik krijg een kroket van je. Zullen we naar het ziekenhuisrestaurant gaan?'
Het duurt even voordat ik kan antwoorden.
'Ik wil dat suffe masker niet meer op.'
'Oké,' zegt hij, 'dan gaan we eerst je gezicht schoonmaken.' Hij staat op uit de rolstoel. 'Kom maar mee.'
Ik staar hem aan. 'Je kunt lopen!'
'Jij toch ook?'
'Maar je zat in een rolstoel. Ik dacht...'
Hij schudt zijn hoofd. 'Weet je wat het is? Als je in een rolstoel zit, dan ben je hier onzichtbaar. En dat was vandaag nodig.'

Anna Woltz, Gips. Querido, Amsterdam 2015

Opdracht 3

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Gips* verdergaat.

1. Fitz voelt 'haar hart breken'. Hoe denk je dat dat voelt? Kies uit: *blij – heel verdrietig – pijnlijk*.
2. Waarom zouden andere mensen denken: 'Dát is nou een gelukkig gezin', als ze Bente en haar ouders zouden zien?
3. Wanneer moet je arm of je been in het gips?
4. Wat bedoelt Fitz met 'Een gezin dat echt heel nodig in het gips moet'?
5. Als Fitz aan haar ouders uitlegt dat ze zonder hen wil lunchen, gebruikt ze 'de woorden die al een week door [haar] hersens draaien'. Welk stukje van de tekst is dat? Schrijf het eerste en het laatste woord over.
6. Heeft Fitz die woorden zelf bedacht of heeft ze die iemand eerder horen zeggen? Leg je antwoord uit.
7. Bente hoopt dat hun ouders 'elkaar toch nog lief vinden'. Hoopt Fitz dat ook? Leg je antwoord uit.

Tekst 2 (niveau 1)

Gips

Fitz gaat terug naar het kamertje waar Bente ligt, omdat ze geld van haar ouders nodig heeft om met Adam kroketten te gaan eten. Fitz' wangen zijn inmiddels schoongepoetst en Bente is verliefd op verpleger Douwe.

Ik sta in de deuropening van behandelkamer negen en ik voel mijn hart breken.
Ik weet zeker dat Douwe verhalen kan vertellen over lolbroeken die tegen de dokter zeggen dat ze een gebroken hart hebben. En of de dokter dat nu maar even wil hechten.
Natuurlijk weet ik beter. Harten kunnen verstopt raken of moe worden of gewoon helemaal stoppen, maar ze breken niet. En toch is dat precies wat ik op dit moment voel: kartelranden in mijn borst.

Mama heeft niet alleen Bentes ID-kaart en bibliotheekpas en veterstrikdiploma meegenomen, maar ook *De Honderd en Een Dalmatiners*. Niet de film, maar het boek. Het oude, roze boek dat nog van oma is geweest. Met dalmatiërs die nog ouderwets *dalmatiners* heten.
Bente ligt stil op het bed en papa zit stil op zijn stoel terwijl mama voorleest. En ik sta stil op de drempel en wilde dat ik iemand anders was. Want ieder ander zou denken: Wow. Dát is nou een gelukkig gezin.
Ik klem mijn vingers om de ring in mijn zak en ga naar binnen.
'Fitz!' roept Bente zodra ze me ziet, 'moet je kijken!' Ze steekt haar gewonde hand in de lucht. De theedoek vol bloed is verdwenen, er zit nu een wit verband omheen.
'Echt?' vraag ik. 'Hebben ze het topje teruggenaaid?'
Ze schudt haar hoofd. 'Nog lang niet. Maar ze gingen een röntgenfoto maken en naar de wond kijken. Dus toen moest de doek eraf. Overal was bloed en geel vlees en ik kon het *bot* zien.' Haar hand trilt, maar ze kijkt trots. 'Douwe zegt dat ik zo in een zombiefilm kan spelen.'
Ik loop naar haar toe en omhels haar.
'Waar was je in vredesnaam?' vraagt mama achter mijn rug.
'Ik wilde alle ziekenhuizen van de stad gaan afbellen,' roept papa, 'totdat ik me herinnerde dat we al in een ziekenhuis zíjn!'
Ik draai me om en zie ze kijken. Naar mijn rood geschuurde wangen en naar het ene woord dat nog steeds op mijn voorhoofd staat. Als er nu iemand voorbijkomt, is het meteen duidelijk: wow. Een gezin dat echt heel nodig in het gips moet.
Zwijgend loop ik naar de metalen kar met pleisters. Ik pak een rechthoekig zakje verbandgaas en scheur het open.
'Fitz!' zegt papa geschokt.
Met stukken ziekenhuistape plak ik het gaas op mijn voorhoofd. Recht over MAMA heen. Bente giechelt.
'Mag ik geld voor de lunch?' vraag ik.
Ze hebben me een uur niet gezien en kijken naar me alsof ze me nu al niet meer kennen.
'We gaan straks met z'n allen lunchen,' zegt mama.
Papa veegt over zijn voorhoofd en knikt. 'Dat is veel gezelliger.'
Ik staar terug, want ik herken hen óók niet meer. Hoe is het mogelijk dat ze gewoon doorgaan met liegen? Een halfjaar geleden logen ze dat ze nooit uit elkaar zouden gaan. En nu liegen ze dat samen lunchen zo gezellig is. Nou, als je de pindakaas wilt delen, dan moet je niet in twee verschillende huizen gaan wonen.
Ik sla mijn armen over elkaar. In mijn hoofd hoor ik de woorden die al een week door mijn hersens draaien.
'Luister,' zeg ik. Mijn stem trilt maar een heel klein beetje. 'Jullie moeten onthouden dat we het fijn hebben gehad met elkaar. Maar mensen veranderen. En na al die jaren passen we gewoon niet meer zo goed bij elkaar. Daarom ga ik nu apart lunchen.'
Papa is bleek en mama zit heel rechtop.
'Adam wacht op me,' zeg ik. 'Hij is vijftien en kent het hele ziekenhuis. Ik geef jullie zijn telefoonnummer, dus als Bente wil dat ik terugkom, dan bellen jullie me en dan kom ik meteen. Maar nu heb ik dus geld voor de lunch nodig. Papa, krijg ik dat van jou? Vandaag moet jij me te eten geven, toch?'
Ze zeggen niks.
'Dat was ik helemaal vergeten!' Bente komt overeind. 'Ik moet echt iets aan Fitz vertellen. Maar zij is de enige die het mag horen…' Ze kijkt naar papa

en mama. 'Jullie wilden toch koffie gaan halen? Dat kan nu. En als jullie terugkomen, dan leest mama het hoofdstuk over de geboorte van de puppy's uit, en daarna leest papa het hoofdstuk dat ze Perdita vinden. En dan mama weer, en dan papa, net zo lang tot het boek uit is.'
Ik zie hun gezichten. Papa zou het liefst ergens in een hoekje wegkruipen. En mama wil heel veel zeggen en een paar dingen schreeuwen. Maar we zijn in een ziekenhuis en Bente is gewond.
Ze staan op. Mijn vader loopt een beetje gebogen, alsof hij in één week twintig jaar ouder is geworden. Mijn moeder kijkt strak naar de grond.

'Doe het gordijn voor de deur,' fluistert Bente zodra ze weg zijn.
Ik doe het en klim dan naast haar op het bed.
'Ik ga je iets laten zien,' zegt ze ernstig. 'Maar eerst moet je zweren dat je het niet aan papa en mama vertelt.'
'Ik zweer het op Onderdeurtje.'
Dat is het kleinste van alle dalmatiërpuppy's. Hij lijkt dood bij zijn geboorte, maar als zijn baas over zijn velletje wrijft, komt hij weer tot leven. En dan wordt hij de liefste van allemaal.
'Kijk…' Met haar infuushand voelt Bente voorzichtig in haar zak. 'Deze heb ik per ongeluk bij me.'
Mijn hart maakt een voorzichtige sprong.
Op haar uitgestrekte hand ligt mama's trouwring.
'Waar heb je die vandaan?' fluister ik.
Ze slaat haar ogen neer. 'Ik zocht een elastiekje in dat laatje onder de leeuwenspiegel. En toen vond ik deze…' Ze schudt haar hoofd. 'Ik kon hem daar niet laten liggen.'
Zwijgend voel ik in mijn eigen zak.
'Papa's ring!' roept Bente.
Ik leg hem op haar hand naast mama's ring. Ze beweegt haar vingers even, en de ringen glijden tegen elkaar aan. We kijken ernaar en ik wilde dat ik helemaal alleen op een uitgestrekte vlakte was. Dan kon ik huilen zonder dat iemand het hoorde.
'Ik weet dat ze vaak ruziemaken,' fluistert Bente. 'Maar als het hier nou heel lang duurt… Dan merken ze misschien wel dat ze elkaar toch nog lief vinden.'
Ik kijk naar mijn gewonde zusje en weet niet wat ik moet zeggen.
'Misschien nu wel,' zegt ze. 'Misschien vertelt papa bij het koffiedrinken wel iets grappigs. En dan moet mama om hem lachen.'
Ik hoef geen antwoord te geven, want Douwe komt binnen.
Eén blik van Bente en ik heb de twee ringen in mijn hand. Vlug laat ik ze in mijn zak glijden.

Anna Woltz, Gips. Querido, Amsterdam 2015

Opdracht 4

Lees tekst 3. Het is een fragment uit *Broergeheim* van Emiel de Wild.

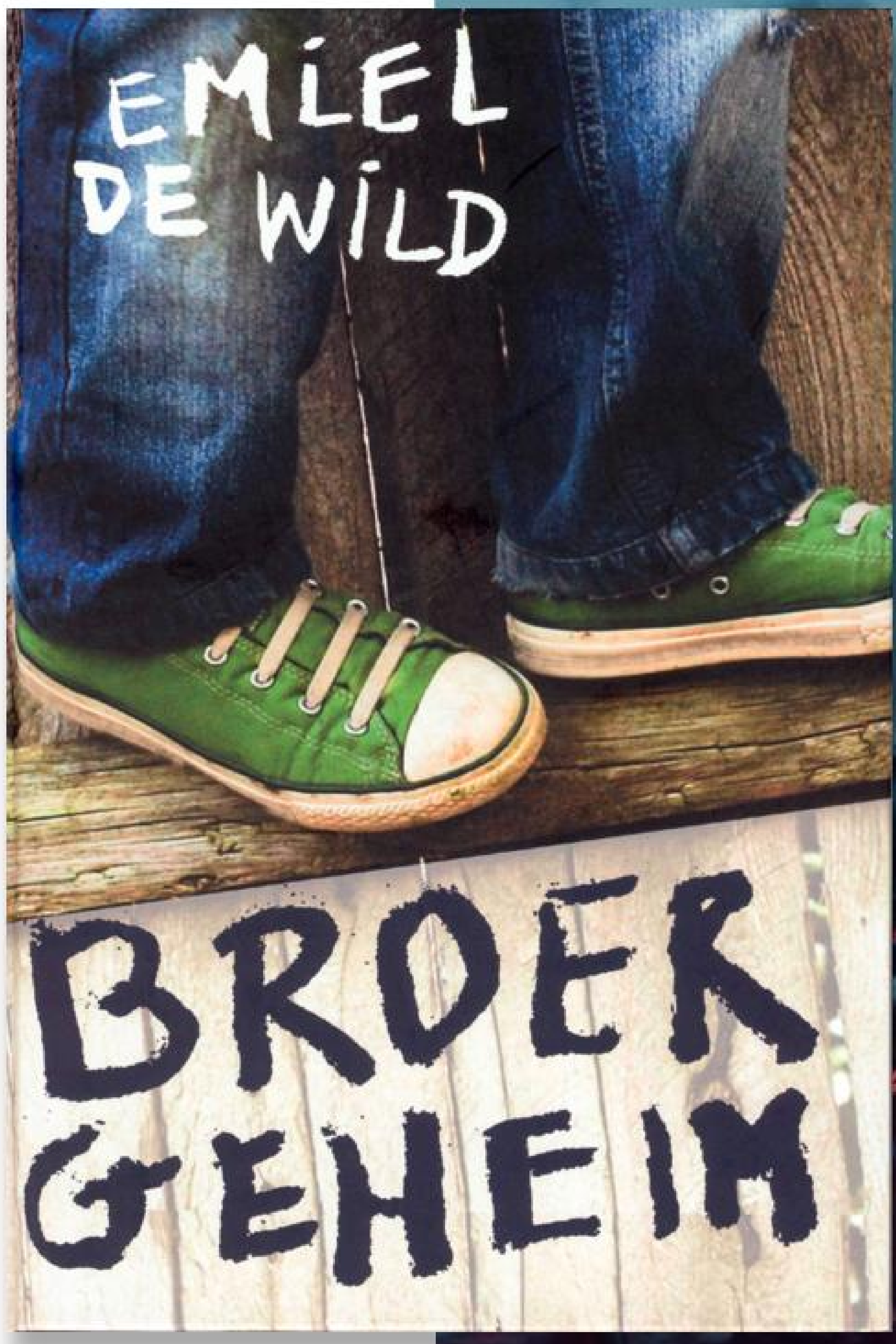
1. Wie is de hoofdpersoon van *Broergeheim*?
2. Is het weleens gebeurd dat jouw ouders of verzorgers iets voor jou geheim wilden houden?
3. Joeri's vader zegt: 'Stefan heeft iets heel ergs gedaan.' Wat denk jij dat Stefan heeft gedaan?

4 Welke karaktereigenschappen passen bij Joeri en welke passen bij zijn moeder? Kies uit: *bazig – oneerlijk – trouw – vasthoudend*.
5 Joeri's moeder zegt dat Joeri Stefan moet vergeten. Waarom raakt Joeri daar van zo overstuur? Leg je antwoord uit.
6 Joeri's moeder zegt: 'Ik heb maar één zoon. En dat ben jij.' Wat vind jij daarvan?

Tekst 3 (niveau 1)

Broergeheim

Joeri moet van zijn ouders bij zijn oma logeren. Hij is gek op zijn oudere broer Stefan. Maar als Joeri naar huis belt, mag hij van zijn ouders niet met Stefan praten. Daarom schrijft hij hem brieven. Na een paar weken komen zijn ouders Joeri ophalen. Tot zijn grote verbazing gaan ze niet terug naar huis, maar naar een nieuw huis. In het nieuwe huis is geen kamer voor Stefan. En Joeri's ouders willen nog steeds niet vertellen waar Stefan is.



woensdag 25 augustus

Hoi Stefan,

Toen ik om half één thuiskwam, zag ik onze auto voor de deur staan. Ik wist dat er iets aan de hand was. Pap is nooit zo vroeg terug van zijn werk.
Ik had mijn jas nog niet opgehangen of pap stond al achter me. Hij vroeg of ik in de woonkamer kwam zitten. Het was belangrijk, zei hij.
In de kamer stond mam naast de boekenkast te roken. Ik dacht dat het een grapje was. Heb je mam ooit met een sigaret gezien?
Ik ging op de bank zitten. Pap zei: 'Ik zou met je praten, jongen.'
'Gaat dit over gisteren?' vroeg ik. 'Ik heb genoeg andere goeie schoenen over.'
'Dit gaat over Stefan.'
Ik schrok. Dit was het dus. Nu zou ik te weten komen waar jij bent.
Pap zei: 'Je moet goed luisteren, ik vertel het maar één keer. Daarna moet je proberen te vergeten wat ik heb gezegd en iets leuks gaan doen.'
'Beloofd,' zei ik snel. Maar of ik het wilde vergeten, zou ik nog wel zien.
Het was stil.
Pap zei: 'We hebben lang niet over Stefan gepraat. Dat heeft een reden.'
En weer was het stil.
'Stefan heeft iets heel ergs gedaan.' Pap keek naar zijn knieën. Het leek of hij was vergeten wat hij wilde gaan zeggen.
Ik wilde hem helpen. Daarom vroeg ik wat jij had gedaan.
'Niets!' riep mam.
'Ik mag dat toch wel weten,' zei ik.
'Nee, dat mag je niet,' zei mam streng.
'Rustig, Lydie,' suste pap.
'Wat nou rustig,' zei mam. 'Hij moet erover ophouden. Hem vergeten.'
'Alsjeblieft!' riep pap met een harde brulstem. Hij keek nog steeds naar zijn knieën. 'Nu moet je me ook het woord laten doen.' Pap keek naar mij en streek

met zijn vingers over mijn wang. ‘Stefan heeft het zo moeilijk gemaakt, dat het beter is dat hij ergens anders woont. Het is goed zo. Het is beter voor hem dat we hem niet meer lastigvallen. En het is beter voor ons. Voor jou ligt de wereld open. Je kunt goed leren. Je gaat straks studeren, een baan vinden, een vrouw.’
‘Misschien wil ik dat helemaal niet.’
‘Het is beter dat je hem niet meer ziet,’ zei pap zachtjes maar duidelijk. ‘Het is voor je eigen bestwil.’
Mam liep met kleine pasjes naar de hoek van de bank en ging erop zitten. Ze nam een trek van haar sigaret. ‘Voor ons is het ook moeilijk.’ Ze praatte met rookwolken.
‘Hoe kan ik Stefan nou vergeten?’ zei ik. ‘Ik ken hem al mijn hele leven.’
Ik kreeg hoofdpijn. Het leek wel of er een bodybuilder op mijn kop zat. Ik probeerde niet te huilen, maar de tranen liepen over mijn wangen.
‘Het is zwaar,’ zei mam, ‘heel zwaar. Maar het kan. Misschien niet nu, maar straks, later. Er komt een avond dat je in je bed ligt, terugdenkt aan de dag en tot de conclusie komt dat je aan-’ Mam stopte even. ‘Dat je de hele dag niet aan Stefan hebt gedacht.’
‘Waar is hij?’ vroeg ik. Ik keek mam streng aan.
‘Op een plek waar hij begeleid wordt,’ zei pap.
‘Een school of zo?’ vroeg ik.
‘Ja,’ zei mam. Ze drukte de sigaret uit in de plantenbak naast de bank. ‘En nu gaan we lekker een broodje eten.’
‘We zouden toch gaan praten?’ zei ik. ‘Waarom moest ik naar oma? En waar was Stefan toen? En waarom zijn we verhuisd? En wanneer gaan we terug?’
Mam keek naar pap. ‘Ik zei het toch. Hier raakt hij overstuur van.’ Ze schudde haar hoofd en zuchtte.
‘Ik ben niet overstuur,’ zei ik. ‘Ik wil alleen weten waar Stefan is.’
Mam ging voor de bank zitten, op haar knieën. Er knalde er één keihard op de plavuizen. Net goed.
‘Ik heb heerlijke kaas gekocht,’ zei mam. ‘We kunnen tosti’s maken.’
‘Ik wil geen tosti’s!’ schreeuwde ik. ‘Ik wil weten waar Stefan is!’
Ze greep me bij mijn arm en trok me naar zich toe. Ik rook de sigaret.
‘Ik weet niet over wie je het hebt,’ snauwde ze.
‘Mijn broer,’ zei ik.
‘Joeri,’ zei mam rustig, ‘ik heb maar één zoon. En dat ben jij.’

Emiel de Wild, Broergeheim. Leopold, Amsterdam 2013

Opdracht 5

De volgende vragen gaan over alle teksten in deze paragraaf.

1 Bij welk genre horen *Gips* en *Broergeheim*? Kies uit: *avonturenverhalen – familieverhalen – schoolverhalen – spanning*.
2 *Gips* en *Broergeheim* gaan over problemen in het gezin. Vind je het leuk om daarover te lezen of lees je liever over gelukkige gezinnen?
3 Welk boek lijkt je het leukst om te lezen? *Gips*, *Broergeheim* of een van de Leestips? Leg je antwoord uit.

Opdracht 6 – Creatief schrijven

Je schrijft een verhaal over familie.
Doe het zo:

- De hoofdpersoon is een jongen of meisje. Noteer een naam voor hem/haar.
- Noteer vijf uiterlijke kenmerken van de hoofdpersoon en drie karaktereigenschappen.
- Behalve de hoofdpersoon gaat je verhaal over drie andere personen. Kies uit: *(stief)vader – (stief)moeder – broer – zus – opa – oma – neef – nicht – leraar of lerares van de hoofdpersoon – vriend(in) van de hoofdpersoon*.
- Geef de drie andere personen een naam.
- Noteer in een paar woorden een probleem dat de hoofdpersoon heeft.
- Noteer waar het verhaal zich afspeelt. Bijvoorbeeld op school, thuis, in een bos, in de stad of ergens anders.
- Schrijf een kort verhaal van ten minste 250 woorden over de hoofdpersoon en zijn/haar probleem. Zorg dat duidelijk wordt hoe het probleem wordt opgelost.

Opdracht 7 – Voor je fictiedossier (niveau 2)

Lees een boek. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Maak de online opdracht ‘Karaktereigenschappen’.

Leestips

Donna Gephart, *Dood door wc-papier*

Sinds Bens vader is overleden, hebben hij en zijn moeder te weinig geld om van te leven. Ben verzint een slim en origineel plan.
(niveau 1)

Simon van der Geest, *Spijkerzwijgen*

Vonkie (12 jaar) gaat bij haar opa logeren. Hij vertelt spannende verhalen over zijn broers, maar over sommige dingen wil hij niets kwijt. Vonkie gaat op onderzoek uit.
(niveau 1)

Mirjam Oldenhave en Cynthia van Eck, *Voor jou 10 anderen*

Cynthia is als baby achtergelaten in het illegale kindertehuis van mama Riet. Zij zorgt niet goed voor de kinderen.
(niveau 1)

Sjoerd Kuyper, *Hotel de Grote L*

Kos (13 jaar) woont met zijn zussen en zijn vader aan zee. Ze hebben een hotel. Als Kos’ vader een hartaanval krijgt, zitten Kos en zijn zussen flink in de problemen.
(niveau 2)

Kijk ook op Lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

D Vrienden

Opdracht 1

Noteer bij de volgende uitspraken 'eens' of 'oneens'.

1. Je kunt vrienden zijn met een (huis)dier.
2. Je kunt vrienden zijn met iemand die een ander geloof heeft.
3. Je kunt vrienden zijn met iemand die veel jonger is dan jij.
4. Je kunt vrienden zijn met iemand die veel ouder is dan jij.
5. Je kunt vrienden zijn met iemand op wie je verliefd bent.
6. Je kunt vrienden zijn met iemand van het andere geslacht.

Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Ali's oorlog* van Lydia Rood.

1. Wie is de hoofdpersoon in tekst 1?
2. Is *Ali's oorlog* in de ik-vorm of in de hij-vorm geschreven? Schrijf een zin over uit de tekst waaruit dat blijkt.
3. Denk je dat Yessin meegaat naar de Jumbo om voetbalplaatjes te stelen? Leg je antwoord uit.
4. Kun je vrienden zijn met iemand voor wie je dingen doet die je eigenlijk niet wilt? Leg je antwoord uit.

Begrippen

Ik-vorm Als een verhaal een ik-persoon heeft, is het geschreven in de ik-vorm. Je weet wat de ik-persoon denkt en voelt.

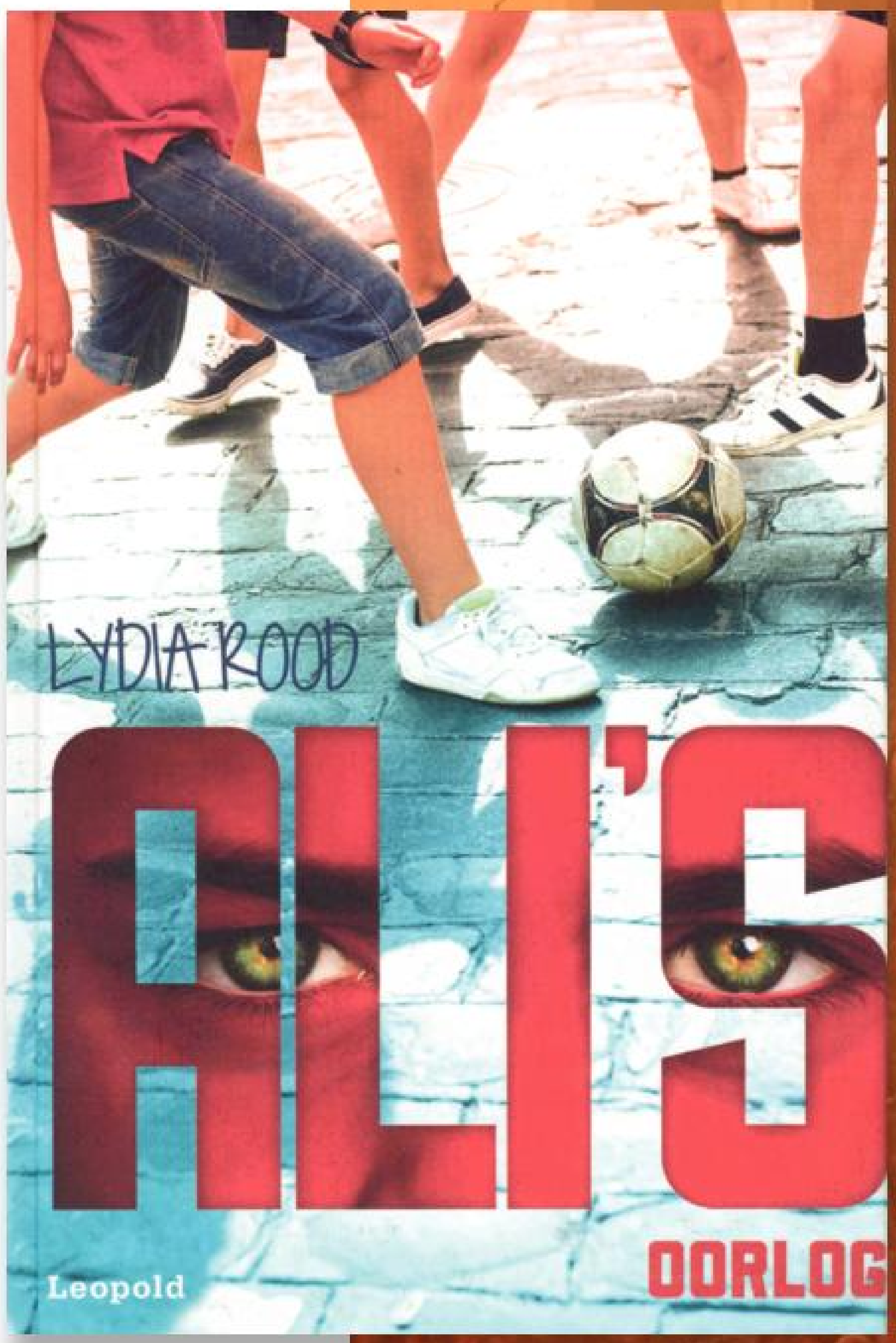
Hij/zij-vorm Als er geen ik-persoon in het verhaal voorkomt, is het verhaal geschreven in de hij- of zij-vorm.

Tekst 1 (niveau 1)

Ali's oorlog

Yessin en Ali zitten in groep 8. Ze zijn vrienden, maar ze hebben ook vaak ruzie. Yessin moet van Ali dingen doen die hij eigenlijk niet wil.

Ali, Dylano en Mert waren op het schoolplein naar hem toe gekomen, net toen ze gestopt waren met voetballen. Dylano klom op een hekje en ging daar zitten wiebelen. Mert was geheimzinnig dicht bij Yessin komen staan.
'Jumbo na school,' zei Ali.
'Hoe bedoel je?' vroeg Yessin.
'Voetbalplaatjes. Je weet toch – die liggen achter de kassa. Jij en Dylano leiden die meid achter de kassa af en dan pak ik de doos met plaatjes.'
'Dat is jatten,' zei Yessin.
'Voetbalplaatjes zijn van iedereen.'
Dat is onzin. De klanten betalen er zelf voor, het zit bij de prijs van de boodschappen in. Dat moest Ali zelf ook kunnen bedenken.
'Het is stelen,' hield Yessin aan. 'Toch, Mert?'
Mert keek naar Ali, en Ali zei: 'Durf je niet? Mietje.'
'Ben ik niet, maar ik ga niet stelen.'
'Kippenschijt.' Dylano sprong van het hekje. 'Wat is dat nou voor kippenschijt, man. Hij zit je te fokken, hoor, Ali.'
'Yessin doet gewoon mee,' zei Ali. En tegen hem: 'Je wilt toch vrienden met me blijven?'



Toen liep hij weg; Dylano rende voor hem uit en Mert sjokte er braaf achteraan. Yessin kon niet achterblijven. Ali is de coolste jongen van de klas. Hij kan waanzinnig voetballen; hij wordt prof later. Zowat iedereen is vrienden met Ali, de jongens tenminste. Hij haalt niet zulke hoge cijfers als Yessin, dat niet, maar toch bepaalt hij wat er in de klas gebeurt. Als Ali vindt dat Sara weer eens een lesje nodig heeft, dan krijgt Sara een lesje. Hij hoeft maar met zijn vingers te knippen en Dylano en Mert beginnen haar te stangen, net zolang tot ze huilt. Yessin doet ook mee. Je haalt het niet in je hoofd om niet te doen wat Ali wil.
'Dus na schooltijd bij de Jumbo,' besloot Ali.
Yessin wilde niet. Maar dat kon hij niet zeggen, anders komt hij alleen te staan. Behalve Ali en zijn vrienden zitten er alleen maar meisjes in de klas. Nou ja, en Ilias – maar die telt niet.
'Oké dan. Maar ik blijf buiten,' zei hij. 'Dan sta ik wel op de uitkijk. En ik hoef geen plaatjes.'
'Op de uitkijk? In de vluchtauto zeker!'
Dylano barstte in lachen uit.
'Nee hoor, dan wil ik je er niet bij hebben. Je doet mee of je doet niet mee. En anders sodemieter je maar op.'
'Ja,' zei Mert. 'We hebben jou niet nodig, hoor.'
Ali legde hem met een blik het zwijgen op.
'Laat dat mietje toch.'
En toen vloog Yessin hem aan. Hij laat zich niet uitschelden!
Vlak voordat ze in hun nekvel werden gepakt en naar de directeur gestuurd, prikte Ali zijn vinger onder Yessins oor, op het plekje waar het gevaarlijk is.
'Eén woord en je bent dood.'

Lydia Rood, Ali's oorlog. Leopold, Amsterdam 2014

Opdracht 3

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Ali's oorlog* verdergaat.

1 Ilias zegt: 'Nou, toen begon het pesten. En Yessin moest meedoen, want Sara moest een hekel aan hem krijgen. Snapt u het nou?' Leg uit wat Ilias bedoelt.
2 Yessin vindt dat je geen vrienden kunt zijn met meisjes als je een jongen bent. Wat vind jij? Leg je antwoord uit.
3 Meester Rik zegt: 'Stomme machomoraal ook.' Yessin begrijpt niet wat hij bedoelt. Wat denk je dat meester Rik bedoelt?
4 Je weet wat Yessin denkt en voelt. Van wie uit dit verhaal zou jij dat nog meer willen weten?
5 Met wie zou jij het liefst vrienden zijn, met Yessin, Ali of Ilias? Leg je antwoord uit.

Tekst 2 (niveau 1)

Ali's oorlog

Ali en de andere jongens uit de klas hebben Sara, een meisje uit hun klas, na school opgewacht. Ze moest Ali's schoenen kussen en Yessin heeft haar geslagen. Sara is naar een andere school gegaan. Maar daarmee is het nog niet afgelopen. Meester Rik heeft aan de klas verteld dat Sara's ouders naar de politie zijn gegaan. Ze hebben aangifte gedaan van mishandeling. Dat is strafbaar. De politie begint een onderzoek op school.

'Blijf jij eens even,' zegt meester Rik als Yessin de klas uit wil gaan. Hij heeft getreuzeld, omdat hij Ali niet tegen het lijf wil lopen in de gangen. Nu heeft hij spijt.
'Wat is er, meester?' vraagt Yessin zo beleefd als hij kan.
'De politie is vandaag begonnen met het onderzoek,' zegt de meester. 'Ze hebben mij ook ondervraagd. Ik heb eerlijk verteld dat jij bij de ergste pesters hoort.'
Yessin knijpt even zijn ogen dicht. Ontkennen gaat niet helpen.
'Maar er zit me iets niet lekker,' gaat de meester door. 'Dat geweld – ik vind het niets voor jou om een meisje pijn te doen.'
'Nee, meester,' zegt Yessin.
'Maar je hebt Sara wel geslagen.'
'Ja, meester.'
'Waarom? Wat had je tegen haar?'
'Niks, meester.'
'Klopt!' Opeens staat Ilias in de klas. Heeft hij om de hoek staan luisteren?
'Mag ik het uitleggen, meester?' vraagt hij. 'Ik weet hoe het zit.'
'Jij weer? Jij weet alles zeker.'
Ilias haalt zijn schouders op, wil alweer weggaan.
'Nou ja, nu je hier toch bent – vooruit dan maar.'
'Het is allemaal omdat Sara in groep 6 verliefd was op Yessin,' zegt Ilias. 'Maar dat kon Ali niet hebben, want die was zelf op Sara.'
'Ja, en?'
'Nou, toen begon het pesten. En Yessin moest meedoen, want Sara moest een hekel aan hem krijgen. Snapt u het nou?'
De meester kijkt naar Yessin. Hij krijgt het warm, maar hij weet zeker dat het zo zit.
'Arme Ali,' zegt meester Rik peinzend. Hij kijkt hoofdschuddend naar buiten.
Yessin kijkt ook. Op het veldje zijn de jongens aan het voetballen. Ali en Mert tegen Dylano, Redouan en Hamza. Ali heeft zijn Burak-shirt aan, rugnummer 17. Hij wijst en roept, geeft de bal voor, Mert tikt terug en Ali scoort.
Arme Ali? Echt niet!
'Hij is Burak,' zegt Yessin. 'De topscorer. Hij wordt ook prof, Ali bedoel ik.'
De meester kijkt hem aan, nog steeds met die peinzende blik.
'Dat gaat niet lukken, hoor. Om professioneel te voetballen, moet je kunnen samenwerken. Spelen in dienst van het team. Dat kan Ali totaal niet.'
'Maar die sufferds denken van wel,' zegt Ilias. Hij wijst naar buiten. 'Dylano en Mert, en Hamza en Redouan, en Jay ook. Ze willen allemaal vrienden zijn met een echte profvoetballer.'
Meester Rik schudt zijn hoofd. 'Dan zijn het inderdaad sufferds.' Hij kijkt Yessin aan. 'En jij?'
'Ik niet, meester,' zegt Yessin. 'Nu niet meer, tenminste.'
'Waarom laat je je dan toch door hem commanderen?'
'Maar meester! Er zitten verder alleen maar meisjes in de klas. Ik kan toch niet met de meisjes omgaan!'
Wat is het fijn om eens de waarheid te zeggen! Zonder Ilias had hij het niet gedurfd.
'Verrek!' Even klinkt meester Rik helemaal niet als een meester. 'Zit dat erachter? Dat je geen vrienden kunt zijn met meisjes?'
Yessin kijkt hem alleen maar aan. Wat een stomme opmerking!
'Verrek,' herhaalt de meester. 'Stomme machomoraal ook.'

Yessin heeft geen idee wat hij daarmee bedoelt. Maar Ilias staat te knikken. De meester kijkt hem aan.
'En hoe kom jij opeens zo snugger?'
Ilias geeft geen antwoord. Hij haalt zijn schouders op en kijkt naar buiten.
'Het is nou eenmaal zo,' zegt Yessin. 'Ilias let op. En hij denkt na.'

Lydia Rood, Ali's oorlog. Leopold, Amsterdam 2014

Opdracht 4

Lees tekst 3. Het is een fragment uit *Naar de top* van de Amerikaanse schrijver Dan Gemeinhart.

1. Wie is de ik-persoon in dit fragment?
2. De ik-persoon zegt: 'Al jarenlang werd elke herinnering bedorven'. Hoe komt dat?
3. Waarom denk je dat Marks moeder huilt?
4. Leg uit waarom Mark Jessie een goede vriendin vindt.
5. Mark schrijft een haiku (een kort gedichtje) over Jessie in zijn aantekenboekje. Ben jij het eens met Mark dat een echte vriend er ook voor je kan zijn als hij ver weg is?

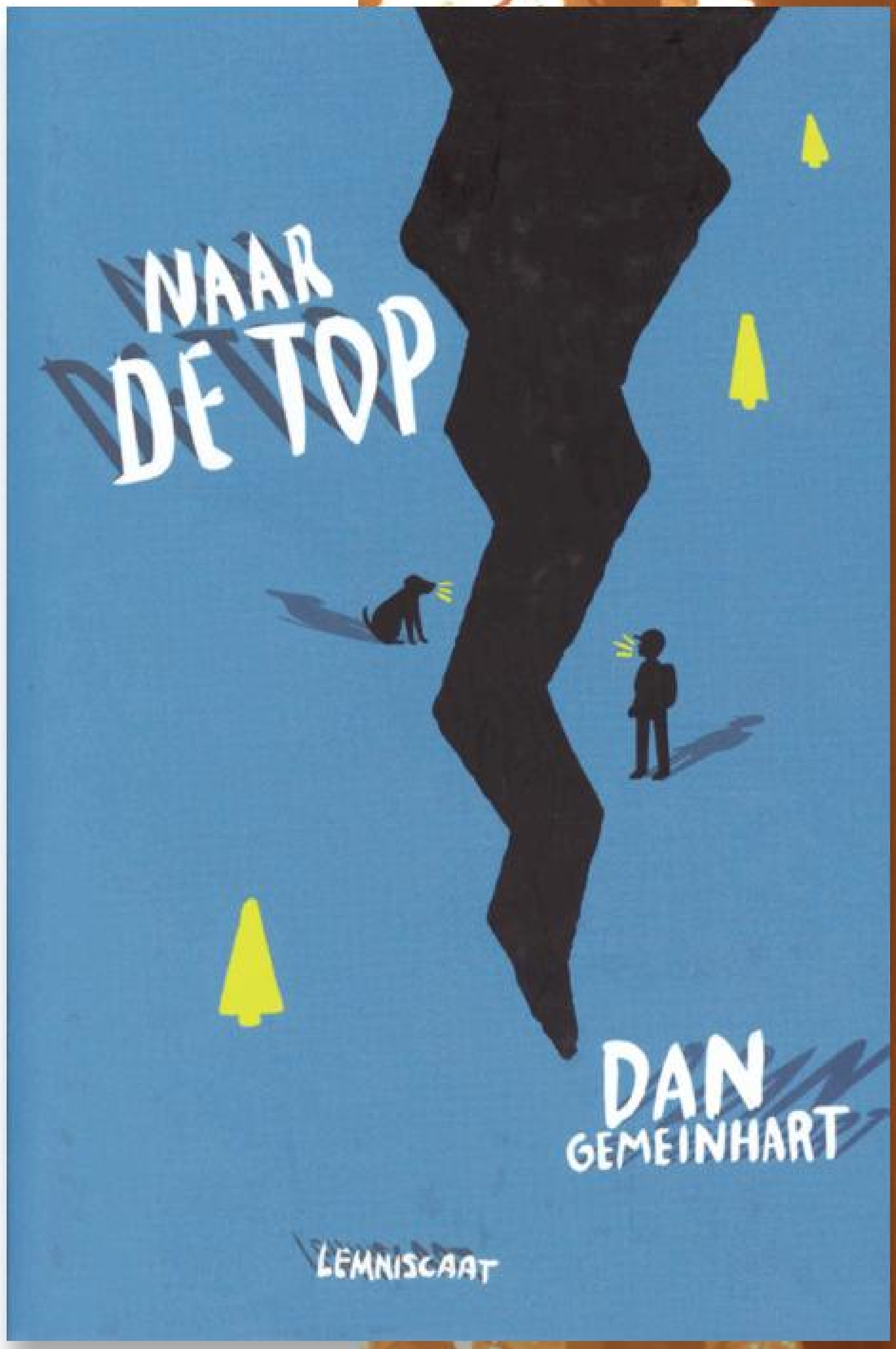
Tekst 3 (niveau 2)

Naar de top

Mark is twaalf en hij heeft al heel lang kanker. Een tijdje ging het beter, maar nu heeft hij gehoord dat hij niet meer beter wordt. Hij besluit om iets te doen wat hij al heel lang heel graag wil doen: een berg beklimmen. Mark vertelt zijn ouders niet dat hij weggaat. Op de avond van de eerste dag dat hij weg is, gaat hij eten in een nachtrestaurant.

Ik beet op mijn lip en keek uit het raam, het donker in, terwijl ik me probeerde te herinneren wanneer ik voor het laatst gelukkig was geweest.
Ik moest ver terug zoeken. Al jarenlang werd elke herinnering bedorven, ook de goede. Ik moest helemaal teruggaan naar daarvóór.
Het was zomer. Zeven jaar geleden. Ik was vijf.
Jess was bij me thuis en we speelden met Beau in de achtertuin. Hij was nog maar een puppy, heel klein en druk, en struikelde telkens over zijn eigen poten.
Ik voelde me goed. Beter. Ik had geen hoofdpijn of zo.
We renden door de waterstralen van de tuinsproeier. De wereld bestond uit groen gras, een blauwe hemel en schouders die warm waren van de zon. We konden lachen om niets.
Kleine kinderen zijn zo onnozel. Ze weten nog niets. Dat is echt zo.
Mijn moeder zat op de achterveranda. Ze dronk een glas limonade en keek met een glimlachje op haar gezicht naar ons. Ik vroeg me af of het ook haar laatste gelukkige herinnering was.
Jess en ik gingen in het natte gras liggen om op adem te komen. We giechelden en keken naar de wolken. We vergeleken onze navels. Die van mij had een

bultje. Die van Jess was een kuiltje in haar lichtbruine huid. Beau plofte tevreden tussen ons in neer en vulde onze neuzen met de geur van natte hond.
'Kijk,' zei Jess terwijl ze zich oprichtte op een elleboog. 'Beau is net ons samen.'
Ik giechelde.
'Echt. Kijk maar.' Ze stak haar vingers in zijn vacht. 'Hij heeft twee kleuren haar. Bruin zoals jouw haar en zwart zoals mijn haar.'
'O ja,' zei ik. Ik had toen bruin piekhaar. Nu in het restaurant stak ik een hand onder mijn muts en voelde aan mijn hoofd.
'En zijn ogen ook,' ging ze verder. 'Eén groen oog,' zei ze, terwijl ze er met een afgekloven nagel van dichtbij naar wees. Beau kneep zijn oog een beetje dicht en wendde zijn hoofd af. 'Zoals jouw oog. En één bruin,' besloot ze terwijl ze naar het andere oog probeerde te wijzen. 'Zoals mijn ogen.'
Dat vond ik een fijn idee. Heel fijn. Ik lachte hard omdat ik het zo fijn vond.
'Hij is net ons samen,' zei ik met een zomerglimlach.
Maar op dat moment ging de telefoon. Mijn moeder sprong op om op te nemen. Heel snel.



Ik keek haar na toen ze naar binnen liep. Ik zag door het raam dat ze de hoorn opnam en tegen haar oor hield. Toen keek ik omlaag naar mijn navel en het glinsterende kristal van water dat erin lag.
'Denk je dat het mijn *mamá* is die belt?' vroeg Jess, die rechtop ging zitten om naar binnen te kijken naar mijn moeder.
'Nee,' antwoordde ik terwijl ik naar mijn navel bleef kijken. Ik stak mijn hand uit en aaide mijn nieuwe hondje. Ik krabbelde hem achter zijn oren en onder zijn kin. Hij sloot tevreden zijn ogen. Hij leek het echt fijn te vinden om achter zijn oren gekrabbeld te worden. Hij was mijn hond.
Ik hield al zoveel van hem.
Uit mijn ooghoeken zag ik dat Jess verstijfde.
'Mark,' zei ze,' waarom huilt je moeder?'
En daar hield mijn gelukkige herinnering op.
Ik dacht aan Jessie, die thuis was. Waarschijnlijk wist ze het nu. Ze had vast begrepen waar ik naartoe ging. En waarom ik het deed. Om de een of andere reden ging ik me daardoor iets beter voelen, alsof Beau en ik niet helemaal alleen waren. Ik zag haar bruine ogen voor me, zo ernstig en doordringend. Op haar kalme manier kon ze helemaal in me kijken. Ik sloot even mijn ogen en probeerde haar te voelen.
Daar. Daar was ze. Ik glimlachte een beetje tegen mezelf. Zo'n vriendin was ze. We hoorden zó bij elkaar dat we eigenlijk nooit alleen waren.
Ik haalde mijn aantekenboekje uit mijn rugzak en begon zonder na te denken te schrijven. Ik stopte alleen even om te tellen, voor de zekerheid.

Ook van heel ver weg
kan een vriend je vasthouden
en er voor je zijn.

Ik las het na en ik knikte. Het was goed.

Dan Gemeinhart, Naar de top. Lemniscaat, Rotterdam 2015

Opdracht 5

Lees tekst 4. Hier lees je hoe *Naar de top* verdergaat.

1 Is dit fragment in de ik-vorm of de hij/zij-vorm?
2 Wie is de hoofdpersoon in dit fragment?
3 'Het zou zo makkelijk zijn om haar geheim prijs te geven.' Wat is Jessies geheim?
4 Wat zou er gebeuren als Jessie Marks geheim verklapt?
5 Leg uit waarom Jessie uiteindelijk besluit om niet naar de tiplijn te bellen.
6 Vind jij dat Jessie de goede beslissing neemt? Leg je antwoord uit.
7 Wat vinden Mark en Jessie volgens jou het allerbelangrijkste in hun vriendschap?
8 Ben jij het met Mark en Jessie eens? Of vind je iets anders nóg belangrijker? Leg je antwoord uit.
9 Wat is jouw mening over *Naar de top*? Leg je antwoord uit. Kies uit: *grappig – griezelig – ingewikkeld – interessant – leerzaam – makkelijk – moeilijk – ontroerend – origineel – saai – schokkend – spannend – zielig – iets anders, namelijk …*

Tekst 4 (niveau 2)

Naar de top

Mark is inmiddels opgegeven als vermist.

Een donkere storm.
Regen zwiept tegen de ruit.
Het gaat onweren.
Jessie hield de telefoon in haar hand en keek naar de bliksemflitsen die de heuvels in de verte verlichtten. Door het open raam rook ze de regen. De wereld buiten leek koud en donker. Haar vriend was daar ergens. Alleen met zijn hondje. En de klok die de tijd wegtikte.
Haar vingers zochten de nummers op de telefoon, voelden aan de toetsen zonder erop te drukken. Het zou zo makkelijk zijn om haar geheim prijs te geven. Ze kon de tiplijn bellen en vertellen wat ze wist, zonder haar naam te zeggen. Zijn ouders zouden nooit ontdekken dat zij het had geweten en het hun niet had verteld. Mark zou nooit weten dat zij hem had verraden. En dan zou al dat rukken en trekken diep binnen in haar voorbij zijn. En Mark zou thuiskomen.
Zij was de enige die het kon doen.
Haar vingers toetsten het eerste cijfer in. Het schermpje van de telefoon lichtte op, klaar voor het volgende cijfer. Ze slikte met een droge keel en drukte erop. En toen het derde cijfer. Er was een bliksemflits en bijna meteen het knallen van de donder. Jessie sprong op en gilde.
Een windvlaag woei door het raam naar binnen en bracht de geur van het onweer mee.
De brandlucht van bliksem kwam de kamer in en bracht herinneringen met zich mee.
Jaren geleden. Groep vijf. Het ziekenhuis. Het ging steeds slechter. Zijn haar was weg. Hij was zwak, misselijk en moe. Ze was zo vaak mogelijk naar hem toe gegaan. Hij vond het vreselijk om niet naar school te kunnen. Hij miste

Beau. Ze hadden gekaart op zijn bed, met zijn vader en moeder, en ze hadden allemaal vrolijk gedaan. Zelfs Mark. En toen waren zijn ouders de kamer uit gegaan om voor hen allemaal iets te eten te halen in de cafetaria. Mark en Jessie bleven alleen achter.
Toen de deur dichtsloeg, greep Mark zo snel en hard naar haar hand dat ze zich probeerde los te rukken. Maar hij hield haar stevig en koortsig vast. Ze keek op naar zijn ogen en was verbaasd toen ze de tranen zag die over zijn wangen liepen. Ze probeerde zich niet meer los te rukken.
‘Ik wil niet huilen als zij erbij zijn,’ zei hij met trillende stem. ‘Ik weet hoe verdrietig ze daarvan worden. Ik wil ze niet vertellen hoe rot ik me voel. Of hoe bang ik ben. Dat wil ik ze niet aandoen. Begrijp je dat?’
Jessie knikte, ook al wist ze niet zeker of ze het begreep.
‘Het is een soort geheim,’ ging hij huilend verder. ‘Maar ik kan het niet in mijn eentje bewaren, Jess. Het is te veel voor me. Mag ik bij jou huilen? Wil jij mijn geheim delen?’
Jessie kneep in zijn hand. Ze keek in zijn groene ogen en knikte weer. ‘Ja,’ zei ze. ‘Ik zal jouw geheim bewaren.’
‘Altijd?’
‘Altijd. Ik beloof het.’
Toen huilde hij tegen haar schouder. Het vertelde haar hoe rot hij zich voelde. En hoe bang hij was. Maar toen zijn ouders terugkwamen, waren ze weer aan het kaarten en giechelen. Ze had zijn geheim bewaard. Elke keer dat ze op bezoek kwam, bewaarde ze het. Dan hoefden zijn ouders het niet te doen. En Mark hoefde het niet in zijn eentje te bewaren.
Later, in de zomer waarin haar ouders gescheiden waren, had ze zelf elke dag gehuild. Haar vader was teruggegaan naar Mexico en haar moeder deed niets anders dan verdrietig rondhangen, tv-kijken en elke avond een fles wijn drinken. Jessie had niemand meer.
Behalve Mark. Hij belde haar op. Kwam langs. Liet briefjes en snoep voor haar achter op hun geheime plek. Jess had een keer een hele avond bij hem thuis zitten huilen, zonder zich ervoor te schamen. Tenslotte had hij ook vaak gehuild waar zij bij was.
‘Het is niet eerlijk,’ had ze snikkend gezegd. ‘Je vader en moeder moeten er voor je zijn. Je moet op ze kunnen rekenen.’
Mark had een hand op haar schouder gelegd. ‘Je kunt op mij rekenen, Jess,’ had hij gezegd. ‘En ik reken op jou. Wij kunnen altijd op elkaar rekenen. Toch?’
Jess keek naar buiten, naar de storm en de duisternis. Zelfs nu zijn leven op het spel stond en iedereen naar hem zocht, had hij een briefje voor haar achtergelaten. Om het haar te laten weten. En afscheid te nemen. Omdat hij wist dat ze daarop zou rekenen.
Ze keek naar het briefje, dat verkreukeld op tafel lag. Ze had het zo vaak gelezen dat ze het niet meer hoefde te zien om te weten wat erin stond.

Mijn beste vriendin,
het spijt me zo. Veel geluk.
Bewaar mijn geheim.

Haar tranen stroomden.
Mark rekende nu op haar.
Ze zou niet bellen.

Dan Gemeinhart, Naar de top. Lemniscaat, Rotterdam 2015.

Opdracht 6

De volgende vragen gaan over alle teksten in deze paragraaf.

1 Tekst 3 is in de ik-vorm geschreven en tekst 4 in de zij-vorm. Wat vind jij prettiger om te lezen? Of maakt het je niet uit? Leg je antwoord uit.

2 In tekst 3 lees je wat Mark denkt en voelt en in tekst 4 lees je wat Jessie denkt en voelt. Wat vind je daarvan?
- A Ik vind het leuk om over zowel Mark als Jessie te lezen.
- B Ik vind het niet prettig dat je de ene keer over Mark leest en de andere keer over Jessie.
- C Ik vind het verhaal van Jessie interessanter.
- D Ik vind het verhaal van Mark interessanter.

3 Welk boek lijkt jou het leukst, *Ali's oorlog*, *Naar de top* of een van de Leestips? Leg je antwoord uit.

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Maak de online opdracht 'Omslag'. Je maakt een omslag voor het boek dat jij het liefst zou willen lezen.

Opdracht 8 – Voor je fictiedossier (niveau 1)

Lees een boek. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Maak de online opdracht 'Vriendschap'.

Leestips

Mirjam Mous, *Goed fout!*

Stine wordt vrienden met Luif. Luif is al volwassen. In het dorp komen steeds meer roddels. Dan gaat het helemaal fout.
(niveau 1)

Anna Woltz, *Mijn bijzonder rare week met Tess*

Op vakantie leert Samuel Tess kennen. Tess weet niet wie haar vader is, maar is vastbesloten hem te leren kennen.
(niveau 1)

Caja Cazemier, *Selfie*

Mirte zit veel op internet. Daar leert ze Twan, een oudere jongen, kennen. Maar is Twan wel wie hij zegt dat hij is?
(niveau 1)

Gideon Samson, Zwarte zwaan

Rifka en Duveke zijn vriendinnen. Rifka bedenkt een plan om haar eigen begrafenis mee te maken. En dan ontstaan de problemen.
(niveau 2)

Kijk ook op Lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

E Dieren

Opdracht 1

1. Houd je van dieren? Leg je antwoord uit.
2. Noteer bij elk van de volgende woorden het dier dat als eerst in je opkomt: *aaibaar – eng – lelijk – lief – mooi – schattig – vies*
3. Noteer een dier dat je eng én mooi vindt.
4. Noteer een dier dat je lelijk én lief vindt.

Opdracht 2

Lees tekst 1.

1. Gaat het gedicht over de tandarts of het circus? Leg je antwoord uit.
2. In dit gedicht worden mensen met dieren vergeleken. Noteer wat op de puntjes moet staan:
   … worden vergeleken met roofdieren.
   De tandarts wordt vergeleken met … en ….
3. Het woord 'knapperder' (regel 15) bestaat niet. Wat is volgens jou de reden dat de dichter dat woord toch heeft gebruikt?

Tekst 1

Tandarts

De hele dag vriendelijk
en altijd geduld,
maar wel elk kwartier
een nieuw roofdier
dat brult,
en dan met je handen
tussen die kaken –
gevaarlijker kun je het
bijna niet maken.
Leeuwentemmers?
Leuk hoor.
Maar de tandarts is dapperder.
Tijgertemmers?
Knap hoor.
Maar de tandarts is knapperder.

Edward van de Vendel, Hoera voor Superguppie! Querido, Amsterdam 2010



Opdracht 3

Lees tekst 2.

1. Wat zijn pups?
2. Tegen welke twee personen praat de ik-persoon?
3. Welk woord uit strofe 1 rijmt op 'alleen' (regel 6)?
4. In strofe 2 rijmen de regels. Noteer drie rijmwoorden.
5. Schrijf de zinnen uit strofe 3 onder elkaar. Noteer vier rijmwoorden.
6. De ik-persoon zegt tegen haar moeder dat de mevrouw geen puppy wilde. Denk je dat ze de waarheid spreekt? Leg je antwoord uit.
7. Wat vind je van het gedicht? Leg je antwoord uit. Kies uit: *bijzonder – grappig – leuk – mooi – raar – stom – iets anders, namelijk …*

Begrippen

Zin Een zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt, uitroepteken of vraagteken.

Regel Een regel in een gedicht hoeft niet te beginnen met een hoofdletter of te eindigen met een leesteken. Het zijn gewoon alle woorden die op één regel staan.

Tekst 2

Pups

Ja, prachtig hè. Bijna negen weken
klopt. Zet ze nu maar weer terug, kom
op, overeind en mee alstublieft.
Wij geven ze natuurlijk niet aan
iedereen. Omdat mijn ouders winkelen
doe ik het gesprek vandaag alleen.

Gaat u maar zitten. U wilt
vast niets drinken hè? Oké.
Als u er een mee mocht nemen
en het raakte aan de diarree
betaalde u dan duizend euro
om het te genezen?
Dat vindt u veel. Oké.

Is uw tuin als een voetbalveld
mínstens zo groot? Rijden er auto's
langs uw huis? Serveert u dagelijks
biefstuk en muis? Is uw lievelingskleur
blauw of rood?

Nee, ja, nee en blauw? Mmm, oké
maar sorry, nee, u voldoet niet
aan de eisen. Het spijt me echt
ga nu maar gauw, ergens anders
meer geluk, goede reis mevrouw.
Hai mam. Ja, die is geweest
maar ze wilde er geen
stom wijf.

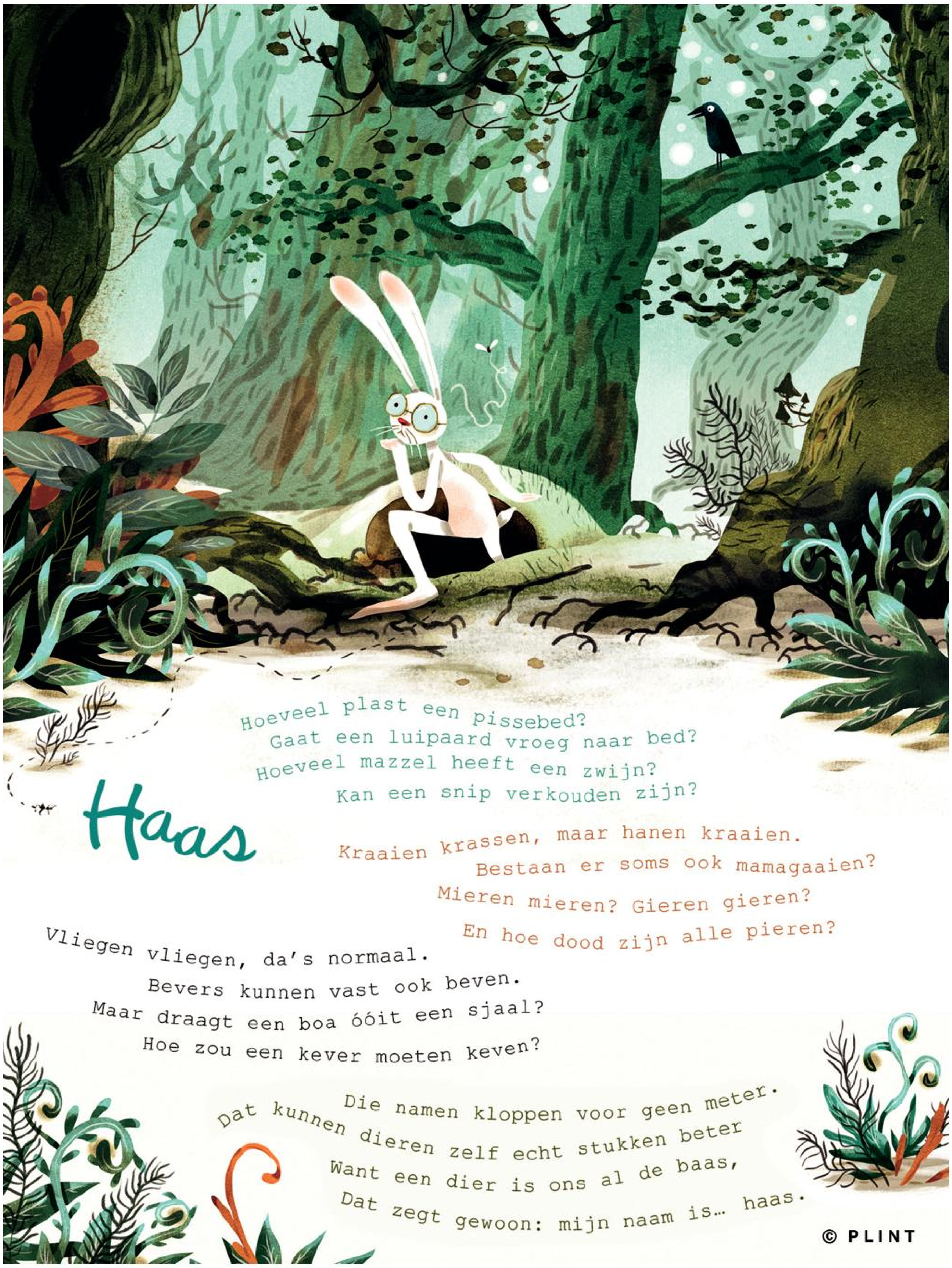
Kees Spiering, in: Ted van Lieshout (red.),
Ik wil een naam van chocola. Querido, Amsterdam 2009

Opdracht 4

Lees tekst 3.

1 Lees regel 1. Leg uit wat plassen met een pissebed te maken heeft.
2 Lees regel 2. Leg uit wat vroeg naar bed gaan met een luipaard te maken heeft.
3 In het gedicht staan nog veel meer taalgrapjes. Leg een van de taalgrapjes uit.
4 De uitdrukking ‘Mijn naam is haas’ betekent ‘Ik weet het niet’. Noteer een voorbeeld uit de tekst van iets wat de haas niet weet.
5 Lees ‘Dichters aan het woord’ op blz. 199. Is het volgens de dichters erg als je een gedicht niet helemaal begrijpt?
6 Ben je het met hen eens? Leg je antwoord uit.

Tekst 3



Jan Paul Schutten, in: Ted van Lieshout (red.), Ik wil een naam van chocola. Querido, Amsterdam 2009

Opdracht 5

1 Hieronder staan zeven dierennamen. Vul de zinnen verder aan.
Bijvoorbeeld: *koffervis* → *Gaat de koffervis op reis?*
- Eet de *lepelaar* met een …?
- Zit een *kakkerlak* altijd op …?
- … *brilslang* slechte ogen?
- … *zwaardvis* …?
- … *wasbeer* …?
- … *neushoorn* …?
- … *kraanvogel* …?

2 Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot. Welke zin vinden jullie het grappigst?

Opdracht 6 – Creatief schrijven

1 Kies een van de volgende dieren: *bidsprinkhaan – dominokever – poetsvis – trompetzwaan – verpleegsterhaai*. Beschrijf het dier dat je hebt gekozen in ongeveer vijf zinnen.
Bijvoorbeeld:
De koffervis ziet eruit als een vermoeide reiziger. Hij heeft altijd een zware, overvolle koffer bij zich. Hij leeft overal en nergens, op weg van het ene vissenhotel naar het andere vissenhotel. Inmiddels heeft hij bijna alle wereldzeeën gezien. Zijn grootste vijand is de zwaardvis, die altijd op ruzie uit is.

2 Noteer de belangrijkste woorden uit de beschrijving van jouw dier.
Bijvoorbeeld: *koffer – reiziger – vissenhotel – zwaardvis*.

3 Schrijf rijmwoorden bij de woorden die je hebt opgeschreven.
Bijvoorbeeld: *koffer – doffer – stoffer – toffer; reiziger – prijziger.*

4 Schrijf een gedicht over jouw dier. Het mag zo lang worden als je zelf wilt.
Geef je gedicht een passende titel.

5 De docent leest een paar gedichten voor.

Dichters aan het woord

Wat moet je doen als je een gedicht niet begrijpt?

Jan Boerstoel:
Niet iedereen hoeft alles te snappen. Je kunt soms ook een gedicht mooi vinden zonder dat je het precies begrijpt.

Gerda de Preter:
Je hoeft een gedicht niet te snappen om erdoor geraakt te worden. Trouwens, een gedicht dient niet om je verstand te testen, het wil je gewoon aan je mouw trekken en je dingen laten zien.

Jan Paul Schutten:
Ik begrijp zelf ook niet altijd wat de dichter bedoelt. Maar bij een mooi gedicht is dat helemaal niet erg.

Jo Govaerts:
Gedichten snappen is helemaal niet verplicht!

Ted van Lieshout (red.), Kwam dat zien! Kwam dat zien! Querido, Amsterdam 2008

F Sport

Opdracht 1

1 Neem onderstaand schema over en noteer de volgende sporten in de juiste kolom: *ballet – basketbal – hockey – korfbal – kunstschaatsen – paardrijden – schietsport – skateboarden – sumoworstelen – surfen – tennis – turnen – voetballen – waterpolo – wielrennen – yoga – zeilen – zwemmen*.

jongenssport	jongens- en meisjessport	meisjessport

2 De docent noteert jullie antwoorden op vraag 1 op het bord. Over welke sporten zijn jullie het oneens? Hoe komt dat?

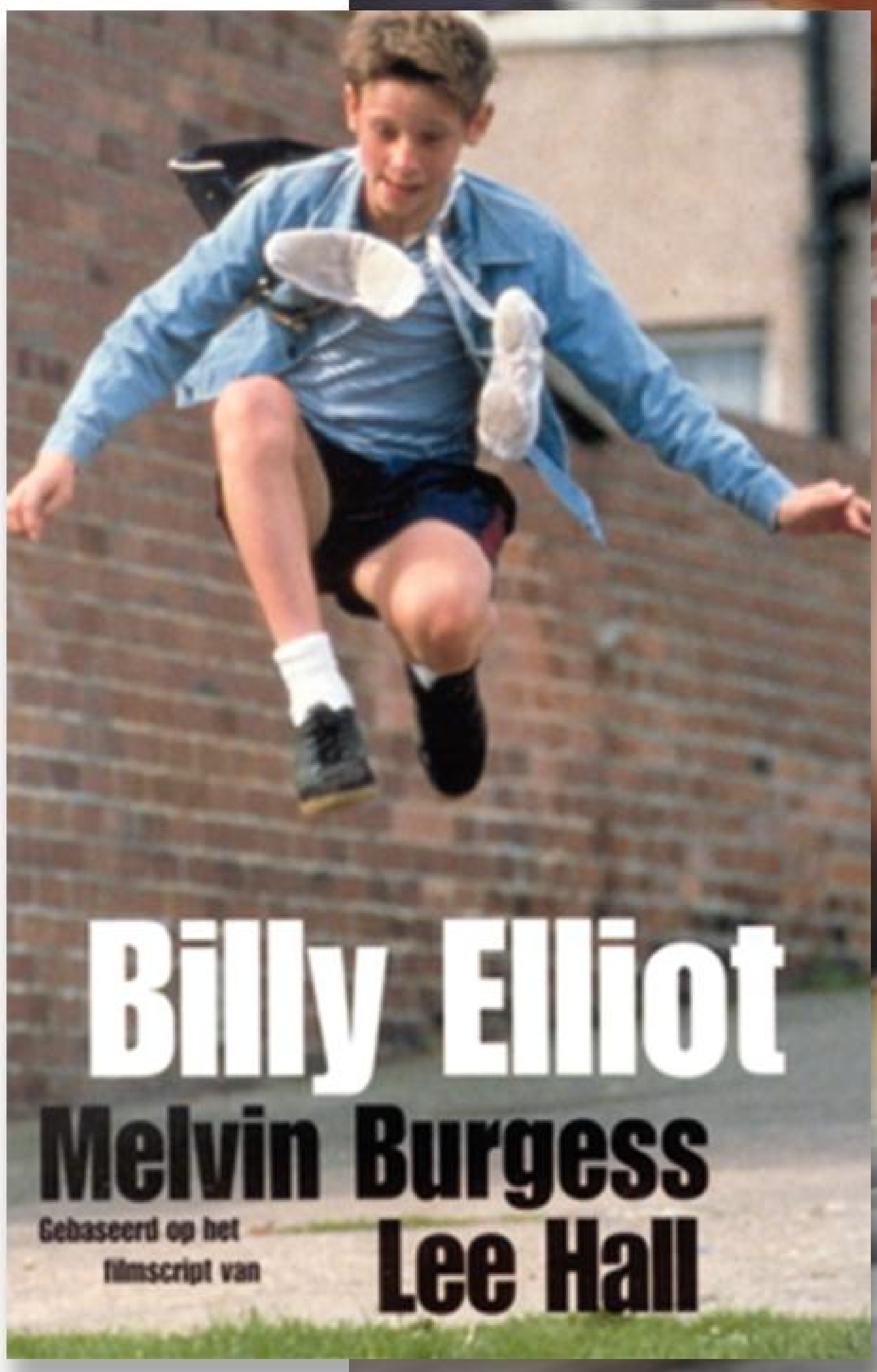
Opdracht 2

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Billy Elliot* van de Engelse schrijver Melvin Burgess.

1 Waarom is Billy's vader zo boos als hij erachter komt dat Billy naar balletles gaat?
2 Vind je dat Billy naar zijn vader moet luisteren en moet stoppen met ballet? Waarom?
3 Is er een sport waar jij niet op zou mogen of waar je echt nooit op zou gaan? Leg je antwoord uit.

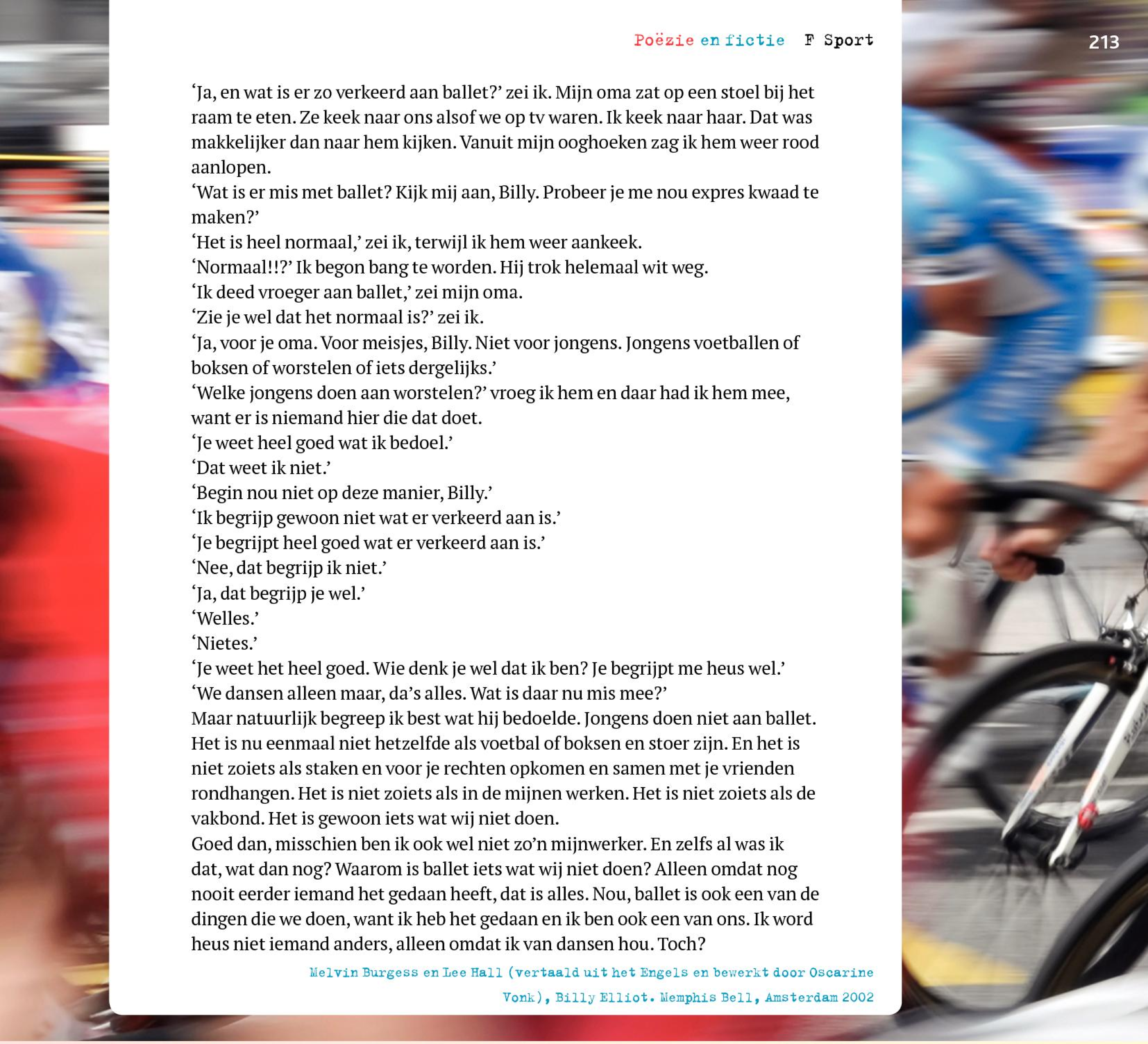
Tekst 1 (niveau 1)

Billy Elliot



Billy is twaalf jaar en woont in Engeland. Zijn moeder is overleden. Hij woont in huis met zijn vader, zijn broer Tony en zijn oma. Tony en Billy's vader werken als mijnwerker, maar ze zijn aan het staken. Daardoor krijgen ze geen geld. Elke zaterdag gaat Billy naar boksles, maar dat is geen succes. In hetzelfde gebouw wordt ook balletles gegeven. Sinds een paar weken gaat Billy daar stiekem heen. Zijn vader komt erachter en is niet blij.

De hele weg naar huis zei hij geen woord. Dat is zijn manier om je te laten zweten. De hele weg naar huis, door de Union Street, de High Street en door de Macefield Road. Geen woord. De schoft. Thuisgekomen wees hij mij een stoel aan, waarop ik moest gaan zitten. Terwijl hij zijn jas uitdeed, bleef hij me maar aanstaren. Toen ging hij tegenover me zitten. En hij had nog steeds geen woord gezegd. Hoe langer hij zwijgt, hoe groter de problemen. Ik vroeg me deze keer af of hij nog wel ooit tegen me zou praten. Ik wist wel wat hij van me wilde. Hij wilde dat ik sorry zei. Maar ik was niet van plan dat te doen. Hij kon wachten tot hij een ons woog. Het was totaal belachelijk! Wat had ik misdaan?
'Ballet,' zei hij, de stilte doorbrekend.



‘Ja, en wat is er zo verkeerd aan ballet?’ zei ik. Mijn oma zat op een stoel bij het raam te eten. Ze keek naar ons alsof we op tv waren. Ik keek naar haar. Dat was makkelijker dan naar hem kijken. Vanuit mijn ooghoeken zag ik hem weer rood aanlopen.
‘Wat is er mis met ballet? Kijk mij aan, Billy. Probeer je me nou expres kwaad te maken?’
‘Het is heel normaal,’ zei ik, terwijl ik hem weer aankeek.
‘Normaal!!?’ Ik begon bang te worden. Hij trok helemaal wit weg.
‘Ik deed vroeger aan ballet,’ zei mijn oma.
‘Zie je wel dat het normaal is?’ zei ik.
‘Ja, voor je oma. Voor meisjes, Billy. Niet voor jongens. Jongens voetballen of boksen of worstelen of iets dergelijks.’
‘Welke jongens doen aan worstelen?’ vroeg ik hem en daar had ik hem mee, want er is niemand hier die dat doet.
‘Je weet heel goed wat ik bedoel.’
‘Dat weet ik niet.’
‘Begin nou niet op deze manier, Billy.’
‘Ik begrijp gewoon niet wat er verkeerd aan is.’
‘Je begrijpt heel goed wat er verkeerd aan is.’
‘Nee, dat begrijp ik niet.’
‘Ja, dat begrijp je wel.’
‘Welles.’
‘Nietes.’
‘Je weet het heel goed. Wie denk je wel dat ik ben? Je begrijpt me heus wel.’
‘We dansen alleen maar, da’s alles. Wat is daar nu mis mee?’
Maar natuurlijk begreep ik best wat hij bedoelde. Jongens doen niet aan ballet. Het is nu eenmaal niet hetzelfde als voetbal of boksen en stoer zijn. En het is niet zoiets als staken en voor je rechten opkomen en samen met je vrienden rondhangen. Het is niet zoiets als in de mijnen werken. Het is niet zoiets als de vakbond. Het is gewoon iets wat wij niet doen.
Goed dan, misschien ben ik ook wel niet zo’n mijnwerker. En zelfs al was ik dat, wat dan nog? Waarom is ballet iets wat wij niet doen? Alleen omdat nog nooit eerder iemand het gedaan heeft, dat is alles. Nou, ballet is ook een van de dingen die we doen, want ik heb het gedaan en ik ben ook een van ons. Ik word heus niet iemand anders, alleen omdat ik van dansen hou. Toch?

Melvin Burgess en Lee Hall (vertaald uit het Engels en bewerkt door Oscarine Vonk), Billy Elliot. Memphis Bell, Amsterdam 2002

Opdracht 3

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *Ajax wint altijd*.

1 Bekijk de afbeelding. Daarop kun je zien hoe het fragment er in het boek uit zou kunnen zien. Is *Ajax wint altijd* een leesboek of een informatief boek? Leg je antwoord uit.

2 Johan Cruijff wordt gezien als de allerbeste voetballer aller tijden. Ben je het daarmee eens? Leg je antwoord uit.

3 Wat is volgens jou de reden dat Johan Cruijyff als kind zo vaak in het stadion was om oom Henk te helpen?

Begrippen

Leesboek Leesboeken zijn geschreven om je te vermaken (amuseren). Het zijn verhalen met een hoofdpersoon van wie je weet wat hij/zij denkt en voelt.

Informatief boek Informatieve boeken zijn geschreven om je te informeren over een bepaald onderwerp. De meeste informatieve boeken bestaan uit korte hoofdstukjes met kopjes. Ook staan er vaak afbeeldingen bij.

4 Johan zegt dat er al heel lang 'een soort vuur' in hem heeft gebrand. Wat bedoelt hij daarmee, denk je?
5 Johans familie was niet rijk, zijn vader is vroeg overleden en hij was ook nog eens klein en mager. Ondanks alles is hij toch een wereldberoemd voetballer geworden. Wat kun je hiervan leren?

Tekst 2 (instapniveau)

Ajax wint altijd

Schrijver Edward van de Vendel heeft meer dan een jaar meegelopen bij Ajax en daar een boek over geschreven. Het boek gaat over bijzondere wedstrijden, doelpunten, geschiedenisfeitjes, Ajax-grappen en nog veel meer. Dit fragment gaat over Johan Cruijff, een van de belangrijkste spelers van Ajax ooit.



Johan als kind
Jopie Zo wordt hij meestal genoemd. Hij wordt vlakbij het Ajax-stadion geboren. Als hij drie jaar is, gaat hij al met zijn oudere broer Hennie mee om op straat te voetballen. 'Moet die kleine meedoen?' vragen de anderen. 'Ja,' zegt Hennie dan, 'hij doet mee.'
Al gauw vliegen er ballen door ruiten en open ramen. 'De verzekering kan het gewoon niet aanslepen,' zegt Jopies moeder. Zijn vader verkoopt groenten en fruit, en als Ajax-spelers ziek zijn, krijgen ze een Cruijff-fruitmand. 'Jopie, kan jij dit even wegbrengen?'
Johan gaat zo vaak als hij kan naar het stadion. Vooral om oom Henk te helpen, een vriend van de familie, die terreinknecht is. De kleine Johan plant vlaggen op het veld, strooit zand in de goals, trekt nieuwe witte lijnen en veegt de tribunes. Soms vindt hij er een dubbeltje.
Ook op zondag mag Johan helpen. Hij brengt handdoeken rond als de spelers douchen. Ver voor de wedstrijd schieten sommige spelers op doelmannetje Cruijff. Voor de lol. Ze doen het vooral als er veel modder ligt, maar Jopie vindt het niet erg. Hij duikt, ook al heeft hij natuurlijk zijn nette kleren aan.
Als hij wat ouder is, jat hij af en toe de brommer van Piet Keizer, om rondjes mee te rijden. Hij is nu zo vaak in het stadion, dat hij hoopt dat ze bij een van de jeugdelftallen iemand tekortkomen. Eindelijk is het zover. Jopie mag invallen en niet veel later ligt er een brief van het Ajax-bestuur in de bus. Of Johan officieel bij Ajax komt. Hij hoeft niet eens een proefwedstrijd te spelen.

Johan maakt zijn debuut
Dit schreef Johan Cruijff zelf: *'Wie mij als voetballer wil begrijpen, moet weten dat er al heel lang een soort vuur in mij heeft gebrand. Het was die gedrevenheid, denk ik, waardoor ik iedere dag weer mijn voetbal meenam naar school. Die legde ik dan niet onder mijn jas in de gang. Nee, die moest mee de klas in en kreeg een plaatsje onder mijn tafel. Dan zat ik op mijn stoel met mijn voeten op de bal. En tijdens de les rolde ik hem af en toe heel zachtjes heen en weer.'*
Als Johan twaalf is, overlijdt zijn vader. De winkel wordt verkocht, en Johans moeder gaat bij Ajax werken. Ze maakt kleedkamers schoon en staat af en toe in de kantine. Het kerkhof waar Johans vader begraven ligt, is vlak bij het stadion. Al Johan erlangs fietst, stuurt hij een 'gedachtenflitsje' naar zijn vader: 'Dag papa, ik zal mijn best doen vandaag!'

In de jeugdelftallen van Ajax speelt Johan inmiddels zo goed, dat spelers als Sjaak Swart speciaal voor hem komen kijken. ‘Dat tweede goaltje, kleine, was een juweel!’
Klein is Johan inderdaad. En ook dun. Een van zijn trainers uit die tijd zei: ‘Een beetje stormwind had hem kunnen breken. Ook had hij een bijpassend kleurtje: helemaal wit. We moesten hem de raad geven wat vlees aan zijn botten te eten en we schreven hem het geregeld gebruik van een kilo biefstuk voor.’
Maar Johan sjeest toch door de jeugdelftallen heen en op zijn zeventiende maakt hij zijn debuut in het eerste. Natuurlijk scoort hij meteen. Het is 2 februari 1964 en de krant schrijft mooie dingen over ‘de zeventienjarige Cruijff, beentjes als takken en armen als meetlatjes.’

Edward van de Vendel, Ajax wint altijd. Querido, Amsterdam 2011

Opdracht 4

Lees tekst 3. Het is een fragment uit *Vormverlies* van Gerard van Gemert.

1 Wat betekent ‘vormverlies’?
2 Waarom zou Stijn het niet zo erg vinden om maandag op de bank te zitten in de wedstrijd van Jong Kick ’69? Schrijf een zin over uit de tekst die antwoord geeft op deze vraag.
3 ‘Als Dirk Jan vertrouwen in iemand heeft, dan laat hij hem niet zomaar vallen.’ Leg uit wat dat betekent.
4 Vind jij het goed van Dirk Jan en Stef dat ze Stijn willen laten spelen in de belangrijke wedstrijd tegen Sparta ’43? Leg je antwoord uit.
5 Wat is volgens jou de reden dat Jordy zo vervelend tegen Stijn doet?
6 Komt dit fragment uit een leesboek of een informatief boek? Leg je antwoord uit.
7 *Vormverlies* is deel 14 uit de serie *De Voetbalgoden*. De serie gaat over Stijn en Storm, die samen spannende avonturen beleven en vooral heel veel voetballen. Lijkt *De Voetbalgoden* je een leuke serie om te lezen?
8 *Ajax wint altijd* en *Vormverlies* gaan allebei over voetbal. Welke tekst vind je leuker om te lezen? Leg je antwoord uit.

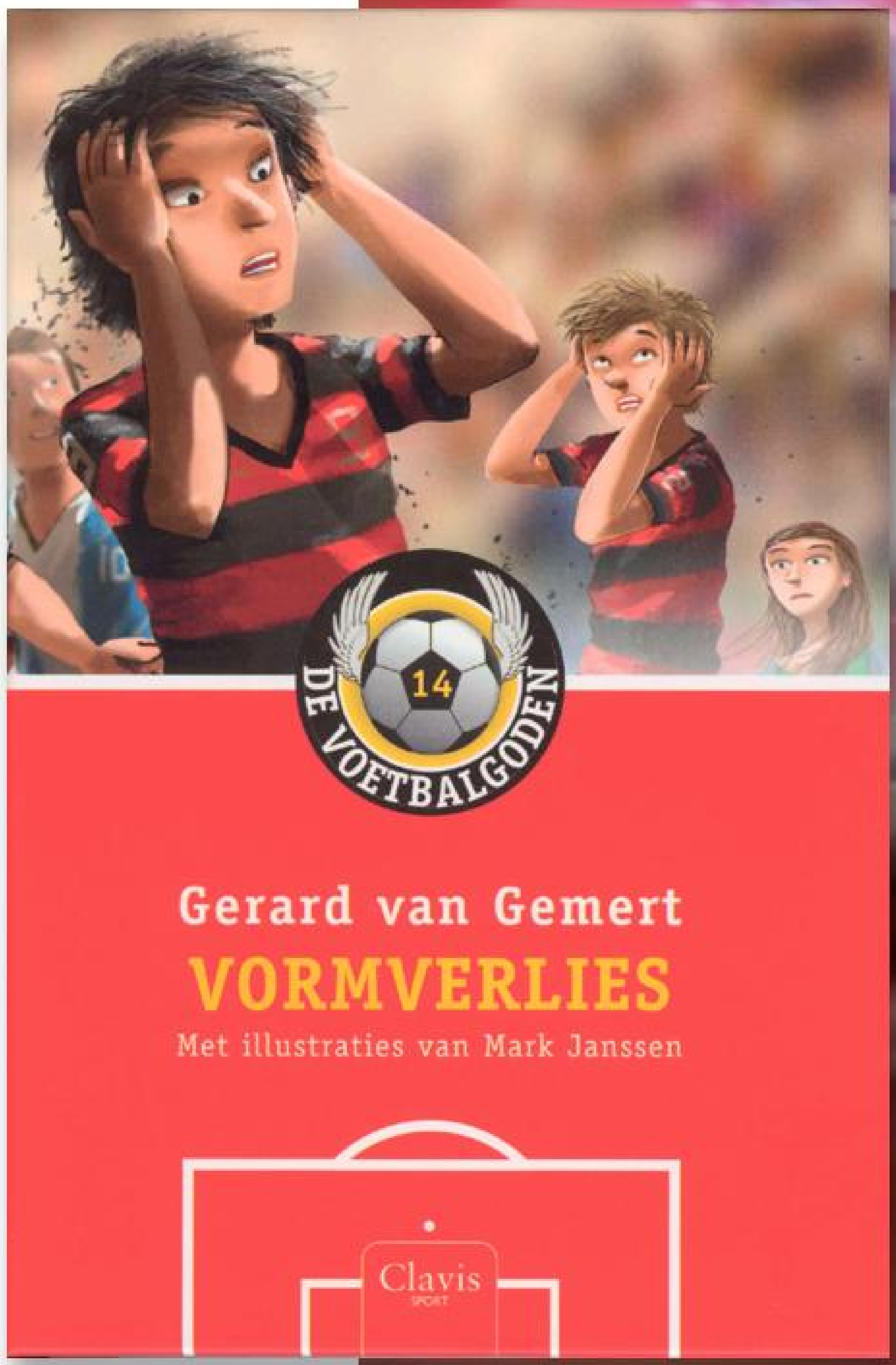
Tekst 3 (instapniveau)

Vormverlies

Stijn en Storm zijn beste vrienden. Ze spelen voetbal bij de grote en bekende voetbalclub Kick ’69 (een soort Ajax). Sinds kort zitten ze in Jong Kick ’69, ook al zijn ze nog heel jong. Stijn moet erg wennen en de eerste weken is hij helemaal niet in vorm. Hij heeft last van de druk. Toch hebben zijn trainers Stef en Dirk Jan alle vertrouwen in hem.

‘Stijn, kan ik je even spreken?’ Stef liep de kleedkamer al uit.
Stijn zocht even oogcontact met Storm, die zijn wenkbrauwen optrok. Daarna liep hij achter Stef aan.
‘O-o, weer met je billen op de bank komende wedstrijd, Stijn,’ riep Jordy naar Stijn, vlak voor hij de deur dichtdeed.
Sukkel, dacht Stijn. Hij was benieuwd wat Stef tegen hem ging zeggen. Zou het inderdaad zijn dat hij weer op de bank moest beginnen, aanstaande maandag? Zou hij dat nu al bekendmaken? Het eerste moest eerst zondag nog voetballen. Zelfs tegen aartsrivaal Sparta ’43.

Stef liep naar het kantoortje van de trainers waar Stijn al eerder had gezeten, met Dirk Jan erbij. 'Ga maar even zitten. We zijn zo klaar, hoor.'
Stijn nam plaats. Hij haalde eens diep adem. Gek genoeg zou hij het niet eens zo erg vinden als hij maandag op de bank zou moeten beginnen. Kon hij ook niets fout doen.
'Dirk Jan is er niet vandaag. Hij had een bespreking met de scouts en stond in de file,' begon Stef.
Wat heeft Dirk Jan hier nou mee te maken? dacht Stijn. Zouden ze hem uit de selectie willen zetten? Nee, natuurlijk niet. Dat zouden ze nooit doen vlak voor een training.
'Hij wil dat je zondag weer wisselt bij het eerste.'
'Wat?' Stijn dacht dat hij het niet goed verstaan had. 'Tegen Sparta '43 uit?'
'Ja, is dat zo gek?' Stef trok zijn wenkbrauwen op.
Stijn ging verzitten. 'Nou ja, zo goed ben ik vorige week niet ingevallen.'
Stef haalde zijn schouders op. 'Als Dirk Jan vertrouwen in iemand heeft, dan laat hij hem niet zomaar vallen. Zeker niet als die iemand nog heel jong is en boordevol talent zit.'
De woorden van Stef gaven Stijn een goed gevoel. 'Spannend.'
'Je weet wat dat betekent, hè, Stijn. Een kolkend en vijandig stadion. Bij het begin sta je al 1-0 achter door het publiek.'



Stijn wist het. Hij was al eens met zijn vader naar een wedstrijd van Sparta '43 geweest, omdat zijn vader kaartjes had gekregen van zijn werk. Toen was hij op de tribune al onder de indruk geweest van het publiek, dat fanatiek zijn favorieten aanmoedigde. Zelfs op televisie kon je al zien dat de fans van Sparta '43 een echte twaalfde man waren. 'Ik weet het. Het kan daar spoken.'
'Nou, dat was het.' Stef stond op.
Stijn schoof zijn stoel naar achteren. 'En maandag?' Het was eruit voor hij het in de gaten had.
'Maandag?' Stef dacht na.
'Zit ik maandag ook weer op de bank?'
'Dat laat ik afhangen van zondag. Of je invalt en hoelang je dan speelt.'
'En als ik niet inval?' Zo gemakkelijk kom je er niet vanaf, dacht Stijn. 'Speel ik dan wel op maandag?'
Stef liep naar de deur en legde zijn hand op de deurklink. 'Waarschijnlijk wel.'
'Oké,' zei Stijn.
'Maar dat is geen garantie, Stijn. Dat weet je, hè?'
Stijn knikte.
'En?' vroeg Jordy toen Stijn het trainingsveld op liep. 'Weer op de bank?'
Stijn knikte.
'Dat dacht ik al,' glunderde Jordy. 'Je bent ook hopeloos uit vorm, Stijn, wees eerlijk.'
'Zondag, bij het eerste,' voegde Stijn eraan toe.
De grijns op Jordy's gezicht verdween als sneeuw voor de zon. 'Bij het eerste? Uit tegen Sparta '43?'
'Ja.' Stijn moest zijn best doen om een glimlach te onderdrukken. Hij wilde Jordy het gevoel geven dat het de normaalste zaak van de wereld was.
'Waarom ik niet?' Jordy wierp zijn armen in de lucht.
'Dat moet je aan Dirk Jan vragen,' antwoordde Stijn en hij liep bij Jordy vandaan.

Gerard van Gemert, Vormverlies (De Voetbalgoden 14).
Clavis, Amsterdam 2015

Opdracht 5

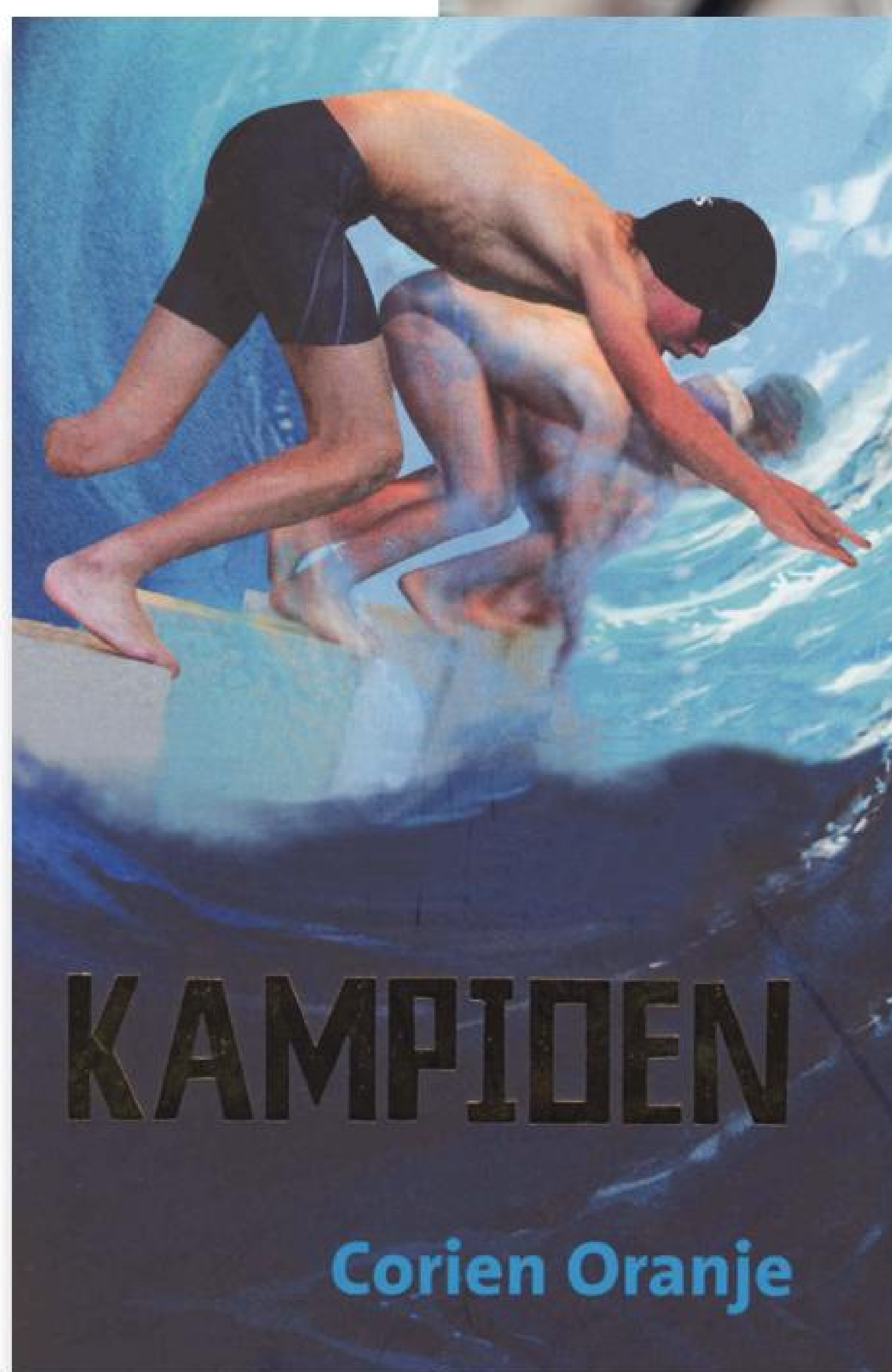
Lees tekst 4. Het is een fragment uit *Kampioen* van Corien Oranje.

1. Waarom is Victor blij dat het rustig is in het zwembad?
2. Er schiet 'een golf van geluk' door Victor heen als hij door het water zwemt. Geef een voorbeeld uit je eigen leven waarbij er 'een golf van geluk' door je heen ging.
3. Wat gaat er nog niet goed de eerste keer dat Victor weer gaat zwemmen? Noteer twee dingen.
4. Hoe reageert zijn vader daarop?
5. Wat vind je van de manier waarop zijn vader reageert?
6. Hoe denk je dat *Kampioen* verdergaat?
7. Het boek *Kampioen* is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van topzwemmer Olivier van de Voort. Maakt dit het boek voor jou interessanter om te lezen? Leg je antwoord uit.


Tekst 4 (niveau 1)

Kampioen

De 11-jarige Victor is zwemkampioen vlinderslag van Friesland. Maar dan krijgt hij een ernstig ongeluk met zijn pony. Zijn linkeronderbeen moet geamputeerd worden. Maandenlang ligt hij in het ziekenhuis. In het revalidatiecentrum moet hij opnieuw leren lopen met een kunstbeen. Sinds kort is Victor weer thuis, bij zijn ouders. Samen met zijn vader gaat Victor voor het eerst weer zwemmen.



Daar is het zwembad. De rode vlaggetjes. De glijbaan. De stenen banken langs de kant. Alles is hetzelfde. Op het bord boven de bank staat een trainingsschema, in grote slordige letters. 200 inzwemmen, 200 vrij, 50 x arm, 50 x been, 200 vlinder. Het is rustig, gelukkig. Er zijn alleen een paar oude vrouwen, die heel langzaam baantjes zwemmen en druk met elkaar praten, en hun best doen om hun haar niet nat te maken.
'Geef mij de krukken maar,' zegt papa. 'Hoe ga je erin? Moet ik je helpen?'
Hij schudt zijn hoofd, gaat zitten, duwt zijn zwembrilletje aan en laat zich voorzichtig in het water zakken. Het is koud. Hij was vergeten dat het zo koud was. Veel kouder dan het water in het revalidatiecentrum. Er is maar één manier om warm te blijven. Heel hard zwemmen.
Papa duikt erin, komt een eind verderop boven. 'Wie het eerst aan de overkant is!' roept hij over zijn schouder.
'Hé! Dat is niet eerlijk!' Hij zet zich met één voet af tegen de wand en duikt onder water. Een golf van geluk slaat door hem heen als hij vooruit schiet en hij de tegels onder zich voorbij ziet glijden. Hij hoeft niet na te denken. Zijn lichaam herinnert zich alles nog. Zijn armen strekken zich vanzelf uit naar voren, zijn vingers buigen licht naar buiten, zijn heupen komen omhoog, zijn knieën gaan naar beneden, zijn onderbenen slaan neer. En dan ineens merkt hij dat het helemaal niet gaat.
Zijn stomp doet niet mee. Hij kan er geen kracht mee zetten. Hij komt boven water, watertrappelend met één been, en ontdekt dat hij in een andere baan



terecht is gekomen. Papa is al bijna aan de overkant. Hij neemt een hap lucht, duikt onder naar de andere baan en gaat in schoolslag achter papa aan.
Heel even lijkt het goed te gaan. Gezicht onder water, armen doorhalen, benen intrekken, spreiden, sluiten ... Hij komt vooruit. Maar hij zwemt helemaal scheef. Als hij door zou zwemmen, zou hij op precies dezelfde plek uitkomen.
Papa komt op hem af zwemmen. ‘Hoe gaat het?’ vraagt hij.
‘Het gaat niet. Ik draai rondjes.’
‘Laat eens zien?’
Hij zet zich opnieuw af, zwemt terug. Helemaal scheef.
Het gaat niet. Het gaat niet.
Zeven maanden lang heeft hij gewacht op dit moment. Voor niets. Het gaat niet meer. Zelfs dit is hem afgepakt. Zwemmen. Wat blijft er nog over? Rolstoelracen? Tafeltennis? Rolstoelbadminton?
‘Ik zie het al’, zegt papa. ‘Je bent niet meer in balans. Probeer eens te zwemmen zonder je benen te gebruiken. Doe maar gewoon borstcrawl.’
Hij knikt, zet af, zijn hoofd onder water, zijn armen uitgestrekt. Op zijn rechterzij rollen, doorhalen met links, terugrollen, links insteken, rechterarm naar onder en trekken. Het werkt. Tot hij ademhaalt. Hij tuimelt door, zakt onder water en komt proestend overeind.
Papa crawlt naar hem toe. ‘Dat zag er een stuk beter uit’, zegt hij. ‘Maar je rolt nu iets te ver door.’
‘Het is lastig’, zegt hij, hinkend op zijn rechterbeen. ‘Als ik mijn benen niet kan gebruiken, ben ik niet meer in evenwicht.’
‘Je hoeft niet gelijk zo snel. Probeer het nog eens, en dan langzaam.’
Hij zet af, duikt onder en probeert het opnieuw. En opnieuw. En opnieuw. Net zo lang tot hij een hele baan kan zwemmen zonder om te slaan.
‘Mooi!’ zegt papa. ‘Heel goed.’
‘Heel langzaam.’
Zelfs de oude vrouwen zwemmen bijna sneller dan hij.
‘O, maar daar gaan we aan werken. Voor je het weet, zwem je ze er allemaal uit.’
‘De vrouwen.’
‘Nee, allemaal. Mij ook. Echt waar, Vic, je staat nog maar aan het begin. Vanaf nu ga je weer opbouwen. Weet je nog wat coach Félipe zei? Dat je een van de beste zwemmers was die hij ooit gehad heeft?’
Hij kijkt de andere kant op. ‘Toen ik nog twee benen had.’
Papa legt zijn arm om zijn schouder. ‘Je laat je er door dat stomme ongeluk toch zeker niet onder krijgen? Kijk wat je deed, zonet. Je zwom met alleen je armen. En je zwom goed. Straks ga je heel langzaam proberen om je benen te gebruiken. Kijken hoe je dat kunt doen zonder scheef te gaan. Als je dat eenmaal te pakken hebt, ben je niet meer te houden.’
‘Denk jij.’
‘Weet ik.’
‘Hm.’
‘Kom op. Doen we nog een paar baantjes, oké?’

Corien Oranje, Kampioen. Columbus, Heerenveen 2011

Opdracht 6

De volgende vragen gaan over alle teksten in deze paragraaf.

1 Lees je graag boeken over sport? Leg je antwoord uit.
2 In wie kon jij je het best inleven? In Billy Elliot, Johan Cruijff, Stijn of Victor?
3 Lees je liever leesboeken of informatieve boeken? Waarom?
4 Welk boek lijkt je het leukst om te lezen? *Billy Elliot*, *Ajax wint altijd*, *Vormverlies, Kampioen* of een van de Leestips? Leg je antwoord uit.

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Stel je voor dat jij een topsporter bent. Je mag zelf kiezen welke sport je beoefent. Bijvoorbeeld voetbal, dansen, zwemmen, wielrennen of iets anders. Je doet mee aan een heel belangrijke wedstrijd en jij (of jouw team) wordt kampioen.

1 Schrijf een verhaal van ten minste 300 woorden waarin jij de hoofdpersoon bent.
  Doe het zo:
  – Schrijf het verhaal in de ik-vorm.
  – Schrijf eerst over wat er gebeurt voordat de wedstrijd begint.
  – Beschrijf daarna de wedstrijd.
  – Eindig met wat er na de wedstrijd gebeurt.
  – Schrijf ten minste twee keer op wat je denkt en twee keer wat je voelt.
2 Ruil je verhaal met dat van een klasgenoot. Zou je een heel boek willen lezen over het verhaal van je klasgenoot? Leg je antwoord uit.

Opdracht 8 – Voor je fictiedossier (niveau 1)

Lees een boek over sport. Je kunt een van de boeken lezen die in deze paragraaf zijn behandeld of een boek kiezen uit de Leestips hieronder. Je kunt ook je docent om hulp vragen bij het kiezen van een boek.
Maar de online opdracht ‘Sportwoorden’.

Leestips

Gerard van Gemert, *Valse start*

Mitch (basketballer) en Daphne (hardloopster) zitten op een speciale school voor topsporters. Mitch heeft grote problemen …
(niveau 1)

Jan Eilander, *Het grote boek van Raffie*

Rafael is gek op voetballen. Zijn grote droom komt uit: hij mag bij Ajax gaan voetballen.
(niveau 1)

Lieneke Dijkzeul, *Aan de bal*

Rahmane groeit op in een klein dorp in Afrika. Hij krijgt de kans om een opleiding tot professioneel voetballer te volgen in de grote stad.
(niveau 1)

Marjolijn Hof & Iris Kuijpers, *Als niemand kijkt*

Julia heeft zo veel talent dat ze naar de balletacademie mag. Maar de opleiding valt haar zwaar. Moet ze stoppen of doorgaan?
(niveau 2)

Kijk ook op Lezenvoordelijst.nl voor meer boeken op je eigen niveau.

Begrippenlijst

Genre (spreek uit: zjan-re) Soort verhaal, bijvoorbeeld griezelverhaal of verhaal over geschiedenis.

Hij/zij-vorm Als er geen ik-persoon in het verhaal voorkomt, is het verhaal geschreven in de hij- of zij-vorm.

Hoofdpersoon De persoon over wie het hele boek gaat. Je kunt lezen wat hij/zij denkt en voelt.

Ik-vorm Als een verhaal een ik-persoon heeft, is het geschreven in de ik-vorm. Je weet wat de ik-persoon denkt en voelt.

Informatief boek Informatieve boeken zijn geschreven om je te informeren over een bepaald onderwerp. De meeste informatieve boeken bestaan uit korte hoofdstukjes met kopjes. Ook staan er vaak afbeeldingen bij.

Inleven Je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn of hoe iemand anders zich voelt.

Karaktereigenschap Hoe iemand is. Bijvoorbeeld: vrolijk, slordig, grappig, lui of rustig.

Leesboek Leesboeken zijn geschreven om je te vermaken (amuseren). Het zijn verhalen met een hoofdpersoon van wie je weet wat hij of zij denkt en voelt.

Realistisch De personen in een verhaal maken dingen mee die in het echt ook kunnen gebeuren.

Regel Een regel in een gedicht hoeft niet te beginnen met een hoofdletter of te eindigen met een leesteken. Het zijn gewoon alle woorden die op één regel staan.

Rijm Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinken, rijmen ze. Bijvoorbeeld: *feest – geweest, toeter – computer*.

Strofe De regels in een gedicht die bij elkaar horen. Tussen de strofen is een regel overgeslagen.

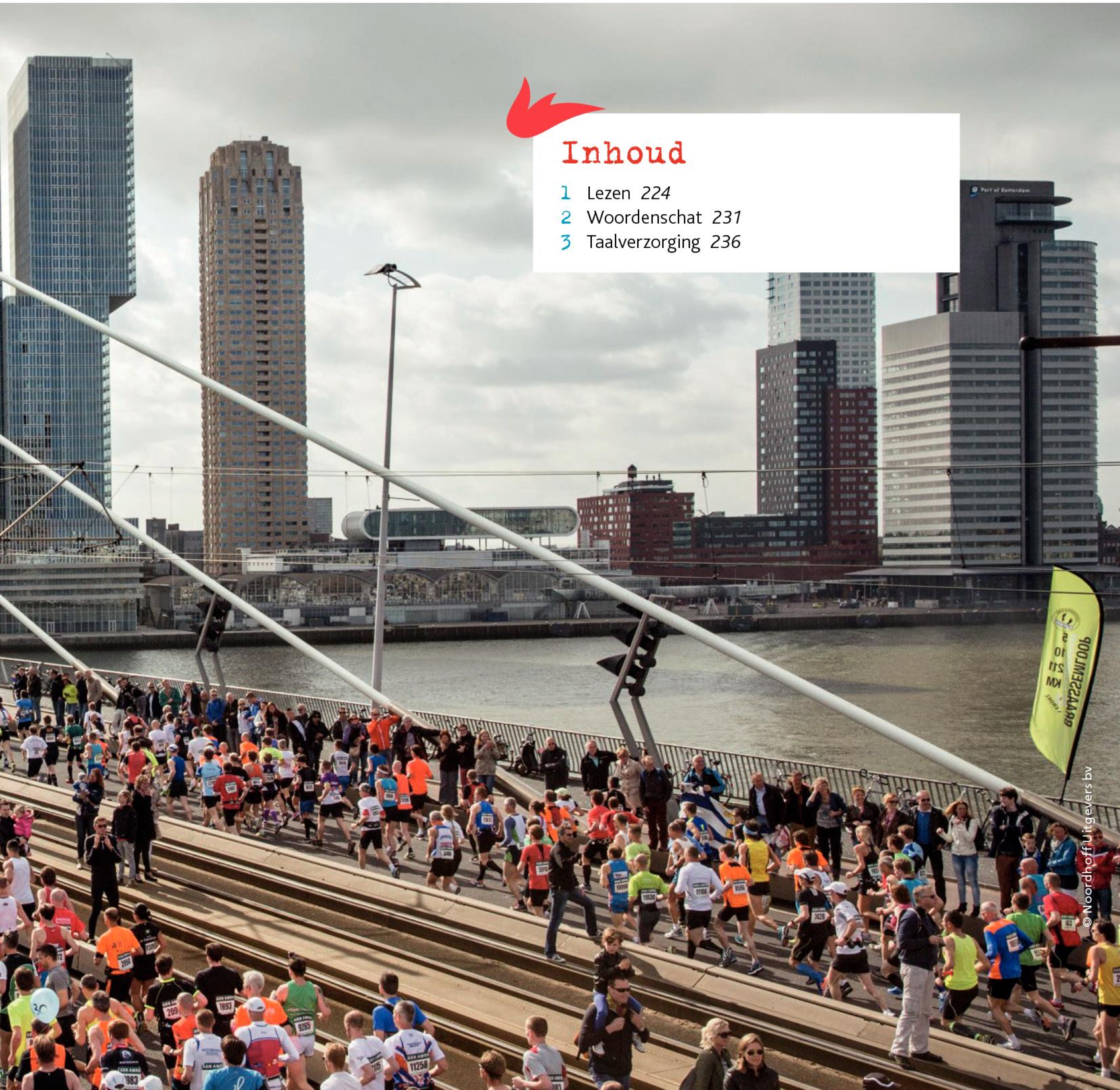
Uiterlijke kenmerken Hoe iemand eruitziet. Bijvoorbeeld: lang, slank, bruine ogen, blond haar.

Zin Een zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt, uitroepteken of vraagteken.

De



brug



Inhoud

Lezen

Hoofdstuk 1

Het onderwerp van een tekst

Als je het **onderwerp** van een tekst weet, weet je waar de tekst over gaat. Het onderwerp is één of een paar woorden, bijvoorbeeld *nachtmerries*, *nieuwste 3D-games* of *leven op Mars*.

Zo vind je het onderwerp van een tekst:
- Bekijk de afbeelding. De afbeelding heeft iets met de tekst te maken.
- Lees de titel: dat zijn de woorden die boven de tekst staan. Door de titel weet je vaak al iets over het onderwerp.
- Lees de eerste zinnen. Daarin staat meestal waar de tekst over gaat.

Kijk ook waar de tekst uit komt, uit een krant, een tijdschrift, de tv-gids? Dat noem je de **bron** van de tekst. De bron zegt vaak iets over het onderwerp. In het tijdschrift *Goal!* gaat het over voetbal en in je biologieboek staat bijvoorbeeld uitleg over het menselijk lichaam.

Opdracht
1

Bekijk tekst 1.

1 Onderstreep de titel van de tekst.
2 Wat zie je op de afbeelding?

Lees de eerste twee zinnen van tekst 1.

3 Wat is volgens jou het onderwerp van de tekst?

Lees tekst 1 helemaal.

4 Gaat de tekst over het onderwerp dat jij had bedacht bij vraag 3? ***ja / nee***

Tekst 1

Ballonvaart naar de Noordpool

In 1897, meer dan honderd jaar na de uitvinding van de luchtballon, vertrokken drie Zweden met hun luchtballon naar de Noordpool. In een dagboek noteerden de avonturiers hun belevenissen. Ze haalden de Noordpool niet, maar strandden op een eilandje in het hoge noorden. Een tijdlang aten ze bevroren zeehondenvlees, maar de drie reizigers overleefden de tocht niet. Het dagboek werd jaren later bij hun lichamen gevonden.

Naar: Uit het dagboek van Salomon August Andrée, Zo zit dat, nr. 11 2015



Opdracht
2

Bekijk de bronnen van tekst 1 en tekst 2. De bron staat onder de tekst.
Door de bron weet je dat er in tekst 2 iets anders over luchtballonnen staat dan in tekst 1. Wat is het verschil tussen de teksten als je kijkt naar de bronnen?

Tekst 2

Veilig reizen per luchtballon

Reizen per luchtballon is net zo veilig als reizen per vliegtuig. Voor een veilige ballonvaart moet het zicht goed zijn. Bij regenachtig of mistig weer vaart de ballon niet. Ook mag er niet te veel wind staan.
Er is geen speciale kleding nodig voor een ballonvaart. Het prettigst is makkelijk zittende kleding. Stevige schoenen zijn verstandig, omdat de ballon kan landen op oneffen terrein.
Om veiligheidsredenen mag er vóór en tijdens de vaart niet gerookt worden.

Naar: Handboek regels voor reizen per luchtballon, 2015



Opdracht
3

Lees de titel en de bron van tekst 3.

1 Waar komt deze tekst vandaan?
A ☐ uit een geschiedenisboek
B ☐ uit een krant
C ☐ uit een vakantiefolder

Lees tekst 3 helemaal.

2 Wat is het onderwerp van de tekst?
A ☐ gevonden pootafdrukken van dino's
B ☐ het Schotse eiland Skye
C ☐ wetenschappers in Schotland

Tekst 3

Dino's

Bij het eiland Skye aan de Schotse kust zijn honderden pootafdrukken van dinosaurussen gevonden. Tot nu toe werd gedacht dat de plantenetende dino's alleen op het land leefden, maar ze bleken ook tijd in ondiep water door te brengen. De pootafdrukken zijn 170 miljoen jaar oud. Wetenschappers denken nu dat dino's in een 'gezin' leefden, omdat er ook veel afdrukken van jongen zijn gevonden.

Naar: Hollands Dagblad

Hoofdstuk 2

Alinea's

In een tekst staat niet zomaar alles door elkaar. De tekst is meestal verdeeld in stukjes. Zo'n stukje heet een **alinea**. In een alinea staat informatie die bij elkaar hoort.

In de eerste alinea staat vaak waar de hele tekst over gaat. In de volgende alinea's staat meer uitleg of informatie over het onderwerp van de tekst.

Een nieuwe alinea begint altijd op een nieuwe regel. Soms wordt er eerst een regel overgeslagen. In schoolboeken staat vaak een nummer voor een alinea. Zo kun je sneller iets opzoeken.

Opdracht
4

Bekijk de afbeelding bij tekst 4. Lees de titel en de eerste alinea.

1 Waarover gaat de tekst?
- A ☐ De meisjesgroep K3 is al jarenlang erg populair.
- B ☐ De regenboogjurkjes van K3 zijn erg in trek.
- C ☐ Tieners en volwassenen dragen graag fleurige kleding.

Lees tekst 4 helemaal.

2 Schrijf kort op waarover alinea 2 gaat. Doe dat ook voor alinea 3 en 4.

Tekst 4

Regenboogjurkje voor volwassenen

[1] **De regenboogjurkjes van de populaire groep K3 zijn niet alleen erg geliefd bij jonge meisjes. Ook tieners en volwassenen willen zo'n fleurig jurkje aanschaffen.**

[2] Het is de droom van veel jonge meisjes om hun lievelingszangeres te imiteren. En wat is mooier dan zingen in de regenboogjurk van je idool? De fabrikant van de jurkjes speelde hier handig op in en bracht het kledingstuk in kleine maatjes op de markt. De jonge bewonderaars waren dolgelukkig met hun eigen regenboogjurkje.

[3] Al gauw waren veel tieners en volwassen dames jaloers op de jonge fans. Ze begonnen zelfs een actie om de fabrikant over te halen de jurkjes in grotere maten te leveren. Hun initiatief bleek succesvol: de jurk komt er ook in volwassen maten.

[4] De meningen zijn verdeeld over K3-jurkjes voor volwassen vrouwen. De meeste tegenstanders zijn niet alleen tegen de jurkjes, maar ergeren zich ook aan de meisjes van K3 zelf. Anderen hebben daar geen moeite mee. Luister naar de muziek die je leuk vindt en draag de kleren waar je je prettig in voelt, vinden ze. Ook als dat een regenboogjurkje is.



Naar: Belgisch Dagblad

Hoofdstuk 3

Zoekend lezen

Soms wil je snel iets opzoeken in een tekst, bijvoorbeeld hoe laat een film begint. Dan hoef je niet alles te lezen. Je leest alleen het stukje dat jij nodig hebt. Om dat stukje te vinden, kun je **zoekend lezen**.

Als je zoekend leest, kijk dan eerst naar de **tussenkopjes**. Een tussenkopje staat boven een stukje van de tekst. In het tussenkopje staat in een paar woorden waar dat deel van de tekst over gaat. Zoek het kopje dat jij nodig hebt en lees alleen het stukje dat daar staat.

Opdracht **5**

Bekijk tekst 5. Je hoeft de tekst niet helemaal te lezen.

1 Je bent benieuwd waarover de tentoonstelling gaat. Welk stuk van de tekst lees je? Noteer het tussenkopje.
2 Je wilt weten wat de entreeprijs is. Bij welk tussenkopje kijk je?
3 Je ziet de tekst in een tijdschrift. Je wilt onthouden hoe laat het museum op zaterdag geopend is. Welk stukje knip je uit om te bewaren?
4 Bij welk kopje moet je kijken als jouw klas een workshop wil volgen?
5 Wanneer kun jij met je klas meedoen aan een workshop?

Tekst 5

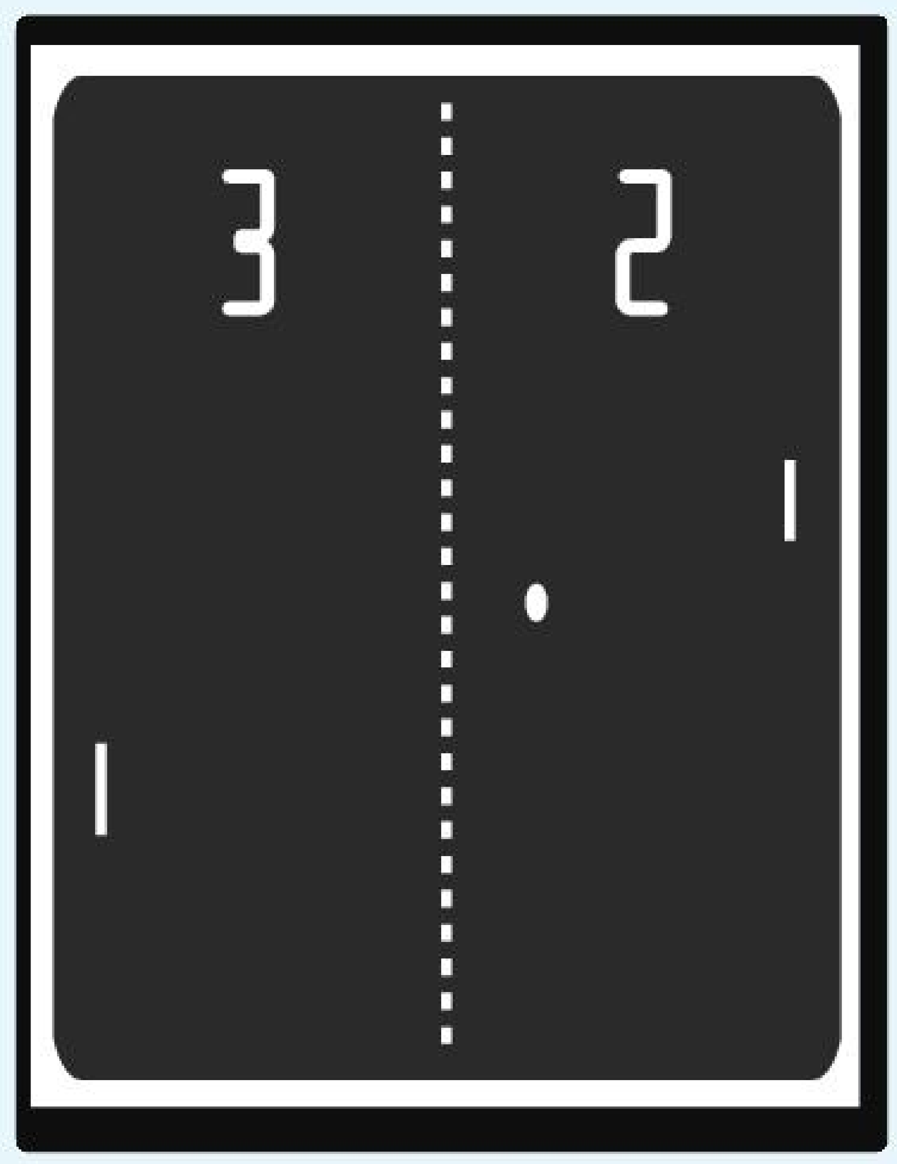
Tentoonstelling *Van Pong tot UltraSmash*

Computerspelletjes
Pong was het eerste spelletje waarmee je op je computer tennis kon spelen. Sindsdien is er veel veranderd, met als laatste aanwinst *UltraSmash*. Vrijdag wordt de nieuwe tentoonstelling over games geopend. Je mag zelf veel oude en nieuwe games spelen en scholen mogen zelf een vitrinekast inrichten.

Rondleidingen
Er zijn speciale rondleidingen voor groepen van 10 tot 25 personen. De rondleidingen zijn om 11.00 uur en om 14.00 uur van dinsdag t/m vrijdag. In het weekend is er alleen een rondleiding om 14.00 uur.

Workshops voor scholen
Voor middelbare scholieren organiseert het museum workshops. Je leert in de workshop een vitrinekast over games inrichten. Voor klas 1 en 2 zijn de workshops op dinsdagochtend van 10.00 – 12.00 uur en voor de hogere klassen op dinsdagmiddag van 14.00 tot 16.00 uur.

Openingstijden en tarieven
Het museum is geopend van dinsdag t/m vrijdag van 10.00 – 17.00 uur. Op zaterdag en zondag is het geopend van 11.00 – 17.00 uur. De entree bedraagt € 5,00 voor kinderen tot 16 jaar en € 12,00 voor volwassenen. Met een Museumkaart is het museum gratis.



Hoofdstuk 4

Inleiding, middenstuk en slot

De **inleiding** is het eerste deel van een tekst. Daarin staat kort waar de tekst over gaat. De **inleiding** van een tekst:
- is meestal één of twee alinea's
- zegt waar de tekst over gaat
- maakt je nieuwsgierig

Het **middenstuk** is het langste deel van de tekst met de meeste informatie.
In het **slot** staat nog een keer het belangrijkste uit de tekst.

Opdracht
6

Lees tekst 6.
Waaraan zie je dat dit de inleiding van een tekst is? Er zijn twee antwoorden goed.
A ☐ Het stukje tekst bestaat uit vier zinnen.
B ☐ Er staat waar het over gaat: je bed opmaken is ongezond.
C ☐ Er staat waar het over gaat: een hekel hebben aan klusjes.
D ☐ Je weet nu alles over huisstofmijten.
E ☐ Je wilt weten waarom je bed opmaken ongezond is.

Tekst 6

Bed opmaken ongezond

Heb je een hekel aan je bed opmaken? Dat hoef je ook helemaal niet te doen. Dat heeft te maken met de huisstofmijten in je bed. Je bed opmaken is zelfs ongezond!

Opdracht
7

Welk tekstje kan het best de inleiding van een tekst zijn?
A ☐ Iedereen voelt zich weleens onzeker. Omdat je denkt dat je er niet goed uitziet of dat je er niet bij hoort. Zorg dat je zekerder van jezelf wordt!
B ☐ We zullen uitleggen hoe dat precies zit. Avondmensen beginnen pas laat op gang te komen. Ze snappen niet dat anderen aan het eind van de dag moe zijn.
C ☐ Zorg dus dat je altijd de waarheid vertelt. Pas als je leraar weet wat er echt is gebeurd, kan hij je helpen het probleem op te lossen.

Opdracht
8

In het middenstuk van een tekst staat de meeste informatie. Bijvoorbeeld hoe iets zit, waarom het zo is, of wat de voor- en nadelen ergens van zijn. Wat kan het best in het middenstuk van een tekst staan?
A ☐ Dat komt doordat er stukjes goud zitten in apparaten, zoals computers en mobieltjes.
B ☐ Gooien we zomaar goud in de vuilnisbak?
C ☐ Het is dus beter om apparaten niet gewoon in de vuilnisbak te gooien.

Opdracht
9

In het slot wordt het belangrijkste van een tekst nog eens kort samengevat. Wat kan het slot zijn van een tekst?
A ☐ Aparte fobieën zijn bijvoorbeeld angst om je te wassen, angst om te leren en angst voor het cijfer 8.
B ☐ Van hoogtevrees en angst voor spinnen heb je vast weleens gehoord, maar ken je ook deze bijzondere fobieën?
C ☐ Zo'n fobie blijkt dus erg lastig te zijn. Gelukkig kunnen mensen er dus iets aan doen.

Hoofdstuk 5

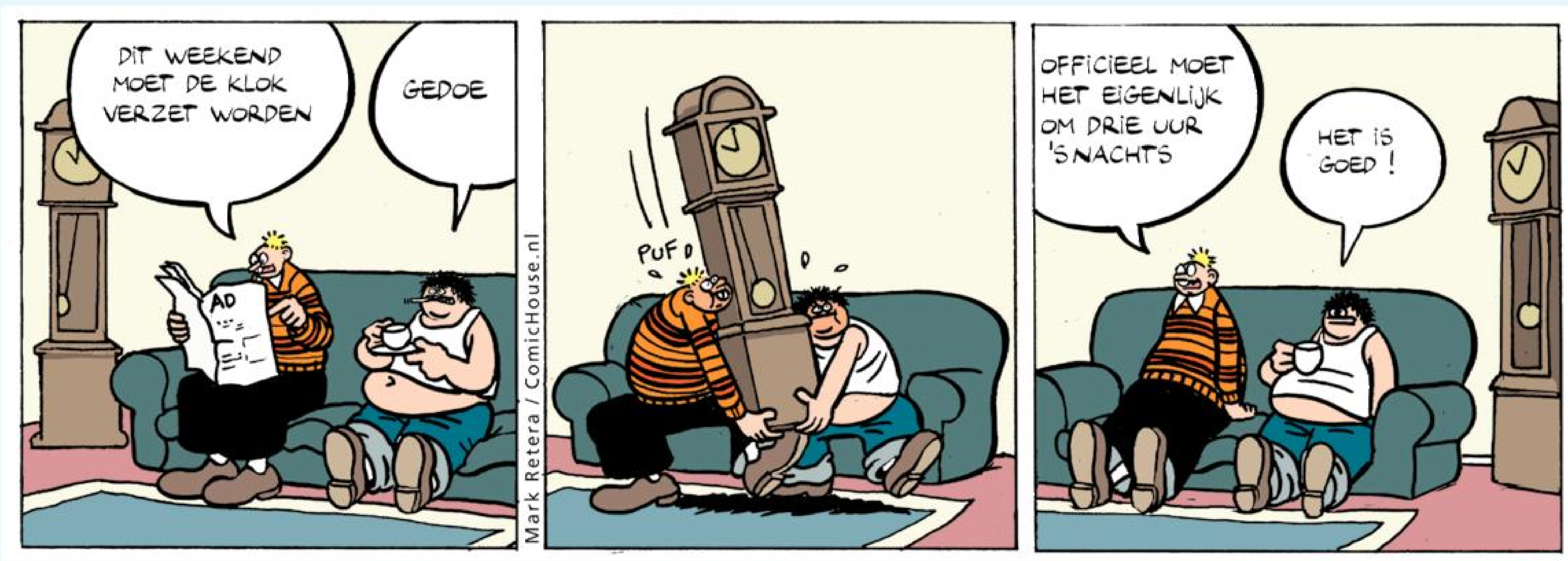
Het doel van een tekst

Een schrijver heeft met een tekst altijd een bedoeling, bijvoorbeeld uitleggen hoe je voor een konijn moet zorgen. Die bedoeling noemen we **het doel van een tekst**.
Het doel van een tekst kan bijvoorbeeld zijn:
- **informatie geven**: door de tekst kun je iets leren. Voorbeelden: uitleg in een schoolboek, een nieuwsbericht in de krant.
- **amuseren**: je leest de tekst voor je plezier, bijvoorbeeld: een stripverhaal, een spannend boek. Een ander woord voor *amuseren* is *vermaken*.

Opdracht
10

Bekijk en lees tekst 7.
1 Wat is het doel van de tekst?
A ☐ informatie geven B ☐ amuseren
2 Leg uit waarom je dat vindt.

Tekst 7



Opdracht
11

Lees de teksten 8 tot en met 11.
1 Bij welke twee teksten is het doel *amuseren*?
2 Leg uit waarom je dat vindt.
3 Het doel van de andere twee teksten is informatie geven. Noteer voor beide teksten wat je ervan kunt leren.

Tekst 8

Verrekijker

Erik heeft een verrekijker voor zijn verjaardag gekregen. De volgende dag stormt hij de woonkamer in en roept tegen zijn vader: 'Wat een geluk! Op de doos stond: vergroot 20 keer. Net keek ik er de 21^{e} en 22^{e} keer in en hij doet het nog steeds!'

Tekst 9

Wind

Er is een wind gelaten onhoorbaar in de klas.
Hij waaiert uit en strijkt langs neuzen, onzichtbaar gas.
Wel vermoedens, maar geen zekerheid wie het heeft gedaan; 14.33
met dichte ramen een wind gelaten onhoorbaar in de klas.

Uit: Theo Olthuis, Een steen zweeft over water.
Ploegsma, Amsterdam 2002

Tekst 10

Karel de Grote

Karel de Grote leefde van ongeveer 742 tot 814. Hij werd geboren in de buurt van de Duitse stad Aken. Karel de Grote veroverde veel Europese landen. In het jaar 800 werd hij door de paus tot keizer gekroond. Karel de Grote heeft veel gedaan voor het onderwijs en de landbouw. Hoewel hij zelf niet kon schrijven, liet hij veel scholen oprichten. Monniken moesten die scholen oprichten en er les gaan geven. Ook liet Karel de Grote veel kerken bouwen. Hij was zelf christen en wilde dat iedereen in zijn rijk zich tot het christendom bekeerde.

Tekst 11



Hoofdstuk 6

Tekst en afbeeldingen

Bij een tekst staan soms plaatjes, foto's of schema's. Dat zijn de afbeeldingen bij de tekst. Door een **afbeelding** bij een tekst:
- weet je sneller waar de tekst over gaat
- krijg je soms meer informatie, zodat je de tekst beter begrijpt
- ziet de tekst er leuker uit

Onder een afbeelding staat soms een **bijschrift:** een paar woorden die iets over de afbeelding vertellen.

Opdracht
12

Bekijk de afbeelding bij tekst 12.
1 Waarover denk je dat de tekst gaat als je alleen naar de afbeelding kijkt?
Lees nu tekst 18.
2 Wat weet je door de tekst over de gestolen kunstwerken? Noteer twee dingen.
3 De diefstal van de kunst staat niet op de afbeelding. Vind je het toch duidelijker dat er een afbeelding bij de tekst staat? Schrijf op waarom wel of niet.

Tekst 12

Kunstroof

In 2005 zijn 24 schilderijen en 70 zilveren voorwerpen gestolen uit het Westfries Museum in Hoorn. De kunstwerken zijn miljoenen waard. Tien jaar later duikt op een Oekraïense website een foto op van een van de verdwenen kunstwerken. Kunstroofdeskundige Brand zal alles in het werk stellen om de werken uit Oekraïne terug te krijgen. Dat is niet eenvoudig, want ze liggen bijvoorbeeld niet allemaal bij elkaar opgeslagen. De Oekraïense ambassadeur heeft zijn hulp aangeboden en hoopt dat de kunstwerken weer snel in het Westfries Museum te zien zullen zijn.



Naar: Nederlands Dagblad, 7 december 2015

Woordenschat

Hoofdstuk 1 Een synoniem zoeken

Woorden die ongeveer hetzelfde betekenen, noem je **synoniemen**.
Bijvoorbeeld: *grootvader* is een synoniem van *opa*.

Nog meer voorbeelden van synoniemen:
aanmelden – opgeven *verlegen – bedeesd*
de arbeid – het werk *de expositie – de tentoonstelling*

Opdracht 1

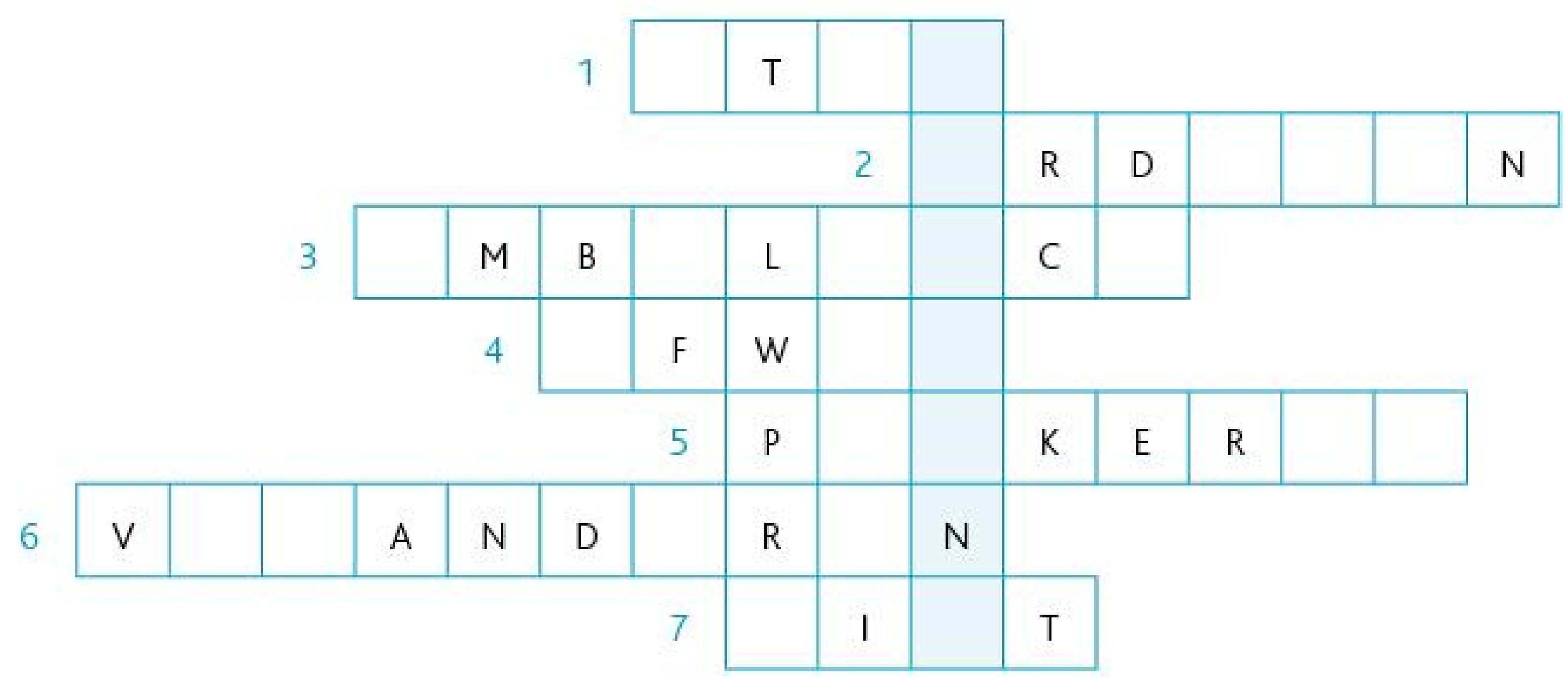
Zoek voor elk woord een synoniem in de rechter kolom.

1	begrijpen	aarzelen
2	blessure	gemakkelijk
3	eenvoudig	snappen
4	nogal	taak
5	opdracht	tamelijk
6	twijfelen	verwonding

Opdracht 2

Maak de puzzel. Vul synoniemen in van de woorden. In de blauwe vakjes vind je het synoniem van het woord *onzin*.

1 nuttigen
2 rangschikken
3 ziekenwagen
4 vaat
5 peinzen
6 wijzigen
7 nevel



Opdracht 3

In elke zin is een woord onderstreept. Zoek een synoniem van dat woord in de zin en noteer het.

1 Tim kan erg kwaad worden, maar meestal blijft hij niet lang boos.
2 Bij die opdracht moet je de uitkomst noteren en ook de berekening opschrijven.
3 De entree is aan de voorkant en aan de achterkant is ook een ingang.
4 We hebben amper geluisterd, maar je kon Sjors dan ook nauwelijks verstaan.
5 De vorige keer moest Karim afrekenen, wie gaat er vandaag betalen?

Hoofdstuk 2 Een omschrijving zoeken

In een tekst staat soms uitgelegd wat een woord betekent. Die **omschrijving** (betekenis) staat soms in een andere zin in de tekst. Soms staat de omschrijving ook tussen haakjes achter het woord.
Bijvoorbeeld: Bij de *entree* (dat is de *ingang*) kun je een kaartje kopen.

Er staat niet altijd bij: 'dat betekent' of 'dat is'. Je moet dus goed lezen.
Bijvoorbeeld: Binnenkort komt de *jeugdarts* op school. Die *dokter* is er om met jou

Opdracht
4

Lees de tekst. Welk onderstreept woord hoort bij de omschrijving? Noteer het nummer met het juiste woord.

1 een beetje zielig
2 grijpt haar niet aan
3 onvriendelijk en in een slecht humeur
4 uitdrukking op haar gezicht
5 verzonnen naam
6 situatie of toestand

Grumpy Cat

Grumpy Cat is de bijnaam van een vrouwelijke kat in Amerika. De kat heet anders, maar heeft dus een verzonnen naam gekregen. De kat heeft haar bijnaam te danken aan haar blik. De uitdrukking op haar gezicht is altijd knorrig; Grumpy is dan ook het Engelse woord voor knorrig. De kat is helemaal niet onvriendelijk en in een slecht humeur, daarom is het een beetje zielig voor haar dat ze altijd chagrijnig kijkt. Het is vooral sneu omdat Grumpy Cat een ziekte heeft waardoor ze zo kijkt.
Door haar gezichtsuitdrukking is Grumpy Cat ook beroemd geworden. Ze heeft zelfs een bewegend wassen beeld gekregen in Madame Tussauds in San Francisco. Al die aandacht grijpt haar niet aan. Grumpy blijft in alle omstandigheden onbewogen, in welke situatie of toestand dan ook.



Hoofdstuk 3

Een voorbeeld zoeken

Vaak weet je door voorbeelden wat een woord betekent. Je kunt voorbeelden meestal herkennen aan:
- een dubbele punt
- haakjes (…)
- woorden zoals *bijvoorbeeld*, *als*, *zoals*

Bijvoorbeeld: Het aantal misdrijven (*diefstal, zakkenrollen en brandstichting*) is afgenomen.
Door de voorbeelden tussen de haakjes weet je dat het woord *misdrijf* betekent: iets doen wat strafbaar is.

Opdracht
5

Lees de zinnen en let op de onderstreepte woorden. Van welk ander woord in de zin zijn dat voorbeelden?

> Voorbeeld:
> *In dat verhaal staan veel uitdrukkingen, zoals op de goede weg zijn, er is geen vuiltje aan de lucht en iemand een lesje leren.*
> Noteer: *uitdrukkingen*.

1 Je kunt veel attracties bezoeken, zoals een speeltuin, pretpark of dierentuin.
2 In kustprovincies als Zeeland en Noord-Holland waait het vaak hard.
3 Hij heeft veel tegenvallers gehad: een lekke band, geen zakgeld en een ontstoken kies.
4 Al onze schrijfmaterialen zijn geschikt: pennen, potloden, stiften en markers.
5 Er staan verschillende illustraties (foto's, tekeningen, cartoons) in het boek.

Hoofdstuk 4

Een tegenstelling zoeken

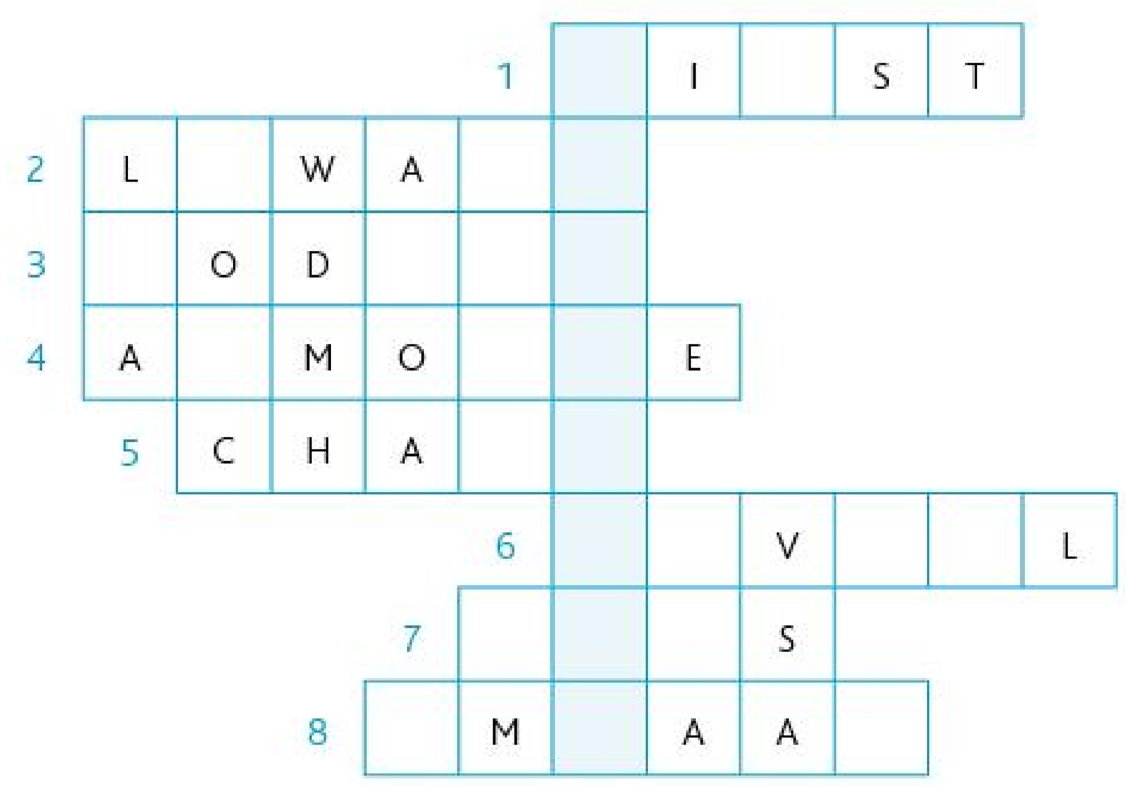
Een **tegenstelling** is het omgekeerde van iets. Zo is *lekker* een tegenstelling van *vies*. Andere tegenstellingen zijn: *licht – donker, vroeg – laat, hoog – laag*.

In teksten kun je een tegenstelling herkennen door op **signaalwoorden** te letten, zoals *maar*, *toch*, *hoewel*, *echter*.
Bijvoorbeeld:
– Zijn antwoord is niet dom, *maar* juist slim.
– *Hoewel* de man moedig leek, was hij laf.

Opdracht
6

Maak de puzzel. Vul de tegenstelling in van de woorden. In de blauwe vakjes lees je de tegenstelling van *stormachtig*.

1 verlies
2 stilte
3 ouderwets
4 rijkdom
5 orde
6 tekort
7 schoon
8 omhoog



Opdracht
7

In elke zin staat een tegenstelling. Onderstreep het signaalwoord dat wijst op een tegenstelling.

1 Evy houdt niet van buiten spelen, maar wel van binnen spelen.
2 Hoewel Fabian klusjes vervelend vindt, vindt hij dit klusje juist leuk.
3 Viv koopt meestal een kleine kerstboom, toch heeft ze nu een grote gekocht.
4 Sam slaapt graag op een harde matras, in het hotel had hij echter een zachte.
5 Hoewel Vera veel dure kleren heeft, is haar jas juist goedkoop.

Hoofdstuk 5

Een bekend woorddeel zoeken

Een woord kan bestaan uit meer delen. Bijvoorbeeld: huisdier = huis + dier.
Als je weet wat de woorddelen betekenen, kun je zelf bedenken wat het hele woord betekent: een huisdier is een dier voor in huis.

Er zijn woorden met een stukje ervóór, dat is een **voorvoegsel**.
Bijvoorbeeld: het stukje *on-* betekent *niet*. Dus *onaardig* is *niet aardig*.

Er zijn ook woorden met een stukje erachter, dat is een **achtervoegsel**.
Bijvoorbeeld: -*loos* betekent *zonder*. Dus *geluidloos* betekent *zonder geluid*.

Opdracht **8**

Het voorvoegsel *on-* betekent *niet* of *zonder*.
Verdeel de woorden in twee rijtjes van vier woorden: woorden die *niet* betekenen en woorden die *zonder* betekenen. Schrijf de betekenis erachter.

1 onbegrip **3** ongeluk **5** onhandig **7** onschuld
2 onbelangrijk **4** ongezond **6** onrecht **8** onvolledig

Opdracht **9**

Lees wat deze achtervoegsels betekenen:
-*loos:* zonder
-*achtig:* lijkt op, tamelijk veel
-*aar:* iemand die het doet
-*waarts:* die richting op
Maak van de woorden een nieuw woord met een van de achtervoegsels.

> Voorbeeld: *schilderen.*
> Een nieuw woord met -*achtig* is *schilderachtig*
> Noteer: *schilderachtig.*

1 adem **3** leugen **5** oost **7** tekenen
2 bedelen **4** raadsel **6** smaken **8** treuzelen

Hoofdstuk 6

Zoeken in het woordenboek

Als je de betekenis van een belangrijk woord niet weet, kun je die opzoeken in een woordenboek. Daarin staan de woorden op alfabetische volgorde. Kijk eerst naar de eerste letter van het woord: staat deze letter voor, midden of achter in het alfabet? Zo weet je waar je ongeveer moet zoeken in het woordenboek. Als veel woorden met dezelfde letter beginnen, kijk je naar de tweede letter, daarna naar de derde, enzovoort.

zoek de betekenis bij	je zoekt	je vindt het bij
het hele werkwoord	schaterde	schateren
	geplensd	plenzen
het enkelvoud	fragmenten	fragment
de kortste vorm van het woord	snoertje	snoer
	moedeloze	moedeloos

Opdracht
10

Waar zoek je het woord in het woordenboek?

	voorin	middenin	achterin
straffeloos			
controle			
hoogteverschil			
uiteraard			

Opdracht
11

Onderstreep het woord dat het eerst in het woordenboek staat

1 bergplaats politiek zender
2 doorgaans degelijk dwarsdoorsnede
3 waterfiets waterhoos waterkracht
4 eigenaar effen eerlijkheid

Opdracht
12

Zoek de betekenis van het onderstreepte woord in het woordenboek. Noteer bij welk woord je zoekt en schrijf de betekenis erachter.

1 Veel wilde dieren leven in reservaten, omdat ze daar veiliger zijn.

woord: __________ Betekenis: __________

2 Na de aanrijding zat er een klein butsje in de bumper van de auto.

woord: __________ Betekenis: __________

3 In deze sjofele kleren kun je niet naar het feest.

woord: __________ Betekenis: __________

4 Cindy promoot het drinken van kraanwater op haar blog.

woord: __________ Betekenis: __________

Taalverzorging > grammatica

Hoofdstuk 1

Werkwoorden

Een werkwoord ...	Bijvoorbeeld:
zegt wat iemand doet	– Sara *fietst* naar school. – Wij *eten* vanavond vroeg.
zegt wat iets doet	– De kraan *lekt*. – De bus *stopt* bij de bushalte.
zegt wat er gebeurt	– Het *regent* hard. – Het *kraakt* op zolder.
kan er verschillend uitzien: het ligt eraan wie het doet	– ik *gaap*, Iris *gaapt*, wij *gapen*
kun je vinden door een vraag te stellen	– Stan eet een banaan. Wat doet Stan? Hij *eet*.

Opdracht **1**

Onderstreep de werkwoorden. Het zijn er zeven.
bliksem – daken – denken – druppelen – haastig – kelner – mogen – schaatser – treuzelen – verbeteren – verpakken – verrassing – weigeren – zuiver

Opdracht **2**

Welke vraag kun je stellen om het werkwoord te vinden? Noteer de vraag. Zet het antwoord erachter en zet een streep onder het werkwoord of de werkwoorden.

Voorbeeld:
Pieter heeft zijn spullen opgeruimd.
1 Noteer de vraag: *Wat doet Pieter?*
2 Noteer het antwoord: *Hij heeft opgeruimd.*
3 Onderstreep de werkwoorden: *Hij heeft opgeruimd*.

1 De acteurs gaan hun tekst oefenen.
2 Het ijskoude water bevriest in de winter.
3 Sep bewaart de bestanden op zijn laptop.
4 In de pauze hebben Loïs en Viv gevoetbald.

Hoofdstuk 1

Persoonsvorm

Eén werkwoord in een zin is de **persoonsvorm**. Aan de persoonsvorm kun je twee dingen zien:
1. Hoeveel personen iets doen: één (**enkelvoud**) of meer (**meervoud**). Bijvoorbeeld:
   – Sven *stapt* in de bus.
   – De drie jongens *stappen* in de bus.
2. Wanneer iets gebeurt: nu (**tegenwoordige tijd**) of al eerder (**verleden tijd**).
   Bijvoorbeeld:
   – De hond *loopt* aan de lijn.
   – De hond *liep* gisteren aan de lijn.

Opdracht
3

Maak enkelvoud of meervoud van de persoonsvorm.

1	In Dubai staat een waanzinnig hotel.	In Dubai *staan* waanzinnige hotels.
2	De lobby's lijken op een sprookjesboek.	De lobby … op een sprookjesboek.
3	Een gast betaalt $400 per nacht.	Gasten … $400 per nacht.
4	Toeristen vinden dat vaak te duur.	Een toerist … dat vaak te duur.
5	Een trucje is: neem alleen een drankje.	Trucjes …: neem alleen een drankje.

Opdracht
4

Staan de zinnen in de tegenwoordige tijd (tt) of in de verleden tijd (vt)?

1 In Engeland werd een reclame verboden voor een middel tegen puistjes.
2 Je zag foto's van vóór en van na de behandeling.
3 Die foto's zijn niet eerlijk, zegt de reclamecodecommissie.
4 Je ziet eerst een meisje met een vette huid zonder make-up.
5 En op de volgende foto draagt het meisje wel make-up.

Hoofdstuk 2

Onderwerp

Het **onderwerp** (ow) in een zin is *wie of wat iets doet*.
Het onderwerp kan één woord zijn, of een paar woorden. Het onderwerp kan op verschillende plekken in de zin staan. Meestal staat het naast de persoonsvorm.
Je kunt het onderwerp vinden door te vragen wie of wat iets doet.

Bijvoorbeeld:
- Stefan schuift de deuren open.
  Vraag: *Wie schuift de deuren open?* Antwoord: *Stefan.*
- In het park staan veel grote bomen.
  Vraag: *Wat staan in het park?* Antwoord: *Veel grote bomen.*

Opdracht
5

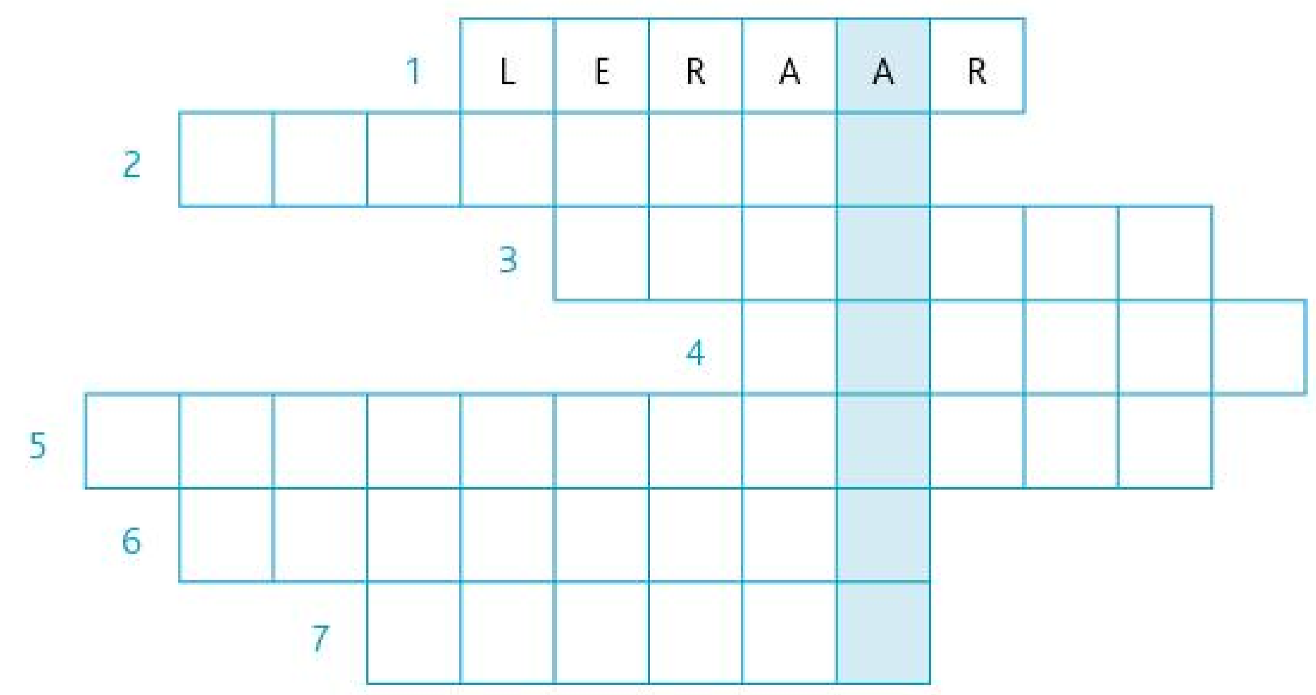
Onderstreep wie of wat iets doet. Dat is het onderwerp.

1 Klas 1B heeft een talentenjacht georganiseerd.
2 Achter elkaar treden tien leerlingen op.
3 Lars speelt een paar liedjes op de piano.
4 In de pauze kun je iets lekkers kopen.
5 Een jury beoordeelt alle deelnemers.
6 De winnaars krijgen een bioscoopbon.

Opdracht
6

Maak de puzzel. Zoek het onderwerp in de zinnen. Maak er enkelvoud of meervoud van en vul dat in de puzzel in. Het lidwoord laat je weg. Welk woord lees je in de blauwe vakjes?

1 De leraren vergaderen over de rapporten.
2 In de tuin zijn hoveniers aan het werk.
3 De dokter roept de patiënt.
4 De gids geeft de toerist informatie.
5 Heeft de zilversmid jouw kettinkje gerepareerd?
6 De monteur sleutelt aan de auto.
7 De piloten wilden liever kapitein worden.



Hoofdstuk 2

Zelfstandig naamwoord en lidwoord

Een **zelfstandig naamwoord** (zn) is een woord voor een mens, een dier, een plant of een ding. Bijvoorbeeld: *acteur, konijn, tulp, glas*.

Voor een zelfstandig naamwoord kun je het **lidwoord** (lw) *de*, *het* of *een* zetten: *de* hitte, *het* plezier, *een* spijker.

Opdracht **7**

Kruis de zelfstandige naamwoorden aan. Het zijn er vijf.

1 ☐ bovendien
2 ☐ formulier
3 ☐ gebruikelijk
4 ☐ kwartaal
5 ☐ ontmoeting
6 ☐ opstel
7 ☐ schutting
8 ☐ snelheid
9 ☐ voorbereid

Opdracht **8**

Lees de tekst. Noteer uit elke zin de twee zelfstandige naamwoorden. Staat er een lidwoord bij? Schrijf dat ook op.

Speurtocht in het bos

1 Een speurtocht door een donker bos is natuurlijk spannend. **2** Maar boswachters zeggen dat de dieren kunnen worden gestoord. **3** Dat komt omdat dieren 's nachts schrikken van mensen. **4** Door de schrik slaan ze op de vlucht en kunnen ze bijvoorbeeld worden aangereden. **5** De boswachter speurt daarom naar nachtelijke wandelaars. **6** Samen met een speurhond gaat hij vaak de nacht in. **7** Als je voorzichtig loopt, mag je in het bos sporen zoeken. **8** Als je de dieren maar niet lastigvalt en ook geen planten plattrapt.

Hoofdstuk 3

Werkwoordelijk gezegde

Alle werkwoorden in een zin die samen iets over het onderwerp zeggen, noem je het **werkwoordelijk gezegde** (wg).

Soms is het werkwoordelijk gezegde maar één werkwoord (de persoonsvorm), soms zijn het er meer. Bijvoorbeeld:
- Leonie *kijkt* naar buiten.
- Leonie *heeft* naar buiten *gekeken*.
- Leonie *wil* graag naar buiten *kijken*.

Opdracht **9**

In deze zinnen bestaat het gezegde uit één werkwoord. Onderstreep het gezegde.

1 De zus van Dick vertrekt naar het buitenland.
2 Aan de wand hangen een paar posters.
3 Gjalt stuurt Boris een mailtje.
4 In dat huis wonen nieuwe mensen.
5 De boot naar Vlieland komt zo.

Opdracht
10

Noteer het gezegde uit de zinnen.

Voorbeeld:
Simon wil straks gaan zwemmen.
1 Het gezegde bestaat uit alle werkwoorden die samen iets over het onderwerp zeggen.
2 Noteer die werkwoorden: *wil gaan zwemmen*.

1 In het *Guinness Book of Records* staan vreemde records.
2 Een man kan bijvoorbeeld 121 T-shirts over elkaar aantrekken.
3 De familie Yang heeft een enorme zeepbel geproduceerd.
4 In de zeepbel pasten 181 mensen.
5 Een vrouw heeft 30 jaar haar nagels laten groeien.
6 En een jongen kan ballonnen opblazen met zijn neus.

Hoofdstuk 4

Lijdend voorwerp

De meeste zinnen bevatten een onderwerp en een werkwoordelijk gezegde. Veel zinnen hebben ook een **lijdend voorwerp** (lv). Met het lijdend voorwerp gebeurt iets, het 'ondergaat' wat in het gezegde staat.

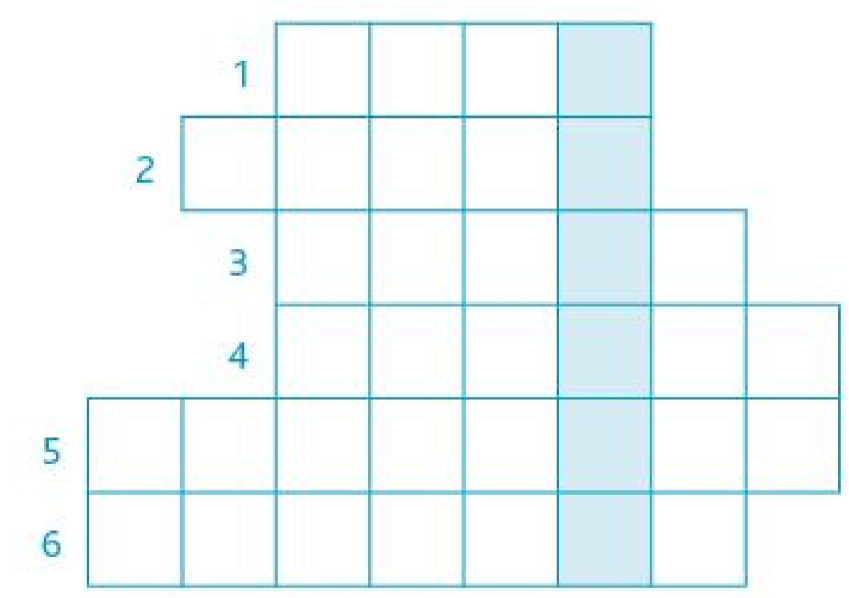
Voorbeelden:
– Tim graaft een kuil → *een kuil* wordt gegraven
– De speler roept de grensrechter → *de grensrechter* wordt geroepen
– Elin vertelt een verhaal → *een verhaal* wordt verteld
– Martijn hangt zijn jas aan de kapstok → *zijn jas* wordt opgehangen

Opdracht
11

Met wie of wat gebeurt iets in de zin? Onderstreep het lijdend voorwerp.
1 Bruno drinkt een glas water.
2 Mats roept zijn vader.
3 Zij pakt haar fiets uit de schuur.
4 De leraar schrijft een som op.
5 De voetballer trapt de bal weg.

Opdracht
12

Maak de puzzel. Vul het lijdend voorwerp in. Laat lidwoorden weg. Noteer het woord uit de blauwe vakjes.
1 Elin draagt meestal een ring.
2 Fred doet peper op zijn gebakken ei.
3 Op het feest hebben we gebak gegeten.
4 De visser heeft een karper gevangen.
5 Dagmar heeft de regenjas aan de kapstok gehangen.
6 Niek neemt Carsten mee naar het zwembad.



Hoofdstuk 6

Voorzetsel

Een **voorzetsel** (vz) hoort bij een ander woord in de zin. Een voorzetsel zegt iets over:

- de plaats of richting — *op* de kast, *via* de Hoofdstraat.
- de tijd — *over* een week, *tijdens* zijn afwezigheid.
- de reden of oorzaak — *wegens* ziekte, *door* de drukte.

Als je twijfelt of een woord een voorzetsel is, kun je het uitproberen met 'de kast'. Als je 'de kast' erbij kunt zetten, is het een voorzetsel:

- *in* de kast, *op* de kast, *achter* de kast, *met* de kast, *tegenover* de kast.

Opdracht

13

Vul de goede voorzetsels in.

1. Veel fans … Star Wars verloren bijna hun geduld.
2. Ze hadden jaren gewacht … een nieuwe film.
3. … 2015 was het eindelijk zover.
4. Veel fans stonden een hele nacht … de rij … de première.
5. Star Wars gaat … de strijd … goed en kwaad.
6. De films zijn … een bijzondere volgorde verschenen.
7. De bedenker verzon … het maken allerlei dingen … het verhaal.
8. Je mag Star Wars niet verwarren … Star Trek.

Opdracht

14

Onderstreep de voorzetsels in de zinnen.

1. In Thailand krijgt een man straf voor het beledigen van een hond.
2. Het was dan ook de hond van de koning van Thailand.
3. De hond was door de koning van de straat gered tijdens een wandeling.
4. Daarna mocht de hond met zijn nette manieren in het paleis gaan wonen.
5. De koning schreef zelfs een boek over de hond.
6. Voor de beledigingen moet de man misschien naar de gevangenis.

Taalverzorging > formuleren

Hoofdstuk 4

Verwijswoorden *deze*, *die*, *dit*, *dat*

De woorden *deze*, *die*, *dit*, *dat* zijn **verwijswoorden**. Met een verwijswoord kun je wijzen naar iemand die of naar iets dat eerder genoemd is.

Bijvoorbeeld:
Je kunt deze zinnen:
– *De stamppot van mijn moeder is het lekkerst. De stamppot van mijn oma lust ik niet.*
veranderen in:
– *De stamppot van mijn moeder is het lekkerst. Die van mijn oma lust ik niet.*

Bij *de*-woorden gebruik je *deze* of *die*.
Bij *het*-woorden gebruik je *dit* of *dat*.

Opdracht
1

Vervang *de* en *het*. Maak er *deze* of *dit* van.

1 de aanvoerder
2 de conclusie
3 het experiment
4 het publiek
5 de relatie
6 het tekort
7 de tentoonstelling
8 het voorwerp

Opdracht
2

Vervang *de* en *het*. Maak er *die* of *dat* van.

1 de fakkel
2 het glazuur
3 het hulpmiddel
4 de planeet
5 de rijkdom
6 het schema
7 de vriendschap
8 het watermerk

Hoofdstuk 5

Verwijswoorden *deze*, *die*, *dit*, *dat*, *hij*, *zij*, *het*, *ze*, *hem*, *haar*, *hen*

Met de **verwijswoorden** *deze*, *die*, *dit*, *dat*, *hij*, *zij*, *het*, *ze*, *hem*, *haar* en *hen* kun je verwijzen naar iemand die of naar iets wat eerder genoemd is.

Bijvoorbeeld:
– *Rens pakt zijn jas. Rens trekt zijn jas aan.*
Zo kun je het korter zeggen: je gebruikt *hij* voor *Rens*, en *hem* voor *zijn jas*.
Rens pakt zijn jas. *Hij* (→ Rens) trekt *hem* (→ zijn jas) aan.

Opdracht
3

Welke verwijswoorden horen in de zinnen? Kies uit: *deze*, *die*, *dit*, *dat*, *hij*, *zij*, *het*, *ze*.

1 Het drumstel is van Davids vader, maar … gebruikt … niet meer.
2 'Wil je … naar de glasbak brengen?', vraagt Ryan, terwijl … de lege flessen aan Luuk geeft.
3 Twan heeft een bijbaantje voor twee uurtjes … … erg leuk vindt.
4 Vera doet het trucje voor, … zegt: 'Zo moet je … doen.'
5 Onno krijgt een vreemd mailtje binnen. … denkt dat … spam is.

Opdracht
4

Noteer het goede verwijswoord bij de zinnen. Kies uit: *hem*, *haar*, *het*, *ze*, *hen*.
Schrijf erbij naar wie het verwijst.

1 De enige die mooi kan zingen, is Maarten. We vinden … erg goed.
2 Erben heeft het kaartje gepost, hij hoopt dat … op tijd aankomt.
3 Nora en Hanna zijn er nog steeds niet, heeft iemand … gezien?
4 Hier staan de voetbalschoenen van Martijn. Hij is … vergeten mee te nemen.
5 Zineb is blij dat Bouke … heeft uitgenodigd voor zijn verjaardag.

Hoofdstuk 6

Lastige werkwoorden: *kennen* en *kunnen*

Van sommige werkwoorden is de betekenis moeilijk te onthouden. Twee lastige werkwoorden zijn *kennen* en *kunnen*.
- *kennen* betekent *bekend zijn met*, *weten*
- *kunnen* betekent *in staat zijn*, *mogelijk zijn*

Voorbeelden:
- Sjors *kent* alle woorden uit zijn hoofd.
- Sven *kan* de handstand niet.
- Stijn *kan* morgen niet *komen*.

Opdracht
5

Vul het goede werkwoord in: kies een vorm van *kennen* of *kunnen*.

1 Alle spelers … de spelregels.
2 Heleen … wel vier talen.
3 Hij … alle nummers van die band uit zijn hoofd.
4 Ik … zijn naam niet goed onthouden.
5 … jullie mij hiermee helpen?
6 Mariëlle en Barbara … heel snel typen.
7 De meeste mensen … hun buren.
8 Sabine … zelf haar fiets repareren.

Taalverzorging > spelling

Hoofdstuk 1

Leestekens

Je stelt een vraag als je iets wilt weten. Bijvoorbeeld: *Hoe laat kom je me ophalen? Wat kost die trui? Wat vind je van die film?*
Als je een vraag stelt, gaat je stem aan het einde van de zin een beetje omhoog.

Bij het schrijven zet je een vraagteken (**?**) achter een vraag.
Achter een gewone zin zet je een punt (**.**).
Bij een gebod (*Ga weg!*) of een zin met extra nadruk (*Dat is leuk!*) komt een uitroepteken (**!**).
Een punt, een vraagteken en een uitroepteken zijn **leestekens**.

Opdracht
1

Noteer de juiste leestekens achter de zinnen: een punt, uitroepteken of een vraagteken.

1 Heeft Alex al lang een nieuwe fiets
2 Jannis heeft vorige week een ongeluk gehad
3 Meestal is 21 december de kortste dag van het jaar
4 Naast de schouwburg zit een nieuwe ijssalon
5 Ruim je tennisspullen op
6 Sinds wanneer zit Zora op tennisles

Hoofdstuk 1

Hoofdletters

Je gebruikt een hoofdletter ...	Voorbeeld
aan het begin van een zin	Deze zin begint met een hoofdletter.
bij namen	Fatima, Mila, Lotte Groothuis, meneer Dekkers
bij landen, steden, straatnamen	Nederland, Frankrijk, Utrecht, Eindhoven, Dorpsstraat, Stationsplein

Opdracht
2

Noteer de woorden die je met een hoofdletter moet schrijven.

1 in assen vinden elk jaar de TT motorraces plaats.
2 Lang geleden lag het circuit van de TT tussen rolde, borger en schoonloo.
3 de route van het circuit in drenthe veranderde een paar keer.
4 na de TT stond het verkeer in de nassaulaan muurvast.
5 De eerste winnaar van de races was piet van wijngaarden.

Opdracht
3

Schrijf de raadsels over. Zet hoofdletters en leestekens waar dat nodig is.

1 waarom vliegen vogels in de winter naar afrika het is te ver om te lopen
2 waarom gooit sem de dobbelsteen zo hoog wie het hoogst gooit mag beginnen
3 waarom kan een ei niet bevriezen omdat het een dooier heeft

Hoofdstuk 2

-d of -t

Soms weet je niet of een woord eindigt op een -*t* of op een -*d*.
Daar is een regel voor.

1 Maak het woord langer door er -*e* of -*en* achter te zetten.
2 Zeg het woord hardop. Je hoort dan een -*t* of een -*d*.
3 De letter die je hoort, schrijf je ook bij het korte woord.

Voorbeeld:
Schrijf je *hoofd* met een *t* of een *d*?
1 Maak het woord langer met -*e* of -*en*.
2 Zeg het woord hardop.
3 Je hoort hoof*den*, met een *d*.
Je schrijft dus: *hoofd* met een *d*.

Opdracht
4

Vul in: -d of -t. Noteer het hele woord.

1 potloo…
2 akkoor…
3 bloemenmark…
4 fietstoch…
5 gezeg…
6 opgerol…
7 opgewek…
8 opvallen…
9 pun…
10 uitgezoch…
11 verplaats…
12 zogenaam…

Hoofdstuk 2

Werkwoord: de ik-vorm

De kortste vorm van een werkwoord is de **ik-vorm**. Bijvoorbeeld: *ik duik*.
De ik-vorm heb je nodig als je andere vormen schrijft: hij *duikt*, jullie *duiken*.

De ik-vorm vind je door -*en* weg te halen van het hele werkwoord:
– *fietsen – fiets, drinken – drink, vinden – vind*.

Soms moet je iets extra's doen:
- Haal aan het eind van het werkwoord een dubbele letter weg:
  zitten – ik zit, pakken – ik pak, klimmen – ik klim
- Zet er dezelfde letter bij, zodat het woord hetzelfde klinkt:
  lopen – ik loop, praten – ik praat, gluren – ik gluur
- Verander bij woorden met *v* of *z* de laatste letter:
  v verandert in f: durven – ik durf, blijven – ik blijf, proeven – ik proef
  z verandert in s: glanzen – ik glans, kiezen – ik kies, wijzen – ik wijs

Opdracht
5

Welke werkwoorden staan in de ik-vorm?

1 ☐ beschouw
2 ☐ splitst
3 ☐ vergeten
4 ☐ verwijten
5 ☐ zwaai
6 ☐ zwerf

Opdracht
6

Noteer van elk woord de ik-vorm.

1 trekken
2 morren
3 blazen
4 plukken
5 delen
6 slepen
7 scannen
8 schudden

Hoofdstuk 3

Meervoud op ’s

Het **meervoud** van woorden maak je met:
-*en*: paarden, schoenen
-*s*: broers, lepels
-*’s*: ski’s, oma’s

Woorden die eindigen op -*a*, -*o*, -*u*, -*i* of -*y* krijgen ’s omdat je ze met alleen -s verkeerd uitspreekt: skis klinkt als mis of vis. Daarom schrijf je ’s: ski’s.

Opdracht
7

Maak meervoud van de woorden.

1 auto
2 jury
3 kilo
4 kiwi
5 lolly
6 menu
7 pagina
8 kassa
9 paraplu
10 taxi

Hoofdstuk 3

Persoonsvorm tegenwoordige tijd

De persoonsvorm is een werkwoord in een zin.
De persoonsvorm staat in de tegenwoordige tijd als iets nu gebeurt of later.

Zo schrijf je de persoonsvorm:
1 Wie of wat doet iets?
Is het enkelvoud (*ik*, *jij*, *hij*, *zij*) of meervoud (*wij*, *zij*, *jullie)*?
2 Bij enkelvoud schrijf je:
– bij *ik*: de ik-vorm: ik val, ik fiets
– *bij jij, hij, zij:* ik-vorm + t: jij valt, jij fietst
3 Bij meervoud schrijf je:
– het hele werkwoord: jullie vallen, wij fietsen

Doet iets of iemand anders iets? Bijvoorbeeld een ding of een naam? Schrijf dan hetzelfde als bij *hij*. Bijvoorbeeld: de steen valt, Pleun valt.

Opdracht
8

Noteer de persoonsvorm uit de zinnen. Zet achter de persoonsvorm: enkelvoud (ev) of meervoud (mv).
1 Rachel herkent de melodie van dat muziekstuk.
2 Kim en Sep klimmen met een ladder in hun boomhut.
3 De jongens klagen over de opstelling.
4 De hond spartelt in het koude water.
5 In de garage staat oude rommel.
6 Fuad bakt vaak zelf een pizza.

Opdracht
9

Vul de persoonsvorm tegenwoordige tijd in.
1 Ellen en een jongen … (lopen) de lift van hun flatgebouw in.
2 De lift … (staan) met een schok stil tussen twee verdiepingen.
3 Gelukkig … (hebben) Ellen haar mobieltje bij zich.

4 Ze … (blijven) rustig op hulp wachten.
5 De jongen … (lezen) zenuwachtig de voorschriften aan de wand.
6 Na een half uur … (bevrijden) de brandweer hen.

Hoofdstuk 4

Voltooid deelwoord

Een voltooid deelwoord is een vorm van het werkwoord. *Voltooid* betekent dat iets klaar of afgelopen is.
Bijvoorbeeld: Hij heeft zijn fietsband *geplakt*.

Een voltooid deelwoord eindigt op -*en* (*gebroken, geschreven*) of op -*d* of -*t* (*gehoord, gemaakt*).
Als je het woord langer maakt, hoor je of je -*d* of -*t* moet schrijven. Bijvoorbeeld: gewerkte → gewerk*t*; gedeelde → gedeel*d*.

Opdracht
10

Noteer het voltooid deelwoord van het werkwoord dat tussen haakjes staat.
1 Tijmen heeft een lekkere appel … (schillen).
2 De gemeente heeft hier veldbloemen … (zaaien).
3 Heeft hij jou voor de gek … (houden)?
4 Fleur is over een stoeptegel … (struikelen).
5 De wedstrijd is te laat … (starten).
6 In de tent naast ons werd de hele nacht … (snurken).
7 We hebben gisteren worstjes … (braden).
8 Luuk heeft de bal … (vangen).
9 De vrouw heeft vriendelijk naar hem … (knikken).
10 Bjorn heeft geld … (lenen) van zijn vriend.

Hoofdstuk 5

Verleden tijd van zwakke werkwoorden

De persoonsvorm staat in de verleden tijd als iets al is gebeurd.
Bijvoorbeeld:
– Vorige week *won* ons team de hoofdprijs.
– We *fietsten* gisteren naar de dierentuin.

Bij **zwakke werkwoorden** blijft de klank (de klinker) in de verleden tijd hetzelfde: *bakken* → *bakten*, *koken* → *kookten*, *stomen* → *stoomden*.
Zo schrijf je de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd:
- enkelvoud: ik-vorm + -*de* of -*te*: speelde, pakte
- meervoud: ik-vorm + -*den* of -*ten*: groeiden, werkten

Opdracht
11

Staat de zin in de tegenwoordige tijd (tt) of in de verleden tijd (vt)?
1 De witte strepen zorgen bij een zebra voor verkoeling.
2 De postbode bezorgde een pakje.
3 Max schroefde de dop van de fles.
4 Een zeester heeft geen hersenen.
5 De hond blaft al de hele dag.
6 Jens gooide het propje in de prullenbak.

Opdracht
12

Zet de zinnen in de verleden tijd. Noteer alleen de persoonsvorm.
1 De meeste kiezers stemmen tegen het voorstel.
2 Het geluid schalt door de ruimte.
3 Marit vermaakt zich goed tijdens het uitje.
4 De supporters juichen de spelers toe.
5 Gijs typt snel een berichtje.
6 De vinger van Iris bloedt flink.
7 We hoeven niet meer te eten.
8 Hij vergist zich wel vaker.

Hoofdstuk 6

Verleden tijd van sterke werkwoorden

Bij **sterke werkwoorden** verandert de klank in de verleden tijd:
slapen → sliepen, vinden → vonden, krijgen → kregen.

Weet je niet of het woord op een -*d* of een -*t* eindigt? Maak het woord langer.
rijden: reden – reed *eten: aten – at*
schelden: scholden – schold *smelten: smolten – smolt*

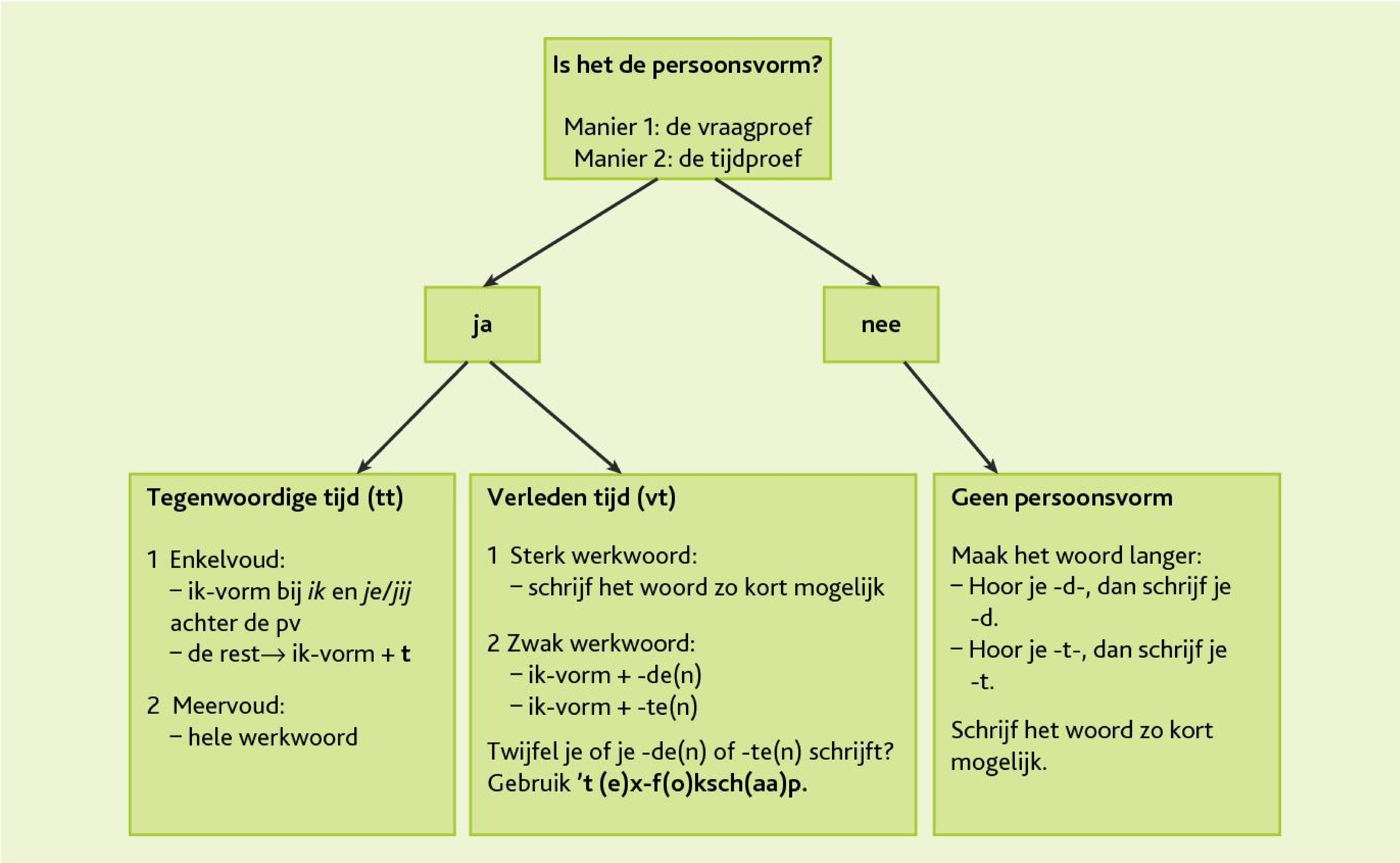
Opdracht
13

Welke werkwoorden zijn sterke werkwoorden?
1 ☐ bewijzen
2 ☐ genieten
3 ☐ kloppen
4 ☐ passen
5 ☐ ritselen
6 ☐ stinken
7 ☐ vluchten
8 ☐ vragen

Opdracht
14

Noteer de persoonsvorm in de verleden tijd.
1 Linda … (schuiven) haar stoel naar achteren.
2 Rick … (nemen) nog een broodje.
3 Femke … (wijzen) naar het raam.
4 Laura … (dragen) haar nieuwe kleren.
5 De man … (rijden) veel te hard.
6 Anne … (blazen) in haar hete koffie.
7 Jasper … (verzinnen) een smoesje.
8 Hij … (blinken) uit in wiskunde.

Schema werkwoordspelling



Register

Bronvermelding

Beeldresearch: Lineair, Arnhem

Foto's:
Bram Petraeus/HH, Den Haag: p. 5, 29
Beeld en Geluid, Hilversum: p. 8-9
Corbis/HH, Den Haag: p. 10-11, 53, 174, 222-223
Stichting Kind en Hulphond, Westerbork: p. 15
Shutterstock, New York: p. 16, 25, 38-39, 126, 135, 180-187, 188-191, 212-219
ASTERIX®- OBELIX® / © 2016 LES EDITIONS ALBERT RENE / GOSCINNY – UDERZO: p. 26
Anita Pantus/ANP, Rijswijk: p. 34
Robin Utrecht/ANP , Rijswijk: p. 39r
AFP/ANP, Rijswijk: p. 41
Karin van Leeuwen/Damespraatjes, Hilversum: p. 42
Photo 12/HH, Den Haag: p. 44
Jack Pezanosky, Fort Worth: p. 45l
Hans Hofmann/Pictoright, Amsterdam: p. 45r
Mark Scase, King's Lynn: p. 54
Dpa/Lineair, Arnhem: p. 62
Aurora/HH, Den Haag: p. 66-67
Frans Lemmens/HH, Den Haag: p. 67r
Jorge Silva/Reuters/Novum, Amsterdam: p. 69l
Cees Wouda, Amersfoort: p. 69m
Hans Oostrum, Den Haag: p. 69r
John Foxx Images: p. 72, 224
Maxxpp/Lineair, Arnhem: p. 73
Museum Catharijneconvent, Utrecht: p. 81
Arthur Vriend/HH, Den Haag: p. 82
WWW.TOOSENHENK.NL : p. 84
www.taalvoutjes.nl: p. 88l, r
Paul Brown/Corbis/HH, Den Haag: p. 90
Marco de Swart/ANP, Rijswijk: p. 94-95
Image Source Ltd RF/HH, Den Haag: p. 95r
Nacivet/Getty Images, Amsterdam: p. 97
David Vincent/AP/HH, Den Haag: p. 99
Museon, Den Haag: p. 100
Koen Suyk/ANP, Rijswijk: p. 102, 110
Kees van de Veen/HH, Den Haag: p. 109
Ron Giling/Lineair, Arnhem: p. 112, 226
Kwik Lok Europe, Den Haag: p. 114
Hnas Huber/agefotostock: p. 118
Richard van der Woude/ Nationale Beeldbank, Rotterdam: p. 122-123
Marcel Antonisse/ANP, Rijswijk: p. 127
QuickHoney, New York: p. 128
Digoon/Nationale Beeldbank, Rotterdam: p. 129
Imageselect, Wassenaar: p. 138
Jochen Tak/Lineair, Arnhem: p. 144
Landleven(Facebook Game)/FunPlus, San Francisco: p. 146
Koen Verheijden/HH, Den Haag: p. 150-151
blog Verita's Experience: p. 151r
Indiegogo, San Francisco: p. 152

Sonja Krebs/Lineair, Arnhem: p. 153
Bob Bronshoff/HH, Den Haag: p. 161
CanStockPhoto, Halifax: p. 163
www.evertkwok.nl: p. 164
Roessink Interieurbeplanting, Zelhem: p. 166
Roen Kiewik/ Revolver, Amsterdam: p. 178-179
© Plint, Eindhoven: p. 189 (Ank Mooren, *Vlaggen*), 210 (Jan Paul Schutten, *Haas*)
E+/Getty Images, Amsterdam: p. 192-199, 200-207
Moment/Getty Images, Amsterdam: p. 208-211
Photodisc: p. 225
Mark Retera/ComicHouse.nl: p. 229
De Bosatlas, Noordhoff Uitgevers: p. 230 b
AP | Associated Press/HH, Den Haag: p. 230 o
Wikimedia Commons, Gage Skidmore: p. 232
Hansen/Nationale Beeldbank, Rotterdam: p. 2-3 in online Theorie-overzicht

Literaire teksten:
p. 4, 28: Joke van Leeuwen, *Ozo heppie en andere versjes*. Querido, Amsterdam 2000
p. 180-182: Mac Barnett en Jory John, *De vreselijke twee*. Uitgeverij Van Holkema & Warendorf, Houten 2015
p. 182-184: Marc van Velzen, *Air time*. Querido, Amsterdam 2009
p. 188: Saskia van der Wiel, in: Ted van Lieshout (red.), *Er zit een feest in mij.* Querido, Amsterdam 2012, p. 7
p. 190: Cora de Vos, in: Ted van Lieshout (red.), *Er zit een feest in mij.* Querido, Amsterdam 2012
p. 192-196: Anna Woltz, *Gips*. Querido, Amsterdam 2015
p. 197-198: Emiel de Wild, *Broergeheim*. Leopold, Amsterdam 2013
p. 200-203: Lydia Rood, *Ali's oorlog*. Leopold, Amsterdam 2014
p. 203-206: Dan Gemeinhart, *Naar de top*. Lemniscaat, Rotterdam 2015
p. 208: Edward van de Vendel, *Hoera voor Superguppie!* Querido, Amsterdam 2010., p. 58
p. 209: Kees Spiering, in: Ted van Lieshout (red.), *Ik wil een naam van chocola*. Querido, Amsterdam 2009, p. 37
p. 212-213: Melvin Burgess en Lee Hall, *Billy Elliot*. Memphis Bell, Amsterdam 2002, p. 47-48
p. 214-215: Edward van de Vendel, *Ajax wint altijd*. Querido, Amsterdam 2011, p. 41
p. 215-216: Gerard van Gemert, *Vormverlies* (De Voetbalgoden 14). Clavis, Amsterdam 2015, p. 134-137
p. 217-218: Corien Oranje, *Kampioen*. Columbus, Heerenveen 2011, p. 125-127

NEDERLANDS | 6E EDITIE | 1 VMBO-T/HAVO

Compleet
Bij dit boek hoort een digitale leeromgeving. Met bijvoorbeeld opdrachten, oefentoetsen, uitlegfilmpjes.

Makkelijk
Je mag in dit boek schrijven, aantekeningen maken, markeren, onderstrepen, wat je maar wilt.

Flex

Direct feedback
Maak je de opdrachten online, dan zie je wat er al goed gaat. Of je verbetert je antwoord met de tip.

Op je eigen niveau
Online krijg je, op basis van je resultaten, opdrachten op jouw niveau: met extra hulp of uitdaging.

Noordhoff Uitgevers

MIX Papier van verantwoorde herkomst FSC® C118189

www.nieuwnederlands.noordhoff.nl

ISBN 978-90-01-88665-3